

DE METRO

Vladimir Varankin

De Metro

Vladimir Varankin

De Metro

door Viktor Varankin

Vertaald uit het Esperanto door A. Kooij-Van Holst

Gecontroleerd door Bert de Wit

Oorspronkelijke titel: Metropoliteno

Grafische vormgeving: Terry Vogelaar

Oorspronkelijk uitgegeven in 1933

door EKRELO, Amsterdam.

ISBN: 978 9 08326 520 9

De Metro / druk 1

BERLIJN, ... APRIL 1928

De Berlijnse lucht wekt op tot schrijven. Zij creëert de stemming. Zoals elke intellectueel kan ik niet werken zonder sfeer. Kijk, door het open raam bijvoorbeeld, zie ik een smal pannendak, een antenne, twee dakraampjes en schoorstenen. Beneden bevindt zich een stenen put in de binnenplaats en er klinkt een lied over Stepan Razin^[1]. Het bekende wijsje klinkt wonderlijk aandoenlijk. De vingers van de vaardige harmonicaspeler maken er nu eens zachte, lieflijke muziek van, dan weer een sterk en machtig protest. De muzikant mist zijn voeten en staat op rare, smalle, korte blokken.

Er vaart plotseling een schok door mij heen. Een herfstavond schiet mij te binnen. Met die nevelige novemberavond begin ik mijn roman.

---

1 Stepan Timofeyevich Razin was een leider van de Kozakken die een opstand leidde tegen de adel en de tsaristische bureaucratie van 1670-1671.

Een koude wind blies naargeestig onder de brug door en schoot fluitend omhoog door de gietijzeren leuning. Een enkele lichtgroene lantaarn zwiepte fors heen en weer. In de hoogte knarsten de metaaldraden, die elkaar raakten, met een klagelijk geluid. Over het donkere oppervlak van de Jaoeza² gleden lijnvormige vlekken alsof ze aan vervolging wilde ontsnappen. Gedreven door de wind reed met woest gebel een tramwagen over de brug. Donkere silhouetten, die zich krampachtig bogen, zaten tegen de zijkanten geplakt. Grijpende handen haakten in elkaar. Enkele voeten zweefden in de lucht. Er klonken scheldwoorden op van het balkon en iemand riep: “Loop toch door, kameraad, ik val er af!” De wagen verdween om de hoek van de straat.

Onbeweeglijk bleef de levenloze maan, omgeven door een dubbele krans van kleuren; onbeweeglijk bleef zijn bleke licht, dat door de pittige vrieslucht op de bevroren grond scheen; onbeweeglijk stond op de hoek van de straat een burgersoldaat, in zijn warme jas gehuld. Onbeweeglijk en star hing op de brug boven de gaping van de rivier een wat gebogen mannengestalte. Hij stond daar al lang. Zijn moede ogen volgden de trams die hem voorbijsnelden en hij schudde afkeurend het hoofd. Soms wendde hij zijn blik naar de rivier en keek zwijgend naar het zwarte water. Er was verbazing in zijn ogen, alsof hij dacht: “waarom is dit riviertje van niks nog niet bevroren?”

De wind rukte aan de kraag van zijn jas. Toen twee knopen ervan losgetrokken waren, kwam er een jong gezicht tevoorschijn, met een paar grijze ogen, een rechte neus en grote lippen. De man zag er wat vermoeid uit, alsof hij een paar nachten niet geslapen had.

---

2 Zijrivier van de Moskwa, die door Moskou stroomt

Moskou lag waarschijnlijk heel ver weg. Hier waren de oevers bedekt met schoorstenen en momenteel stille fabrieksgebouwen. Het industriegebied tekende zich als een zwarte, fantastische border af tegen de purperen weerschijn van de Moskouse lichten aan de hemel. Als een dove muur scheidde deze verlatenheid, duisternis en stilte af van het schitterende en luidruchtige centrum.

Met een gewoontegebaar greep de man de stang van de tram die er aan kwam en ging op de treeplank hangen. Snerpend reed de wagen weg. Schokkend snelde hij verder.

Het was een lange route. Bij iedere halte viel een woedende mensenmassa op de tram aan en de conducteur schreeuwde: “Hij is vol! We gaan!” Niemand stapte uit. En eerst een tijdje later kwam de man op de bovenste tree door een duw van onderop. Nu stond een klein vrouwtje met een tasje in haar hand onderop. Ze keek angstig.

“Vitalij,” zei de man bij zichzelf, “dat houdt die vrouw nooit uit!” Hij probeerde zijn voet omlaag te zetten, maar ze riep angstig: “Wat doet u nu? U drukt mij er af!” Over zijn schouder keek hij haar aan en trok zijn voet weer op de bovenste trede.

“Zeker een telefoniste die uit haar avonddienst komt. Misschien wachten de kinderen op haar en een man heeft ze niet,” veronderstelde hij om een of andere reden. En op datzelfde moment kreeg hij een drukkend, pijnlijk gevoel in zijn borst.

Hij dacht aan een zomeravond niet ver van Moskou. Een geurig veld, vochtig gras, rogge, een pad, stilte... En opeens een verlangen, dat door zijn hart sneed. Hij was op de terugweg van het station naar het zomerhuisje. Terwijl hij met een stokje de kopjes afsloeg van de korenbloemen langs de weg, dacht hij aan het spoedig weerzien met zijn

vrouw. In zijn hoofd klonken nog de stemmen na, nog voelde hij de opwindning van de heftige discussie. Zojuist had hij deelgenomen aan een twistgesprek over de ondergrondse. Hij had geen steun gevonden voor zijn ideeën. Nu voelde hij een groot verlangen om een gedachte uit te spreken en iets zeer belangrijks, dat hij vergeten had, toe te voegen. Tegelijkertijd werd hij hoe langer hoe meer betoverd door de diepte en duisternis van de warme nacht. Zijn gedachten vervaagden en hij zag nog slechts het veld, dat weldra ophield, de brug die hij over moest en de huisjes daarnaast. Zijn dochttertje slaapt al en Olga zet thee, terwijl ze zich haast om haar huishoudelijk werk af te krijgen als hij thuis komt. Op de veranda staan een petroleumlamp onder een groene stolp en het theegerie. Het kleedje, dat aan een kant ligt, beweegt niet. Zo stil is het vandaag.

Aan de andere kant van de veranda is een zwart gat. Beneden loopt een zandpad zigzag tussen struiken en bloembedden. Als Olga de thee al klaar had, is ze misschien het slapende veld in gelopen en wacht hem daar op, aanhalig, teer en warm.

Maar de landweg liet de rogge achter zich en voerde hem naar de spoorbrug. Hij begreep zelf niet waarom hij op de brug bleef staan. Er was geen enkel geluid op de rails te horen. Een lange rij gele schitterlichtjes bewoog zich naar de einder. Bij het stationnetje stond een enkele locomotief te sissen. Met wazige ogen keek Vitalij naar de trillende lichten en sombere, onrustige gedachten kwamen in hem op.

Nou had hij de universiteit doorlopen en was ingenieur geworden. Zijn dromen waren verwezenlijkt. De elektriciteit die vanaf zijn kinderjaren zijn aandacht had getrokken, was niet langer een geheim, verzegeld in een sprookjeskoffer. Zij had voor hem mogelijkheden geopend voor interessant en zeer uiteenlopend werk... Hij had een betrekking aangenomen bij Moschozupr^[3], de Moskouse trust van gemeentewerken, en werkte geheel naar zijn wens aan een plan voor de ondergrondse.

Olga zou ook tevreden moeten zijn. Vier jaar lang hadden ze alleen van zijn studiebeurs geleefd. Nu had hij een, weliswaar niet groot, maar toch min of meer toereikend salaris. Ze hoefde geen zorgen te hebben over de toekomst. Hun leven, bevrijd van de kwellende armoede, zou weer terugkeren naar de bron van hun liefde.

Maar ach! Zijn werk komt hem vruchteloos voor. De hele trust staat vijandig tegenover de metro. De ontwerpen, waaraan zoveel slapeloze nachten werden opgeofferd, zijn op een plank gelegd en zitten onder het stof. En Olga raakte vermoeid. Ze raakte eraan gewend het leven zo grijs te bezien. Steeds minder vaak klonk haar lach en haar ogen straalden teveel ernst uit. Als hij een grapje uithaalt, reageert ze met een streng schouderophalen. De streling zelf schenkt maar één ogenblik van vreugde. Olga wil geen vertrouwen hebben in de toekomst. Vitalij krijgt maar een bescheiden loon en ze hebben niets. Alles is versleten, moet worden versteld, er moet zoveel gekocht worden en het zomerhuisje, broodnodig voor het kind, betekent alweer een nieuwe schuld. Hoeveel tijd zal het niet kosten om hun krachten en energie te herwinnen?

Hun beider gezondheid is niet zo goed: hij heeft een longaandoening en zij lijdt door abortus en het zware werk

---

3 “Moskovskoje Chozjajstvennoje Oepravlenije” (Moskouse Trust van Gemeentewerken).

aan vrouwenkwalen. De jeugd lijkt een droom die nooit werkelijkheid was.

Houden ze nog van elkaar? Kunnen ze nog van elkaar houden?

Die vraag kwam heimelijk bij hem op en stak als een vuige moordenaar Vitalij een scherp mes in de rug. Hij kromp ineen en terwijl hij plotseling niet meer dacht aan de groene stolp en de warme thee op de veranda, begon hij aandachtig te luisteren naar wat er binnen in hem gebeurde. En hij voelde duidelijk, dat daar iets uit verdween. Verdween met smart, voorgoed... Als iemand die het huis, de woning, de kamer verlaat, waar hij vele jaren heeft gewoond en waar alles zo eigen en dierbaar is, kijkt hij bedroefd naar de kale muren, de vuile, niet geveegde vloer en naar het lampje, dat zo eenzaam in de lucht hangt. En bij de drempel, waar men niet de kracht heeft om overheen te stappen zoals gewoonlijk, zoals altijd, draalt men een ogenblik, werpt een blik achterom en de kamer ziet er ontroerend beklagenswaardig uit. Het lijkt alsof hij een stom verwijt, een woordeloos verzoek uit. Op deze wijze schouwde Vitalij in zijn hart en hij begreep dat zijn hart leeg was. Het lichte gevoel van weleer was eruit verdwenen.

Slechts vier maanden waren verlopen sinds die dag en het leven had hem overtuigd van het onvermijdelijke, noodlottige einde. Vroeger had Olga gehoopt, dat ze het later beter zouden krijgen. Gedurende zijn studiejaren hadden ze het moeilijk, maar zij verwachtte daarvoor beloond te worden. Die beloning bleek niet veel zaaks. Ze moest evengoed hard werken en had even weinig plezier. Nu begon ze te geloven dat ze het nooit beter zouden krijgen. Daardoor werd haar jonge ovale gezicht doorschijnend bleek, trokken strenge groeven haar mondhoeken omlaag en kwam er wanhoop in de blik van haar mooie grijze ogen. Vitalij begon zich

toen angstvallig te beschermen tegen haar koude scepticisme. Hij raakte steeds meer van haar vervreemd, dook steeds meer in zijn werk en hield zich bezig met boeken, tijdschriften, projecten en schetsen. Steeds minder lieve woorden vond hij voor zijn strenge Olga, steeds minder tijd voor zijn gezin. Zo werden zij veeleisend ten opzichte van elkaar, in stilte afwachtend, wanneer de wereld van de een door de ander begrepen zou worden. De zenuwen speelden op en ze begonnen langzaam te vergeten dat ze ooit ook zonnige dagen hebben gekend. Uit de herfstnevel, uit de koude novemberlucht kwam de eindstrijd in zicht.

Een harde stoot wierp hem tegen het raam van de tramwagen. De ruit versplinterde met een knal. Op hetzelfde moment werd dit geluid overstemd door een kreet, die van de treeplank opklonk en ergens onder de wielen verstomde. Vitalij trok als een wilde aan het stoptouw en sprong uit de wagen. Daar lag op de rails een donker, vreesaanjagend iets. Opzij was een leeg leren tasje gevallen met daaromheen goedkope bonbons en een verbrijzelde pop. Vitalij rende als eerste naar het slachtoffer toe. Het was inderdaad dat vrouwtje, dat op de treeplank vlak bij hem had gestaan. Ze was al dood. Haar kleine lichaam had hulpeloos de armen over de rails gestrekt. Onder haar verscheurde rok was de bleke, blauw dooraderde huid van haar dijbeen zichtbaar. De samengestroomde mensenmassa zweeg ontzet. Slechts één zin, halffluid door iemand gezegd, klonk duidelijk door de stilte: “Bij de laatste herverkiezing van de afgevaardigden hebben wij de instructie toegevoegd: leg een ondergrondse aan in Moskou.” Vitalij begon te beven. “Ja, zeker!” dacht hij, terwijl hij ineenkromp door de kou of door de verschrikkelijke indruk, “ja, dat moet zeker zo vlug mogelijk gedaan worden!”

Achter in de straat doorsneed al een auto van het Rode Kruis, die zich met zijn sirene een weg baande, het duister met zijn lichten. Toen hij de verspreide bonbons en de pop

had opgeraapt en overhandigd aan een burgersoldaat, die inmiddels was verschenen, begon Vitalij zich door de menigte heen te werken naar een kleine straat.

Vandaag ben ik echt droevig gestemd. Zo treurig, dat ik zelfs niet de kracht heb verder te werken. Ik ben niet bij machte het gevoel van mij af te zetten, dat ik iets verloren heb. Ik kijk wel naar de weinige meubelen in de kamer van mijn Berlijnse vriend, naar zijn brede houten ledikant met het warme Duitse donsbed erop, de reusachtige kast, een portret van Lenin, dat getroffen wordt door een felle zonnestraal, maar ik zie dit alles niet. In gedachten zie ik slechts de droevige ogen vol tranen van de vrouw met wie ik nog zo sterk verbonden ben.

In mijn oren klinkt een aandoenlijk stemmetje:

“Tot ziens, lieve Papa!” In de drukte heb ik mijn dochttertje zelfs niet vaarwel gekust.

Maar ik heb de grens overschreden. In Stolpzy namen de Poolse soldaten met mijn pas ook mijn verleden mee. De schittering en het gerinkel van de sabels en sporen van de officieren deden mij niet denken aan thuis, maar terugdenken aan het ver verwijderde front.

Ja, het werd tijd! Op een heel andere manier ben ik Warschau genaderd. Ik herinner me dat we in een stortbui een gezwollen, bruine rivier passeerden over een wiebelende, zo juist in elkaar gezette brug. In de snel invallende duisternis verloren de gezichten van mijn kameraden hun bekende trekken. De stortregen drong door tot op het bot. Boven de ruisende toppen van de dennen ronkten Poolse vliegtuigen. Doodmoe zwierf ik op mijn zware, natte schoenen voorbij geruisloos bewegende schaduwen en struikelde over een telefoonkabel. De nacht bracht ik door in het huis van de slager. Hier schreeuwden telefonisten tot in de morgen toe, vertrokken er om de haverklap ijlbodes en knarsten bij het zwakke licht van de kaarsen de pennen van schrijvers.

Al voor de morgen werd ik wakker door een vreselijk lawaai. Vensterglas viel bovenop mij. Ik sloeg mijn jas om me heen en rende bibberend van kou het huis uit. Voorbij de rivier stormden Poolse soldaten, die zich in de struiken verborgen hielden, naar de oever...

Hierover zat ik na te denken in de sneltrein naar Warschau. En door de brede vensters van de restauratiewagen zag je tot bijna aan de hoofdstad het bekende landschap: bos, velden, moeras – moeras, veld, bos en sombere rieten daken. In de restauratie keken Poolse burgers angstig naar de koektrommel in mijn hand. Daar stond immers dat vreselijke woord “Bolsjewiek” op!

Genoeg hierover. Het lijkt erop dat ik mijn humeur weer terug heb. Laat ik vlug dit hoofdstuk afmaken, nu niets mij afleidt. Ik hoef er nog maar een paar woorden aan toe te voegen.

...Het straatje voerde hem naar de boulevard. Hier ging hij op in de wandelende en niet al te schone mensenmassa. Op de banken zaten vrouwen met over elkaar geslagen benen. De rossige vlammetjes van sigaretten waren de enige verlichting op de boulevard. Mannen pikten die op om in de opgemaakte ogen van de vrouwen te kijken, hun een woord van spot toe te roepen of met een ruwe lach voorbij te lopen. De mensenmassa stonk naar wijn, slecht opmaakmiddel en schimmel. Geen enkele vrouw bleef ongemoeid. Dronkenmansliedjes, scheldpartijen, geschater en harmonicagejammer probeerden met een overvloed aan klanken de wind te overstemmen.

Vitalij stak het Strastnaja-plein over, ging een open deur door en klom een stenen trap op. Op de vierde verdieping drukte hij langzaam drie keer op de bel.

“Zoja Ivanovna is er niet,” zei een ontevreden vrouwenstem van achter de deur op een kier. De vrouw wilde de deur meteen weer dichtdoen, maar Vitalij hield die vast.

“Is ze soms naar de vergadering?”

“Misschien. Weet ik veel!”

Woedend rammelde ze met haar sleutel. Nijdig sloeg ze deur in het slot. Vitalij bleef een ogenblik voor de gesloten deur staan, ging daarna de trap af en vertrok naar de Moschozupr.

... APRIL 1928

Ik ben erg blij in Berlijn te werken en niet in Warschau. Warschau is een stad van gouden versieringen, koud licht en vleselijke liefde die te koop is. Het doet me grimlachen van afschuw. Een felgekleurde kemphaan die zijn snavel richt op het land van de Sovjets!

Elegante dames in zijden rokjes en zilverkleurige kousen, onberispelijk geklede fatten, met goudborduurselfersierde officieren! Een koud, wreed en weerzinwekkend land!

Berlijn is heel anders. Het is lichter, eenvoudiger. En warmer. Berlijn begint bij gezellige huisjes, die van speelkaarten lijken te zijn gemaakt. Toen ik aankwam, vlogen ze, als door de wind gedreven, langs de spiegelruiten van onze sneltrein. Ze zijn allemaal gelijk en verscholen tussen het groen van moestuinen, hofjes en bloemperken. Dat zijn de arbeiderskolonies. Er wapperen vlaggen boven: rode, communistische, en driekleurige, sociaaldemocratische. Er komen kinderen aanrennen, die vrolijk met de armen zwaaien. Maar dan komen er stenen gebouwen, reserverails en fabriekspijpen. De trein vliegt over een viaduct en het geluid dendert in de asfaltstraten. Ik kijk in de ramen van de tweede verdieping. Daar is het sombere hoofdbureau van politie. Aan het eind van de straat klingelt een tram. Een vrachtwagen rijdt onder het viaduct door. Even later blazen we ongeduldig uit bij een stadsstation, om na één minuut weer verder te snellen. Eindelijk rijdt de locomotief onder de glazen bogen het Schlesischer Bahnhof binnen.

Een paar trappen, een paar gangen, een levendig Duits gesprek, een enorme lichtgevende 24-urenklok. Zwart asfalt, dat mijn beeld weerkaatst. Een eindeloze rij auto's. Een mensenstroom zonder einde. Wonderbaarlijke dubbeldeksbussen die lijken op het speelgoedmodel dat ik ooit

van mijn grootmoeder kreeg. Een glazen torentje op het kruispunt en een politieagent in het groen. Een reusachtige U staat rechtop op het plein. Aan de rechterkant slokt hij aan een stuk door een sliert van mensen op, links spuwt hij zo'n zelfde sliert uit de grond. Dat is de "Untergrundbahn", de ondergrondse.

"Rot Front, Genosse!"^[4] hoor ik een harde, levendige stem zeggen achter mijn rug. "wat sta je hier zo te bewonderen?"

Ik draai me vlug om. Voor mij staat Erich, een lange, breedgeschouderde, gespierde man, in het grijze uniform van de Rotfrontstrijders. Op zijn gebruiende gezicht heeft iemands hand scherp een paar groeven getekend. Zijn ernstige ogen zijn naar binnen gericht. Korte haren staan recht overeind op zijn schedel als een egel boven het vierkante voorhoofd. Onder op zijn linkerwang is de huid samengetrokken door de donkere strepen van een oud litteken. Daar is blijkbaar ooit eens een kogel verwijderd.

Wij kennen Erich zowat een jaar. Hij bracht een bezoek aan Moskou. Maar nu bestudeer ik zijn gezicht met meer belangstelling dan toen.

"Goedendag!" zeg ik vrolijk, "Ik was al bang dat niemand mij zou opwachten. Ik probeer nu aan Berlijn te wennen. 't Is om te lachen! Kijk die non in haar sneeuw witte omhulsel. Zo'n welgedaan roze gezicht zie je bij ons alleen maar op antiklerikale aanplakbiljetten. Ik ben warempel net de onzichtbare man uit het boek van Wells^[5]. Hier sta ik, tegen een deurpost geleund, in het hart van de Europese wereldstad. Ik ben immers een gast uit een verre, vreemde, vijandige wereld. Alles is hier anders dan bij ons, en ik helemaal. Het lijkt wel een toneelspel. Ik zie hen allemaal, maar zij gaan mij onverschillig voorbij, zonder te merken

---

4 Genosse: kameraad. Varankin gebruikt de Duitse aanspreektitel.

5 Herbert George Wells: De onzichtbare man

dat iemand van een andere planeet voor hen is opgedoken! Interessant!”

“Wel,” zegt Erich, terwijl hij me bij de arm neemt en zoetjes aan naar de letter “U” duwt, “je zult wel wennen. Maak ondertussen maar kennis met mijn vrienden. Dit is Alice Berg, die in de Osram-fabriek werkt.”

Voor mij staat een vrouw van zo'n 22 jaar in het uniform van de communistische jongeren met een riem over de schouder. Ze is lang van stuk, heeft helderblauwe ogen en goudblond haar als *Rautendelein*⁶, de toverfee uit een sprookje. Het is samengebonden tot een zware wrong in haar nek. Ze heeft niet een volkomen regelmatig gezicht. Haar kleine, fijngetekende mond contrasteert met de iets vooruitstekende kin en het brede hoge voorhoofd. Maar de frisse blos op haar wangen, de blik uit haar blauwe ogen en de gouden krans van het haar verdoezelen die gebreken. Ik moet denken aan een fee uit een oud Duits sprookje. Het uniform van de jonge garde verbergt hals, schouders en armen, maar haar hele gestalte ziet er sterk en sierlijk uit. Ze is niet mager, maar ook niet dik. Haar vormen zijn zacht. Ze is nauwelijks als vrouw ontloken.

“Je doet me aan iemand denken, kameraad Berg!” Ik staar peinzend en onderzoekend naar haar gelaatstrekken. “Maar ik kan me niet herinneren aan wie!”

“Zeg alsjeblieft gewoon Alice en geen kameraad Berg!” Ze lacht wat confuus, waarbij ze haar kleine, glanzende tanden ontbloot.

“Je kunt bij mij wonen, zolang je geen kamer gevonden hebt,” zegt Erich, “dat hebben wij besloten. Je hebt toch belangstelling voor de Rotfrontstrijders, niet? Dat zullen

---

6 Rautendelein een bosfee (figuur uit het beroemde drama “De verzonnen klok” van G. Hauptmann)

we afspreken met Otto, die jongen hier van het wijkcomité in Neukölln.”

“Is dat niet verboden?”

Otto, een lichtblonde jongeman met lachende ogen, spreekt opgewekt tegen: “Hé, *Genosse*, hier is zoveel verboden! Berta, mijn vrouw, zou zeker een Russisch spreekwoord weten (ze studeert Russisch). Hoe zegt men dat bij jullie? Zoveel hoofden, zoveel zinnen?” ...

Zo trad Berlijn mij tegemoet. Vriendschappelijk. En daarom geloof ik dat mij hier iets groots en moois te wachten staat, iets wat in mijn leven nog ontbrak.

Moschozupr zit in een enorm gebouw en zijn uitgebreide personeelslijst telt honderden namen, beginnend bij de eersteklas specialisten en eindigend bij de koeriers en dienstmeisjes. Alle zalen, lokalen en zelfs donkere hoeken onder de trappen waren overvol met mensen, die daar werkten. Iedereen kraste met pennen, ratelde met rekenmachines of sloeg op de toetsen van de schrijfmachines. De massa kwam elke morgen om negen uur naar het gebouw en verliet het na half vijf. Zo snel, alsof alle vertrekken in brand stonden of men een artilleriebeschieting verwachtte. Ondanks het grote personeelsbestand was er geen grote kern van partijleden in Moschozupr. Het bestuur werd gevormd door vier personen, drie mannen en één vrouw die de leiding hadden. Op het late uur, waarop Vitalij naar Zoja was gegaan en haar niet thuis had getroffen, was het bestuur in vergadering bijeengekomen.

De kamer van kameraad Serebrovskij stond vol rook en als door een gordijn van dunne mousseline schemerden de zachte banken en stoelen, de ingelegde boekenkast, een antieke wandklok en een eikenhouten schrijftafel. Serebrovskij zat op zijn gewone plaats bij de tafel onder de leus: "Doe je zaak af en verdwij!" Hij leek wel de voorzitter in de leunstoel met de hoge ruggensteun, maar hij was het niet. Toch waren de kameraden zelfs hier, in de avondvergadering van de partij, even respectvol tegenover hem als overdag. Een bronzen vrouwennaakt versierde met haar bevallige vorm het glazen blad van zijn tafel. In haar hand hield ze een matte, witte bol, die een zacht melkachtig schijnsel uitstraalde. Onder dat licht leek zijn gezicht dat van een dode. Zo bleek was zijn doorgroefde, goed verzorgde huid, zo vaal zijn neergeslagen oogleden. Het zilver dat hardnekkig door zijn dunne zwarte haar kroop, wees op minstens vijfenveertig doorleefde jaren. Toen hij niet langer slaperig luisterde, maar zelf sprak, kregen de ogen van Serebrovskij een doffe glans en een verbazingwekkende kleurloze koelheid.

“Dus wat zullen we besluiten, kameraden?” zei hij, terwijl hij onverschillig de vergadering rondkeek. “Hier: Ivagin stelt kameraad Zorin voor.”

De vergadering zweeg. De secretaris van de kern, Popov, een man met een eenvoudig gezicht, keek met ietwat te wijd geopende ogen Serebrovskij aan. Dat betekende echter niet dat hij verbaasd was. Zo zag hij er altijd uit. Ingenieur Vinokurov, een dikke, middelmatig grote man met een weelderige bos rood haar, sloeg bescheiden de ogen neer. Ivagin, een jonge, magere technicus en rapporteur voor de arbeiders, fronste de wenkbrauwen en poetste zijn bril op met een punt van zijn zakdoek.

De privésecretaresse van kameraad Serebrovskij, Zoja Ivanova Sjipova, glimlachte boosaardig en keek met haar half gesloten bruine ogen naar de bronzen vrouwenfiguur.

“Zouden we die vraag maar niet uitstellen tot de volgende vergadering?” stelde Popov besluiteloos voor, “we moeten die Zorin eerst aftasten!”

Ivagin klopte zenuwachtig met zijn vingertoppen op een dikke glasplaat, die op tafel lag en stond op.

“Ik begrijp niet waar dat op slaat! Als Zorin onze muurkrant niet kan redigeren, wie dan wel, hè? Zorin is een ontwikkeld en eerlijk mens. Wat voor de duivel heb je nog meer nodig? Nou?”

Popov keek schuin naar Ivagin. “Hij is immers een intellectueel en geen lid van de partij!”

“Houd die mening over intellectuelen maar voor je, Popov! Die zijn niet allemaal eender. Je houdt er vreemde gedachten op na.”

Popov weersprak: “Hij werkt hier nog maar vijf maanden, enzovoort!...”

Toen nam Vinokurov het woord, met veel gebaren en zich naar alle kanten wendend:

“Kameraad Ivagin moet wel weten dat er onder onze ingenieurs niet weinig vijanden van de partij zitten. En niet alleen onder de ouderen. Het gesprek in de partij dat nu gevoerd wordt, toont duidelijk wie de tegenstanders steunen! Maar de muurkrant is niet de laatste schakel in ons werk. Overigens,” wendde hij zich tot Zoja Ivanovna, “ben ik niet tegen kameraad Zorin. Alleen, we weten niet veel van hem. Laten we het maar proberen!”

Een antieke wandklok begon te gonzen en sloeg tien keer. Bij de tiende slag piepte de deur en het hoofd, dat erachter tevoorschijn kwam, vroeg: “Mag ik?”

“U mag!” Met wijsgerig kalme stem gaf Serebrovskij antwoord en tegelijkertijd merkte Popov met toegeknepen ogen tevreden op: “Nou, daar heb je Zorin zelf!”

Vitalij groette de aanwezigen, knoopte zijn jas los, zette zijn muts af en steunde, zonder te gaan zitten, op de leuning van de stoel naast Sjipova.

“Verbaas u alsjeblieft niet,” sprak hij ernstig, “maar ik wilde van uw vergadering gebruik maken om u te verzoeken mijn voorstel te bespreken.”

Popov trok de wenkbrauwen wat op. “Wat voor voorstel?”

Vitalij spreidde een vel papier uit.

“Het is zo gesteld dat mijn dringende verzoeken om de kwestie van de metro sneller te behandelen, geen bijval krijgen bij uw administratie. Ik heb niet de minste hoop dat zonder uw hulp mijn werk enig resultaat zal hebben.”

Popov keek Serebrovskij vragend aan.

“Dat lijkt me geen zaak voor de kern,” bromde Serebrovskij met duidelijk zichtbaar misnoegen.

Zonder naar hen te luisteren ging Vitalij verder: “Ik was zojuist getuige van het tragisch einde van een trampassagier. Zulke tonelen komen dagelijks voor. De tram kan de vervoerscrisis niet oplossen.”

Serebrovskij keek nu vragend Vinokurov aan, maar die zweeg in alle talen.

“Ik was zonet bij jou thuis, Zoja Ivanovna. Je had beloofd bij een particulier een nieuw boek over de metro te halen, in het Duits.”

“Ik zal proberen die belofte na te komen. Maar zou je niet een deel van je tijd aan sociaal werk besteden, Vitalij Nikolajevitsj?” vroeg Sjipova, van het eerste onderwerp afstappend.

“Wat dan?”

Popov ademde hoorbaar en keek Zoja verontwaardigd aan. Ze glimlachte, terwijl ze koket naar Serebrovskij keek.

“Ja,” ging Serebrovskij op haar blik in, “we hebben besloten jou de redactie van de muurkrant in handen te geven. Wat vind je daarvan, kameraad Zorin?”

Vitalij keek somber naar de vloer.

“Doe het maar, Vitalij Nikolajevitsj,” riep Ivagin ongerust, “Je weet toch dat de rapporteurs vertrouwen in je hebben en ik zeg je ronduit: een betere redacteur zullen we nooit vinden.”

Vitalij hief het hoofd op.

“Goed,” zei hij, “ik ga ermee akkoord. Maar de ondergrondse...”

“Uitstekend,” zei Serebrovskij verheugd, “Zoja Ivanovna, schrijf het op. Over de metro zullen we later met je praten!”

Voordat ze het gebouw verlieten en terwijl een slaperige portier dienstwillig Serebrovskij in zijn overschoenen en pelsjas hielp, raakte Zoja, die al haar warme najaarsmantel aan had en een leuk hoedje op, de arm van Vitalij aan: “Ga je met me mee, Zorin?”

Serebrovskij hoorde dat, keerde zich om en nam hen beiden met een vragende blik op. Vitalij beantwoordde die blik rustig. Zoja stond wat terzijde en steunde met één hand op een hoek van tafel, terwijl ze met de andere haar hoge overschoenen aantrok. Terwijl ze dit deed, keek ze niet naar haar voeten, maar naar Vitalij. Haar bruine ogen schitterden en om haar lippen speelde een grillig lachje. Vitalij liet zijn ogen van boven tot onder over haar figuurtje gaan, bleef een seconde naar haar voeten kijken en antwoordde kalm: “Goed!”

... MEI 1928

Waarschijnlijk probeer ik tevergeefs de ondergrondse met mijn roman te verbinden. Eerlijk gezegd weet ik dat ik het alleen maar doe om het effect. Het is zo'n mooie titel. Maar over het algemeen is het eerder hinderlijk. In de roman gaat het over een ondergrondse en ikzelf werk eraan. De lezer zou wel eens kunnen denken, dat deze roman een autobiografie is.

Overigens was de Berlijnse metro een teleurstelling voor mij. Nadat de automaat de kaartjes in mijn hand had geworpen en ik die, nadat ik ze aan beide kanten had bekeken, aan Alice gaf (“houd jij ze, anders raak ik ze kwijt!”), keek ik onderzoekend in het station rond. Het was brandschoon, als een Duitse keuken. Melkwitte lampen liepen als soldaten van de *Reichswehr*^[7] in een rij aan het plafond tussen achthoekige, betegelde pilaren en omlis-tingen. Aan de muren hingen her en der in verschillend gekleurde vakken aanplakbiljetten met duikelende clowns, danseressen, koks met belachelijk witte hoofddek- sels en een soort ronde figuurtjes zonder voeten. Van het plafond hing een enorm rood potlood aan glanzende kettinkjes, waarop “Faber” stond. Aan verschillende zijden van het station lichtten voortdurend letters op een witte ruit op, die de richting van de treinen en de uitgangen naar de straat aangaven. De glazen krantenkiosk bood de reizigers “Vorwärts”, “Rote Fahne”, de Moskouse “Pravda”^[8] en de witte Berlijnse “Rul” aan.

Waarin werd ik dan teleurgesteld? Wel, ik had mij de metro altijd machtiger en grootser voorgesteld dan ze in

---

7 Reichswehr: naam van het vroegere Duitse leger

8 Vorwärts, Rote Fahne, Pravda: Voorwaarts (sociaal democratisch), Rode Vlag (communistisch), Waarheid (communistisch)

werkelijkheid was. Alice dreef de spot met mij. Wat kan ik eraan doen? Alleen je eigen indruk is de ware! Alice nam de kaartjes niet van mij aan.

“Met deze kaartjes,” legde zij uit, “kun je overal heen rijden. Maar ik ga maar tot de volgende halte met je mee. Ik ga vlug naar de fabriek.”

Bij het stoppen maakten verschillend gekleurde linten van de trein een geluid als van zuigende lippen. De deur sloot automatisch achter ons. Een ogenblik verscheen voor het raam nog het rode potlood “Faber.” Daarna vlogen de grijze tunnelmuren voorbij het venster.

Er wordt geklopt. Dat is mevrouw Anna, de moeder van Erich. Nu rijd ik naar Rummelsburg en zal vanavond verder werken aan de roman. En, de kritiek moge het mij vergeven, maar vandaag zal ik de meest alledaagse dingen op papier zetten. Het zal misschien minder goed uitvallen dan wanneer ik bijvoorbeeld een metaalfabriek zou beschrijven. Maar wat kan ik eraan doen, als mijn roman iets anders behandelt! Overigens is de kritiek te allen tijde meedogenloos. Laat ik maar liever naar complimentjes luisteren.

Van de verlaten zonovergoten straten van het provinciestedje, rijk aan groen, met het rimpelloze, zilveren oppervlak van de rivier, waarover ruisend een feestelijk versierde boot stroomafwaarts glijdt, van de dolle nachten, van alles wat daar was en dat reeds vervaagt in de herinnering, heeft de tijd een zware brug geslagen naar het heden: de brug over de afgrond die de wereld van een onbezorgde jeugd scheidt van de wereld van ongerustheid, zorg en inspannende arbeid.

Zij was het, Olga, die hem smeekte haar een kind te geven, geen abortus te plegen. Zij was het, die zonder enige aarzeling, het volle gewicht van de moederplicht op haar schouders nam, alle rechten en voorrechten van een kinderloze vrouw van de hand wees en al haar krachten wijdde aan het nieuwe wezentje. Ja, dat was zij, Olga.

...En zie nu eens die vuile kamer met stenen bogen, aan de rand van Moskou, die drukkende stilte, slechts onderbroken door de diepe zuchten van Olga. Naast de tigchelkachel is in het kinderledikantje de zware, zieke, warme ademhaling te horen, de angstaanjagende heesheid in de keel en het malle kindertaaltje, met vreemde grote mensen-woorden daarin verweven.

“Papa, zet de pop bij de uitgaven! U heeft nu geen geld meer... het paardje volgende maand dan maar...”

Wat zal morgen brengen? Wat zal het onbekende brengen? Zal morgen de beslissing vallen? Of zullen er weer slapeloze dagen en nachten voorbij gaan als in een ziekelijke verwarring, als nog niets bekend is? Twee levens liggen besloten in dit kleine wezen. Het witte, goudblonde krullenkopje met haar wijze, levendige, blauwe oogjes, aanhalig en teer, zoals alleen blauwogige feetjes kunnen zijn, het kleine meisje met haar wonderlijk niet-kinderlijke verstand; en haar moeder, de volwassen vrouw,

zijn Olga, met haar door het leven gebroken geest. Zijn verleden, ja. zijn verleden al!

En toch is het niet te verdragen, niet om uit te houden, dat zware ademen in het bed, die snelle bewegingen, waarmee Olga om de minuut opspringt en naar het kind rent om te kijken of de temperatuur weer gestegen is. En toch is het niet te verdragen, die zelfopoffering, die weerstand van het kind tegen al het andere, dat weergaloze moederlijke egoïsme, die haat, die veeleisendheid. Het werkt allemaal op zijn zenuwen, dat Olga totaal niet vermoeid raakt, haar slapeloze nachten, haar sombere verwachting van het allerergste, haar koppige wens, dat hij, Vitalij, het net zo aanvoelt. Een wilde onvrede zet hem tot tegenspraak aan, doet hem ruzie zoeken op het ogenblik dat hij voor Olga een steun zou moeten zijn.

Ja, de jonge meisjes redetwisten heftig over een boek van Bucharin, raken in vuur en vlam door een discussie die “*Komsomolskaja Pravda*” is begonnen (over de vraag of men schoonheidsmiddelen moet gebruiken), rennen naar de schouwburg zonder eraan te denken dat hun pantoffels kapot zijn en hun jurk niet erg schoon is, klappen geestdriftig voor de acteurs in “*Rigoletto*” en pinken heimelijk een traantje weg als de bedrogen Gilda haar vader bekent:

~~~~~  
 “Hoe zoet zijn woorden,  
 Hoe zoet zijn kussen!”  
 ~~~~~

Jonge meisjes gooien vrolijk met zware stukken hout tijdens vrijwilligerswerk van de Komsomol of marcheren bij demonstraties opgewekt kilometers over het asfalt onder het zingen van revolutionaire liederen. Jonge meisjes

bezoeken de scholen, universiteiten, cursussen, kringen of organisaties. Maar jonge moeders als Olga komen bij elkaar in de keuken, bij het petroleumstel en luchten hun woede door met hun allen hun lot te verwensen. Hun belangstelling moet zich beperken tot het in de rij staan voor vlees, melk en eieren, tot hun zorgen over een schone kamer en de kinderen, tot hun droom om, al was het maar één uur, niets te hoeven doen.

Als oude bekenden Vitalij ontmoetten, zeggen ze: “Je bent niet veel veranderd, alleen wat magerder geworden.” En vrouwen, die hem pas hebben leren kennen, herhalen steeds: “Je hebt een edele, gevoelige geest, Vitalij!”

Wat? Een edele geest? Is het niet veeleer de duistere ziel van een egoïst? Ach, waarom bedroog hij Olga door haar een gelukkig leven te beloven en een onuitvoerbare taak op zich te nemen? Wat moet hij nu doen? Vluchten voor de zorgen, onder het juk uit zien te komen, zou hem tot bedrieger, leugenaar, deserteur maken.

Vitalij zit aan tafel te werken. Er liggen een paar Duitse boeken, een stel schetsen en beschreven bladen voor hem. Vitalij bestudeert de metrobouw in Duitsland. Het is donker in de kamer en de lamp boven de tafel, omwikkeld met een rode lap, laat maar een smalle streep licht recht op het handschrift schijnen. Maar zelfs dat beetje licht hindert Olga.

“Ga naar bed,” zegt ze, “Ik heb last van het licht.”

Vitalij haalt zijn schouders op. Hij hoopt dat Olga niet zal aandringen. Maar na een paar minuten stilte herhaalt ze:

“Heb je niet gehoord, dat ik zei dat je naar bed moest gaan? Dek de lamp nog beter af. Het kind kan er wakker van worden.”

“Dat snap ik niet,” spreek Vitalij tegen, “Dat licht hindert het kind niet. Het is zo zwak. Trouwens, ik ben zo klaar.”

“Dat heb je al een paar keer gezegd. Ga direct naar bed, anders verlies ik mijn geduld!”

Vitalij zegt niets en werkt door, terwijl hij doorhaalt wat hij zojuist geschreven heeft en zijn aandacht probeert te richten op een nieuw idee. Het lijkt of hij die maar voor het oppakken heeft, maar het glijdt zo weer weg, het is moeilijk om het vast te houden. Als hij nu maar even mocht nadenken!

Het is juist zo'n oorspronkelijke en belangwekkende inval!...

Olga springt op en loopt naar het kind. Het meisje is tegen de rand van het ledikant gekropen en haar blote voetjes steken door het latwerk. Olga dekt haar vlug toe, terwijl ze behoedzaam het laken omslaat en recht trekt. Ze loopt van het kind weg en gaat achter Vitalij staan. Ze trekt haar voorhoofd in rimpels. Ze denkt diep na en probeert een oplossing te vinden voor een moeilijke kwestie. Uit haar strenge gestalte en uit haar vermoeide ogen spreken offerzin en koppigheid.

In die paar minuten wordt Vitalij hoe langer hoe bozer; het idee ontglipt hem.

Nee, daar deugt niets van! Dat is geen goed begin! De lezer kan mij terecht uitschelden. Waar is zo'n hoogdravende stijl voor nodig? Moederplicht!... Een edele, gevoelige geest!... Een blauwogige fee!... Een wegglippende gedachte! Wat een gemeenplaatsen! Ik moet maar wat afleiding zoeken. Al vaak heb ik het gemerkt: een goed begin is het halve werk. En omgekeerd ook!

Daarenboven ben ik vandaag behoorlijk moe van Rummelsburg⁽⁹⁾ en mijn gedachten zijn helemaal niet op poëzie ingesteld. Zou ik maar niet beter een artikel over Rummelsburg kunnen schrijven voor een Moskouse krant?

Het is werkelijk een uitstekende elektriciteitscentrale. Men zei me dat het een van de beste ter wereld is. De gebouwen van de Rummelsburger centrale zijn onopgesmukt en eenvoudig als een gevangenis. Telkens, tussen zes ramen, steken rechthoekige torens omhoog. De ramen beslaan enige verdiepingen. Binnen in de zaal is het brandschoon en schijnt een zee van licht, dat via een glazen plafond naar binnen komt. Het kruiswerk van de stalen lijsten werpt op die zonnige dag een netwerk van schaduwen op de volmaakt schone vloer. De zaal is ruim en helder. Het meubilair bestaat slechts uit twee tafels en twee stoelen. Al het gereedschap hangt aan de muur.

Mijn Berlijnse collega, die daar ingenieur is, staat vol liefde stil bij elke blinkende schroef. Hij is trots op zijn centrale.

“Elke dag 3.270.000 kilowattuur. Meer hebben de 4 miljoen inwoners van Berlijn niet nodig.”

Is Berlijn niet wat te verkwistend? Waarom zoveel?

Ik sluit mijn ogen voor het helle zonlicht en kijk schuins naar de arbeiders in hagelwitte pakken. Zij, die aan de handles staan, glimlachen naar mij en knikken me

---

9 Rummelsburg ligt in Berlijn

vriendschappelijk toe. Ik wil een gedachte uiten, die ik al lang koester:

“Onder het socialisme zullen er alleen zulke arbeiders zijn en de fabrieken zullen er uitzien als paleizen.”

“Onder het socialisme, collega, zult u niets bezitten,” zegt spottend een rustige stem achter mij.

“Hoe bedoelt u?” vraag ik met een ontevreden schouderophalen.

Een lange, uitgestreken, gladgeschoren oude heer strekt glimlachend zijn hand naar mij uit.

“Ingenieur Berg.”

Ik sta verbaasd. Berg? Waarom Berg? O, ja, Berg is in Berlijn hetzelfde als Ivanov in Moskou. Ik stel me voor.

“Aangenaam,” zegt Berg, nadat hij mijn metgezel heeft opgenomen. “U werkt bij de aanleg van de nieuwe metrolijn onder mijn leiding.”

“Werkelijk? Dat doet me plezier. Ik was juist van plan naar uw kantoor te komen.”

“Kom morgen en u kunt meteen aan de slag. Ik heb een brief van uw bestuur ontvangen. We zullen de voordelen van onze manier van bouwen trachten te bewijzen.”

“Dat zullen we nog zien,” zeg ik, een rechtstreeks antwoord vermijgend, “maar wat het socialisme betreft, slaat u de plank toch mis.”

Ingenieur Berg glimlacht weer.

“Ik hoop dat dat geen bezwaar is. Om die reden mag de aanleg van een ondergrondse in Moskou niet worden uitgesteld.”

Wij lopen door lichte zalen. Het gonst in het gebouw en dat gegons wordt nu eens sterker, dan weer zachter tot een licht suizen. In de stoomketelruimte vertelt men mij dat er elke dag twintig wagons kolen binnenkomen, die hier door één man in tweeënhalve minuut worden gelost. De zelfwerkende installatie en samengeperste lucht hebben hier de menselijke werkkraft vervangen en de steenkool wordt automatisch naar de ketels gevoerd. Dit wonder no-
teer ik in mijn agenda. Ingenieur Berg glimlacht spottend: “Dat heeft het kapitalisme tot stand gebracht.”

“En wij zullen het overbrengen op socialistisch terrein,” weerleg ik kalm, terwijl ik zij-aan-zij met mijn klasse-tegenstander naar boven ga, naar de controlekamer van de centrale. Daar bevindt zich het brein, de stuurinrichting, daar weerspiegelt zich de kleinste fout in het werk.

“Overigens maakt u zich zorgen om niets,” zegt Berg onverschillig. “De sovjets zullen het kapitalisme laten herleven. Wat hebben jullie in Rusland nu anders dan de dictatuur van de communisten? Dat houdt in dat de zaak zal eindigen in een reactie. Trotski zegt niet voor niets dat Stalin de brug is van de dictatuur van het proletariaat naar de burgerlijke dictatuur.”

Mijn toekomstige chef houdt er even goed originele ideeën op na. Ik begin hem te verdenken van Trotskisme. Wat zal er volgen? Een gelegenheid te meer om mijn zelf-beheersing te testen.

De gedachte is mij ontschoten. Tenslotte zei Olga verwijtend: “Het kind is ziek. Heb je geen medelijden met haar? Leg alsjeblieft nog iets over de lamp en ga naar bed!”

Vitalij staat vlug op en verzamelt de bladen van het manuscript. Onbehoedzaam verzet hij de stoel. Verschrikt rent Olga naar het bedje, maar het kind is niet wakker geworden en het ademt schijnbaar regelmatig. Dan keert ze zich tot Vitalij, niet meer bij machte haar boosheid in te houden:

“Kon je niet wat voorzichtiger zijn? Je denkt er helemaal niet aan, dat je een dochter hebt!”

“Maak je toch niet zo druk, Olga! Het kind slaapt. Er is tot nu toe niets verontrustends.”

“Zo ben je nu altijd, altijd! Er moet hier heel wat gebeuren voor er hier iets verontrustends is! Je bent een verbaazingwekkende egoïst! Op zo’n moment denk je aan van alles en nog wat, behalve aan je gezin! Ik heb je gevraagd professor Zamjatin te laten komen. Waarom heb je dat niet gedaan, hè?”

Vitalij heeft geen zin hierop te antwoorden. Ontstemd kleedt hij zich uit en probeert er niet op in te gaan. Maar Olga vervolgt:

“Waarom antwoord je niet? Begrijp je dan niet, dat het om het leven van het kind gaat?”

“Dat is niet juist, Olga. De dokter heeft gezegd, dat het kind niet in levensgevaar verkeert.”

“Dat is wel waar! Jij denkt alleen maar aan het geld!”

“Olga, als ik echt het gevaar zou inzien! Maar we hebben ook het geld niet voor het oprapen! Ik heb al veel schuld aan onze kas voor wederzijdse hulp.”

“Vitalij, je moet van baan veranderen. Zo kan het niet doorgaan. Waarom weiger je hardnekkig om in de provincie te gaan wonen? Daar zou je meer verdienen en het leven is er goedkoper.”

“Dat heb ik je al honderdmaal uitgelegd. Ik werk voor de ondergrondse en ik wil nergens naar verhuizen.”

“Maar ik houd het zo niet meer uit! We hebben geen meubels, geen serviesgoed, geen kleren genoeg. Ik draag al jaren een en dezelfde jurk. Ik weiger speelgoed voor het kind te kopen. We kunnen nog geen gordijnen voor de ramen aanschaffen!”

Ze begint de dingen op te noemen, die eerst van allemaal moeten worden gekocht. Vitalij weet dat alles al lang. Ze heeft inderdaad gelijk, maar waar moet hij het geld vandaan halen? Hij krijgt slaap. Vermoeid weerlegt hij:

“Maar zo weinig verdien ik toch niet!”

“Als je mij maar je hele salaris zou geven! Maar kortingen, contributies, schulden, bijdragen voor de vakvereniging, voor de kas van de wederzijdse hulp, voor je talloze verenigingen. Betalingen voor het huis, de verwarming, de elektriciteit. Wat blijft er dan nog over?”

Die laatste woorden hoort Vitalij als door een nevel. De slaap hult hem in watten, dekt hem langzaam toe. Hij voelt zich zo behaaglijk...

“Laat die ondergrondse toch schieten! Laten we in de provincie gaan wonen! Hoor je wat ik zeg?”

Maar Vitalij hoort het niet meer. Hij heeft het al zo vaak gehoord en nu slaapt hij bijna. Maar met de inspanning van zijn laatste krachten antwoordt hij met dikke tong:

“Ik hoor het, ja. Je zei: laten we buiten gaan wonen.”

Olga zucht en tranen druppelen langzaam op haar kussen. Haar ademhaling gaat sneller. Olga huilt in eenzaamheid, hulpeloos.

Haar snikken maken dat hij zijn ogen opent. Hij had juist heel vreemd gedroomd. Hij kwam terug na een lange afwezigheid. Thuis wacht Olga op hem, met wie hij getrouwd was voor hij wegging. En onderweg ontmoet hij vele bekenden. Zijn kameraden van vroeger en de meisjes, waar hij eens van hield. Hij groet ze vriendelijk. Aan hen allen heeft hij hartelijke, dankbare herinneringen. Indertijd scheidde hij van hen met een bedroefd hart, maar zonder felle pijn.

Plotseling komt op de hoek van de straat Olga naar hem toe. Niet de Olga, die thuis op hem wacht, maar die andere. Een dwaasheid, die in zijn droom aan kracht wint. Hij begint te begrijpen dat hij twee Olga's heeft. De ene, zijn vrouw, wacht op hem. Zij draagt een eenvoudige, zelfs armoedige huisjurk. Zij blijft thuis en houdt van hem. De andere is hier, op de hoek van de straat, in het bekende lawaai van de eigen stad. Ondanks de winterse koude heeft ze een witte zomermantel aan en alles aan haar is helder, licht en zonnig. Stralend van vreugde staat ze hem aan te kijken. Vreemd!...

Het bewustzijn vervaagt en hij voelt zijn hoofd kloppen. Van verre komt zijn beminde Olga aan, maar die andere? Haar contouren verdwijnen en hij ziet alleen nog deze en deze heeft hij nodig.

Hoe kon hij zich vergissen? Ze kijkt hem liefkozend en verleidelijk aan. Hij loopt naar haar toe en pakt haar hand. Ze is blij, o zo blij. Zij vraagt naar zijn nieuwtjes en vertelt de hare. Hij zegt een paar woorden terug en maakt tussendoor de opmerking:

“Weet je dat ik getrouwd ben, Olga?”

Zij beeft over al haar leden, schuift van hem weg en kijkt hem angstig aan.

“Maar ik dan, lieveling, wat moet ik dan?”

En weer voelt hij de felle pijn in zijn hart. Hij wil het uitschreeuwen:

“Ik begrijp het niet! Ik wil het niet! Wat moet ik met die twee?”

Hij buigt zijn hoofd en gaat verder:

“Weet je met wie? Met Olga Tarasevitsj.”

Ze glimlacht wantrouwig en schudt haar hoofd.

Op dat ogenblik komt ingenieur Vinokurov er aan.

“Kameraad Zorin, wilt u even weggaan?”

Vitalij kijkt hem ontevreden aan, geeft Olga onwillig een hand en haast zich de helling af naar huis. En helder haalt hij zich al de ontmoeting met Olga, die andere Olga thuis, voor de geest. Het wordt snel donker en de winterse schemering valt in. De plassen op straat bevriezen en het ijs kraakt onder zijn voeten. Hij loopt voorbij een oude sauna, een smederij en winkels. Hij rent naar huis, loopt de trap op en de kamer in, schuift het zware fluwelen gordijn opzij en roept zenuwachtig:

“Olga, ben je thuis?”

...Het is donker en stil in de kamer. Olga staat over het kinderbedje gebogen. Vitalij probeert zijn ogen open te doen. Olga fluistert:

“Waarom schreeuw je 's nachts toch altijd? Het is verschrikkelijk en bovendien ben ik bang dat je het meisje

wakker maakt. Maar de koorts is god zij dank gezakt. Schreeuw alsjeblieft niet meer.”

Geheel gerustgesteld stapt ze in bed. Door de ramen dringt hardnekkig het morgenlicht de kamer binnen.

... JUNI 1928

In de enorme etalages schitteren sieraden, bewegen reclamemodellen, ruisen, als vallend water, de zijden stoffen. Mooie levende poppen in luxe japonnen glimlachen mij toe van achter het glas, vrouwenbenen van was lokken kousenkopers. In de juwelierszaken fonkelen de edelstenen blauw, rood en groen. Maar voor de deuren zitten goed uitziende, passend geklede, witte grijsaards met een paraplu in de hand op bankjes: je moet zelf maar raden, als je afgaat op de treurige gezichten, dat het bedelaars zijn.

Mijn bus stopt bij een stenen kerk aan de Spree. Hij mag niet over de brug. Het publiek stapt langzaam uit. Op de brug hebben zich politieagenten met zwart gelakte sjako's verzameld. Ik loop naar de stenen brugleuning. Beneden is er het lawaai van fraai opgetuigde stoombootjes en de tussen stenen gevatte rivier is vol leven. Op de zonovergoten golven schommelen flikkerende lichtjes.

“Wat is er gebeurd?” vraag ik.

De agent tikt beleefd met de hand aan zijn pet.

“Er wordt een ordeverstoring verwacht!”

Voor de toegang naar de brug loopt het volk te hoop. Er klinken opgewonden stemmen. De agenten vormen een ononderbroken keten. Een deel van hen houdt goed doorvoede, dikke paarden bij de teugels, anderen leunen op hun fietsen. Boven een groep mensen, die zich aan de overkant heeft verzameld, wiebelt een veelkleurige plaat met het portret van Hindenburg. Ik heb goede ogen en kan de tekst in grote Gotische letters begrijpen:

“*Mehr Macht dem Reichspräsidenten! Wählt Deutsch-nationale!*”^[10]

Op de verhoging treedt de ene na de andere spreker naar voren. Nu spreekt een solide man met een onberispelijk colbert aan met een pluche kraag. Hij heeft een wilskrachtige mond met scherp omlaag getrokken lippen en een hoog voorhoofd. Hij spreekt erg onduidelijk en is niet te verstaan. De burgers, die bij de brug leuning zijn samengeschoold, drijven de spot met hem. Een jongeman in *Rotfront*-uniform zet twee vingers aan zijn mond en fluit hem uit. De agenten kijken bezorgd.

“Ben jij Otto Schraube?”

“Hé, kameraad! Wij hebben verkiezingscampagne. Ieder doet zijn best voor de zijnen. Deze hier kletsen over vaderlandsliefde en de noodzaak om pantserschepen te bouwen.”

Er zoemt iets in de lucht, ergens onder de zon glanst een zilveren vleugel en een regen van pamfletten daalt op ons neer.

“Wie geen pantserschepen wil, moet op de sociaaldemocraten stemmen!”

“Die sociaaldemocraten roeren zich! Ze zijn zogenaamd tegen de pantserschepen, maar in feite – alles één pot nat! Nu, het doet er niet toe. Wij doen ook wat!”

Aan de overkant van de rivier verschijnt een handig mannetje op de tribune. Misschien is het een redenaar? Elk gebaar is berekend, elke stemverandering; maar hij werkt ook met zijn gezicht. Zie hoe hij zijn lippen plooit en zijn ogen beweegt. Wat zegt hij? Hij hoeft helemaal niets te zeggen. Zijn beweeglijke lichaam spreekt voor zich.

“Dat is een gevaarlijke vijand,” zegt Otto, “laten we gaan!”

---

10 Meer macht voor de rijkspresident! Stemt Duits-nationaal!

Hij pakt me ineens bij de mouw. Op dat ogenblik komt alles om ons heen in beweging. De mensenmassa verdeelt zich plotseling in nieuwe groepen. Er is een cirkel gevormd en in het midden verschijnt niemand minder dan Erich Schmidt.

“Kameraden,” roept hij, zijn stem verheffend, “onder bescherming van de politie ijveren fascisten en sociaal-democraten voor hun kandidaten! Stem niet op hen! Zij bouwen pantserschepen, zijn willen ons verstikken, de mond snoeren. Stemt voor de communisten, voor de verdediging van het proletariaat, voor de verdediging van de Sovjet-Unie!”

“Rood Front! Rood Front! Rood Front!”

De agenten raken opgewonden. Een officier met witte handschoenen aan geeft zachtjes bevelen. Dadelijk ontstaat er opschudding in de menigte. De agenten zijn een aanval begonnen met de gummiknuppel in de hand. Ik voel dat iemand me bij de hand neemt. Ik draai me vlug om. Alice staat naast mij. Ze kijkt verontrust.

“Waar kom jij vandaan?” vraag ik verbaasd, terwijl ik haar zonder succes tracht te beschermen met mijn lichaam tegen de druk van de mensenmassa.

“Dat hoor je straks wel! Laten we eerst hieruit zien te komen!”

Vloeken en kreten klinken door de lucht. Aanmatigende communistische jongeren roepen:

“Foei! Schande! Weg met de sociaalklabakken!”

Iemand zet een verboden lied in. Dat duurt een paar minuten. Dan wordt het plotseling onderbroken. De massa wordt uitgedund door de slagen van de gummistokken. Twee arbeiders, die op de grond zijn gevallen, schreeuwen kwaad en verontwaardigd. Een paar agenten achtervolgen ons.

“Je mag niet in handen van de politie vallen,” zegt Alice snel.

Wij rennen het plein over naar de ingang van een huis met vijf verdiepingen en komen bijna in botsing met een officier. We staan stil. De officier kijkt met grote ogen van verbazing Alice aan. Zonder mijn hand los te laten bijt ze zenuwachtig op haar lippen. De agent, die ons al had ingehaald, wilde me juist in de kraag grijpen, maar de officier, die zich hersteld had, zei:

“Loopt u maar door, juffrouw!”

Verbazing en ongenoegen klonken in zijn stem. Maar hij brengt zo beleefd zijn hand aan zijn pet, dat ik vragend Alice aankijk.

De stenen binnenplaats is bijna leeg. Hij is smal en de zon dringt er niet in door. Van achter zien de vijf verdiepingen hoge gebouwen er onvriendelijk uit. Een paar kinderen spelen krijgertje op het asfalt. Het Duits klinkt heel vreemd uit hun kindermondjes, alsof ze tijdens de taallessen uit het hoofd opzeggen.

Alice ademt stotend. Haar gezicht is rood. En haar ogen fonkelen van nauw verholen verontwaardiging.

“Bestaat er geen vrijheid van spreken?” vraagt ze zachtjes.

“Wat moeten we nu doen, Alice? Is dit geen tegenslag?”

“Helemaal niet!” werpt ze levendig tegen. “Wij gaan door. Wij ijveren voor lijst vijf.”

We lopen de straat uit en stuiten onder de stenen boog op Otto.

“Ha, drommels, daar zijn jullie eindelijk! Waar zijn jullie gebleven?”

Alice glimlacht.

“Ik besloot onze kameraad ergens heen te brengen. Hij is immers agent van de Komintern.”

De straten zijn vol verkiezingsrumoer. Op de schuttingen schreeuwen lelijke aanplakbiljetten van dertig lijsten. Op straat maken beschilderde vrachtwagens een oorverdovend lawaai. Op een hoek verschijnt een groep gevangenen in gestreepte kledij. Er zijn geen cipiers bij en zij dragen biljetten.

Alice verklaart: “Wij eisen kwijtschelding van straf voor onze politieke gevangenen. De communistische partij strijdt voor amnestie. De arbeiders moeten op de communisten stemmen!”

Het volk loopt achter de gevangenen aan. Otto is onvermoeibaar. Zonder acht te slaan op de agent en al niet meer denkend aan de strijd die zojuist plaatsvond bij de volgende hoek, gaat hij op het kruispunt staan en steekt zijn hand op. De stoet blijft staan en weer groeit in een ogenblik de mensenmassa aan. Een orkest met witte instrumenten speelt zachtjes de “Internationale.” Uit de ramen steken hoofden naar buiten, die nieuwsgierig naar omlaag kijken. Hier en daar zwaait men met rode lappen.

“Kameraden,” roept Otto, “Dadelijk zal Thälmann spreken!”

Een kleine grammofoon wordt omhooggehouden en brommend klinken onverstaanbare geluiden. Het publiek verstaat er niets van, maar vereert toch kameraad Thälmann in de grammofoon en de communistische partij.

In Berlijn gingen de lampen aan. Als in een sprookje veranderde de stad. Als de donkere kanalen van Venetië verdubbelt het wonderbaarlijke asfalt het verblindende, vibrerend licht van reclames, etalages, omlijst door licht in

verschillende kleuren, van cafés, variétés en schouwburgen. Met de auto's glijdt de weerkaatsing van hun lampen over het plaveisel. Lichtbundels kruisen elkaar in de lucht. Aan de hemel schrijft een onhoorbaar vliegtuig tussen de sterren in smaragdgroene letters:

“Stemt op de sociaaldemocraten!”

Groene en gele ronde schijven van de verkeerslichten knipperen langzaam naar alle kanten. Op de viaducten van de S-Bahn branden leuzen. Langs de gevels van vijf verdiepingen hoge gebouwen springen, kronkelen, rijzen en dalen lichtflitsen. Het lichtfestijn wordt een groots schouwspel.

Door de open ramen van cafés en theaters hoort men de vrolijke muziek van de Charleston, geschuifel van voeten en het knallen van kurken. Gebogen naakte danseressen kijken vriendelijk vanaf hun levensgrote foto's, die aan de cafédeuren hangen en de verveelde portier, de handen op de rug, zegt onverschillig:

“Gratis toegang!”

Maar nee, verder, verder! Vandaag staan poeder, parfum, zeep en een vrouwenlichaam op het tweede plan. Tevergeefs doen die bekoorlijke, elegante en bescheiden vrouwen, die van alle andere slechts te onderscheiden zijn door hun knalrode lippen, dienst op de hoek van de schitterende Friedrichstrasse, hopen op hun normale verdienste.

Bij de tonen van een jazzband, die uit een restaurant klinken, dringen door het leven gehavende Russische “exen”, die hun best doen om te concurreren met de Berlijnse vrouwen van het vak, tevergeefs hun afgeleefde lichaam op aan solide burgers. De dure zijden kousen, glanzende lakschoenen, de aantrekkelijke hoed, die het gezicht verbergt, hebben vandaag minder aantrekkings-

kracht dan de dertig kieslijsten, die iedere minuut, elke seconde, zichzelf aanprijzen.

De bonte reclamelichten schieten vandaag hun gewone doel voorbij. De elektriciteit heeft de menselijke grillen verraden: de elektriciteit eist vandaag aandacht voor wat het meest dringend, het meest nodig is op dit ogenblik. En hoewel de burgerij er zeker van is, dat de leuzen van hun partijen, die in alle straten van het centrum schitteren, zullen winnen, vrezen zij toch, alsof het een spook is, dat karig verlichte nummer vijf, dat aan het Bülowplein de hele strakke gevel van vijf verdiepingen beslaat van het centrum van de communistische partij, het cijfer dat bijna het pannendak binnendringt.

“Zullen wij naar huis gaan, Alice? Ik wil niet te laat thuis komen. Ik moet nog minstens twee uur werken.”

Ik ga weer voor Moschozupr schrijven. Maar dit hoofdstuk was om verscheidene redenen nodig in mijn roman. Het moet u aan het denken zetten.

's Maandags tussen twee en drie uur was het altijd een drukte van belang in de ontvangkamer van kameraad Serebrovskij. Het kamertje dat met raampjes op de binnenplaats uitkeek, was te klein voor allen, die iets te wensen hadden. Daarom bleef een deel van de bezoekers op het algemene secretariaat. Daar stonden urenlang bezoekers op de balie geleund de bedienden van hun werk af te houden. Meestal nam het personeel zelf opgeruimd deel aan het algemeen gesprek. Osipov, de chef van het secretariaat, gaf het teken.

Nadat hij zijn bril had afgezet en met een natte zakdoek had opgepoetst, keek hij trots de zaal rond en wendde zich tot de dichtstbijzijnde aanvrager, die zich dood verveelde:

“Waarvoor kom jij, burger, voor Michael Sergejevitsj?”

De bezoeker, die het gevoel had dat iemand met een hemelhoge positie tot hem was afgedaald, raakte van streek en legde onbeholpen het doel van zijn bezoek uit. In de stille hoop dat de hooggeplaatste persoon hem zou helpen eerder bij de directeur toegelaten te worden, bracht hij te berde, dat hij al voor de vijfde keer kwam.

“Ja, ja,” knikte kameraad Osipov statig, “dat is te begrijpen, heel goed te begrijpen! Daar is niets aan te doen! De directie is altijd bezet.”

Hij streek met een gerimpelde oude mannenhand over zijn kale schedel en lachte geluidloos, waarbij de zwarte resten van zijn rotte tanden zichtbaar werden. Instemmend herademde de bezoeker. Kameraad Osipov sprak ook dikwijls met de bedienden over familieaangelegenheden. Soms gebeurde het dat de bedienden hem in koor bedankten voor kleine diensten. De moeder van de één bedankte voor de toegangskaarten voor de sauna, de tante van een ander verzocht hem hartelijk dank te zeggen voor de kwitanties van de tram, de vader van een derde zou kameraad Osipov zo graag eens bij hem

thuis zien en gaf via zijn zoon de boodschap door dat de buskaartjes op waren.

Terwijl ze verlangend rondkeken naar de veelbetekende opschriften op de muur (“Laat u niet van het werk afhouden!” “Verspil uw tijd niet voor persoonlijke zaken!” “Wees vriendelijk tegen de bezoekers!”) luisterden de bezoekers tegelijkertijd naar de telefoon en namen deel aan het algemene gesprek. Niemand verbaasde zich erover dat de telefoon hoofdzakelijk gebruikt werd door de typistes om afspraken te maken, terwijl voor de kantoorangeregenheden de bedienden liever gebruik maakten van de bodes en de post.

Het register werd hier bijgehouden door de voormalige prinses Sofia Sergeevna Velikonskaja. Ze was nu slechts een kwaadaardige oude vrouw met dun haar en een scherpe neus. Ze had juist een uitnodiging aan de beheerder van het planbureau, kameraad Popov, in het journaal opgetekend om te rapporteren aan kameraad Serebrovskij, toen een plezierig voorval haar aandacht trok. In de deur verscheen een bekoorlijk jong wezen met rode wangen en blauwe ogen. Het bevallige wezen droeg een oude jas, een antieke hoed en versleten overschoenen. Zodra ze Sofia Sergeevna zag, rende ze naar haar toe achter de balie en kustte haar.

“Ivan Pavlovitsj! Dit is mijn aangetrouwde nicht Vera. Wilt u kennis met haar maken?” zei de prinses ontroerd.

“Aangenaam,” antwoordde kameraad Osipov, die van zijn plaats opstond en vriendelijk de kleine hand drukte. “Heel aangenaam!”

“Herinner je je nog, Ivan Pavlovitsj, dat ik met jou over haar gesproken heb?”

“Jazeker herinner ik me dat! Maar we zullen binnenkort het personeel moeten inkrimpen. Wie zou ik dan van zijn functie kunnen ontheffen?”

Dat zou hij inderdaad niet kunnen. Dat was voor Ivan Pavlovitsj een onoplosbare kwestie.

“Wat vind ik dat erg!” zei het meisje, uit de droom geholpen.

Ivan Pavlovitsj keek naar haar oude mantel en vervolgde binnensmonds:

“Praat eens met Michael Sergeevitsj! Misschien kan hij wat doen in verband met de jarenlange vriendschap met uw tante.”

Op dat ogenblik ging de deur open en een burger van een jaar of zestig schoof zijn dikke lichaam door de nauwe opening. Hij had een pelsjas aan met een kraag van beverbont en droeg een astrakan muts uit de tijd van het oude regime, voor de revolutie. Nadat hij met zijn varkensoogjes om zich heen gekeken had, ging de burger door naar de ontvangkamer.

“Wie is dat?” vroeg een van de bezoekers, stomverbaasd over de plotselinge stilte.

“Peter Ivanovitsj Dobrochotov! Een vooraanstaand handelaar! Hij wil een huis bouwen,” verklaarde kameraad Osipov dienstwillig.

“Van onze centen!” voegde van achter zijn loket de kassier met zijn baardje à la Kalinin er ernstig aan toe.

Als antwoord begonnen de bedienden in koor te lachen. In de deur van de ontvangkamer verscheen de kleine gestalte van Zoja Ivanovna. Nadat ze snel een blik over de bezoekers had laten gaan en een sigarettenpeuk in de asbak had geworpen, wilde ze de gelukkige oproepen. Maar

prinses Velikonskaja zwaaide met haar arm en liep achter de balie vandaan.

“Mijn beste Zoja Ivanovna, wees eens lief! Laat mijn nicht één minuutje door! Ze kan toch niet de hele dag wachten!”

Met een kritische blik nam Zoja Ivanovna het meisje van onder tot boven op, van haar mooie hoofd tot de magere benen in de vuile overschoenen en stemde beleefd toe:

“Goed, kameraad, ga maar met me mee!”

En terwijl ze de ontvangkamer al binnenliep, voegde ze eraan toe: “als Dobrochotov er uit komt, loop je maar door naar de kamer.”

Vitalij zat in de ontvangstkamer en zag hoe verontwaardigd de bezoekers waren. Een ongeschoren man van middelbare leeftijd in een kaal leren jasje, waarschijnlijk een arbeider, noemde de Moschozupr een handelsplaats. Zoja Ivanovna negeerde hem. Vitalij zelf probeerde al twee maanden door de administratie ontvangen te worden en in gedachten was hij het met de werkman eens.

Na twee minuten kwam Dobrochotov bij Serebrovskij vandaan en knoopte snel zijn jas dicht. Zijn bewegingen waren steeds en rap. Op zijn rood gerimpeld gezicht stond vreugde te lezen, want de zaken gingen goed, maar ook de vrees, dat er iets tussen zou kunnen komen. Toen zijn blikken die van Vitalij kruisten, wendde hij zijn ogen even af. Nadat hij Zoja zwijgend een papier had toegeschoven, verdween hij achter de deur. Zoja duwde zachtjes de nicht van prinses Velikonskaja naar de ingang. Zonder een woord te zeggen volgde haar meteen een heel lange man met een grauw gezicht. De werkman begon te schelden en Vitalij verzette vastbesloten zijn stoel tot bij de tafel van Zoja. Tezelfdertijd bedacht hij dat het artikel van Ivagin over de bureaucratie bij Moschozupr nodig direct

gedrukt moest worden. Hopelijk kon het in het volgende nummer geplaatst worden.

Toen Zoja bemerkte dat Vitalij van plaats veranderd was, schoof ze hem nonchalant een doosje “Deli” toe.

“Steek eens op, Zorin!... Wat? Rook je niet? Nee, maar!... Wat is er aan de hand? Waar verbaas je je over? Dat Tsjernjaev voor zijn beurt ging? Maar ik kon hem toch niet aan zijn jasje trekken?”

Ergens onder de tafel ging een bel en Zoja vloog uit haar stoel op en liep het kantoortje binnen. Vitalij nam het vel papier onder het vloeiblad vandaan en wierp er snel een blik op. Geen twijfel mogelijk. Serebrovskij en Dorbrochotov onderhielden op zijn minst vriendschappelijke betrekkingen. Hij had order gegeven een stuk grond ter beschikking te stellen aan een particulier.

Zoja liet prinses Velikonskaja uit het kantoor met Tsjernjaev en de arbeider naar binnen. Daarna wendde ze zich tot Vitalij:

“Ja, zie je, Zorin, Serebrovskij staat zulke dingen niet toe. Maar Tsjernjaev is nu eenmaal hoofd van een afdeling. Hij heeft een hulp nodig voor zijn bibliotheek. Dat is alles! Iedereen is nu tevreden!”

Omdat Vitalij, die er niets van begreep, haar met grote ogen aankeek, lachte Zoja.

“Ik vind het nogal simpel, maar jij zult je nog dikwijls verbazen.”

... JUNI 1928

Ik moet mijn werk weer onderbreken. Kameraden van de Rotfrontstrijders hebben mij uitgenodigd een verslag te doen over de USSR. Ik kan moeilijk weigeren en zal hun binnen het kader van de wet zo uitgebreid mogelijk vertellen over de opbouw van het socialisme in de USSR. Waarschijnlijk is dat nuttiger dan het schrijven van een roman.

De zaal waar ik mijn verslag zal doen, is een beroemd bierhuis. De eigenaar, een praatzieke oude man, is er trots op, dat Lenin eens bij hem overnachtte. Het café stond altijd bekend om zijn revolutionaire bezoekers en ging van de vroegere strijdvaardige sociaaldemocraten niet over in de handen van de fascistische verraders, maar viel als erfenis de Spartakisten, communisten en Rotfrontstrijders te beurt. In de voorzaal is alles net als in ieder ander café. Er staat een oude, ontstemde piano, een jazzband van vier personen doet horen en zien vergaan door een wilde kakofonie van geluiden, een magere zanger met holle bleke kaken probeert iedere avond het lawaai van de koperen bekkens en trommels te overstemmen door exotische melodieën.

Aan de tafeltjes zitten meestal vijf of zes personen, zeer achtenswaardig en trouw aan de driekleur.

Zij verdragen geduldig de muziek en drinken elk een paar schuimende potten bier. Soms komt er een heel arbeidersgezin en dan bestelt de vader zoet, donker Münchener bier voor de kinderen. De baas kijkt vriendelijk van achter de toog naar de bezoekers. Ze vallen op door levensvreugd, werkeloosheid, genadeloosheid van de ondernemers, maar geen van hen gaat tegen de wet in.

De Rotfrontstrijders vergaderen op de tweede verdieping. Als men daar naar toe omhoog gaat, verandert alles. Ik ben verbijsterd. In één tel vloog ik een afstand van duizenden kilometers over en nu ben ik thuis, in de rode hoek van een van de Moskouse fabrieken. Ik heb geen tijd om rond te kijken. De zaal is al stampvol. Wij en Erich zijn wat laat.

Maar terwijl ik begin met de voorzichtige opmerking dat het alleen maar informatie is over de stand van zaken van de volkseconomie in de USSR, glijden mijn blikken over de muur. Tegenover mij hangt een rood doek met felle, in het oog springende letters:

“Oorlog aan de imperialistische oorlog!”

Daaronder is de hele muur bedekt met buitenlandse correspondentie. Iets dergelijks heb ik zelf eens op touw gezet toen ik diende in een afdeling van het Rode Leger. Het detachement correspondeerde in Esperanto met buitenlandse arbeiders. Maar ik hing Duitse biljetten aan de muur met de eis Max Hoelz^[11] vrij te laten en de kinderen van politieke gevangenen te helpen. Hier spreken de aanplakbiljetten daarentegen in zuiver Russisch over de herverkiezing van de sovjets, over leningen voor de industrialisatie, enz. Midden in het meest internationale gedeelte.

Hier zijn brieven en foto's van leden van het Rode Leger. Ik doe mijn ogen wijder open om te zien of er in het midden niet een document is opgehangen met grote letters in het Esperanto.

---

11 Max Hoelz was leider van een communistisch-anarchistische opstand in Vogtland in 1921

Ik spreek over eindeloze, verlaten landerijen, zo verschillend van de ijverig bewerkte stukjes Duitse akker, over armoedige dorpen, over met stro bedekte, doorrookte krotten, over miljoenen kleine baasjes, die met elkaar het merendeel vormen van de bevolking van het socialistische land. Ik vertel over de vijanden van het Sovjet-proletariaat, die zich schuil houden in donkere hoeken, over de moorden op rapporteurs in de dorpen, over sabotage en opzettelijke tegenwerking van de intellectuelen, over speculatie door zelfstandige kooplui, over het opleven van het antisemitisme, over gebrek aan cultuur en de meest elementaire technische middelen.

De toehoorders luisteren met open mond. Otto zit op de voorste bank en spert van verbazing zijn ogen wijd open. Hij raakt hoe langer hoe meer van de kook. Erich versombert. Tussen de bestuursleden drukt zijn forse gestalte duidelijk onvrede uit. Rudolf Riz, de secretaris van een afdeling in een voorstad, de buitenste op de tweede bank, is helemaal naar de rand gekropen, steunt zijn hoofd op zijn handen en wendt zijn blik niet van me af. Alice, op de vijfde rij, kijkt me aan met begrijpende, verstandige ogen. Als ik over de bureaucratie ben begonnen, zwijg ik een ogenblik, twijfelend of ik wel alles zal vertellen. Erich reikt mij een kroes bier aan. Ik drink wat.

Plotseling steekt er een storm van verontwaardiging op in de kleine zaal. Erich gebruikt tevergeefs de bel. Otto schreeuwt dat hij er geen woord van gelooft, dat alles wat ik heb gezegd, een aanmatigende leugen is en laster tegen de Sovjet-Unie; dat hij iets dergelijks nog nooit in de krant heeft gelezen; dat ik niets anders ben dan een Mensjewiek of op z'n minst een aanhanger van Trotski. Een jong meisje van de jonge garde eist dat er onmiddellijk gerapporteerd moet worden over mijn anti-Sovjet uitlatingen aan het Centraal Comité van de Sovjet-Communistische Partij. Er is iemand die twijfelt

aan mijn papieren en stelt voor meteen mijn Sovjet-pas te controleren.

Ik zit zonder een woord te zeggen rustig de verhitte gemeederen gade te slaan. Ik ben tevreden over de uitwerking. Ook Rudolf Riz is tevreden.

“Onze kameraad heeft gelijk,” zegt hij, “Ik ben blij een Sovjetburger te zien die niet bang is voor de waarheid. Maar hij moet nog een gevolgtrekking maken. Ik twijfel eraan of alle moeilijkheden, die het Sovjet-proletariaat ontmoet, het gevolg zijn van objectieve oorzaken.”

Weer breekt een storm los, maar de bel in de energieke hand van Erich doet hem snel bedaren. Alice stapt naar de tafel. Ze is een beetje van streek en in haar stem klinkt onderdrukte verontwaardiging.

“Kameraden! Riz heeft ongelijk! Het is van generlei betekenis om te begrijpen wat voor iedere communist duidelijk moet zijn of om alles tegemoet te treden met een tendentieuze instelling. De kameraad is nog niet klaar met zijn verslag. Hij heeft gesproken over alles wat het organisme van de Sovjetstaat ondermijnt. Hij heeft een opsomming gegeven van de uitwassen, die dit lichaam aanvreten. Maar wil dat zeggen dat dit organisme hopeloos verziekt is? Betekent dat dat er in de USSR alleen maar slechte dokters zijn, niet in staat om de wonden te helen, die de oorlog achterliet? Wil het zeggen dat dit organisme verworpen is en de strijd niet zal winnen? Hebben wij geen brieven gekregen uit de USSR? De kameraden uit de Sovjet-Unie zijn juist daarom zo sterk, omdat ze er niet voor terugschrikken hun duistere kanten bloot te geven. Er niet voor terugdeinzen, want men moet zijn vijand in de gaten hebben om hem met succes te kunnen bestrijden. Hebben wij op de laatste vergadering in deze zaal niet een brief gelezen van de Rode Brigade over con-

trarevolutionairen in Sjacht? Laat onze kameraad verder gaan en laten wij hem niet hinderen!”

Stomverbaasd keek ik Alice aan. Hoe kwam ze aan dat heldere denkvermogen, waardoor ze onmiddellijk tot de kern van het vraagstuk kwam? Haar kameraden hadden geen uitweg gezien uit doolhof! Ze was werkelijk een interessant meisje!

“Laat de kameraden maar vragen stellen, dan zal ik antwoorden,” zeg ik.

“In de Sovjet-Unie noemt men dat een vraag-antwoord-avond. Dat zal heel goed zijn!”

Mijn gehoor kalmeerde definitief.

“En wat doet de partij om zo’n afwijkende economische structuur op het platteland de kop in te drukken?”

“Wat doet men om de eigen industrie in handen te krijgen?”

“Hoe binden de sovjets de strijd aan tegen de werkloosheid?”

“Kan de arbeidersjeugd het hoger onderwijs volgen?”

“Bouwt men arbeiderswoningen ter vervanging van de krotten?”

“Geloven de Sovjet-arbeiders in God?”

“Gaat men werkelijk over tot de zevenurige werkdag?”

Ik geef antwoord. Uitgebreide inlichtingen met rijtjes getallen, die ik uit mijn agenda opdiep, dragen de algemene goedkeuring weg. De gelaatsuitdrukkingen veranderen. De rimpels in het voorhoofd van Erich verdwijnen. Otto glimlacht.

“De kameraad heeft niets verteld over het Rode Leger. Dat is heel interessant!”

“Alstublieft!”

Ik spreek over het Rode Leger, over zijn bestaan, over de wederzijdse betrekkingen tussen de soldaten van het leger en de leiding, over het kameraadschappelijk contact van het Rode Leger met fabrieken en de staalindustrie.

“Maar kameraad,” roept Otto, “kan een arbeider commandant in het Rode Leger worden?”

“Worden er ook buitenlanders toegelaten in het Rode Leger?”

“Wat kost het om in de krijgsschool van de Sovjets een opleiding te krijgen?”

“Zijn de kozakken, die gisteren in het concertgebouw aan de Friedrichstrasse in het Russische koor gezongen hebben, ook van het Rode Leger?”

“Zo niet, waarom staat de Sovjetregering hun dan toe in Russische legeruniformen te zingen?”

Er wordt uitbundig gelachen. De man die de vraag stelt, een kelner met een pot bier in de hand, is helemaal van streek. Hij bloost.

Bij muziek van nikkelen pijpen, trompetten en fluiten zingt de zaal ‘De Jonge Garde’. Ik geef Alice een arm. Zo lopen wij voorbij de onverstoorbare agent en een groepje nieuwsgierigen, dat reikhalzend op het trottoir staat te kijken naar de verlichte vensters van het lokaal. Bij de hoek haalt Erich ons in, maar verdwijnt op tien pas afstand plotseling in een klein straatje.

Bij het diergaarde-station staan we op het punt om afscheid te nemen. Het machtige granieten UFA-paleis schittert nog op het plein met oranje en blauwe lichten. Op

het dak draait de titel van een film op het lichtbord. Twee andere reuzenbioscopen, die niet voor hun concurrent onder willen doen, baden ook in een schitterend goudkleurig en blauw licht.

Alice zucht, zonder mijn hand los te laten:

“Wat jammer, dat je al weg moet!”

Verbaasd kijk ik haar aan.

“Laten we dan een eindje wandelen.”

Langzaam lopen we over de Kurfürstendamm. Hier is het verkeer wat rustiger. Het gladde, glimmende plaveisel lijkt een zee, waar honderden oceanostomers op schommelen. Tussen de golven wit licht flikkeren de rode waarschuwingslichten van de auto's op. Als een ononderbroken lint vloeit het schitterende elektrische licht door glazen buizen en tekent sierlijke opschriften op de gevels. Achter de doorschijnende muren van de winkels bloeien tulpen, rozen en asters, die een wondermooi schilderij vormen en door lampen met verschillende kleur worden beschenen. In de plantsoenen aan de buitenkant drinkt men aan tafeltjes wijn voor de lichte cafés en praat luid. De bordessen van de bioscopen en variétés zijn ingesloten in een driedubbele lijst van licht. Vier rijen groene bomen, die langs de straat staan, zijn helder verlicht. Er is hier zo weinig schaduw dat men die op een zonnige dag veel vaker kan aantreffen. Alice kijkt me vragend aan.

“Zeg, heb ik het goed begrepen, dat je over de verschillende negatieve kanten sprak om de gesprekken te verlevendigen?”

“Ja, Alice, ik heb ze uit hun tent gelokt. Was dat verkeerd?”

“O, nee, helemaal niet! Ik begreep direct hoe het af zou lopen! Maar heb je gemerkt wat Rudolf zei? Dat was vreemd, hè?”

“Rudolf? O, die! Ja, daarover moeten we nadenken! Maar Alice...”

Ik houd stil en aarzel om verder te gaan. Alice kijkt vol verwachting.

“Wat wil je zeggen?”

“Wel, hoe is het te verklaren, dat je me dadelijk begreep?”

“O, dat is het!” lacht het meisje. “Kijk, verleden jaar heb ik gestudeerd aan de school voor actieve jonge communisten. Daar vertelde men, dat je niet alleen de stof moet beheersen, maar ook de luisteraars moet boeien. Dat kan op verschillende manieren. En nu let ik er altijd op welke manier de spreker toepast.”

“Ben je van plan een functie in de partij op je te nemen?”

“Waarom niet? Ben je er tegen?”

“Daar gaat het niet om..., maar zeg eens, wie ben je, Alice?”

Alice slaat de ogen neer. Een paar minuten lopen we zwijgend door. Ik verbreek de pauze niet. Op dat ogenblik lijken we ofwel op een teder paar, dat van liefde zijn tong heeft verloren, ofwel op echtgenoten, die schoon genoeg van elkaar hebben. Voorbijlopende fatten kijken aanmatigend naar haar ogen en prostituees glimlachen brutaal.

“Ik ben een arbeidster in de Osram-fabriek. Weet je dat niet?”

Ik kan niet antwoorden. Een jonge officier, die op ons toekomt in zijn grijze uniform houdt mijn aandacht gevangen. Hij is vergezeld van een elegante jonge vrouw. De officier slaat de hand aan de pet en zegt beleefd, na een oneerbiedige blik op mijn gestalte te hebben geworpen:

“Goedenavond, juffrouw Alice!”

Ik beef en zwijg een hele poos voor ik weer durf te spreken. Mijn stem is strenger en op mijn hoede zeg ik koel:

“Je bent geen arbeidster, Alice!”

Bijna angstig doet Alice een stap opzij. Een paar seconden vecht ik tegen de twijfel, die mij bekruipt. Ik kijk naar het betrokken gezicht van het meisje en naar haar bedroefde ogen. Nee, daar spreekt meer verdriet dan vrees uit! Het is alsof een verlangen door haar ziel snijdt en of mijn onverwacht aanraken van de wond het voordien wat verzachte leed weer verscherpt. O, dat gevoel ken ik!

“Wil je me niet alles vertellen?” vraag ik, terwijl ik zachtjes haar mouw aanraak.

Langzaam schudt ze haar hoofd.

“Ik moet tenminste één ding weten, Alice... Begrijp je me?”

Ze heft haar vuurrode gezicht op.

“Wat wil je weten?”

“Ik wil weten of je communiste bent... dat wil zeggen, of je met eerlijke bedoelingen naar hen kwam.”

Ik raak in de war en kan geen woorden vinden.

“Ik bedoel: kunnen we op je vertrouwen, Alice? Ben je werkelijk met ons?”

Nu kijkt ze me rechtstreeks aan.

“Ja!”

“Wat goed om ongegeneerd te kunnen herademen. Het is een pak van mijn hart.” Maar Alice komt niet meteen tot zichzelf.

Zoetjesaan bereiken we de Tiergartenstrasse. Deze weelderige straat is ondanks het late uur overvol door een aanhoudende stroom auto's en schittert net als de Kurfür-

stendamm. Ik blijf staan bij een reclamezuil en doe alsof ik een aanplakbiljet lees.

“Waarom gaan we niet samen naar de theaters, Alice? Zeg toch eens wat! Wat is er bijvoorbeeld in het Admiral-spalast?”^[12]

“Dat is het meest luxueuze revuetheater in Berlijn.”

“Wat wordt er vertoond?”

“Weelderige kleren of helemaal niets.”

“Nee, maar! Heb je dat theater al eens bezocht?”

“Nee, het is burgerlijk vermaak.”

“Ga je alleen maar naar de schouwburg van Piscator?”^[13]

“Heb je zo’n geweldige zin om de revue te zien?”

“Waarom niet? We gaan in Moskou toch ook naar de Muziekhal?”

Alice geeft het op en glimlacht.

“Als je er zo op staat, dan gaan we maar.”

“Ik sta er niet op. Ik zou hier alleen maar iets buitengewoons willen zien, iets wat we bij ons niet hebben.”

“Dat vind je vast en zeker niet.”

Alice vrolijkt wat op. Wij gaan naar de dierentuin en lopen door een donkere zijlaan. In vergelijking met de straat is het hier zo stil als in een hermetisch gesloten doos.

Geasfalteerde fietspaden en autowegen laten we links liggen. Wij lopen op zacht zand, onhoorbaar en bijna fluis-

12 Groot theater in de Friedrichsstrasse, geopend in 1910

13 Piscator was een Duitse toneelregisseur en theaterproducent. Hij was samen met Bertolt Brecht een van de meest vooraanstaande exponenten van het episch theater, waarin vaak de sociale en politieke stellingname op de voorgrond staat.

terend sprekend. Ik druk stevig de arm van het meisje tegen me aan.

“Kijk eens, Alice, hoe mooi de sterren zijn!”

De sterren zijn werkelijk prachtig, als een blauw schijnsel tegen de bleke Berlijnse hemel, dat door brede, bladerrijke boomkruinen naar beneden doordringt.

“De sterren zijn overal gelijk, in mijn verre vaderland, het land van de Sovjets, en hier, in het kapitalistische Duitsland.”

“Het marxisme staat je in de weg om dichter te worden,” merkt Alice half schertsend op, terwijl ze het laatste beetje van haar slechte stemming overwint.

“Overigens houd ik ook van alles wat mooi is: van sterren, of het stadsrumoer, schilderijen, standbeelden of het levende lichaam. Die zonde zal men jou gemakkelijker vergeven. Jij bent geen lid van de partij!”

“Wat een onzin!” spreek ik tegen en voeg er langzamer aan toe: “Ik herinner me een nacht, een schitterende nacht, die ik doorbracht in een tentenkamp. De zilveren sterren keken mij, net als deze, aan door de toppen van de bomen. Er hing een dennengeur, de witte tenten werden verlicht door de maan en ons orkest speelde een wals uit Faust. Ken je die wals?”

“En ik zat op een schijf hout van een omgehakte boom, ver van de anderen. Ik zat daar en droomde. En het leek of ik wegvloog naar het land van Goethe, het land van Dr. Faust en Margarita. Ik zag de oude stad Dresden, spitse pannendaken, een mensenmassa op de markt, een volksfeest. En toen...”

Ik kijk het meisje aan en lach luidkeels.

“Nee, wat ben ik vandaag mal! Luister maar niet naar die onzin, Alice!”

... JUNI 1928

Ik kwam op de idee mijn boek rechtstreeks in het Duits te schrijven en de roman hier te laten drukken. Kortgeleden zag ik 'Cement' van Gladkov in 'Rote Fahne'. De Duitsers hebben veel belangstelling voor boeken over het leven in de Sovjet-Unie. Ik denk dat het beter zou zijn. Misschien zou er niet zo'n felle kritiek op komen. En voor een beginnend schrijver is dat belangrijk.

Serebrovskij zat in het kantoortje op dezelfde plaats, waar hij gisteren tijdens de partijvergadering in een leunstoel had gehangen. Zijn ogen waren half gesloten en net als gisteren scheen hij erg vermoeid. Door het open raam woei een koude wind en hoorde men het lawaai van de straat.

“Dus, beste kameraad,” zei hij tot de arbeider, “Dat is mijn laatste woord! Doe geen moeite voor niets! Wij kunnen geen grond geven. Die is er niet!”

“Moeten we dus maar in die keten blijven? U moet eens gaan kijken hoe we wonen. In de tijd die u besteed heeft om over dat snert stukje grond voor ons huis te praten, hadden er al tien woningen gebouwd kunnen worden! Daar deugt niets van!”

“Of het deugt of niet deugt, weet ik niet! Maar ik heb het niet, heus niet!”

“Dat is toch nogal eenvoudig!”

Serebrovskij kijkt verveeld naar Vitalij en plotseling krijgen zijn ogen iets onrustigs. Vitalij kijkt hem recht aan.

“Wat is er van je verlangen, kameraad Zorin, heeft u mij nodig?” zegt hij, zich tot Vitalij wendend, terwijl hij lacht als een boer die kiespijn heeft.

“Ja, u,” begon Vitalij langzaam, “over die zaak met Dobrochotov.”

Plotseling veranderde het gezicht van Serebrovskij.

“Laten we niet langer twisten, kameraad,” zegt hij, zich tot de arbeider richtend, “als u er dan zo op staat, zal ik orders geven aan ons planbureau.”

Met kleine letters schreef hij in een hoekje van het blad:

“Kameraad Popov, als het even kan, willig dit dan in.”

Toen hij de arbeider het vel papier overhandigd had, riep hij gehaast door de deur:

“Zoja Ivanovna, de auto!” en tot Vitalij: “Ik luister, ga zitten!”

“Allereerst over deze kameraad,” begon Vitalij, “waar komt hij vandaan? Is hij van de Svet-fabriek? En krijgt hij de grond?”

“Je hebt toch gezien, dat ik toestemming gaf!” zei Serebrovskij met een boze grijns. “Overigens, uit hoofde waarvan bent u daarin geïnteresseerd?”

“Kameraad Serebrovskij, ik werk toch bij de Moschozupr!”

“U bent nog erg jong, kameraad. Men moet de zaak eerst beter leren kennen. Denk niet dat hier alleen maar bureaucraten of schurken zitten!”

Verstrooid keek hij naar buiten en onderbrak zichzelf:

“Laten we tot de zaak komen. Het spijt me dat ik u niet eerder kon ontvangen.” Vitalij nam schetsen en plattegronden van de straten van Moskou uit zijn tas.

“Verleden jaar vervoerde onze tram al twee maal zoveel passagiers als in 1913. Moskou is overbevolkt. Er worden voorsteden gebouwd. Elke morgen stroomt er zo'n toevloed van mensen van de stations naar het centrum, dat we ze niet kunnen vervoeren. Er moet onverwijld een ondergrondse worden aangelegd.”

Vitalij hield even op en na een snelle blik op Serebrovskij te hebben geworpen, vervolgde hij:

“Overigens heeft u een auto!”

Serebrovskij werd kwaad.

“Waarom verwijt u mij dat ik een auto heb? Dat is geen luxe, ik heb die nodig! Luister naar onze oude specialisten,

bijvoorbeeld kameraad Bobrov! Hij zegt ronduit: helemaal geen ondergrondse! Die zijn al uit de mode, zegt hij. De ondergrondse is gebonden aan rails en is kostbaar. In Londen is de metro verouderd. De auto, dat is een andere zaak. Taxi's met autobussen, samen met trams, lossen het probleem op!"

"Dat heb ik inderdaad gehoord. Maar Bobrov leeft van de tram! Als men het hem onmogelijk maakt ieder jaar de tram te reconstrueren, waarvoor zou hij anders zijn loon moeten ontvangen?"

"Daar hebben we het niet over," weersprak Serebrovskij boos, "daar hebben we het niet over, beste kameraad! Moskou is de hoofdstad van de Sovjet-Unie en niet van een of ander kapitalistisch land!

We moeten het langzamerhand bevrijden van zijn overbevolking, maar u wilt er met uw ondergrondse een gigantische stad van maken. Is dat de weg naar socialistische wederopbouw?"

Serebrovskij krabde in gedachten verzonken aan zijn neus en daar Vitalij niet dadelijk antwoordde, gebruikte hij dat verloren ogenblik voor zijn eigen behoeften. Door driemaal met zijn vinger de schijf van de huistelefoon te draaien, riep hij Vinokurov op.

"Hoe staat het met het huis, Oleg Joerjevitsj? Weet je niet op welke verdieping wij de woning nodig hebben? Vraag het maar aan mijn vrouw! Ik weet echt geen antwoord! Ik durf u niet te zeggen wat haar wensen zijn. Zelf zou ik de tweede kiezen, maar zij misschien de derde. Ja, ja, dat zeg ik ook! En jij rechtstreeks aan haar!"

Met een schuine blik op Vitalij verklaarde Serebrovskij:

"Ons huis zal spoedig klaar zijn. Vinokurov bouwt het zelf. Een beste man is dat! Ze zijn al aan het binnenwerk

begonnen. Hij heeft een of andere speciale brandvrije muur uitgevonden.”

En met plotseling gespannen aandacht bracht Serebrovskij de hoorn weer aan zijn oor.

“Ja, ja, ik luister! U zegt, dat u een speciale vergadering heeft? Hé!... In de ‘Heraut van de Ingenieurs’? Ja, zeker, dat heb ik gelezen. Dat is waar. Kallinikov slaat de spijker op zijn kop: of we bouwen, of we zijn verloren. Maar, het zit zo, kameraad Vinokurov! We zullen hem zelf niet kunnen bouwen. Wat? Wat zegt u? Concessie van een Duitse firma? Kiselev heeft toch een Franse voorgesteld? Zo, zo, ik begrijp het!... Juist! Daar zal ik meteen mijn gedachten over laten gaan!”

Terwijl Serebrovskij telefoneerde, controleerde Vitalij zijn berekeningen. In 1935 zal het aantal ritten per jaar per persoon tot 335 gestegen zijn; het grondgebied van Moskou breidt zich immers uit en hele gezinnen werken! In 1935 zou men al ruim een miljard passagiers moeten vervoeren. Op een zomerdag zouden 57.000 mensen door de Mjasnitskajastraat rijden.

“Hoeveel wagens zouden er ieder uur van het Kalantsjovskajaplein vertrekken?” vroeg Serebrovskij.

“607. Elke 12 seconden een dubbele wagen! Zoveel is niet mogelijk! Zonder het straatverkeer in de war te schoppen kunnen we niet meer dan 60 wagens per uur inzetten. Maar in dat geval kunnen wij, de bus meegerekend, slechts 35,5 miljoen passagiers per jaar over de Mjasnitskaja vervoeren. Als we voor het jaar 1930 geen ondergrondse hebben aangelegd, zullen 33,5 miljoen werknemers nutteloos geld hebben uitgegeven om twee miljoen werkdagen per jaar te voet te gaan!”

“Een doeltreffend argument,” beaamde Serebrovskij. En boog zich plotseling over de tafel heen tot voor het gezicht van Vitalij.

“Was Nikolao Petrovitsj Zorin niet uw familie?”

“Mijn vader...” antwoordde Vitalij en werd vuurrood.

“Nee maar, wat interessant!”

Serebrovskij ging weer in zijn leunstoel zitten, haalde diep adem en voegde er aan toe:

“Wij waren vrienden! Dat is goed! Nu, ga verder!”

“Michael Sergejevitsj, de auto staat voor!” zei Zoja, terwijl ze binnenkwam en haar mantel dichtknoopte.

“Goed, ik kom zo!”

Zonder haar aan te kijken richtte Serebrovskij zijn ogen op Vitalij. En keek hem vol belangstelling aan, alsof hij hem voor de eerste keer zag.

“U lijkt een beetje op uw vader. Dat ik dat niet meteen gemerkt heb! Woont u hier met uw moeder?”

“Nee, mijn moeder is verleden jaar gestorven. Ik woon hier met mijn eigen gezin.”

“Mmm...,” mompelde Serebrovskij, “Nu, wat denkt u van Berlijn? Gaat u ermee akkoord?”

“Ik? Naar Berlijn?” riep Vitalij verbaasd.

“Welja! Waarom zo verwonderd? Iemand moet toch op reis! Vinokurov is ook vóór de metro. Maar we moeten ons licht opsteken bij de Duitsers. Anders bouwen we er maar op los.”

“Stuur liever iemand met meer ervaring!”

“Wie dan bijvoorbeeld?”

Vitalij zweeg en trachtte zich namen te herinneren van ingenieurs bij de Moschozupr.

“Nu? Weet u geen kandidaat?” glimlachte Serebrovskij, “Dat doet er ook niet toe. Gaat u zelf maar!”

Hij stond op en liep tweemaal de kamer op en neer.

“Bent u nog nooit in het buitenland geweest?”

“Nee” begon Vitalij langzaam. Hij dacht erover hoeveel tijd er nodig zou zijn voor een diepgaande studie van de werkzaamheden in Berlijn.

“Dat zal veel tijd kosten!” zei hij en keek zijn chef weifelend aan.

“Je moet daar werken. Alleen toekijken levert geen profijt op!”

“Wat let je nog? Uitstekend! Morgen zal ik beginnen om mijn best voor je te doen!”

Serebrovskij liep naar de tafel en drukte op de bel.

“En uw vader heb ik heel goed gekend! Een beste man was het!... Kom eens op bezoek bij mij! Mijn vrouw zal niet weinig in haar schik zijn!”

Serebrovskij stak zijn hand uit en liep recht op de deur af. Een ogenblik later zag Vitalij, die voor het raam stond, hoe hij Zoja hielp instappen. Daarna, toen hij naast haar was gaan zitten, gaf hij de chauffeur een wenk met zijn hand.

... JUNI 1928

Mijn dagen snellen voorbij als een film. 's Morgens een kop warme koffie, een gesprek van vijf minuten met Erich over de actuele problemen van de Komsomol, even snel de "Rote Fahne" doorkijken en de Moskouse "Pravda" van drie dagen geleden, daarna met de bus en onderweg de "Vorwärts", waarin ik de interessantste stukken onderstreep. Dan aan het werk op de plaats waar de metro gebouwd wordt of in het kantoor van ingenieur Berg met schetsen, plattegronden en cijfers; vervolgens de avonden, ofwel in de zaal van de Rotfrontstrijders, ofwel eveneens in hun gezelschap door arbeiderswijken lopen.

En ik ben er al aan gewend de grijze broeken, grijze hemden met platte kraag, de grijze, wat verfromfaaide petten met de rode vuist op de bovenrand om mij heen te zien. Soms vind ik het vreemd dat ik zelf een elegant jasje aan heb en alleen mijn rang van Sovjet-ingenieur weerhoudt mij van een redevoering in het openbaar op omvergeworpen versperringen achter in de Berlijnse binnenplaatsen. Maar om te schrijven heb ik helemaal geen tijd!

In Moskou staat bij het Kazanskaja-station aan de overkant van het Kalantsjovskaja-plein een massief stenen viaduct. Soms, als je in een tram rijdt en naar buiten kijkt, zie je over het viaduct een groene rij wagons voorbijsnellen, waaruit nieuwsgierige gezichten door de open ramen naar buiten steken. Dan dringt, of je wilt of niet, het ijzeren tumult boven je hoofd in je door en peins je over bovengrondse stadstreinen. Aan dat viaduct dacht ik soms als ik in een elektrische wagen boven de grond over de boogvormige constructies voortsnelde, die de tunnels

van de metro afwisselen. Dat is alweer ouderwets. Men bouwt in Berlijn geen bovengrondse banen meer. Ze zijn niet geschikt, hinderen het verkeer op straat en maken veel lawaai. Men gaat nu liever naar binnen in het inwendige van de stad. Net als een chirurg snijdt men in de buik en haalt er de inhoud uit.

Professor in de chirurgie is hier ingenieur Berg; de student, die vol bewondering kijkt naar het knappe werk van de professionele handen, is niemand anders dan ik. Naast hem loop ik over een platform op rails, waarop een enorme metalen driehoek staat, die naar de hemel wijst. Het platform verplaatst zich een paar meter, houdt stil en laat met een akelig piepgeluid een loodzwaar stuk staal naar beneden komen.

“Oezzill!” zegt het reuze stuk metaal.

Een rechtopstaande ijzeren paal, die naast het platform de grond ingedreven wordt, verdwijnt van schrik in de aarde. Een werkmans op een houten stelling, die in de lucht hangt tussen de basis en de top van de driehoek, roept iets. Berg staat beneden en zegt:

“Ja, dat is het vervelendste karwei van ons werk. Eerst moet men palen inslaan om een damwand te vormen. Alleen met die bescherming kan men de voren graven. Anders hinderen wij en worden wij gehinderd.”

Snel noteer ik een paar getallen in mijn agenda. Berg kijkt over mijn schouder heen en zegt wat spottend:

“U maakt een vergissing, collega! Wij hebben hier onder de bedolven oppervlakte geen klei, maar zand. Dat maakt de berekening enigszins anders!”

Ik bloos en haal door wat ik geschreven heb.

Vanaf de dag dat de directeur van de bouwonderneming, die in mijn kantoor vol aandacht naar mij luisterde, een

brief heeft geschreven aan ingenieur Berg, wordt er goed voor mij gezorgd. Ik kan niet klagen dat men mij aan mijn lot heeft overgelaten. Berg maakte me bekend met alle schetsen, plattegronden, berekeningen en ramingen. Hij gaf mij ook de gelegenheid de geschiedenis van de metrobouw in Berlijn en zijn eerste varianten te bestuderen. Bereidwillig verklaarde hij mij alles wat ik niet begreep met betrekking tot een of ander onderdeel.

Nu loop ik achter de stalen driehoek langs de eindeloze rij ingeslagen palen en buig mij, terwijl mijn voeten in de mulle grond zakken, over de rand van de ruime bouwputten. Daar stijgt de geur van pas geploegd land uit op, waardoor er vreemde gedachteassociaties in mij opkomen. Voor mij ogen verschijnen voren in zwarte grond, een paardje, dat treurig achter de ploeg aanloopt, gloeiende, trillende golven van doorschijnende lucht, een roerloos, blauwig bos aan de einder.

Berg loopt naast mij en vertelt:

“Ook in Berlijn heeft men lang gearzeld en de bouw van de ondergrondse op de lange baan geschoven. In de zeventiger jaren was hij al nodig. Toen heeft men hem vermeden door een spoorweg door de stad aan te leggen. In 1900 werd de aanleg van vrije banen dringend nodig en toen verschenen de eerste viaducten van de metro.”

“Hoeveel inwoners telde Berlijn toen?”

“Twee miljoen en zeventhonderdduizend. Na tien jaar waren het er al 3,5 miljoen en nu 4 miljoen.”

“Moskou groeit sneller! In 1900 waren er maar 1,1 miljoen inwoners, dat is tweeënhalve maal minder dan Berlijn. In 1910 1,5 miljoen. Dat is verhoudingsgewijs al wat meer. En nu 2 miljoen. Dat is maar de helft van bij u. Weldra zullen wij u inhalen. Maar een ondergrondse hebben wij tot nu toe niet.”

“Hoe worden de passagiers bij u vervoerd?”

“Zes procent met bussen, de grote massa met de tram.”

“Nee maar, wat een overbelasting van de tram! Wij vervoeren ook 6% per bus, maar 31% (dat is bijna een derde) gaat met de metro. Begrijpt u het verschil?”

“Natuurlijk,” zeg ik glimlachend.

Wij lopen nu beneden in een lichte gang van de toekomstige tunnel. Langs lage witte muurtjes staan houten stutten in een eindeloze rij. Er liggen planken overheen. Op de planken staan arbeiders in wasdoeken pakken. Zij brengen isolatiemateriaal aan op de muurtjes. De zon brandt door het open plafond.

“Het zal hier ’s winters niet lekker zijn,” zeg ik.

“Dat geeft niet!” zegt Berg boosaardig, “werkmensen moeten aan elk weer gewend zijn als ze hun loon willen ontvangen!”

Met een vijandig gevoel kijk ik hem aan.

“Met het oog hierop is de Parijse methode, waarbij het werk onder de grond gebeurt en niet in de open lucht, ongetwijfeld gunstiger. Zeker onder de omstandigheden in Moskou,” voeg ik eraan toe.

Berg kijkt ontevreden. Ik werp een blik op een smal licht gat aan het eind van de tunnel. Daar komen de stalen rails te liggen, waar honderden elektrische treinen over zullen rijden. Op de stoepen boven zullen net zulke tralievormige afsluitingen komen als boven de kanaalvormige dieptes. Van daaruit zullen, om de voorbijgangers af te schrikken, gedonder en hels lawaai aan de oppervlakte klinken. Nieuwe mensenmenigten zullen onder de aarde verschijnen en nog een paar letters “U” zullen de gangen van de metro onderbreken en verrijzen uit het glimmende asfalt van de

Berlijnse straten, in concurrentie met de ondergrondse toiletten. En op de nieuwe uitgave van het Berlijnse stadsplan zal de nieuwe elektrische baan worden aangeduid met een recht rood streepje.

Waarschijnlijk drijft Berg de spot met mij. Elke kleinigheid komt mij heel belangrijk voor. Met open ogen luister ik vol aandacht naar de uitleg van zelfs maar het kleinste onderdeel. Maar Berg weet hoe hij de zaak moet aanpakken. Hoe duidelijker de voordelen van het Berlijnse systeem zullen zijn voor de Sovjet-ingenieur, des te meer hoop is er voor zijn firma een concessie te krijgen voor de ondergrondse in Moskou. Maar, vergist u zich niet, meneer Berg?

Soms gaan we van de zakelijke gesprekken over op andere onderwerpen. Dan word ik nog oplettender. Maar Berg is een ervaren gesprekspartner. Hij is ontwikkeld en begrijpt politieke vraagstukken. Zijn politieke overtuiging? Maar hij heeft toch al eens gezegd, dat hij niet gelooft in het Sovjet-socialisme.

“De USSR zal verstikken in haar interne tegenstellingen. De boer zal de arbeider de strot afbijten. O, zeker, als de communisten nu eens betere politici waren! Maar waarom voeren ze bijvoorbeeld actie tegen de godsdienst? Daarmee maken ze alleen maar de boeren tot hun vijanden!”

Overigens is Berg lid van de sociaaldemocratische partij. Hij zou niet willen, dat de kapitalisten de bolsjewieken zouden hinderen bij het uitvoeren van hun experimenten! Ze zullen het socialisme zeker niet opbouwen, maar Berg vindt dat nog geen aanleiding om in te grijpen.

...De oktobermanifestatie verliep dit jaar niet zoals gewoonlijk. Moschozopr kwam weliswaar met al zijn mensen, maar van rij tot rij ging er een vreemd gerucht.

Terwijl de demonstranten, die al opgesteld stonden bij de hoofdingang, wachtten op de afmars en eindeloze rijen mensen met rode vlaggen voorbij lieten trekken, verzamelden de ingenieurs zich op de hoek van de straat en spraken tot elkaar met gedempte stem. Bobrov liet een vel papier zien. De bijziende Osipov stak er zijn neus er in. Kiselov legde iets uit.

Toen ze kameraad Vinokurov zagen, zwaaiden ze vriendelijk naar hem. Vinokurov kwam met een ernstig gezicht naderbij.

“Wat heeft dat te betekenen, kameraad Vinokurov?” begon Bobrov zachtjes, “Die vuile tegenstanders worden gewoon aanmatigend!”

“Waar gaat het over, kameraden?” vroeg Vinokurov, die er niets van begreep en hen van terzijde aan keek.

“Men zegt dat ze illegale literatuur verspreiden.”

“Wat voor literatuur?”

“Nu, kijk maar!”

Vinokurov nam het papier en keek Bobrov scherp aan.

“Hoe kom je aan dit blad?”

Bobrov knipperde verward met zijn ogen.

“Onderweg, kameraad Vinokurov... Ik kon mij nauwelijks een weg banen! Ik kon mijn ogen niet geloven! Aanhangers van Trotski!”

“Waren het er veel?”

“Heel wat, kameraad Vinokurov! Lees het blad maar door! Ze zeggen dat het Centrale Comité zich op Amsterdam richt! Wij zouden China hebben verraden! Men zegt dat onze partij slechts de koelakken tevreden houdt!”

Bobrov vertrok zijn gezicht in een afkeurende of misschien ironische grijns. Vinokurov verdiepte zich in de lectuur. Zijn grove, rode gezicht vertoonde geen enkele uitdrukking. Het stond onverschillig en onbewogen.

In de vochtige mist van de grauwe morgen trokken rijen demonstranten de straat in. Zwarte naakte bomen stonden roerloos aan de boulevard.

Osipov kwam dichterbij en merkte voorzichtig op:

“Maar over het Rode Leger en de GPOe^[14] schrijft men dingen, die ik niet durf te herhalen!”

Vinokurov gaf geen antwoord.

“Maar wat ze over de arbeiders schrijven is terecht, vind ik. De bescherming op het werk zou men moeten verbeteren; net als de lonen en de huizen.”

“Kijk eens, Ivagin!” riep Vinokurov tot de voorbijlopende technicus, “Onze ingenieurs hebben onderweg origineel materiaal gevonden! Hier, lees eens!”

En zonder zich om te keren ging hij zich in de rij opstellen.

---

14 GPOe: GPOe betekent letterlijk Politiek Staatsdirectoraat. De GPOe werd een onderafdeling van de NKVD, het Volkscommissariaat ('ministerie') van Binnenlandse Zaken; geheime politie

... JULI 1928

Toch is het niet moeilijk rechtstreeks de Duitse taal te gebruiken. Ik moet voor verbeteringen een beetje gebruik maken van mijn Berlijnse vrienden. Ze beweren nu wel, dat ik net zo goed Duits spreek als Russisch, maar schrijven in een vreemde taal is heel wat moeilijker. In Esperanto ging dat veel gemakkelijker. Dat duurde maar twee maanden. Nu ken ik het door en door.

Het nakijken is zoveel lastiger nu ik niet meer bij Erich woon. Ik heb nu een kamer in een keurige burgerwoning. Ik heb een spiegelkast, linnen gordijnen, sierlijke tafeltjes, oude schilderijen en aan de muur houten kunstborden. Daarop is het beeld van Ingeborg uit gesneden, de prachtige goudblonde heldin uit de Noorse legenden. Baddoeken en kruiken zijn versierd met het spreekwoord in Gotische letters:

~~~~~  
*“Wer nicht trinkt und liebt und singt,  
 es nie zu wahrer Freude bringt.”*  
 ~~~~~

De parketvloer wordt om de dag gewreven en wedijvert met de asfaltstraten. Mijn bed heeft een zachte springveren matras en de lakens zijn zo helder wit, of ze dagelijks uit een Chinese wasserij komen.

Als ik 's avonds vrij ben, kom ik om een uur of zeven thuis. Rosa, de oudste dochter van mijn huisheer, een dik meisje met rode wangen, doet de deur voor mij open. Sinds de dag dat ik in mijn verlangen iets aardigs voor dit gezin te doen, haar een bosje bloemen gaf, bloost ze telkens als ze me ziet. Ze houdt zelf mijn kamer schoon en probeert

stof af te vegen van dingen waar geen stof op ligt. Ze brengt me zelf iedere morgen koffie en doet schoon water in de kan. Op haar aandringen was mijn hospita zo goed mij de als het ware gepolitoerde piano te laten bespelen die in de logeerkamer staat en haalt ze zelfs het hele gezin erbij om te horen hoe een Sovjet-ingenieur Liszt vertolkt.

Maar onder het spelen vergeet ik altijd dat zij er zijn en droom ik al musicerend van Alice. Als kind leerde ik al spelen. Mijn moeder hield van klassieke muziek en romantische melodieën. Daardoor werden delen uit “Faust” mijn meest geliefde stukjes. Nadat ik mijn ouderlijk huis had verlaten, raakte de muziek ook in vergetelheid. In mijn jonge jaren en later had ik daar geen tijd voor. Slechts nu en dan ging ik in de club achter de piano zitten en speelde wat uit mijn hoofd. Mijn smaak ging er niet op vooruit. Om een of andere reden hield ik van alledaagse deuntjes. Maar hier in Duitsland leefde mijn liefde voor de klassieke romantiek weer op. Alice was daar de oorzaak van. Het is vreemd, dat haar beeld die gedachten bij mij oproep. Alice, vast verbonden aan een vluchtig ogenblik, Alice, die opstandige lucht ademt, zou zulke gedachteassociaties niet in mij moeten oproepen. Maar ik speel Grieg, vermeng hem met Gounod, weef de motieven door elkaar en eindig altijd met de wals uit “Faust.”

Maar genoeg hierover! Men verwacht van mij dat ik de beloofde novelle over het leven in de Sovjet-Unie zal afmaken...

Er gebeurde iets vreemds tijdens de oktobermanifestatie. Toen de stoet van de Moschozupr een grijs gebouw, dat vroeger hotel was, passeerde, hadden een paar burgers op het balkon een portret van Trotski aan de ijzeren balustrade gehangen. In de rijen demonstranten ontstond opwinding. Iemand schoot in de lach, een ander schreeuwde verontwaardigd. Plotseling verscheen er een man op het balkon met zwart haar en een smal puntbaardje. De man liep naar de balustrade en wilde, terwijl hij zich voorover boog, iets zeggen. Een seconde was het stil. Vitalij keek verbijsterd de man aan. Opeens richtte hij zijn ogen op het raam ernaast. Daar zaten in broeken van verschillende kleur en met rode dassen op hun hagelwitte hemden, een paar vreemdelingen in het raam, met hun benen omlaag. Een paar van hen kauwden droefgeestig op een appel. Anderen hingen, op de vensterbank leunend, belangstellend uit het raam. Toen het stil werd, ging een van hen (en Vitalij zag dadelijk dat hij het uniform van de Rotfrontstrijders droeg) in het raam staan, nam bedaard een grote bruine, rotte appel uit een papiertje en gooide die met kracht op het balkon. De appel vloog langs de man met het puntbaardje en spatte uit elkaar tegen het portret. De menigte barstte los in een vrolijk en luid gejuich. Van beneden vlogen kluitjes modder het balkon op. Iemand gooide zelfs met een oude overschoen. De man met het puntbaardje verdween haastig achter de deur.

Een paar minuten later waren de demonstranten al weer op weg naar het Rode Plein. In de groep van de Moschozupr werd nog overal vrolijk gelachen. Ivagin liep op Vitalij toe.

“Wat denk je ervan, vriend? Is Vinokurov een goede specialist? Nou?”

Vitalij haalde verbaasd de schouders op.

Kameraad Popov, die de administratie van het planbureau voerde, las verontwaardigd de resolutie van Serebrovskij.

“Wat betekent ‘stel zo mogelijk tevreden’, beste kameraad?” zei hij, terwijl hij zich ontevreden tot de arbeider wendde. “Heeft u hem niet gevraagd die woordjes ‘zo mogelijk’ te verduidelijken? Als ik nu eens geen ‘mogelijkheid’ heb? Enzovoorts.”

“Ik weet niets,” antwoordde de arbeider hoofdschuddend. “Het is voor mij alleen maar zaak grond te krijgen. Waar u de mogelijkheid vandaan haalt, laat me totaal koud, kameraad! Ik kan er wel van spugen!”

Hij spooq metterdaad over zijn linker hand. Dat kon oom Peter niet door de vingers zien. Hij was aan het houthakken op de drempel en stopte woedend blokken hout in het ijzeren kacheltje, dat roodgloeiend stond.

“Wat doe je daar, burger?” riep hij boos. “Je bent niet in een kroeg beland! Je zult de klodder zelf moeten opruimen!”

Zonder te antwoorden keek de arbeider misprijzend de kamer rond. In tegenstelling tot de huiselijke idylle op het algemeen secretariaat, schitterde het planbureau door buitengewone wanorde. Het gloeiende ijzer van de kachel verspreidde een zware stank. Daar kwam nog bij de verstikkende rook die uit de naden van de pijpen kwam. Uit de pijpen druppelde voortdurend vuil water op de bezoekers.

Nu was Popov tot de overtuiging gekomen, dat de ijzeren kachel door een stenen moest worden vervangen. Als gevolg hiervan zat een van de medewerkers onder een trapleer met zijn handen op zijn hoofd. Op de ladder stond een emmer te wiebelen en een kachelzetter was aan het werk. Stenen en kalk vielen op de medewerker. Een bijna dol geworden typiste, die eerder dan de anderen, bedekt was met een dikke laag rode steenstof, schreeuwde dat het krankzinnig

was tijdens kantooruren de kachel te herstellen. Ze was niet te verstaan. Evenmin kon men begrijpen waarover Mario Iljimitsjna Fedoseeva, een dikkerdje met kort haar en korte rok, en ingenieur Bobrov een schandaal maakten. De laatste was woedend en schoof met bevende handen een stapel papier naar haar toe. Een ontzette boekhouder, bij wiens bureau ze elkaar aanvielen, wierp een blik in de papieren. Dezelfde tactiek paste een andere groep toe, die bij de tafel van ingenieur Kiselov zat. Kiselov zelf leunde tegen de rug van zijn stoel met z'n benen over elkaar en liet kringetjes rook uit zijn mond komen. Zorgvuldig gekamde plukjes rood haar op zijn glimmende kale schedel getuigden van voldoende aandacht voor zijn eigen persoon. Tsjernjaev met zijn grauwe gezicht sprak met hem, terwijl hij op de rand van de tafel zat en zijn hals uitrekte.

Tsjernjaev was terecht beledigd. Kiselov dreef openlijk de spot met hem. Maar het zou nadelig voor hem zijn de goede betrekkingen te verbreken. Terwijl hij een stinkende sigaret tussen zijn lelijke, uitstaande lippen stuk beet, liet Tsjernjaev de spottende woorden van Kiselov over zijn denkvermogen over zich heen gaan. Hij wees met klem op de noodzaak van een gesloten front tegen Zorin.

“Zo, zo!” spotte Kiselov, “Hoe denkt Michael Sergeevitsj hierover? Vindt hij uw voorstel geniaal? Juicht hij het toe?”

“Waarom komt u altijd met Michael Sergeevitsj op de proppen, Ivan Aleksandrovitsj?” zei Tsjernjaev verdrietig. “Er moet toch een initiatief genomen worden! Hij is een pad! Hij is een contrarevolutionair! Hij is nog erger dan de GPOe!”

“Ha, ha! Nog erger dan de GPOe! Ha, ha!”

“Ja, zeker! U zult wel tot dat inzicht komen! Hij ondermijnt hier alles! U hebt niet gehoord wat hij over de bureaucratie denkt! Gisteren kwam hij bij mij in de bibliotheek – hij had

nog een of ander Duits snertboek over de ondergrondse nodig – en toen begon hij over de bureaucratie te praten. Naar zijn mening kunnen bureaucratie en de Moschozupr op één lijn gesteld worden.”

Kiselov begon nog harder te lachen.

“O, ha, ha, u vermoordt me vandaag nog, u maakt me morsdood! Ha, ha.”

“U maakt zich blij om niets, Ivan Aleksandrovitsj,” merkte Bobrov, die erbij gekomen was, boos op.

“Ik wantrouw hem ook. En ik begrijp totaal niet waarom u en Vinokurov van houding zijn veranderd. Voor de duivel: waarom steunen jullie nu de ondergrondse? Het is toch zo klaar als een klontje: de tram, het doortrekken van de trein midden door de stad en autobussen. Op z’n hoogst een treinring. Dat is voldoende! Daar kan geen metro tegen op!”

Kiselov werd ineens serieus.

“Dat is totaal niet genoeg, collega! Dat kan niet in de plaats komen van de ondergrondse!”

“Laat mij mijn gang maar gaan! Geef mij maar het geld, dat u in de ondergrondse wilt stoppen; daarmee zal ik iets moois maken van de tram!”

“Iets moois zult u er ongetwijfeld van maken, maar het volk zal dan te voet moeten gaan!”

“Maar u hebt niet aan de decentralisatie van de steden gedacht!”

Kiselov wuifde met zijn hand.

“U denkt veel te vroeg aan decentralisatie, mijn waarde! Loop niet zo hard vooruit! Trouwens, zal de metro die in de weg staan?”

Aan de tafel ernaast was een klerk woedend iets aan het uitleggen aan een dove, oude man met een lange baard. Om deze beter te laten begrijpen wat tegen hem had gezegd, stond hij op, waarbij hij een stoel omver wierp en een stel papieren op de grond viel. Terwijl hij zich over de tafel heen boog, schreeuwde hij in het oor van de bezoeker. Een van de ingenieurs, in een nieuw bruin pak, zat met over elkaar geslagen benen op het bureau van Popov. Terwijl hij met zijn lichaam tegen de boeken van de kanselarij drukte, schreeuwde hij iets door de microfoon. De bezoekers walgden van dit schouwspel. Alleen een kwajongen, met half open mond in zijn warrige kuif krabbend, keek verrukt om zich heen.

De wijzer van de ronde wandklok naderde half vier. Een typiste tikkelde met het automatische sleuteltje van de houten gelakte koffer en nam een poederkwast uit haar tasje. Kameraad Fedoseeva liep weer op Bobrov toe, riep het grofste scheldwoord van het moment “Bureaucraat!” en stapte heupwiegend de kamer uit. Bobrov spoo, beledigde op zijn beurt de boekhouder en liep ook op de deur toe.

Kameraad Popov, die nauwelijks kon verkroppen dat de ingenieur op zijn tafel eindeloos zat te telefoneren, trok hard de boeken onder hem vandaan.

“Maak er een eind aan, beste kameraad! Zonder u galmt het toch al in mijn oren! En dan nog dat getelefoneer van u! Je kunt je eigen woorden niet verstaan!”

“Ik wacht nog altijd op antwoord,” bracht de arbeider in herinnering.

“Dan wacht u tevergeefs, kameraad,” zei Popov schouderophalend. “U staat daar voor niets. Ik ben al met een andere zaak bezig, enzovoorts...”

“Hoezo, met een andere zaak? En de resolutie dan?”

“Er staat: ‘indien mogelijk!’ Wel, als ik de mogelijkheid heb, kom je maar eens terug!”

Popov begon zijn papieren op orde te brengen. De arbeider keek hulpeloos om zich heen en zag opeens de technicus Ivagin. Zijn sombere gezicht klaarde op en de diepe rimpel verdween van zijn voorhoofd.

... JULI 1928

Gisteren heb ik Max Hoelz ontmoet. De demonstranten waren gekomen onder de zachte klanken van witte muziekgroepen en met honderden rode vaandels. Het reusachtig koninklijk paleis, dat de parades van Wilhelm had gezien, de versperringen van de opstandelingen en het bloed van de arbeiders, die doodgeschoten waren vanuit de klokkentoren van de sombere kathedraal, verzwoeg de mensenmassa's, zoals de zee het zand. En toch stroomden duizenden en duizenden mensen daarheen, in grijze hemden en met riemen zonder wapens, en al spoedig was er geen plaats meer vrij op het enorme plein.

Het keizerlijke paleis, musea, gaanderijen met indrukwekkende zuilen, waar een menigte van honderdduizend mensen tegen aangedrukt stond, het geroffel van trommen, het gedreun uit de witte instrumenten en het rood van de purperen vaandels verzamelde zich aan de rand van het plein.

Politieagenten in auto's, te paard en op de motor, hoorden het enorme lawaai, waar de lucht van dreunde, onrustig aan.

Erich stond aan het hoofd van een afdeling Rotfrontstrijders. Ik stond op het balkon van een heel groot stenen gebouw en leidde zijn bevelen slechts af uit de bewegingen die het detachement maakte. In de zee van hoofden zocht ik dat van Alice. Dat was moeilijk. Het plein scheen onmetelijk groot en de vaandels bedekten het bijna helemaal. Op verschillende plaatsen tegelijk waren sprekers aan het woord. Dikwijls klonken de "Internationale" en spreekkoren:

"Leve de Sovjet-Unie!"

“Leve de Komintern!”

Plotseling stak er vlakbij een middelgrote gestalte boven de mensenmassa uit. Een wit hemd was onder zijn grijze jas zichtbaar. De traditionele das ontbrak er op. Zijn zwarte haar viel in krullen over het hoge, brede voorhoofd en uit zijn verstandige ogen straalde warmte. En de volle lippen, aan de hoeken iets opgetrokken, glimlachten vriendelijk onder zijn zwarte snor. Ik herkende hem meteen.

Een storm van toejuichingen deed het plein schudden als door het gerommel van een aardbeving. De menigte krijste van geestdrift toen zij haar bevrijde held begroette.

“Leve Max Hoelz! Leve de communistische partij!”

Tienduizenden vuisten gingen de lucht in. Een paar handen strekten zich naar Hoelz uit en met wijd open armen boog hij zich naar de mensenmassa.

Toen zag ik Alice. Met vuurrode wangen probeerde ze dichte bij de tribune te komen. Haar hoofd met de zware bos goudblond haar werd zichtbaar tussen de petten van de arbeiders en de petten van de Rotfrontstrijders. Ze had een grote bos veldbloemen in haar hand. Twee kameraden, die naast Hoelz stonden, de een in het uniform van de communistische jongeren en de ander in een wit hemd onder een kort grijs jasje, keken haar welwillend aan. Ik sprong van de balustrade en begon me ook een weg te banen naar de tribune. Op dat ogenblik overhandigde Alice het boeket aan Hoelz en een nieuwe uitbarsting van applaus deed het plein schudden. Alice keerde zich om naar de menigte en glimlachend ontmoetten onze blikken elkaar. Op mijn arm steunend sprong ze op de grond.

Nu stonden wij naast elkaar en ik voelde hoe haar lichaam door de mensenmassa tegen mij aan gedrukt werd. Ik boog me naar haar toe.

“Alice, je hebt die ruiker voor Hoelz gekocht. Ik weet dat zo’n boeket duur is en het loon van een arbeidster niet hoog!”

Ze keek me vragend aan en bleef ondertussen luisteren naar de sprekers.

“Je bent een gevoelig meisje!” mompelde ik, “Ik zou zo graag eens over verschillende zaken met je willen spreken. Maar we zijn zelden met z’n tweeën.”

Alice antwoordde niet.

’s Avonds ontmoetten we elkaar in de tuin van Karl Lieb-knecht. In de poort, tussen het groen, dat beschenen werd door de rode weerschijn van het rijkelijk verlichte portret van Karl Lieb-knecht, stond een pantserschip van karton. Groepjes nieuwsgierigen stonden eromheen.

Op het trottoir liep een dienstdoende agent. Otto, die zich op een bank had geïnstalleerd, maakte van het ogenblik gebruik om de betekenis van de campagne uit te leggen. Hij hield een levensgroot aanplakbiljet in zijn hand, dat opriep om tegen de bouw van het pantserschip te stemmen.

Ik kreeg Alice in de gaten op het moment dat ze, naar ik meende, in grote verlegenheid was. Er stond een verkoper van het IRH-insigne^[15] voor haar.

Ze zocht verbouwereerd iets in haar zakken. Eindelijk, toen ze niets gevonden had, keek ze de verkoper aan en probeerde ze te glimlachen.

“Neem dat insigne maar, Alice,” riep Otto met een schuine blik op haar, terwijl hij zijn pleidooi even onderbrak.

“Ik zal het wel betalen. Hé, jongen, kom hier! Neem tien Pfennig uit mijn zak!”

---

15 IRH: Internationale Rode Hulp

Toen Alice mij zag, was ze helemaal van streek en in plaats van op me toe te komen, verdween ze in de massa. Toen begon het orkest juist “Wij, smeders” te spelen en het publiek drong dieper de tuin in. Ik haalde mijn schouders op, liep in de richting van het podium, trof Erich aan op de vijfde rij en ging naast hem zitten. Op het podium schoven de gordijnen uiteen en we zagen een roomkleurig, levend beeld. Een arbeider stond bij een aambeeld met een hamer en een boer, die zijn sikkel op de hamer had gelegd, stond naast hem.

Het publiek klapte en het beeld veranderde. Nu stelden een paar gestalten de omverwerping van het kapitalisme voor. Een arbeider, een boer en een soldaat wierpen een burger in een cilinder omver in het stof.

“Erich, ik zou je een ding willen vragen...”

“Te weten?”

“Waar werkt Alice?”

Erich keek terneergeslagen.

“Alice heeft op het ogenblik geen werk. Ze werkte in de Ostram-fabriek. Kort geleden, nadat jij hier bent aangekomen, kreeg ze daar moeilijkheden.”

“Wat voor?”

“Ze was bezig daar een kern van het Communistisch Jongerenverbond op te richten.”

“O, dus zo zit het!”

De beelden werden afgewisseld met voordracht, muziek van strijkinstrumenten en koorzang. Er verschenen vijftien dappere figuren op het podium in blauwe broeken en rode zijden hemden. De conferencier verklaarde, dat het koor Russische volksliederen zou zingen. Inderdaad

zongen ze “Stenjka Razin”, “De rots aan de Wolga” en andere liederen, in zuiver Russisch. Ik stond verbaasd.

“Waar hebben jullie dat Russische koor vandaan?”

“Wat kun jij slecht raden, kameraad! We hebben Russische emigranten uitgenodigd!”

“Durfden ze wel?”

“Voor een mark verkopen ze hun ziel en zaligheid!”

Plotseling ging het licht weer uit en er verscheen een groep in het roze schijnsel op het toneel. Een soldaat van het Rode Leger strekte zijn armen uit, een geweer in de hand houdend, naar een Rotfrontstrijder en een meisje in het uniform van de jonge communisten. Onmiddellijk herkende ik Alice. Het publiek was geestdriftig. Ze schreeuwden allemaal door elkaar, gingen op de banken staan, raakten hun plaatsen kwijt en kropen over elkaar heen.

“Ken je Alice goed?” vroeg ik, terwijl ik mij naar Erich boog.

“Wat bedoel je?”

“Weet je bijvoorbeeld, met wie ze samen woont? En waarvan ze het betaalt?”

“Zeker weet ik dat,” zei Erich met een schouderophalen. Ze woont bij een oude vrouw in de volkstuinkolonie. Met haar geld staat het niet zo best. Ze verdient maar af en toe wat, als ze werk kan vinden in die groentetuinen.

“Maar ze is toch een vakkundige arbeidster,” hield ik aan.

“In een weinig voorkomend specialisme: het trekken van wolframdraad! Ze heeft veel ervaring. Maar als je in Duitsland eenmaal op de zwarte lijst staat, krijg je niet gemakkelijk weer een baantje!”

Ik vond Alice achter de coulissen. Daar lagen degenen, die de zaak op touw hadden gezet, overhoop met de politieagent. Hij vorderde het geweer. Geen enkele uitleg had effect. Het geweer was uit een schouwburg genomen. Niettegenstaande dat liep de agent er plechtig mee door de tuin onder het oorverdovend gefluit van het publiek dat zich verspreidde.

Wij waren samen naar buiten gegaan. Ik gaf haar een arm. Een tijd lang liepen we zonder een woord te zeggen. Tenslotte keek ik haar verwijtend aan.

“Waarom heb je me tot nu toe niet verteld, dat je zonder werk zit?”

Alice keek me bijna koel, als een vreemde, aan.

“Wat zou dat uitmaken? Er zijn op het ogenblik in Duitsland zo’n twee miljoen werklozen. Waar maak jij je zorgen over? Heb je niet een eigen gezin om voor te zorgen?”

Ik was verbijsterd. Wat moest ik haar daarover zeggen?

“Ik heb mijn eigen gezin, Alice. Ik heb een vrouw en een kind!”

“Een kind ook?” Ze hield haar pas in.

“Daar hebben we het niet over, Alice! Ik praat over jou!”

“Ik wist wel dat je een vrouw had.” Haar stem klonk verdrietig, “maar ik wist niet, dat je ook een kind had!”

“Wist je dat ik getrouwd ben?” vroeg ik verbaasd.

“Je hebt me toch zelf je Sovjet-pas laten zien!”

Het meisje liet haar hoofd hangen. Ik peuterde verward aan de knopen van mijn jas.

“Gisteren heb ik gehuild. O, wat heb ik gehuild! Wat heeft een vrouw toch een ellendige aard! Waarom heb ik

je nodig? Erich houdt van mij. Hij zou een goede vriend voor mij zijn! Nee, er is iets wat mij heeft beroerd!...” Zij onderbrak zichzelf: “Trouwens, je houdt van die ander! Waarom zeg ik dit alles toch?”

Ik raakte haar schouder aan.

“Alice, mag ik je Lies noemen? Dat vind ik veel prettiger.”

“Lies?” en zonder hierop in te gaan, onderbrak ze zichzelf weer: “Daar gaat het niet over!”

Ik stelde voor, dat ik haar zou helpen, maar Alice waarschuwde mij met koppig opgetrokken wenkbrauwen:

“Stil, praat er niet meer over! Ik weet waarom je dit gesprek bent begonnen. Maar hoe dan ook, ik zal je geld niet aannemen!”

Ik gaf geen antwoord. Ik keek om me heen en kwam tot de ontdekking, dat we juist een station voorbij gelopen waren. We liepen in straatje. Er was geen mens te zien. Het was een stille wijk op een laat uur. Ik nam haar hand en trok haar naar me toe.

“Geef mij je lippen!”

Alice schrok. Ze beefde en, terwijl ze probeerde naar opzij uit te wijken, fluisterde ze:

“Nee, nee, dat wil ik niet!... Waarom nou?... Nee!...”

Maar op hetzelfde ogenblik verbleekte ze en haar weerstand verslapte. Ze leunde met haar volle gewicht op mijn linkerarm om niet te vallen. Ik boog voorover, streek een goudblonde lok van haar voorhoofd en raakte haar koude, ijskoude lippen aan.

... JULI 1928

Ik ga nu schrijven over een poesje en een klein meisje. Misschien lijkt ik wel te sentimenteel, maar ook dit hoofdstuk mag niet ontbreken in mijn roman.

“Pappa, daar heb je pappa!”

Een goudblond meisje rent Vitalij tegemoet en terwijl hij zijn overjas uit doet, klimt ze, zich vastklampend als een katje, tegen zijn benen op. Een seconde later zit ze al op zijn schouder. Haar oogjes schitteren triomfantelijk en de volle lipjes drukken de hoogste graad van genot uit.

“Pappa, weet je wat we hebben?” fluistert ze hem met een geheimzinnig gezicht in het oor, terwijl ze slim knipoogt naar haar moeder. Olga staat bij de tobbe en doet met stijf opeengeklemd lippen de was zonder Vitalij aan te kijken. Haar armen zijn tot aan de ellebogen vuurrood, bedekt met schuim, dat op sneeuwvlokken lijkt. Vitalij werpt een snelle blik op haar.

“Wat heb je dan, kindje?” zegt hij liefkozend, terwijl hij het meisje met zijn hand ondersteunt, zodat ze niet van zijn schouder valt.

“Hé, pappie! Je kunt het helemaal niet raden! We hebben een poesje! Een mooi poesje!”

Ze smakt met haar mondje en haar hele gezichtje is één glimlach van geluk.

“Ja, pappie, echt heel mooi!” herhaalt ze.

“Is pappie mooi?” vraagt Vitalij glimlachend.

“Nee, het poesje is mooi! En jij bent ook mooi, pappa, alleen zo harig!”

Het meisje drukt haar wang tegen die van Vitalij, slaat haar armen om zijn hals en zoent hem op zijn neus.

“Alleen op pappa’s neus kriebelt het niet van de haren! Voor de rest prikt het overal. Net een egel, die in de dieren-tuin zit! Ga je scheren, pappie, meteen! Dan kom ik kijken!”

“Even wachten, kindje! Eerst gaan we eten en dan scheer ik me!”

Zonder een woord te zeggen droogt Olga haar armen af en loopt naar de keuken.

“Ach,” roept Inge, “Waarom leid je me toch af met je praatjes?”

Inge laat zich even vlug op de vloer zakken als ze voordien naar boven kroop en terwijl ze het kleine ruige katje onbarmhartig bij zijn buik pakt, zwaait ze het boven haar hoofd.

“Kijk eens, wat een poesje! Weet je hoe het heet?”

“Zet het op de grond,” zegt Vitalij, terwijl hij vol medelijden naar het poesje kijkt, dat in de lucht spartelt.

“Nee, even wachten, pappie, weet je hoe het heet?”

“Dat weet ik, zeker weet ik dat! Zet het maar neer, dan zal ik het je dadelijk zeggen!”

Op het kindergezicht verschijnt een uitdrukking van oprechte verbazing. Hoe kon pappa dat nu raden? Maar ineens verandert die gelaatsuitdrukking in een slim lachje. Behoedzaam zet ze het diertje op de grond.

“Je weet het niet, pappa, je weet het vast niet!”

“En of ik het weet!”

“Denk je dat het Vazil heet?”

De oogjes van Inge lachen plagerig.

“Wat is hij rood!” tracht Vitalij een rechtstreeks antwoord te ontwijken, terwijl hij het poesje op de palm van zijn hand houdt.

“Nou, pappie, zeg eens: heet hij Vazil?”

“Jazeker, Vazil!”

Het meisje lacht luid.

“Pappie, wat ben je dom! Hij heet helemaal niet Vazil! Hij heet...” Ze kijkt heel ernstig en spreekt deftig: “hij heet ‘Doorzichtige Schoonheid’! Ja, ja, ja, doorzichtige schoonheid!”

“Nee maar, wat een prachtige naam!” zegt Vitalij verrukt. Inge voelt zich gevleid. Ze vindt het fijn als men de nieuwe woorden, die ze uitgedacht heeft, mooi vindt.

“En weet je, wat ik je nog meer moet vertellen?” vraagt ze, plotseling van onderwerp veranderend, “Mamma heeft vandaag weer gehuild.”

Vitalij krimpt in elkaar en verliest meteen zijn goede humeur. Hij zwijgt een ogenblik zonder zijn dochter aan te kijken. Dan vraagt hij kalm:

“Was haar buik misschien ziek?”

“Nee, pappa, nee! Mijn buikje is ziek geweest, dat is waar, maar ze zei dat ze zich geschaafd had.”

Olga komt naar binnen met een pan soep. Ze houdt hem met twee vuile oude lappen aan weerskanten vast en zet hem op het treefje.

“Je kunt eten,” zegt ze en gaat dadelijk weer aan de was. Vitalij kijkt langs haar heen naar de hoek met behang dat nat geworden is.

“Eet je zelf niet?”

“Ik heb geen trek.”

Vitalij begint ontevreden te rommelen met borden uit de etenskast. Zijn dochter duwt hem vlug opzij, gaat op een stoel staan en roept:

“Ik doen! Ik doen! Ga zitten, pappa!”

Daar valt niet tegenaan te praten. Terwijl ze met een strakke blik voor zich uitkijkt, draagt de kleine huisvrouw één voor één twee borden, die ze vlak bij haar gezicht houdt, naar de tafel. Daarna klimt ze bij Vitalij op de knieën, maar Olga bemoeit zich er direct mee en protesteert:

“Inge, je moet je omkleden! Je zou een vlek op je jurkje kunnen maken!”

Nu merkt Vitalij dat zijn dochter een nieuwe, blauwe, dure jurk, witte sokjes en lakschoentjes aan heeft.

“Nee, nee!” roept Inge verschrikt “ik maak geen vlekken!”

Maar haar moeder houdt vol.

“Je hebt het aan Pappa laten zien en nu is het genoeg. Doe dat jurkje uit!”

Inge klemt zich met haar handjes aan Vitalij vast, spartelt op zijn knieën en als ze merkt, dat hij zijn voorhoofd fronst, legt ze dat op haar manier uit. In een oogwenk glijdt ze van zijn knieën en verstopt zich beledigd achter het bed. Daar zet ze het op een huilen.

“Ze hebben het kind beledigd! Het kleine meisje hebben ze beledigd! Ze hebben haar niet de nieuwe jurk gegeven!”

Dat houdt Olga's hart niet uit. Ze werpt het gewassen hemd weg, veegt haar armen af en rent op het meisje toe om het te troosten. Vitalij, die zijn mond brandt, eet vlug zijn bord leeg. Hij ziet er streng uit. Eindelijk wendt Olga zich tot hem:

“Heb je haast? Heb je geen tijd? Moet je soms ergens heen?”

“Nee, ik moet werken.”

“Alweer werken? Dat kon ik wel van te voren weten. Mijn God, wat een leven!”

“Wat is er, Olga?” vraagt Vitalij schouderophalend.

“Weet je niet waar het om gaat? Begrijp je niet dat het kind de hele dag geen frisse lucht krijgt, de zon niet ziet en maar in de kamer zit? De ouders zitten tot over hun oren in het werk, maar het kind lijdt eronder! Er moet met haar gewandeld worden!”

“Dat kan ik echt niet, beste Olga. Ik moet een verslag schrijven.”

“Ja, natuurlijk! Jij moet een verslag schrijven! Kun je wel zonder rapporten?”

“Olga, we moeten de problemen op een of andere manier oplossen. Het is vreemd, dat je altijd ontevreden over mij bent!”

“Kan ik dan tevreden zijn?”

“Denk er zelf maar eens over na: toen ik niet studeerde, zei je voortdurend tegen mij dat ik moest leren, dat ik zonder hogere kennis van nul en generlei waarde zou zijn. Ik ging aan de studie en weer was je ontevreden. Het kostte zoveel tijd en we leefden armoedig. En toen ik klaar was, was je ook ontevreden!”

“Vitalij,” roept Olga, “kun je je voorstellen dat iemand tevreden zou zijn met een leven als het onze? Het lijkt wel een tuchthuis! Werken, werken en nog eens werken, zonder dat er een eind aan komt, ja zelfs zonder rustpozen. En wat is de beloning? Armoe, zorgen en ziektes.”

“Olga, houd toch eens op!”

“Nee, neem me niet kwalijk! Ik ben aan het woord. Jij kunt commanderen waar dan ook, maar thuis ben je niet meer dan mijn man! Luister maar eens naar de waarheid! Zie je een dienstmeisje voor me te vinden, dat zal het misschien wat gemakkelijker maken.”

“Maar verleden jaar heb je een meisje gehad!”

“Daar kreeg ik het van op mijn zenuwen.”

“Maar wat wil je dan? Alle mensen lijken op elkaar.”

“Niet waar, bij onze burens is alles anders. Hun meid werkt geen acht uur, maar zestien! Ze staat om zes uur op en gaat om tien uur naar bed. En heel de dag werkt ze! En vrije dagen zijn er niet bij!”

“Maar je begrijpt toch zelf wel, dat dat illegaal is.”

“En de burens zijn nog wel communisten. Allebei: de man en de vrouw!”

“Je maakt je overal veel te zenuwachtig over. Wees toch een beetje kalm! Anders kan ik niet met je praten. Wijk niet van het onderwerp af!”

“Wie wijkt er af? Ik? Ik hoop dat je nadenkt over wat je zegt?”

Vitalij eet zijn karbonade en staat op, terwijl hij van kwaadheid lawaai maakt met zijn stoel.

“Ik moet je ook nog zeggen, dat jouw methode van kinderen opvoeden mij niet bevalt!”

“Je niet bevalt?”

Olga kijkt hem vol verontwaardiging aan.

“Je niet bevalt? En besteed jij ook maar een fractie van je tijd aan het kind? Is het jou niet totaal onverschillig hoe je dochter groeit en opgevoed wordt? Ik ben het die haar voedt, verzorgt, kleedt. Ik...”

“Hou op,” valt Vitalij haar in de rede, “in de eerste plaats heb je ongelijk. Ik besteed zoveel tijd aan het kind als ik kan...”

“En hoeveel is dat dan?”

“Ho, daar gaat het niet om! Ik wilde juist iets zeggen over hoe je Inge kleedt. Psychologisch gezien haal je het kind totaal naar beneden! Dure jurken en lakschoenen op haar leeftijd!”

“Zeg maar ronduit, dat je het zonde vindt van het geld!” gooit Olga er onverbloemd uit en wordt vuurrood. “Wat ben je toch een grote huichelaar!”

“Houd je mond, Olga! Je hebt niet het minste begrip van opvoeden! Sla de boeken er maar op na!”

“Die wil ik niet lezen. Lees ze zelf maar! Ze kennen allemaal maar een soort opvoeding: het communistische kind!”

“Houd op, domoor! Je bederft het kind. Je laat het opgroeien tot een niet levensvatbare, te veel verwende bloem!...”

“Zo, zo. Ik ben een domoor! Ik ben een slechte opvoedster!...En is haar grootmoeder, naar wie je ons zo vaak gestuurd hebt, als je geen geld had, dan wel een goede opvoedster? Staat het je wel aan, dat zij het kind meeneemt naar de kerk? Ik zal haar zo opvoeden, dat ze jou zal haten!”

“Dan jaag ik jou het huis uit!” schreeuwt Vitalij woest.

Olga valt op het bed neer en plotseling wordt haar keel dichtgeknepen door een hysterische kramp. Angstig kijkt Inge naar haar moeder, die op bed ligt te krimpen en te schudden van het snikken. Vitalij brengt haar vlug naar het raam.

“Mijn kleine meid, hier is een boek. Ik heb het vandaag gekocht. Het gaat over de pioniers!”

Hij pakt een boek met plaatjes uit zijn map en slaat het open op een heel interessante plaats, waar een jongen met een rode das op de trom slaat.

“Hoe heet het, Pappa?”

“De stad van de pioniers.”

“Hé, wat interessant! Wat lief van jou, pappie!”

Inge strijkt met haar handje over Vitalij's wang.

“Nou, lezen, pappa!”

“Dadelijk, meisje! Kijk jij ondertussen maar naar de plaatjes. Mammaatje huilt. Ik zal haar water geven!”

Het meisje gaat gehoorzaam in een kleine leunstoel bij haar speeltafeltje zitten. Vitalij buigt zich over het bed.

“Olga, neem een paar druppels valeriaan! Hoor je me? Drink eens! Het kind is er bij! Later zullen we met elkaar praten!”

Olga slaat hem bijna het glas uit de handen.

“Ga weg! Verdwijnt!... Ik ben een levend wezen en heb zenuwen! Het is onmogelijk... ontoelaatbaar! Hoe kun je me zo kwellen, bespotten?!”

“Olga, Olgaatje, kom nu eerst eens tot jezelf!...”

“Je beledigt me... Ik kon maar beter opstaan en... naar de zolder gaan en daar... een strop om mijn hals doen of me... me verdrinken in de... Jaoezo...”

“Olgaatje, wat zeg je nou? Alsjeblieft! Neem toch wat valeriaan!”

“Je hebt genoeg lef en bent... gemeen genoeg om me te vergiftigen!... Druppel voor druppel! De liefhebbende man... zo kan... kan het niet langer! Ben ik je dan niet meer na aan het hart?... Ik zou je... op je gezicht... moeten slaan... Maar ik heb medelijden met... het kind!... Daar heb ik medelijden mee!... Hoor je dat?! Ik wil... de liefde van het kind voor... jou. niet kapot maken!”

Vitalij keert zich af naar het venster. Een storm van tegenstrijdige gevoelens woedt in zijn binnenste. Wie heeft nu schuld?

“Wil je dat ik sterf aan de tering? je kunt er staat op maken dat dat... niet lang meer... zal duren. Jij zu... zult vrijuit gaan voor de mensen!... er is niet veel meer no... O, alles is voor niets geweest! Jij wilt mijn... liefde niet!”

Olga smooit haar kreten in het kussen en raakt weer in een kramptoestand, rood van het huilen en met gezwollen oogleden.

Er wordt op de deur geklopt. Eenmaal, nog een keer. Vitalij krijgt er erg in.

“Er wordt geklopt, Olga. Knap je een beetje op!”

Hij doet de deur half open.

“Wie is daar?”

Het spijt me dat ik het verhaal op het spannendste moment moet onderbreken. Het is al zeven uur. Ik heb Alice beloofd om half acht bij het station Friedrichstrasse te zijn. We zijn van plan om samen naar het Admiralspalast te gaan.

... AUGUSTUS 1928

De Duitsers zijn een wonderlijk volk. Op straat schitteren ze niet van de sieraden en lijken ze allemaal op elkaar. De massa is grauw en een-tonig. Juist het omgekeerde van die in Warschau. Maar als je een theater betreedt, word je haast verblind. Halskettingen, armbanden, ringen, horlogekettingen, kaleschedels – alles schittert, alles weerkaatst, net als het Berlijnse asfalt, het licht van de kronen, lantaarns en armaturen. Ik weet niet eens wat mij het meest heeft verwonderd in dit meer dan weelderige revuegebouw: het theater zelf of wat ik er bij verrassing gehoord heb? Het een zowel als het ander is het vermelden waard. Het is bruikbaar materiaal.

Corpulente dames met bustes, die uitdagend omhoog staken uit hun keurslijf, sleepten rare staarten achter zich aan naar de voorste rijen. De staarten waren bevestigd aan heel korte rokken. En onder die korte rokken kwamen zulke vette knieën en dikke kuiten uit! Vastgeklampt aan de blote armen van die dames liepen broodmagere echtgenoten in pandjesjassen en met monocles op, met kleine pasjes achter hen aan. De omhooggeslagen broeken van de mannen trachtten de rokken van de dames te raken en waren zo hoog opgetrokken, dat het publiek kon genieten van de aanblik van mannenbenen, zo dun als luciferhoutjes.

Omgekeerd schreden kleine mannetjes met buiken, zo gevuld als de bustes van enkele dames, plechtig voort naast hun forse, benige vrouwen. Schitterend van de gouden tanden groetten de paren elkaar. In leunstoelen gezeten staarden ze door hun parelmoeren kijkers naar de kleding van de bezoekers.

Te vroeg kaal geworden jongemannen taxeerden met een kennersblik de zachte ronding van de schouders, armen en benen van een bekoorlijke jongedame. Zojuist hadden ze, voor ze naar binnen gingen, op dezelfde manier gesproken over de lichaamsvormen van een hoertje, dat bij de ingang van de schouwburg stond, waar foto's van revuesterren in spaarzame kleren hingen.

De violen krasten door elkaar in een poging om te stemmen met de onhandige cello's. Glanzende lichtjes van het orkest, dat nog niet klaar was om te spelen, maakten het publiek zenuwachtig.

Waarschijnlijk heb ik die avond de officier van politie, die in de loge naast ons zat, veel leed berokkend. Zijn metgezellin was dezelfde bekoorlijke dame, die de aandacht had getrokken van de "gouden jongelui." Hem zag ik al voor de derde keer. Toen Alice zich glimlachend wat al te teder tegen mij aan drukte, trilde hij zenuwachtig en draaide zich om, terwijl hij zich verbeet. Zijn dame was daarentegen zo koudbloedig als bevroren vlees.

Na een klagelijk tromgeroffel als bij een begrafenis, gingen op bevel van de dirigent de ongeduldige strijkstokken omhoog: er steeg een vrolijke operettemelodie op uit het orkest. Op het toneel gingen frambooskleurige lichten aan en een fantastisch schouwspel ontvouwde zich voor ons. In een schittering van zilveren rokjes, die wel van fonkelnieuwe geldstukken schenen gemaakt, voerden enige tientallen geheel gelijke, halfnaakte meisjes een gezamenlijke dans op. Zij dansten zigzagsgewijs als een zilverkleurige, geschubde slang; zij vormden sterren van goud en dan ging het licht van framboos over in oranje; zij gingen het publiek in als een reusachtige draak; als rode visjes dreven ze uiteen in de zaal. De reflectoren wierpen alle kleuren van de regenboog over hen heen. Terwijl hun

naakte buiken roze gekleurd werden, zagen hun tot op het middel naakte ruggen in de stralen van reflectoren er uit als fris begoten groen struikgewas. Een schone in een onbetamelijk korte wilde crinoline en met een parelketting om tot op haar knieën, was naar voren getreden om gekke liedjes te zingen. Aan het slot van elk versje hief ze haar naakte voeten heel hoog op. De crinoline maakte haar dat gemakkelijk. Na een hele zwaai om nam ze haar aanvallige houding weer aan en begon aan het volgende couplet. Er ontwikkelde zich een nauwelijks samenhangende, bijna zinloze act.

De officier had een tijd lang niet naar het toneel gekeken. In de weerkaatsing van de reflectoren probeerde hij Alice op te nemen. Mijn nieuwsgierigheid stimuleerde me en, gebruik makend van de duisternis, kuste ik af en toe Alice in de nek. Daarna wendde de officier zich af en zag er tot het eind van het bedrijf neerslachtig uit en was zo zwijgzaam alsof zijn mond vol gips zat.

De primadonna ging naar buiten in een jagersbroek en kleine laarsjes met een onvoorstelbaar blauw manteltje om de schouders. Na wat gedanst te hebben, verdween ze onder muziek en verscheen weer in een nachtgewaad, een kleurige zijden broek. Daarna veranderde het decor als vanzelf en zag men een toverbos, waarin elke boom een lelijk gezicht leek met schitterende fosforogen. Rode, rokende vuren vlamden op in de struiken en joegen onze ongelukkige toneelspeelster, die haar vijfendertigste kostuum verwisseld had voor een atlaszijden broekje, een bustehouder en een Russische zilveren hoed, de schrik op het lijf. In dit kostuum moest ze een Sovjet-boerin verbeelden. Een jongeman in een superwijde rode broek, zonder hemd en met een helm op als die van het Rode Leger, kwam haar, de Charleston dansend, tegemoet. Zij vatten elkaar bij de hand, dansten

een variatie van de foxtrot en renden al springend achter de coulissen, langs het bord: ‘*Nach Rusland*’.

Tijdens de pauze verliet de officier zijn apathische dame en liep de gang op. Daar liep hij Alice tegen het lijf. Ze stond voor de spiegel met haarspelden tussen de tanden en bracht met rappe vingers haar kapsel in orde. Ze droeg een eenvoudige witte zomerjapon. Op dat ogenblik stond ik twee passen van de bar, waar een jongen onder een witte overkapping voor het dorstende publiek rende in zijn poging iedereen tegelijkertijd tevreden te stellen. De officier stond eerst op enige afstand stil en keek verrukt naar de sierlijke benen van Alice. Toen hij mij niet zag, ging hij naar haar toe.

“Goedenavond, juffrouw!”

Alice keerde zich verbaasd om.

“Ben jij het, Reinhold?”

“Jammer genoeg wel.”

Alice trok de wenkbrauwen samen.

“Ga naar je dame! Ze zal boos worden!”

De officier maakte een onverschillig gebaar.

“Daar maak ik me niet ongerust over! Hoe gaat het er-mee, juffrouw Alice?”

Alice keek mijn kant uit.

“Het spijt me, Reinhold! Ik heb op dit ogenblik zelfs geen minuutje tijd voor je! Neem me niet kwalijk!”

Ze boog nauwelijks haar hoofd, liep bij de spiegel weg en raakte mijn mouw aan.

Ik vroeg Alice nergens naar. Gedurende de laatste paar minuten van het tussenbedrijf zaten we op een koud stenen raamkozijn tussen de wijde plooiën van fluwelen gordijnen. Het raam stond open en beneden brandden de lichtjes van de Friedrichstrasse. Tegenover ons verhief zich het gebouw van station Friedrichstrasse en ergens vlakbij hoorde je het lawaai van treinen.

In het tweede deel liet men een glazen paleis zien. Het moest ofwel een huis van ijs voorstellen, ofwel een Mohammedaans paradijs. Alles eromheen schitterde in verschillend gekleurd licht. Honderden vrouwen in kostuums van allerlei tijdperken en van allerlei volkeren vulden het toneel, neerdalend van het plafond langs bloemguirlandes of omhoogkomend van onder de grond met glazen rupsen. Zij vormden met elkaar een ingewikkelde piramide van naakte lichamen.

Midden in het bedrijf kwam er enige beweging in de aangrenzende loge en een paar mensen kwamen binnen. De officier zei een paar keer achter elkaar heel vriendelijk 'Alstublieft'. Als antwoord hoorde ik een vleierend gegrinnik van oude mannen. Alice keek ontevreden schuins naar de loge. Alles werd daar stil.

Aan vier zijden van het toneel, twee beneden en twee boven, stonden de vrouwen met niet meer dan kleine blauwe broekjes aan. In het licht van verblindende reflectoren. De primadonna, die uit de lucht verschenen was, en op het podium was neergedaald, wierp ook een voor een al haar kleren van zich, behalve een zilver gordeltje op die plaatsen, die men zelfs in het Admiralspalast niet ontbloot.

Ik vond er niets aan. Ik wierp een blik op Alice. Zij zat nu rustig met een verholen glimlach om de mond.

Een kolossaal varken versterkte de indruk. Het rende op de achterpoten, danste op wilde tonen de Sovjet-dans “Pometo”^[16] en liet, onbetamelijk, een lading stinkpoeder de parterre in vliegen. Daarmee werden kennelijk de Sovjets uitgebeeld!

Ik stond al op, maar een stem in de naburige loge deed mij weer plaatsnemen.

“De Duitsers zijn brave jongens, de duvel moge ze halen!” zei iemand in het Russisch. “Vroeger bespotten ze het Russische varken, nu drijft men de spot met dat van de Sovjets! Om je de waarheid te zeggen, dat laatste spreek ik niet tegen!”

Iemand antwoordde weer met gegrinnik van een oude man. Ik ging wat dichterbij de afscheiding zitten en ging kijken in het halfduister van de loge. Twee personen spraken Russisch met elkaar: een klein, uitgedroogd oud mannetje en een lange man, die met zijn brede rug naar mij toe zat.

“Mijn dochter zit in Moskou,” merkte de oude op, “op een sovjet-kantoor. Daar heeft de zus voor gezorgd. Daar zat een vrolijk gezelschap bij elkaar! Trouwens, dat ken je wel!” zei hij, weer in de lach schietend.

De lange man bromde iets binnensmonds en zei in het Duits, terwijl hij zich voorover boog naar de officier:

“Laten wij onderhandelen over samenwerking, mijnheer Goetzke. Het is noodzakelijk, dat niemand ons hier tegenwerkt!”

Daarna ging zijn stem over in gefluister en ik verstond er niets van. De officier luisterde, het hoofd wat gebogen, terwijl hij nu en dan goedkeurend knikte.

Een paar minuten later spraken ze weer Russisch. Ik was uiterst nieuwsgierig. De lange man wendde zich tot

---

16 Pometo: appeltje in Esperanto

de oude: “Berg heeft inlichtingen gekregen uit Moskou,” zei hij, “van die instelling. Van de winter zullen we de gasten krijgen. We moeten beslist onderhandelen over een eensluidend programma.”

Ik beefde en keek Alice aan. Daar ze maar weinig Russisch kende, had ze blijkbaar geen aandacht geschonken aan het gesprek. De oude bracht ertegen in: “Ik geloof niet, mijn waarde, dat dat mogelijk is. Lapjes, snertlapjes! Kun je daar een laken van naaien?”

“Sociaaldemocraten vormen een sympathiek volk,” merkte de lange man droefgeestig op, “en inschikkelijk. Zijn wij tot nu toe niet tot die overtuiging gekomen?”

Het orkest overstemde de laatste woorden. Tussen de coulissen vandaan kwamen vier actrices op, die de structuur van het toneelspel verbraken. Ze hadden even weinig kleren aan als de andere, maar het bijzondere aan hen waren pantserschepen, die hun hoofd met het kort geknipte haar versierden. Op die pantserschepen wapperden driekleurige monarchistische vlaggen. Onze burens beëindigden hun gesprek en namen hun toneelkijkers.

Het publiek raakte plots in vervoering. Het orkest speelde een paar keer een fanfare, maar het lawaai duurde voort. Losse kreten weerklonken. De officier in de loge stond op. Op luide toon eiste hij het ‘*Deutschland über alles*’. Het orkest speelde de monarchistische hymne en de hele zaal stemde er, staande, mee in. Het was een beetje lachwekkend schouwspel. Ik kon niet nalaten te glimlachen bij het zien van die plechtige gezichten, die, in dit theater van operettes en revues, juichend het volkslied zongen.

Ik ben nu heel bedroefd. Ik heb van Alice geen woord gehoord over die officier. Toen wij zojuist de straat uit-

liepen en Alice mijn onrustige bewegingen opmerkte, sprak ze op koele toon:

“Ik hoop niet, dat je al te nieuwsgierig zult zijn. Hij is iemand, met wie ik niets te maken wil hebben!”

Aarzelend keek ik haar aan. Er was nog iets anders bij dit voorval, dat mijn belangstelling trok.

“Maar, je kent hem!” merkte ik voorzichtig op.

“Ik heb hem vroeger gekend!”

Ik kwam in een slecht humeur thuis. Toch zal ik proberen het hoofdstuk af te maken dat ik ben begonnen voor mijn bezoek aan de schouwburg.

“Wie is daar?” vraagt Vitalij.

Er staat een man aan de deur met een bruin leren jasje aan en een bontmuts op. Zijn stralend gezicht met de rode wangen getuigt van een welvarend leven, maar de ogen, die heen en weer schieten, duiden op ongerustheid. De man doet zijn best een glimlach te tonen, maar er verschijnt niets dat erop lijkt. Er is iets vreemd aan dat gezicht. De eerste indruk is, dat hij een vrolijke, simpele ziel moet zijn. Maar in werkelijkheid kan de man niet eens glimlachen! Hij ontdoet zich van zijn handschoenen en steekt de hand uit.

“Neem me niet kwalijk, kameraad Zorin, maar ik heb iets buitengewoon belangrijks voor u!”

Tegen zijn zin drukt Vitalij hem de hand.

“Ik moet me ook verontschuldigen, kameraad Vinokurov! We moeten even in de gang wachten. Mijn vrouw heeft wat gerust en nu ligt de kamer overhoop.”

“O, dat geeft niet! Maakt u zich geen zorgen!”

Vitalij peinst wat het doel van zijn komst is. Het is vreemd, dat hij op kantoor niet genoeg tijd heeft gehad voor een gesprek. Vinokurov biedt een sigaret aan.

“Rookt u?”

“Nee, dank u.”

“Als u het mij toestaat, rook ik wel.”

Vinokurov haalt met wellust de rook in en het komt Vitalij voor alsof de spanning in zijn gelaatspieten vermindert.

“Men kan u geluk wensen.”

“Waarmee?”

“Met uw vermoedelijke reis naar het buitenland.”

Vitalij haalt de schouders op.

“Ik weet de uitslag nog niet. Die verwacht ik niet zo gauw. Niet voor de lente.”

“Vast wel! U weet waarschijnlijk al dat de aanvraag, dank zij de bemoeiingen van kameraad Serebrovskij reeds twee instanties is gepasseerd?”

“Nee, dat wist ik niet.”

“Om de waarheid te zeggen, kameraad Zorin, ik benijd u! U bent een gelukkig mens! Zo'n jonge, aankomende medewerker en dan al naar het buitenland! Wat een buitenkansje!”

Vitalij antwoordt niet. Hij begint van binnen nijdig te worden. Vinokurov had slecht nieuws. Dat is wel duidelijk, omdat hij er in het begin niets over zegt. Ja, dat kent Vitalij! Men trekt en trekt en ziet heimelijk, met een gevoel van overwinning, toe hoe de schuldige zich kwelt als hij probeert te gissen wat er tenslotte zal gebeuren. Zijn vader, die Vitalij met heel zijn hart haatte, maar van wie hij toch de verwende handen, de nervositeit en alle andere negatieve eigenschappen heeft geërfd, zijn vader deed precies zo als hij hem strafte. Niet de lichamelijke straf, die was van geen belang, die volgde aan het eind. Maar net als hier, dezelfde morele bespotting, kwelling, marteling, langzame terechtstelling!...

“Jullie kunnen naar binnen komen,” zegt Olga, terwijl ze het hoofd om de deur steekt. Vitalij laat de gast voorgaan. Olga is er al in geslaagd de kamer weer op orde te brengen. De tobbe is verdwenen achter het scherm, de vloer is gedweild en geveegd, de bedden zijn opgemaakt, er ligt een wit laken op de tafel. Olga heeft zich omgekleed. Haar wenkbrauwen heeft ze wat aangezet, haar door tranen gezwollen oogleden gepoederd.

“Mag ik u voorstellen: mijn vrouw.”

“Zeer aangenaam!”

Vinokurov buigt zich en kust Olga de hand.

“Het past de communisten niet iemands hand te kussen,” zegt Olga met een spottend lachje, waarbij ze de gast strak in het gezicht aan kijkt. “U bent toch communist?”

“Zeer zeker, Olga Alekseevna! Maar zou de revolutie daarbij verliezen?”

Vinokurov neemt Olga met een fluwelen blik op en verbergt de conclusie in het diepst van zijn ziel. Dan kijkt hij naar het armoedige meubilair in de kamer.

“Heeft u al lang niets aan uw kamer gedaan?”

“Vanaf onze komst uit Moskou,” zegt Vitalij, terwijl hij naar zijn bureau loopt.

“Waarom hebt u dat niet aan kameraad Serebrovskij gevraagd, Vitalij Nikolaewitsj? Hij zou het direct geregeld hebben.”

Olga is opeens vol belangstelling.

“Werkelijk? Waarom maak je daar inderdaad geen gebruik van, Vitalij?”

“Kameraad Vinokurov, gaat u zitten. Waarom blijft u staan?”

Ze schuift een stoel bij zonder haar ogen van hem af te wenden.

“Dank u. Ik kwam maar voor een ogenblik! Een geheime zaak!”

“O, neem me niet kwalijk! Dan zal ik thee zetten, terwijl jullie die zaak bespreken!”

Vitalij en Vinokurov blijven samen. Vinokurov steekt een sigaret op.

“Mag ik?”

“Ga uw gang!”

“En vindt uw dochtertje het wel goed?”

Inge, die tot dan toe met wijd open ogen naar de gast heeft gekeken, glimlacht plotseling en zegt in één adem, alsof ze die vraag juist verwachtte:

“Van mij mag het ook. Maar gooi de sigarettenpeukjes niet op de grond. Dat vindt mamma niet prettig!”

“O, juist!” roept Vinokurov uit. “Kom eens hier en zeg eens hoe je heet.” Maar Inge snelt naar Vitalij en drukt zich tegen hem aan.

“Ik luister, kameraad Vinokurov!” zegt Vitalij ongeduldig.

“Mag ik mijn jasje uittrekken?”

“Ja, hang het maar naast de deur.”

“Ziezo, kameraad Zorin! U merkt zeker wel hoe zorgvuldig ons bestuur en dat van de partij de laatste tijd uw verrichtingen gadeslaat. Men maakt het u mogelijk naar het buitenland te reizen. Op allerlei manieren is men u behulpzaam met het verkrijgen van buitenlandse literatuur. U begrijpt zeker ook wel, dat zonder mijn steun uw voorstellen betreffende de ondergrondse niet aan de orde zouden komen. Bovendien zou ik zelf naar het buitenland gaan. Maar aangezien ik vaak voor andere zaken over de grens ga, heb ik besloten mijn reis aan u af te staan.”

Vitalij trekt zijn ogen tot spleetjes.

“En...”

“U moet wel merken, dat de partijleiding op u bouwt, ondanks het feit, dat u geen lid bent. Men draagt u de redactie van de muurkrant op.”

“Dus?”

“Laat ik u nu de vraag mogen stellen, wat u als uw plicht beschouwt. Acht u het nodig uw handelingen af te stemmen op het partijbestuur of ziet u kans dat geheel te vermijden?”

“Wat bedoelt u?”

“Heb ik mij niet duidelijk uitgedrukt? U laat in de krant een onverantwoordelijk artikel drukken onder een pseudoniem over het beschikbaar stellen van en stuk grond aan een zelfstandige en dat het geweigerd wordt aan een arbeider. Begrijpt u wat voor uitwerking dit artikel zal hebben?”

“Ik denk, dat die negatieve kwestie opgelost zal worden.”

“Maar ik ben van mening, dat kameraad Zorin zich niet moet mengen in zaken van de administratie. In het uiterste geval zou men vooraf het probleem moeten bespreken met de partijleiding. Maar ik maak u geen verwijt. Het is moeilijk fouten te vermijden. Maar zie eens wat daaruit voortkomt. Een schandaal! Het hele instituut staat op stelten! Serebrovskij, de verantwoordelijke leider van de trust, is meedogenloos gecompromitteerd. Hoe kan hij u nu nog vertrouwen?”

“Maar, als het de waarheid is...?”

“Kameraad Zorin! Dat moet men van tevoren controleren en dan nog, men kan niet alle feiten in de krant behandelen! Men kan anders te werk gaan. Men zou de zaak met elkaar moeten bespreken. Wat kunnen wij nu anders doen dan kameraad Serebrovskij steunen? Men moet zijn gezag herstellen. Van twee kwaden moet men het minst erge kiezen. Oordeel zelf in wat voor netelige toestand u de administratie, de kern en u zelf hebt gebracht!”

Met regelmatige tussenpozen tikt Vitalij met zijn vingers op het bureau en kijkt verlangend door het raam. Blauwachtige sneeuw ligt op de kroonlijst en hangt als

een vreemd gevormde muts naar omlaag. Vitalij denkt na. Is het onmogelijk strijd te voeren tegen een organisatie van bureaucraten? Is de verwijdering onvermijdelijk? Hij schudt krachtig het hoofd.

“Ik meen dat de vraag heel duidelijk is, kameraad Vinokurov. Mijn plicht is het verder te gaan met dit beleid!”

... SEPTEMBER 1928

De septemberdag is nog vol warme betovering. De zon schijnt helder, ofschoon niet al te fel. De lucht is doorschijnend en de hemel blauw. In de middaguren is het Berlijnse asfalt warm van de zon en de wrijving van rubberbanden en de atmosfeer in de stad is verstikkend. De inwoners, die de zondag te baat nemen, verlaten de stad. Met honderdduizenden fietsen, auto's, trams, bussen en treinen haast men zich naar de oevers van de vijfduizend meren rond Berlijn.

Langs verschillende wegen kan men Grunewald bereiken. Maar van alle kanten schijnt Grunewald het eind van de aardbol, want het ligt in de lage linkerhoek van Berlijn en verder schijnt er niets meer te zijn. Niettegenstaande dat is het station van Grunewald uitgekozen voor het arbeiderssportfeest. Precies daarheen spoeden zich stromen proletariërs, die door alle aders van de stad ernaar toe gaan.

Als hij bij het laatste station is uitgestapt, trekt de arbeider zijn jasje uit, zet een paar kinderen op zijn schouder en loopt plechtig een paar kilometer over de stoffige straatweg of rechtstreeks door het bos. Zijn vrouw loopt met pakjes beladen naast hem. Soms huppelen nog een paar jonge pioniers voor hen uit.

De jeugd loopt in groepjes, die elkaar grappen toeroepen of naar elkaar lachen en onderweg spelletjes doen of zingen. Fietsers vormen een lange rij en vullen de lucht met luid gebel. Al trommelend gaan kolonnes van de communistische jongeren met rode vaandels voorbij. Op de smerige oevers van troebele plassen en op de platgetrapte beboste hellingen liggen patrouilles en ketens van agenten verspreid. Elke bijeenkomst van het volk kan immers overgaan in een revolutie!

Het is warm. Erich en Otto hebben allang hun jasjes uitgetrokken. Rudolf heeft dat nog niet gedaan, evenmin als... ik. Rudolf draagt vandaag een nieuw grijs pak en wil het publiek beslist niet zijn oude, duizend maal verstelde hemd laten zien. Ik wil mijn bretels niet laten zien. Maar het wordt ondraaglijk heet. Rudolf loopt aan de rechterkant gearmd met zijn vrouw, die voor het feest een zijden japon en schoenen met hoge hakken aan heeft. Zo'n massa vlees is haast niet mee te slepen. Ze is zo rond als een edammer kaas en zo rood als een appel. Haar zijden japon vertoont al kringen onder de armen. Rudolf is zeker dol op zijn Elsa, maar zo'n meedogenloosheid is niet om uit te houden! Om zijn al te luxe uiterlijk te verontschuldigen zegt hij:

“Vanavond gaan we nog naar het feest van de vakvereniging.”

“Wij ook, hè, Berta?” merkt Otto op.

Berta is zijn jonge vrouw. Ze heeft een blozend gelaat en levendige, bruine ogen. Je zou haar haast liefvallig kunnen noemen. Ze is goedlachs. Als ze niet te dikke benen en te lange armen had, zou ze kunnen wedijveren met Alice.

Mijn ogen dwalen af naar Alice. Nee, zij is toch mooier!

“Zeg, dat is niet om uit te houden! Je zult stikken! Doe dadelijk je jasje uit!” zegt Alice tegen mij.

“Inderdaad,” geef ik eindelijk toe, “Wat geeft het? Alle mannen lopen zonder jasje.”

Erich is neerslachtig. Hij peinst over iets en neemt niet deel aan het gesprek. Alice probeert hem aan de praat te krijgen.

“Erich, ik kan toch nog wel van nut zijn bij de actie tegen het pantserschip? Zal het streekcomité mijn medewerking niet weigeren?”

“Zeker! Ik heb er al over nagedacht. De eerstvolgende dagen, dadelijk na het begin van de verkiezingen, kun je het best een of ander dorp bezoeken. Ik denk dat de plattelanders je goed zullen ontvangen. Ook voor jou,” wendt hij zich tot mij, “zal het interessant zijn het Duitse platteland te zien!”

“Zou Alice niet naar ons dorp kunnen komen?” vraagt Rudolf. “Het dorp bestaat weliswaar slechts voor de helft uit boeren. Rondom zijn kleine fabrieken. Maar dat zal, denk ik, niet schaden.”

“Integendeel, dat is een winstpunt. Maar is het niet voldoende dat jij er zelf bent in je dorp?”

“Niemand is profeet in eigen land,” antwoordt Rudolf. “Overigens, als Alice niet wil, komt Otto dan misschien?”

“Otto is bezet. Hij heeft belangrijker taken!”

Rudolf kijkt Erich onderzoekend aan.

“Is dat een partijgeheim?”

“Ja, nog wel! Je zult er gauw over horen.”

Rudolf fronst het voorhoofd.

“Dat samenzweren van de leiders bevalt me niet.”

Otto haalt ons in. Voordien was hij wat achter gebleven en had zijn Berta gezoend. Nu rennen ze samen lachend op ons af en schuiven in de rij. Hij met de linkerarm om Alice geslagen, zij aan de rechterkant arm in arm met Erich.

“Als je eens wist, hoe hij mij verveelde!” riep Berta uit, “zo’n hitte, maar hij dringt zich op met zijn kussen!”

“Niet waar!” riep Otto, “Het is haar eigen schuld! Ze zei dat het koud was!”

“Ik geloof dat jullie heel gelukkig zijn,” zeg ik. “Zijn jullie al lang getrouwd?”

“O, heel kort nog maar!” roept Otto, “maar daarvoor hebben we een heel jaar samengeleefd tot de baby kwam! Toen kwam de politie en sleepte mij voor de rechter wegens het samenleven met een meisje!”

Otto laat Alice plotseling los, rent naar links en valt zijn vrouw van achteren aan.

“Bah, wat gemeen!” schreeuwt ze.

Aan de oever van een groot meer houden we stil. Erich zoekt een geschikte struik op en wij installeren ons op het gras. Elsa, Berta en Alice maken de pakjes open. Otto neemt een ronde metalen thermosfles van zijn schouder.

“Ik neem altijd een kacheltje mee!”

“Wat is dat?”

“Een thermosfles. Daar blijft het water warm in. Nu, kameraden, wie wil er thee?”

We hebben de mond vol met brood, eieren en worst. We smakken met z'n allen. Rudolf, die het niet meer kan uithouden, trekt eindelijk zijn jasje uit.

“Alle duivels! Doe zelf die jas maar aan, als je wilt, Elsa!”

Elsa haalt beledigd de schouders op, waar haar zijden bloes hardnekkig van af zakt.

“Alsjeblieft!” zegt ze met een volle mond, “het laat me volkomen koud of je in een jasje loopt, in je hemd, of in helemaal niets!”

Langs de waterkant liggen duizenden lichamen. Het is onmogelijk hier de moraal op peil te houden. De politie slaat er maar geen acht op. Alleen wie boven op de berg liggen, hebben een badpak aan, maar diegenen die beneden bij het water zijn, voelen zich niet verplicht zich aan dergelijk bijgeloof te houden! Mannen, vrouwen en kinderen koesteren zich in het zand en vertonen hun bekoorlijkheden niet minder openlijk dan de actrices in het Admiralspalast. Voor enkelen is de lucht boven de oever te warm en zij zitten met wijsgerige gezichten doodstil aan het water.

Op voorstel van Otto gaan ze allemaal baden. Rudolf, Elsa en ik doen niet mee. Ik durf niet. De mannen trekken dadelijk hun broeken uit, waarna hun zwembroekjes over blijven. Berta doet net zo met haar japon, waaronder zij een badpak draagt. Maar onverwachts doet Alice niet mee. Na een blik op mij wordt ze vuurrood.

“Nee, hier kleeft ik me niet uit! Laten we naar de kant gaan, Berta! En ik ga een beetje bij de mannen vandaan baden!”

Geheel van streek wend ik me af, alsof Alice al uitgekleeft stond. Ik kan mijn verwarring niet onderdrukken en zie in gedachten duidelijk voor me hoe Alice er uitziet in badpak. Eindelijk lopen de dames achter de heren aan en ik blijf achter bij het echtpaar Riz. Rudolf gaapt zachtjes en zegt met de hand voor zijn mond:

“Otto lijkt mij wat al te onstuimig!”

“En Berta is al net zo!” brengt Elsa in het midden, “of ze doen allebei maar alsof ze levendig zijn!”

“Dat valt niet te merken,” zeg ik, “het zijn beste jongelui!”

“Ja, maar voor partijwerk is matigheid en ernst vereist! Ik vrees dat Otto niet tot een goede functionaris zal uitgroeien!”

“Maar tot nu toe heeft hij de taken voor de partij heel goed uitgevoerd! Hij schijnt actief deel te nemen aan de actie tegen het pantserschip.”

“Al te actief!” zegt Rudolf treurig en zwaait met zijn hand, “men draagt serieuze zaken op aan een kwajongen! Dacht je, dat ik niet wist wat men hem heeft opgedragen? Ik ben van alles uitstekend op de hoogte!”

Ik zeg niets en bijt op een grassprietje.

“Ik zal je wat vertellen! Ik weet zeker, dat je er geen misbruik van zult maken. Onze jongeren hebben besloten om de redacteur van ‘Vorwärts’, Schwartz, tijdens diens radiorede door een ander te vervangen. Het is hun bedoeling om zo het stilzwijgen van de radio over het pantserschip te doorbreken en gebruik te maken van de zender.”

“Maar heeft men dan wettelijk niet het recht de radio-zender te gebruiken?”

“Dat mogen de communisten niet! Het is de enige partij die niet via de radio mag uitzenden! Maar ik voor mij, ik houd niet van zulke methodes! Heeft het niet wat weg van een misdaad?”

Ik haal mijn schouders op.

“Dat vind ik niet! Waarom moeten communisten de burgerlijke wetten eerbiedigen?”

Berta komt neuriënd van beneden aan lopen. Otto probeert haar in te halen. Achter hen lopen Alice en Erich. De druppels water vallen van hem af. Zij is aangekleed. Langs Berta en Otto heen kijk ik naar Alice. Waarover spreekt ze met Erich? Hun gezichten staan ernstig. Erich vraagt iets. Hij kijkt een beetje bang. Alice schijnt erg verontrust en weet niet wat te doen.

“Luister,” roept Berta tegen mij, terwijl ze aan komt rennen, “ik zal een Russisch lied voor je zingen.”

“Wel, ik luister, zing maar!” zeg ik glimlachend.

Berta zingt met haar hoge sopraan op een totaal onbekende wijs:

~~~~~  
*Vdol dorosjki pil kloebitsa*  
*Vdol dorosjki stolbovoj!*  
*Jedoe-jedoe do stalitsi*  
*Do stalitsi hramovoj!*<sup>17</sup>  
 ~~~~~

“Is dat goed?” onderbreekt ze zichzelf met een lach en laat zich naast mij op het gras vallen, kletsnat, met het badpak om haar lichaam geplakt. Ik schuif wat opzij.

“Is Otto niet jaloers?”

“O, nee,” merkt Otto welgemoed op, terwijl hij, hijgend van het harde lopen, tegen een boom leunt. “Laat ze maar wat bij je gaan liggen! Ze is zo dol op alles wat Russisch is, dat ze ook een Russisch kind niet kan vermijden! Ik heb mijn toestemming al gegeven!”

Berta lacht luid en zwaait haar been in de lucht.

“Je hebt gelijk!” roept ze, “maar daarvoor moet je hem bij ons uitnodigen. Als gastheer moet je je plaats ’s nachts aan hem afstaan. Voor de rest zorgen ze zelf wel!”

“Laten we verder gaan!” zegt Erich, die komt aanlopen en zijn broek optrekt, “als we zo doorgaan, zijn we er morgen nog niet!”

---

17 Stofwolken vliegen voorbij, hier op deze weg. Ik rijd naar de hoofdstad, naar de hoofdstad haast ik mij

Het geweldig grote Grunewald-stadion is omgeven door een hoge afzetting en door agenten. Weldoorvoede paarden hebben hoefafdrukken in de grond gestampt. Bij de poorten staan starre vrachtwagens onrustig op iets te wachten.

“Waar zijn ze bang voor?” vraag ik verbaasd.

“Begrijp je dat niet?” antwoordt Erich. “We zouden wel eens een pantserschip meegenomen kunnen hebben!”

Erich blijft zwijgzaam en neerslachtig. Ik zie ervan af, hem aan het praten te krijgen. Binnen de poort is een tentoonstelling over internationale verbondenheid ingericht. Een paar Esperanto-leden van de communistisch jongeren doen daar dienst. Verheugd schudden zij mij de hand. Er zijn hier meer dan honderd brieven uit de USSR, briefkaarten, een massa foto's, boeken en kranten uit de Sovjet-Unie.

Maar we moeten voortmaken. Over een kwartier begint het feest. Alice neemt deel aan de wedstrijd in lichte atletiek.

Voor de tribunes ligt een enorm ovaal veld. Daar bevindt zich van alles voor allerlei takken van sport: fietsen, renbanen en een zwembad. Het stadion biedt plaats aan vele tienduizenden mensen. Tussen de menigte door glippen kelners met witte voorschoten en pullen bier en sportlui met korte sportbroekjes, gereed voor het feest. Ze zijn een praatje komen maken met vrienden die ze in de menigte zagen en roken nu, op hun knieën, een sigaret.

In eindeloze rijen liggen de tribunes om het strijdperk heen. Duizenden kijkers flitsen in de zonnestralen. Leden van de communistisch jongeren in het uniform van Rotfrontstrijders delen pamfletten uit, gericht tegen het pantserschip en ze bieden “*Rote Fahne*” aan.

Beneden wordt gefloten en de wedstrijden beginnen. Het eerste nummer is een eenvoudige wedloop. Magere

wandelaars in witte broekjes beginnen met energieke pas, het lichaam iets voorover en de armen gebogen, te lopen. Loodrecht op het hellend vlak van de arena gaan tweewielige rossen van start: fietsen en motoren. Hun glanzende rij strekt zich uit als een lange boog, die zich samentrekt en ontrolt als een stalen veer. In het zwembad schieten de beste springers van Berlijn, het naakte lichaam gebogen, als zwaluwen van de torentjes en springplanken en laten druppels van kristal in het rond spatten. Lachende meisjesgezichten zijn in het water te zien. Zwemsters vlechten onder parelend gelach de ledematen ineen en vormen zo met hun lichamen de meest uiteenlopende figuren in het water. Het is werkelijk een wonderbaarlijk kunststuk: zwemmen met de voeten omhoog, zodat boven het water alleen de roze voeten van de meisjes zichtbaar zijn!

Maar dan begint de wedstrijd in de lichte atletiek. Als katten springen de mensen over de hordes, met de armen zwaaiend en de voeten onder zich optrekkend. Meisjes met blauwe, mouwloze bloesjes met sterren op hun zich scherp aftekenende borst, werpen discus en speren met het ritme van de Spartanen. Gespierde, ervaren hardlopers schieten weg van de startplaats. Het publiek wordt stil van de spanning. Een voor een vliegen de hindernissen onder de voeten door. Aan het eindpunt buigt hun lichaam zich vliegensvlug naar voren, hun hoofd gaat achterover en de sporthemden spannen om de lichamen. De toeschouwers belonen de winnaars met een luid applaus.

Eindelijk de wedstrijd voor dames. Daar zijn ze, de licht-atleten! En daar is Alice! Ik beef van kop tot teen! Zal Alice succes hebben?

Ze staat in een mouwloze witte bloes met een rode rand en een even wit sportbroekje. Haar handen liggen op de dijen. Haar ogen en mond lachen. Haar hele figuur is een

voorbeeld van klassieke gratie: een soepele leest en brede dijen, ronde schouders en een kleine borst, aansluitende benen, boven de knie dikker, met sterke, goed gevormde kuiten, gracieus naar de voeten toe.

Otto kan zich niet weerhouden verrukt uit te roepen:

“Alle duvels, wat ziet Alice er bekoorlijk uit!”

Berta doet of ze jaloers is en kietelt Otto onder zijn arm.

“Doe niet zo verrukt over andere vrouwen. Je hebt toch een eigen vrouw!”

“Wat zou dat! Een eigen vrouw!” protesteert Otto hardnekkig, “kan ik jou vergelijken met Alice?”

“Erich, vind je dat nou goed?” vraagt Berta, zich tot Erich wendend.

“Dat vind ik helemaal niet goed!” zegt Erich, terwijl hij zich geweld aan doet om te glimlachen, maar geen oog van Alice af houdt.

“Je moet mij troosten! Ik ben beledigd door mijn eigen man!”

Berta drukt zich tegen Erich aan en legt haar hoofd op zijn schouder. Hij slaat zijn linkerhand zo’n beetje om haar middel.

Een snelle wedloop gaat van start. Voorover gebogen rennen de meisjes. Alice blijft lang aan kop. Ze loopt de ene na de andere ronde zonder in het minst vermoeid te raken, steeds met hetzelfde veerkrachtige, stalen figuur. Maar dicht bij het eindpunt haalt een kleine vrouw met kortgeknipt haar Alice in. Op de laatste meters, die gemerkt zijn met witte randen, lopen ze nek aan nek, elkaar geen handbreed toegevend. Maar dan steekt de tegenstandster van Alice met een brede zwaai haar armen op, raakt het

lint en scheurt het uiteen. Vlak na haar bereikt ook Alice het eindpunt, nadat ze haar hand heeft uitgestoken.

... SEPTEMBER 1928

Ik weet niet wat ik moet doen. Ik heb Alice verteld over mijn roman. Ze wil me beslist helpen bij het corrigeren. Maar ik zie er tegen op om haar de tekst te geven.

Ik zal het proberen met het hoofdstuk over de blauwe stijl en een slecht humeur. Dat is een totaal ongevaarlijk hoofdstuk en het zal niemand in verlegenheid brengen. Overigens heb ik het pas geschreven en ligt de indruk nog vers in mijn geheugen.

Serebrovskij kwam in slechte stemming van kantoor thuis. Toen hij de krakende treden van de hoofdingang op liep, rook hij de lucht van verse verf en keek ontevreden naar de muren, die pas geschilderd waren in een zachtblauwe tint.

“Waarom wil je per se de kleur van de hemel?” vroeg hij geprikkeld, terwijl hij zijn natte overschoenen bij de deur uittrok.

“Hemeltjelijf, waar ben je ontevreden over?” riep Anna Petrovna uit, “ik dacht dat een blauwe stijl je zou bevallen!”

“Jij denkt altijd iets onzinnigs,” mompelde Serebrovskij.

Over de kleedjes lopend, die als een keurig pad op de glanzende parketvloer lagen, struikelde hij toen hij de eetkamer binnenstapte en gaf de kat, die hem tegemoet kwam, de schuld van dit onaangename voorval. De kat vluchtte klagelijk miauwend in een hoek en begon daar zijn gekneusde zijde te likken.

“Zeg tegen Marie, dat ze het eten klaar maakt!”

Terwijl hij de slaapkamer doorliep keek hij wantrouwig om zich heen. Serebrovskij verdacht zijn vrouw al lang van ontrouw, maar had tot op heden geen aanwijzingen gevonden.

Anna Petrovna kwam achter hem aan en hielp hem zich te verkleden nadat ze hem uit de nieuwe spiegelkast een broek voor in huis had aangereikt en een jasje naar een model van voor de revolutie.

Anna Petrovna was niet jong; ze liep tegen de veertig. Maar dat wilde ze niet toegeven. Het was een passie van haar om zich goed te kleden en mooie meubelen te bezitten. En vandaag, met een zijden bloes en lakschoenen aan, zorgvuldig gekapt en opgemaakt, vestigde ze de aandacht van haar man op een nieuwe aanwinst.

“Hoe vind je de nieuwe gordijnen, Micha?”

De gordijnen, in fijn genuanceerd geel, waren werkelijk mooi, maar pasten totaal niet bij de stijl van de kamer. Serebrovskij liet zijn ogen gaan over de marmeren wasbak met spiegel, over het brede lits-jumeaux met de nikkel-poten, over de garderobekast en keek daarna zijn vrouw aan. Ontzettend dik, met een driedubbele onderkin, puilden ze aan alle kanten uit haar kleren. Ze maakte op Michael Sergeevitsj, wanneer hij aan Fedoseeva, een juffrouw op kantoor, dacht, een bedroevende indruk. Boos voer hij uit:

“Je moest niet zo royaal met je geld omspringen. Iedere dag koop je wat nieuws!”

“Wat nu! Moet ik zuinig zijn?” protesteerde zijn vrouw spottend, “en voor wie dan wel? Kun je mij misschien verklaren, wie ons geld nog nodig zou hebben?”

Terwijl hij zijn ogen, waar een waas voor gekomen was, afwendde, antwoordde Michael Sergeevitsj:

“Wat een stomme vraag! Ik zeg je, dat je meer uitgeeft dan ik verdien! We moeten geen risico lopen door dat zo openlijk te doen!”

“Interessant: sinds wanneer is dat riskant? Verleden jaar waarschuwde je niet voor de risico's! Wat scheelt er aan, lieverd?”

Zonder zijn vrouw van replek te dienen knoopte Michael Sergeevitsj zijn jasje dicht, trok zachte pantoffels van bont aan en liep de eetkamer in. Marietje, het meisje, was nog niet klaar met het dekken en aan tafel gezeten, keek Serebrovskij haar kwaad aan. Ze repte zich heen en weer tussen de tafel en de reusachtige eikenhouten servieskast met groene ruitjes om het eetgerei aan te dragen.

Anna Petrovna, die uit voorzorg een wit schort had voorgedaan, begon de dampende bietensoep op te scheppen.

“Mijn vader las vandaag in de krant, dat de lijst van de woningen, die de gemeente gevorderd heeft, opnieuw gecontroleerd zal worden. Is dat waar?”

“Inderdaad.”

“Zouden ze dan weer ons huis kunnen af nemen?”

Serebrovskij haalde zijn schouders op.

“Waar maak je je zorgen over? In het voorjaar is onze prachtige woning in het nieuwe huis klaar.”

“Wat ben je toch een verschrikkelijke, ondankbare egoïst! Hoe moet het dan met pappa? Sinds ons huwelijk woon je in zijn huis en betaal je geen rooie cent. Is dat waar of niet? Nu krijg je een nieuwe woning en ziet rustig toe dat men je schoonvader op straat zet? Dat bevalt me helemaal niet! Ik zal hem direct hier laten komen!”

De vader van Anna Petrovna, aan wie het huis toebehoorde, woonde in de woning ernaast. Anna Petrovna

riep Marietje en wilde haar al orders geven, toen Michael Sergeevitsj haar tegenhield. Hij voelde er niets voor tekst en uitleg te geven aan zijn schoonvader, een kwaadaardige, opvliegende, oude kerel.

“Houd je nu maar kalm! Er zal hem geen handbreed in de weg gelegd worden! Hij zal zelfs voordeel hebben van onze verhuizing! Hij zal nog een woning verhuren en niet weten wat hij met zijn geld moet doen!”

“Nu, laten we het gesprek hierover maar uitstellen. Het Bolsjewistische regiem maakt daar een uitzondering op. Maar je moet me wel beloven dat het huis zijn eigendom zal blijven!”

“Hoe kan ik je dat nu beloven?” zei Serebrovskij, die bijna in een beentje stikt, boos. “Ik ga daar uiteindelijk niet over!”

“Nu, goed! Dan spreek je er uitvoerig met iemand anders over! Ik hoef er niet zo veel woorden aan vuil te maken! Je hoeft me alleen maar te beloven, dat de onteigening niet hem zal treffen!”

“Alle donders!” schold Serebrovskij, “de duvel moge je halen, dat ik me aan jou heb verbonden! Door jou zal ik nog eens in de ellende raken! Ze zullen me uit de partij gooien!”

Anna Petrovna wist hoe handig haar man was en geloofde rotsvast dat niemand hem kwaad durfde te doen. Daarom sloeg ze in het geel geen acht op zijn woorden. Terwijl ze met een papieren servet een beentje vasthield, kloof ze een ribbetje af en veegde haar vuile vingers schoon, nadat ze paarse gelei op een bordje had gedaan. “Vader zei, dat Dobrochotov het nieuwe huis zal bouwen. Heb je hem ergens mee geholpen?”

“Nou, en?”

“Wat ben je toch gemeen! Ik hoor altijd alles van derden. Waarom zou je niet alles aan je eigen vrouw vertellen?”

“Waarom zou ik? Kantoorzaken moeten je niet interesseren, moedertje!”

“Dat bevalt me juist niet! Waarom moeten ze me niet interesseren? Ik wil ook aan het maatschappelijk leven deelnemen!”

Michael Sergeevitsj glimlachte spottend en stond op terwijl hij met een servet zijn mond afveegde.

“Hoe dan ook, jij zult niet op mijn plaats gaan zitten!”

“Over welke plaats heb je het?” vroeg Anna Petrovna verschrikt.

“Nogal wiesde! De gevangenis in Boetyrki.”^[18]

“Maak je grapjes?”

“Hoezo grapjes? In alle ernst! In onze trust zit die jonge snotingenieur Zorin. Hij en Ivagin spannen tegen mij samen!”

“Wacht eens, gisteren sprak Vinokurov met mij over hem.”

Serebrovskij draaide zich bruut om.

“Dus Vinokurov heeft je gisteravond bezocht?”

Anna Petrovna raakte ontsteld.

“Ja, hij bezocht... hij wilde jou spreken!”

“Waarom heeft hij vandaag dan niets tegen mij gezegd?”

“Nou, ik weet niet waarom hij niets gezegd heeft,” mompelde Anna Petrovna, vuurrood en bijna in tranen, “hij heeft hier een half uur gezeten en is toen weggereden.”

“Zo, zo! En is hij weggereden? Na een half uur, zeg je?...”

---

18 Boetyrki is een gevangenis in Moskou

Michael Sergeevitsj wierp een verachtelijke blik door de open deur in de slaapkamer, vestigde daarna een door-dringende blik op het gezicht van zijn vrouw en begon, na voldoende genoten te hebben van de indruk die hij had gemaakt, plotseling te glimlachen.

“Dan staan we dus quitte, vrouwtje! Punt uit! Zullen we scheiden? Wil je misschien met Vinokurov trouwen?”

“Micha, Micha!” zei Anna Petrovna verontrust, “waarom? Hoe kom je erbij? Op mijn woord van eer: Vinokurov is niets voor mij! Waar zou ik hem voor nodig hebben? Ik heb een bovenste beste man!”

Maar Serebrovskij begon ervan te genieten.

“Een man, een man!” schreeuwde hij woest. “Jij hebt een man! Lieve hemel, wat heb je toch een stommelingen! Ik merk hoeveel je van je man houdt! Een hemelsblauwe trap! Gele gordijnen!! Een huis cadeau aan de schoonvader! O, duvels! Je helpt me het graf in. Weet je wat die Zorin op touw zet? Niet alleen uit de partij, niet alleen naar Boetyrki, maar de hemel weet wat er nog zal volgen.”

Serebrovskij greep met zijn handen naar zijn hoofd onder het uitschreeuwen van scheldwoorden.

“O, wat een stommiteit! Herinner je je mijnheer Zorin senior, z'n vader?”

“Welke Zorin?” vroeg Anna Petrovna, geheel van streek.

“Hoe kun je je dat nu niet herinneren? Je bent je geheugen kwijt, moedertje! Tien jaar lang hebben we elkaar bezocht! We dachten dat we vrienden waren tot in de dood! Die knul, Vitalij, heb ik zelfs op snoep getrakteerd! En nu is hij een schurk geworden! Ik was bezig een buitenlandse reis voor hem in elkaar te zetten, zoals voor de man die ik kende, maar hij papt aan met die schavuit Ivagin!... Nu zal ik hem het buitenland laten zien!... Reizen zal hij!...”

En toen hij zich opeens herinnerde, dat hij zelf de aanvraag al door twee instanties had gejaagd, sprong Serebrovskij op en rende opgewonden door de kamer.

“O, wat stom om zo’n haast te maken! Nee, oude domkop, het is een goede les voor je! Kom, probeer dit te regelen! Maar we zullen nog wel zien!”

Nu begreep Anna Petrovna eindelijk waar het over ging.

“Je hebt dus zelf dat buitenland voor hem in orde gemaakt? Dan ben je inderdaad een sufferd!” liet ze zich minachtend ontvallen.

Die onverschillige opmerking maakte Serebrovskij eerst met recht woedend.

“Wil je weten wie van ons allen de grootste sufferd is? Dat is hij, die Vinokurov van jou! Het was helemaal niet moeilijk voor hem dadelijk met Zorin over alles te onderhandelen! Ze konden hem mooi om de tuin leiden! Maar Vinokurov is een stommeling!”

Serebrovskij greep met een ruk de telefoon.

“Met Popov? Ja, ja, ik ben het. Een vies zaakje! Ja, daar ben ik geweest! Zonder resultaat! Ze willen niet luisteren! Ze zeggen: waarom veranderen jullie tien keer per week van besluit? Als het Zorin moet zijn, dan is het Zorin! De zaak is al doorgegeven aan een hogere instantie. Wat? Morgen rijd ik erheen, ja. Maar zeg me eens, gaan we er zelf niet op achteruit? Nu is daar niet alleen Zorin en zelfs niet Zorin met Ivagin... De hele trust is in verzet! De duivel hale de hele boel!... Wat? Ja, Vinokurov is een volslagen idioot! Wat zeg je over Sjipova? Nee, zij staat aan onze kant! Ik zal nog mijn best doen om dit via haar geregeld te krijgen. Ja, natuurlijk, voorzichtigheid is geboden!

O, juist! Eerst van allen die Ivagin. Goed, we zullen wel zien!”

Hij legde de hoorn op de haak.

Op de dertiende dag gaf de hulp in de bibliotheek, de nicht van prinses Velikonskaja, blijk van haar totale onkunde en ongeschiktheid. Twee uur lang was ze zonder succes tussen halfvergaan afval op zoek naar een vooroorlogs boek over de Berlijnse metro.

De beheerder van de bibliotheek, kameraad Tsjernjaev, keek vergenoegd toe, hoe het gekwelde meisje met verwarde haren zorgvuldig papieren opviste uit een donkere hoek, met haar bloesje het stof van de planken veegde en tot aan het plafond naar boven klom, terwijl ze beschaamd haar japon tussen de knieën vastklemde. Eindelijk, rood van inspanning en schaamte, bekende ze machteloos:

“Nee, kameraad Tsjernjaev, ik kan het niet vinden!”

Tsjernjaev stond rustig op, liep naar een stapeltje boeken, dat het meisje al doorzocht had en nam er een stoffig boek uit, waarop in Gotische letters stond: ‘*Untergundbahn*’.

“Dat is het,” zei hij plechtig.

Het meisje werd nog roder.

“Ga zitten, kameraad Velikonskaja. We moeten eens praten.”

Hij schoof een stoel naar haar toe en haalde aan een snoer een elektrische lamp zo naar beneden, dat het volle licht pal op het gezicht van het meisje viel. Er waren geen vensters in de kamer.

“Goed, je hebt je een beetje vuil gemaakt, Dat geeft niet. Dat kun je afschudden of wassen. Was je zelf je goed?” vroeg hij eensklaps.

Het meisje knikte onthutst. Tsjernjaev overwoog hoe oud ze zou zijn. Toen hij haar laatst, in haar oude jas, bij Serebrovskij zag, leek ze niet zo jong meer. Toch was dat geen teleurstelling voor hem. Maar nu, zonder mantel en met een witte batisten bloes aan, zag ze er uit als een bevallig jong meisje van zeventien jaar.

“Heb je ouders?”

“Nee...,” antwoordde het meisje zachtjes, “of eigenlijk: ik heb ze wel, maar ze zijn niet hier.”

“In het buitenland?”

“Ja, in Duitsland.”

“Waarom hebben ze je dan verlaten?”

“Dat is een lange geschiedenis, kameraad Tsjernjaev. Tijdens de burgeroorlog...”

“Zijn ze er vandoor gegaan met de Witten?... Natuurlijk! Woonde jij dan ergens anders?”

“Na mijn kinderjaren heb ik gewoond en gestudeerd in Petrograd.”

“In Smolnyi?”

“Ja!... Maar daar heb ik maar een paar jaar gestudeerd. Na de revolutie ben ik in Petrograd gebleven en heb ik aanvankelijk bij mijn tante gewoond, dezelfde die bij u in dienst is.”

Tsjernjaev begreep tenslotte dat, als het meisje slechts één jaar op het instituut was geweest, ze in elk geval niet ouder dan twintig jaar kon zijn.

“Goed!” zei hij, “later kreeg je tante moeilijkheden en gaf je de raad werk te zoeken.”

“Zo is het niet helemaal! Ze maakte het mij mogelijk de studie af te maken. Daarna verhuisden we naar Moskou en ik slaagde erin een baantje te krijgen bij de Staatsbank. Ik wilde mijn tante geen last bezorgen. Ze verdient erg weinig. Ik heb een eigen kamertje gehuurd. Maar mijn afkomst!... Wat moet ik daarmee aan?... Ik werd al gauw ontslagen. Waar ik ook probeerde werk te vinden, nergens nam men mij aan...”

“Dat is inderdaad een kwalijke zaak,” merkte Tsjernjaev vol meegevoel op, “had je het moeilijk de laatste tijd? Nu, schaam je maar niet! Beken het maar! Iedereen kan in zo’n situatie geraken. Kon je geen oplossing vinden? Heb je ooit aan zelfmoord gedacht? Een kleinigheid!”

Plotseling stond Tsjernjaev op.

“Kom hier, kameraad Velikonskaja!”

Het meisje, dat er niets van begreep, liep naar een stapel zacht papier, die in een hoek lag.

“Hoe kwam het, dat je het boek niet kon vinden, hè? Daar deugt niets van! Wij kunnen geen medewerkers gebruiken, die twee uur verdoen met het vinden van één rotboek! Wij hebben behoefte aan snelheid!”

De ogen van het meisje vulden zich met tranen.

“Kameraad Tsjernjaev, begrijp mijn situatie!”

“Die begrijp ik wel. Uw situatie is hopeloos! Maar onze trust is geen invalidenwerkplaats! We kunnen niet van elke voorbijganger een ambtenaar maken, vooral als die van prinselijke afkomst is!”

“Kameraad Tsjernjaev, ik zal ijverig zijn! Ik zal alles op orde brengen. Ik zal alles rangschikken naar vakken! Dan zal het niet zo moeilijk zijn.”

Dan opeens, bemerkte het meisje een dreigende vonk in de kleurloze ogen van haar baas. Die vonk werd hoe langer hoe vuriger en onder de starre blik ging het meisje machteloos op de stoel zitten.

“Kameraad Tsjernjaev,” smeekte ze, “spaar me! Ik ben nog zo jong! U bent toch een eerlijk mens, niet waar?”

Tsjernjaev schoot ruw in de lach.

“Zeker, maar het begrip eerlijkheid is betrekkelijk! Ik kan bijvoorbeeld morgen voor het bestuur een verklaring afleggen dat je niet deugt voor je werk en daarenboven van ongewenste sociale afkomst bent! En dat is dan eerlijk, niet waar?”

Hij sloop naar het meisje toe.

“Of ik zal verklaren dat je een energieke en ervaren medewerkster bent... En dat is, meen ik, niet eerlijk!...”

Terwijl hij naar het gebogen hoofd van het meisje keek, lachte hij spottend. Zij had nog hoop.

“Maar u bent lid van de partij, kameraad Tsjernjaev! Partijleden hebben een geweten! Wie mijn vader ook was, ik ben... Waar ben ik dan verantwoordelijk voor?...”

“Ben ik lid van de partij?” zei Tsjernjaev lachend, “wie heeft je dat verteld? Kameraad Serebrovskij is lid. God heeft hem bevolen nog in 1917 lid van de partij te worden. Maar voor welke duivel zou ik lid worden? Zonder dat gaat het mij best!”

En nauwelijks had hij die woorden uitgesproken of hij greep het meisje om de middel en gooide haar op de vloer in de massa papier.

Op dat moment verscheen Ivagin in de deuropening.

... SEPTEMBER 1928

Het hoofdstuk over de blauwe stijl en het slechte humeur beviel Alice niet, evenmin als dat over de ongeschikte prinses.

“Deze mensen zijn harteloos, wreed,” zei Alice tegen mij, “het ontbreekt hun aan zelfs de meest simpele menselijkheid! Dat kunnen geen vaste medewerkers van het Sovjet-staatsapparaat zijn! Zulke personen worden dadelijk ontmaskerd en wreed gestraft als vijanden van de arbeidersklasse.”

Maar in mijn roman leven ze, doen slechte dingen en niemand werkt ze tegen. Hoe is dat mogelijk?... Heb ik dit uit het leven gegrepen? Zo ja, dan kan men van mij een antwoord eisen op de vraag wat ik zelf gedaan heb om tegen die mensen op te treden!...

Inderdaad, wat heb ik zelf gedaan? Is alleen maar eerlijk werken niet te weinig?...

Ik vertelde Alice iets uit mijn verleden. Dat eist het huidige stadium van onze verhouding. Het stadium dat, naar het mij voorkomt, verleden week zondag begon. Daar, in Grunewald, kwamen wij een stap verder. Waarom denk ik dat?... Door de gang van zaken.

...Die zondag was ik in de pauze tussen de wedstrijden mijn kameraden kwijt geraakt. Ze verdwenen allemaal ergens heen als ze bekenden zagen in het stadion of een eethuis binnen gingen. Alleen gebleven, zwierf ik lange tijd in de mensenmassa tot ik tegen Alice opliep voor de ingang van een klein restaurant. Ze had haar jurk weer

aan, hoewel alle andere deelnemers aan het feest tot het eind van de dag in sportkleding bleven lopen.

“Waar ga je heen, Alice? Eten?”

“Ja, jij ook?”

Onder de maaltijd keek ik met een blik van geluk naar de mond van Alice en luisterde naar haar gebabbel. Zij was erg opgewekt.

“Begrijp je dat? Ik was bijna bij het eindpunt!”

“Dat zag ik,” zei ik, terwijl ik haar rode wangen bewonderde, “dat zag ik! Bijna tot het eind liep je vooraan.”

“Als iets mij tegengewerkt heeft, dan was dat mijn eigen zekerheid dat ik zou winnen. Als je jezelf als overwinnaar ziet, verlies je juist.”

Voor het raam verschijnt het lachende gezicht van Berta en dadelijk daarop valt ze met Otto het restaurant binnen, elkaar plat drukkend in de half geopende deur.

“Je kunt je niet voorstellen,” roept Otto, “hoe ze me verveeld heeft met haar liefkozingen! Kun je me niet van haar verlossen? Toon je een vriend!”

Maar Alice schudt haar vinger.

“Dat sta ik niet toe!” zegt ze, “bied haar Erich aan, die is vrij man!”

Wat al te luidruchtig verschuift Otto zijn stoel.

“Nou, de duivel hale je! Laten we gaan eten! Wat heb je besteld?”

“Ik heb soep besteld.”

“Soep? Laat naar je kijken! Wie voedt zich in Duitsland nu met soep? Dat is burgerlijk bijgeloof! Kelner! Twee porties worst!”

Ik glimlach.

“Ham en worst zijn jullie traditionele kost. Maar ik kan me geen maaltijd voorstellen zonder soep! Overigens is deze soep niet te eten! Ik snap niet waar ze van gemaakt is.”

“Ik wil Russische salade! Daar ben ik dol op!” verklaart Berta.

“Die krijg je niet! Je houdt teveel van alles wat Russisch is. Als je Russische salade hebt gegeten, moeten ze je in een Russisch ziekenhuis behandelen voor darmontsteking!” merkt Otto kalm op.

“Waar is Erich heen gegaan?” vraagt Alice.

“Erich?” Otto stopt een worstje in zijn mond, “het schijnt dat hij naar huis is gegaan. Hij haalt onzin uit!”

“Wat voor onzin?” zegt Alice met opgetrokken wenkbrauwen.

“De gewone!”

“En heb je de Riz-en niet gezien?” vraag ik.

“Hij zit al in Treptow met zijn betere helft. Daar gaat het vrolijker toe! Trouwens, wij gaan er straks ook heen! We moeten die bureaucraten van onze vakbeweging toch op stang jagen!”

“Wat is daar?”

“Het feest van de vakvereniging. Dansen en gezamenlijk thee drinken voor platvloerse lui. In navolging van de burgerlijke gemakkelikheden! Schurken zijn het, die sociaaldemocraten! Tijdens de verkiezingen spelen ze met het pantserschap en later verschuilen ze zich achter andermans rug: ‘we zouden wel tegen het pantserschap zijn, maar dat mag niet van ma!’ Maar het doet er niet toe! Aan die goede stemming zullen we gauw een eind maken!”

“Heb je onder het publiek wat gehoord?”

“Overal spreken ze alleen maar over het pantserschip!”

Na het eten vertrekken Otto en zijn vrouw naar Treptow en wij blijven met z'n tweeën. De dag loopt al ten einde en in bleke, schuine strepen valt de schaduw in het bos. Een vermoeide massa arbeiders sleept zich allerwegen voort naar stations en tramhaltes.

Minder gesprekken, minder geluid, minder lawaai en minder politie. Langzamerhand slinkt het opgezwollen Grunewald.

“Je bent een behendig meisje, Alice!” zeg ik en pak haar arm bij de elleboog.

“Waarom?” glimlacht zij.

“Je bevalt me vandaag uitstekend!”

“Maak me niet van streek! Ik schaamde me zo om je mijn lelijke benen te laten zien!”

“O, beken nou maar, dat je naar complimentjes vist!”

Alice lacht vrolijk.

“Dus ik val in de smaak? Laat ik eerlijk zijn! Dat doet me plezier!... Nu ben ik voorgoed onkuis.”

“Hoe onkuis?” vraag ik niet begrijpend. “Het lijkt me heel natuurlijk voor een jong meisje...”

“Nee, nee!” zegt ze, koppig haar hoofd schuddend, “ik ben onkuis geworden. Jij hebt me onkuis gemaakt! Nog nooit heeft iemand me gezegd dat ik mooi ben!”

“Is dat waar, Alice?” vraag ik, haar onderzoekend aankijkend, “heeft niemand dat ooit gezegd?”

“Ja, met uitzondering van één, die ik niet meetel...”

Daarna strijkt ze, alsof ze zich iets herinnert, haar hand over mijn wang.

“Laten we gaan zitten.”

We lieten ons op het gras neer, niet ver van het pad en hier onder het struikgewas kon niemand ons zien.

“Lieveling, als je eens wist, hoe ik gekweld word. Waarom ben ik van je gaan houden?”

“Waarom betreur je dat, Alice? Steekt daar wat kwaad in?”

“Ik ben bang om je te kussen. Elke dag ga ik een stapje verder, terwijl mijn hele innerlijk schreeuwt: Niet doen! Niet doen!”

“Lies, mogen wij elkaar niet liefhebben?”

“Nee, nee, O, waarom ben je niet vrij? Als je geen vrouw had, als je geen kind had, zou niets mij weerhouden!”

Er klonk iets in mijn oren. Ik legde mijn hoofd op Alice's knieën en fluisterde: “Zeg eens, wie je verzekerd heeft dat je mooi bent!”

Alice gaf geen antwoord. Ze begon alleen maar dieper en sneller te ademen.

“Wie hij ook is, hij sprak de waarheid, Alice!” mompelde ik, terwijl ik mijn arm om haar middel sloeg. “Hoor je dat? Hij zei de waarheid!... Buig je naar mij toe! Dichter bij. Kijk... zo!”

Maar ze trok zich dadelijk terug, duwde mij van zich af en riep:

“Dat is geen liefde! Dat is hartstocht!”

“Alice, kan liefde dan bestaan zonder hartstocht?”

“En bestaat er hartstocht zonder liefde?”

“Ja, dat gebeurt maar al te vaak! Maar je weet dat ik van je houd!”

“Waarom houd je niet van je vrouw?” riep ze plotseling uit, “is je vrouw slecht?”

“Nee, Alice, dat kan ik niet zeggen. Ik weet niet waarom. Misschien heeft het lot het nu eenmaal zo gewild.”

“Je hebt me heel weinig over je gezinsleven verteld. Nachten lang kwelt me dat. Als ik bij je ben, ben ik vrolijk, maar als ik alleen ben, heb ik over alles berouw en ben iedere minuut bereid de banden te verbreken.”

Toen besloot ik haar iets over mijn verleden te vertellen.

Er stegen al grijze sluiers uit de meren op die een vochtig spoor achter lieten. Toen ik uitgesproken was, hing de schemering in grijze vlekken tussen de bomen. Grunewald hulde zich in zijn avondmantel. Die voorkwam niet dat het snel koud werd.

“Ik heb het koud,” zei Alice, “laten we naar huis gaan!”

Maar ik verroerde mij niet. Ik trok mijn jas uit en wierp hem over het meisje. Een golf van warmte trok door mijn borst. Met stralende ogen keek ik haar aan. Ik deed haar een plechtige belofte:

“Lies, liefste mijn, je moet niet bedroefd zijn! Je zult gelukkig worden. Ik zweer, dat ik je geen ongeluk zal brengen. Deze liefde zal slechts blijdschap geven. Het lijden zal buiten de deur blijven. Je kunt op mij vertrouwen. Ik stel jou boven mijn verlangens.”

Vitalij ontving een officiële uitnodiging van het algemene secretariaat.

“Aan ingenieur Zorin. Verschijn op diens order op 15 december om twaalf uur ’s middags voor kameraad Serebrovskij. Het hoofd van de secretarie (handtekening)...”

Dit schrijven verfrommelde Vitalij zenuwachtig in zijn hand toen hij tijdens de vergadering van de muurkrant-redacteuren op een bank zat te luisteren naar een verslag over de strijd tegen vervolgingen van arbeiders-correspondenten. Naast hem zat Ivagin, die door middel van mimiek zijn buurman een indruk gaf van het verslag. Die buurman was dezelfde breedgeschouderde vreemdeling in het uniform van het Rot Front, die tijdens de oktoberdemonstratie een appel gegooid had naar de man met het puntbaardje.

“Was ist das?” vroeg de Duitser verbaasd, terwijl hij nieuwsgierig naar het woedende gezicht van Ivagin keek.

“Een paar losbollen hebben een arbeiders-verslaggever bedreigd om hem een kopje kleiner te maken,” vertaalde Ivagin in het Duits.

De Duitser keek hem achterdochtig aan.

“Kan dat zo maar?”

“Ja, zeker,” knikte Ivagin, “in onze cultuur kan alles! Wat? Geloof je dat niet? Ga dan maar eens naar ons plateland, kameraad! Niets eens zo ver van Moskou af. Wat? Heel eenvoudig: een schot uit een jachtgeweer en klaar! Of een lucifer in een hooischuur.”

De vreemdeling keek Vitalij ernstig aan. Hij schudde achterdochtig het vierkante hoofd met stekelharen.

“Dat is dan je reinste klassenstrijd!” riep hij uit en Vitalij merkte dat een oud litteken onderop zijn linkerwang vuurrood werd.

“Ja, *Genosse!* Dat is klassenstrijd!” antwoordde Vitalij en keek de Duitser nog eens aan. “Bent u, *Genosse* lid van de communistische jongeren, kameraad?”

“Secretaris van het Berlijnse streek-comité.”

“En Rotfrontstrijder?”

“Ja.”

“Binnenkort ga ik Duitsland bezoeken. Kunt u mij inlichtingen geven over het werk van het Rotfront?”

De Duitser leefde op en de groeven in zijn bruine gezicht werden minder scherp.

“Zeker, kameraad! Maar waarvoor komt u naar Duitsland?”

“Ik ben ingenieur! Wij gaan een ondergrondse bouwen.”

“So,” zei de Duitser verheugd, “ik liep er gisteren juist over te peinen waarom Moskou, de hoofdstad van het proletariaat, zulke overvolle trams toelaat. En uw publiek loopt zelfs op de middenweg.”

“De trottoirs zijn niet toereikend,” zei Vitalij in verlegenheid gebracht, “maar het is fijn dat u de idee van een metro in Moskou steunt, kameraad. Kortgeleden hoorde ik dat buitenlandse communisten geen voorstander zijn van het bouwen van ondergrondsens.”

“Waarom?” vroeg de vreemdeling verbaasd. “Als in een burgerlijke stad een kapitalistische onderneming hem niet zó bouwt als de arbeiders dat vragen, maar zó, dat hun maatschappij er voordeel van heeft, dan zal dat toch voor Moskou niet op gaan.”

Achter hem begon iemand ontevreden te grommen en een paar minuten blijft het stil. Toen schoof Ivagin plotseling op zijn stoel.

“Denkt hij soms dat we voor niks in de krant schrijven, hè? Heeft hij misschien de indruk dat dat een nutteloos waagstuk is? Zeg hem toch... Zeg hem dat... Ach, verdorie, vertaal de cijfers!...”

Vitalij schreef snel de getallen in zijn agenda, die de verslaggever opnoemde: volgens artikelen van de arbeiders-correspondenten in de centrale pers zijn er in één jaar 1500 personen veroordeeld, meer dan 500 ontslagen, kregen even zovelen straffen, werden 100 uit de partij gezet, enz.

De Duitser riep zachtjes: “Hoe zijn die akelige figuren in de Sovjet-organisatie terecht gekomen? Wie zijn zij?”

Vitalij somde op: corrupte figuren, bureaucraten, formalisten, wanbeheerders, “overgeverfde” communisten, saboteurs...

“Vertel hem van onze zaak!” zei Ivagin en stootte Vitalij aan, “zeg ...”

“Nee, Ivagin, dat niet!”

Vitalij verfrommelde confuus de officiële brief van de algemene secretarie, die hij in zijn hand hield. “Laat een ander maar over zichzelf vertellen, maar wij niet!”

Tijdens de onderbreking schoof Ivagin de Duitser zijn zakboekje toe en liet hem, onder vrolijk gegrinnik, zijn handtekening erin zetten. Ze stonden met z'n drieën in de rookzaal tegen de muur geleund en Ivagin legde de Duitser het werk van de muurkrant-redactie uit.

Een kameraad uit het bestuur, wiens naam, vanwege heel wat brochures en boeken Vitalij wel bekend was, stapte op de Duitser af.

“U bent laat, kameraad!” zei hij, hem de hand drukkend. “Maar toch moet u maar naar de bestuurstafel gaan. Zat u in de zaal?”

“Geeft niet,” antwoordde hij glimlachend, “ik ben alleszins tevreden. De kameraden hebben mij de zaak verhelderd.”

“Het schijnt, dat u mij min of meer kent,” antwoordde Vitalij, “mijn naam is Zorin.”

“O, ja! De afgelopen week hebben wij over u gesproken. Gaat u naar Duitsland?”

“Ik weet het nog niet zeker,” zei Vitalij om een rechtstreeks antwoord te ontwijken.

“Hoezo?”

“De aanvraag wordt waarschijnlijk opnieuw besproken.”

“Waarschijnlijk niet!” weersprak de kameraad van het bestuur scherp, bijna ruw. “Dat strookt niet met het doel. U bent een geschikte kandidaat. Wat? Maar waarom zit u hier?”

... SEPTEMBER 1928

Rudolf Riz werkt in een kleine elektriciteitscentrale bij Berlijn. Alice en ik zijn 's middags naar hem toe gereden. Het lokaaltreintje voert ons langs keurige stenen dorps huisjes met pannen daken en zorgvuldig afgetekende vierkante stukjes grond. Hier en daar staan landbouwmachines op het veld. Ik kijk nieuwsgierig door het raam van de coupé. Alice staat erbij en de binnenstromende lucht beweegt een lichte haarlok op haar voorhoofd.

“Bij jullie liggen de verhoudingen zo,” zeg ik, “vijf verdiepingen in de stad, twee verdiepingen in de dorpen. Wij hadden tot nu toe twee verdiepingen in de stad en in de dorpen helemaal geen. Ze bestonden uit een mengsel van stro en houtskool, of, nog slechter, leem.”

“Bestonden?” beklemtoont Alice.

“Ja, zeker: bestonden! Er komt nu een nieuw gemeenschappelijk dorp van steen, met groen en elektriciteit! Dat van jullie zou er jaloers op zijn!”

“Ja,” zucht Alice, “en onze arbeiderskolonies hebben geen verdiepingen, zoals je gezien hebt. Niet iedereen kan in een huis met vijf etages wonen!”

Het dorpje waar we aankomen, telt een paar duizend inwoners. De straten zijn geplaveid met gladde steen en elektrisch verlicht. De boomgaarden zwaaien vriendelijk met hun groene takken.

Rudolf ontmoet ons aan het station en we gaan dadelijk aan het werk. In de poort van een stenen huis staat een lange jongeman met stedse kleren aan.

“*Gutn Tag*, Gustaaf,” zegt Rudolf en neemt zijn hoed af, “zijn de oudelui thuis?”

“*Gntag!*” zegt Gustaaf met een neusklank en verdwijnt door de poort. De binnenplaats is kraakhelder. Een geit kijkt uit een stenen stal. Daarachter ziet men twee wel-doorvoede koeien, die lusteloos hooi kauwen. Tegenover de koeienstal snuift een paard in de paardenstal. Onder een daarvoor gebouwd afdak staan machines. Een oude man van middelmatige lengte komt naar buiten in een vest vol vetvlekken en een pijp in zijn mond. Koel steekt hij zijn hand uit.

“Goedendag! Wat heeft u te zeggen, dames en heren?”

“Dat is de Russische kameraad,” stelt Rudolf mij voor. “Zo!” zegt de baas levendiger, “bent u uit de Sovjet-Unie gekomen? Dat is interessant! Wilt u weten hoe wij leven? Dan zal ik het u vertellen. En daarna moet u mij over uw boeren vertellen! Akkoord?”

“U heeft zeker een duur huis?” vraag ik.

“Duur?” spreekt de baas verontwaardigd tegen, “waarom duur? Het is een gewoon huis. En bovendien weet ik niet hoe ik het af moet kopen. Ik heb er nog een schuld van rond twee duizend mark op! Waar moet ik die vandaan halen?”

“Heeft u een groot gezin?”

De baas roept zijn huisgenoten. Zijn moeder, een uitgedroogd, kromgegroeid vrouwtje van zeventig jaar in een zwarte japon zwaait wanhopig schuddebollend met haar hand.

“Geeft hij hoog op van ons leven? Hij pocht altijd!”

“Nee, grootje,” kalmeert Rudolf haar, “hij spreekt geen lof, maar beledigt.”

“Beledigt hij? Gelijk heeft hij! Wat is dat voor een leven? Zes monden moet hij open houden!”

De jonge vrouw des huizes is veertig jaar. Ze heeft een zwarte rok, een grijs bombazijnen jak en wollen kousen aan.

“U werft zeker leden voor de partij?” gist ze, ‘ik zal niet toestaan dat hij communist wordt. Al moeten we van honger omkomen, mijn man en kinderen zullen geen communisten worden!”

Dreigend kijkt de baas zijn vrouw aan. De kinderen staan erbij en knipogen tegen elkaar. Een is volwassen; hij is zowat twintig jaar. De andere, in een afgezakte wijde broek, is veertien. Een achttienjarig meisje met kortgeknipt haar en een wit rokje aan, glimlacht Alice toe.

“Ik heb vijf hectare grond,” gaat de boer verder, “ik heb geen groot inkomen, ongeveer tweeënhalft duizend mark per jaar. De belastingen zijn hoog! Achthonderd mark belasting betaal ik!”

“Is het niet genoeg voor u?”

“Hoe kan dat nou genoeg zijn? Wij moeten nog voor het huis betalen.”

“Hoe is het mogelijk,” zeg ik verbaasd, “u hebt veel landerijen, machines, kunstmest, een goede oogst en toch komt u niet toe?”

“Mijnheer vergeet de uitgaven!” mengt de bazin zich weer in het gesprek. “Hij spreekt van achthonderd mark belasting. En is het voer dan niet duur? En iedereen heeft kleren nodig en we moeten zes monden te eten geven.”

“Hoe denkt u over de oorlog, baas?” vraagt Alice.

“Over de oorlog?” zegt de baas, zijn pijp rokend, “ik ben van mening, dat we geen nieuwe oorlog nodig hebben! De oorlog van 1914 was meer dan genoeg!”

Er schieten tranen in de ogen van de oude vrouw.

“Lieve juffrouw, twee van mijn zonen heeft men in die oorlog gedood.”

“En heeft Grootje gehoord dat Duitsland een nieuw pantserschip gaat bouwen?”

“Ja, dat plan voor een pantserschip zit me ook niet lekker,” merkt de baas op, “wat dat aangaat, sympathiseert zelfs mijn vrouw met de communisten! Niet waar, Greetje?”

“Voert u dan actie tegen het pantserschip? Had dat dan meteen gezegd!! Wij sluiten ons allemaal bij u aan. Welkom in ons huis!”

Alice is heel tevreden. In de kamer werpt ze een vluchtige blik op het meubilair: rode armstoelen met sierpoten, een klok met slagwerk, nikkelen bedden, bloemen, gordijnen voor de ramen en witte tafelkleden. Zij fluistert mij in het oor:

“Deze boer is boven de middelmaat. Als zijn familie protesteert tegen het pantserschip zullen wij hier succes hebben!”

In het voorbijgaan brengen we een bezoek aan de elektrische centrale waar Rudolf werkt. Het is schaftpauze. Ik kijk onderzoekend naar de dieselmotoren en spreek met de hoofd-werktuigkundige.

“Onze centrale voorziet alle bedrijven uit de omtrek van stroom. Voor een dorp is het een tamelijk grote centrale!”

“Hoeveel verdient u?”

“Tweehonderdvijftig mark.”

De werktuigkundige begint te klagen. Hij heeft al tijden belangstelling voor de Sovjet-Unie en zou er graag naartoe

verhuizen. Hij heeft gehoord dat Rusland behoefte heeft aan vakbekwame krachten. Zou ik hem niet kunnen helpen aan werk in Moskou of in nieuw te bouwen elektriciteitscentrales? Hij heeft ook gehoord, dat men in Moskou een ondergrondse gaat aanleggen. Een paar jaar heeft hij in Berlijn in deze branche gewerkt en dat zou “van nut kunnen zijn.”

Bij een groot raam zitten een paar arbeiders te ontbijten. Ze hebben allen een tas vol kranten, brochures en boterhammen.

Een jongeman steekt de krant omhoog en roept geestdriftig:

“Reusachtig, kameraden! De eerste dag heeft 8013 stemmen opgeleverd! De communisten hebben toch succes geboekt!”

“En wat schrijft ‘Vorwärts’ over de campagne?” vraagt Alice aan een arbeider, die ‘Vorwärts’ leest.

De oude man kijkt haar over zijn krant heen aan, vouwt die op en steekt hem in zijn zak.

“‘Vorwärts’ schrijft er niets over,” antwoordt hij streng, “blijkbaar stemmen wij in met de bouw.”

“Ja,” valt een andere arbeider, die net een stukje kaas doorslikt, hem bij, “de voltallige vergadering van de partij zei er niets over en de socialistische ministers hebben voor het pantserschap gestemd.”

“Kom na het werk naar de vergadering,” merkt Alice op, “daar bespreken wij die kwestie.”

In een klein restaurant aan de oever van een kunstmatig meer is een tentoonstelling ingericht van de Parijse mode. Elsa, zelf naar de laatste mode gekleed, geeft de bezoekers

uitleg. Nadat de belangstelling van de dames is gewekt voor de mode, haalt men hen over in de vergadering te blijven.

Alice groet en trekt haar wenkbrauwen samen.

“Vind je het zo fijn, naar de laatste mode gekleed te gaan?”

“Als mijn man genoeg verdient, waarom zou ik me dan kleden als een bedelares?”

Het restaurant loopt geleidelijk vol. De arbeiders- en boerenjeugd zit opeengepakt aan de tafeltjes. Er vloeit veel bier. Het zwart-witte toetsenbord van de pianola rept zich onder de vingers van een onzichtbare muzikant en verdooft de aanwezigen met donderende trillers. Een groepje kwajongens staat erbij te juichen; hun ogen schitteren. Om beurten offeren zij aluminium muntjes van tien Pfennig aan de automaat en de verstomde pianola begint opnieuw met de afgebroken muziek.

Dan kondigt Rudolf aan dat de bijeenkomst begint. Hij geeft mij het woord om een groet uit te spreken. Het publiek zwijgt. Men ziet niet elke dag Russische bolsjewieken van dichtbij! Ik denk aan mijn eerste toespraak voor boeren. Toen ijverde ik tegen drankmisbruik. Ik zat in een benauwd, smerig krot, flauw verlicht door flakkerende lampen. Men kon slecht vermoeden dat het hol stampvol was. De eerste rij banken zweefde in de tabaksrook. In het halfdonker keken schitterende ogen mij aan en zag ik ongekamde baarden en half open monden met door de tabak zwart geworden tanden. Jonge meisjes in lichte bloezen hielden de armen om zwetende jongens geslagen en spogen als automaten uitgekauwde zaaddoppen uit.

De Duitse boeren aan de biertafeltjes in dat schone, lichte restaurant lijken helemaal niet op die uit dat dorp.

Maar ze kijken mij met dezelfde schitterende ogen aan, alsof ze iets buitengewoons verwachten.

Wat kan ik hun zeggen? Ik ben immers geheel gebonden aan de constitutionele wetten? Ik groet hen met een paar woorden en een goedkeurend gemompel vaart over de bierkruiken. Ik vertel hun over de opbouw van het socialisme in de USSR en ze luisteren vol aandacht. Maar als ik de opmerking maak dat de Russische arbeiders en boeren het alleen van de adel en burgerij wonnen, omdat ze samen streden tegen de gemeenschappelijke vijand, verdenkt men mij van communistische agitatie. In de boerenafdeling wordt het rumoerig. Ik word in de rede gevallen en de oude man, die wij bezocht hebben, begint tegen te spreken:

“De Russische kameraad wil ons winnen voor de communes. Dat kennen wij! Maar wat in Rusland kan, kan nog helemaal niet bij ons! Moet ik mijn huis soms aan de gemeenschap geven? Het huis, dat ik met zoveel moeite verworven heb? In Rusland krijgen de boeren misschien een huis voor niets, maar hier moet je ervoor betalen! En de machines en het vee, moet ik dat ook weggeven? Nee, daar ben ik het niet mee eens.”

De rede vindt veel weerklank. De boeren klagen dat de arbeiders hen niet begrijpen, dat de arbeiders een beter leven hebben en dat zij hun ideeën aan hen opdringen. Alice pakt me bij de arm.

“Hoor je het? Zo zijn onze boeren!”

Ze neemt het woord en spreekt over oorlogsgevaar.

“Niemand verbiedt u te menen dat alleen in Rusland het socialisme verwezenlijkt kan worden. Ieder is vrij in zijn oordeel. Maar in elk geval wenst toch niemand van ons Rusland iets kwaads toe.” (“Ze heeft gelijk!” roept men in de zaal). “Toch wordt tegen de Sovjet-Unie een oorlog voorbereid en misschien morgen al stuurt men

jullie met geweren in de hand naar jullie broeders in de Sovjet-Unie!”

Ik kijk nu van onder opzij naar Alice. Haar profiel staat scherp afgetekend als door de hand van een bekwame schilder. Hoeveel verschillende eigenschappen bezit dat tweeëntwintigjarige meisje!

Alice gaat over op het pantserschip.

Het is vandaag de tweede dag van de verkiezingen, kameraden. U weet hoeveel dit pantserschip ons gaat kosten. Maar niettemin zwijgen enkele partijen doelbewust over de campagne!”

Alice is verontwaardigd over het gedrag van de sociaal-democratische ministers, die vóór het pantserschip hebben gestemd en eist meer activiteit van de kant van de partijloze mensen. Ze wordt tijdens het spreken meermalen onderbroken. Nauwelijks is ze uitgesproken of het restaurant wordt het toneel van een uiterst ruwe strijd.

“Ik vraag me af,” roep een arbeider, “hoe de sociaaldemocraten zulke verraders als Müller in hun rijen dulden. Ze hadden hem er al lang uit moeten smijten en betitelen als schurk!”

“Jullie Thälmann is geen haar beter!” Stikkend van woede probeert een zwetende, rode secretaris van de plaatselijke vakvereniging hem te overstemmen. Hij lijdt aan astma en kan haast niet schreeuwen. “Hij verzwijgt diefstal en het loon van de arbeiders komt terecht in de zakken van oplichters met communistische partijkaarten!”^[19]

19 In 1928 gaven een paar functionarissen van de Hamburgse communistische organisatie de contributies van de partij voor eigen behoeften uit. Het Centrale Comité van de Duitse Communistische Partij verweet kameraad Thälmann deze misstap opzettelijk geheim te houden. De Communistische Internationale onderzocht de zaak, kwam tot de gevolgtrekking dat kameraad Thälmann geen enkele schuld droeg, vernietigde het verwijt en stelde het Centrale Comité van de Duitse Communistische Partij voor beter acht te

“Ik eis eerbied voor kameraad Thälmann!” riep de eerste weer, “niemand mag iets kwaads van Thälmann zeggen! Het is bewezen, dat hij niets van doen had met de Hamburgse zaak!”

“Als hij er niets mee te maken had, waarom maakte het Centrale Comité hem dan verwijten?”

“Dat is uw zaak niet, mijnheer de kantoorbediende! U gebruikt onze fouten om de misslagen van uw eigen leiders te verdoezelen!”

De secretaris van de vakvereniging schuift snel langs de tafel en fluistert Rudolf iets toe. Rudolf ontstelt. Hij probeert er iets tegen in te brengen. Dan verheft de secretaris zijn stem, zodat zijn woorden duidelijk verstaanbaar zijn.

“Als u de vergadering niet dadelijk sluit, zetten wij u uit de vakvereniging!”

Rudolf is ten zeerste verontrust. Hij luidt de bel.

“Kameraden!” roept hij, “daar de vergadering buiten de orde is gegaan, sluit ik hem!”

Als eerste zet hij zijn muts op en loopt naar de deur. Een paar lui volgen hem. Maar Alice neemt dadelijk zijn plaats in. Haar stem houdt de aanwezigen terug. In verscheidene hoeken klinken gefluit en verontwaardigde kreten.

“Foei! Wat een schande! Laat hij eens zeggen wat hij zelf gedaan heeft in de strijd tegen het pantserschip! Schande! Schande!”

Er wordt weer gefloten.

“Red het vege lijf! Houd op met het karwei!”

Eindelijk krijgt Alice de zaal rustig.

---

slaan op feiten, die tegenstanders van het communisme in de kaart konden spelen.

“Kameraden,” zegt zij luid, “het is duidelijk, dat de communistische kern een slechte leider had! Dat betekent echter niet, dat het pantserschip gebouwd moet worden! Heb ik dat goed begrepen?”

Plotseling glimlacht zij. Men luistert naar haar. Ze spreekt nog tien minuten en roept de aanwezigen op hun handtekening te zetten tegen het pantserschip.

De vergadering eindigt met het zingen van de Internationale. Ik keer naar de stad terug, vervuld van een grote, lichte blijdschap!

Het was schaftpauze en de arbeiders verzamelden zich in de gangen toen Vitalij en Ivagin terug kwamen uit de vergadering van de arbeiders-correspondenten. Ieders aandacht was gericht op het artikel over de poging van Tsjernjaev om Vera Velikonkaja te verkrachten. Het exemplaar van de muurkrant was al twee dagen geleden verschenen, maar omdat het kernbestuur het dadelijk in beslag had genomen, was de opwinding gebleven. Hoe vreemd het ook leek, iedereen sympathiseerde met Tsjernjaev.

“Wat een uitwassen hebben we toch!” zei Bobrov verontwaardigd, omringd door brood kauwende medewerkers.

“Dat heb ik u toch gezegd!” zei Tsjernjaev triomfantelijk, “dat heb ik u gezegd, kameraad Bobrov, maar u wilde niet luisteren!”

Het hoofd van het secretariaat, kameraad Osipov, merkte op, terwijl hij voorzichtig achterom keek en automatisch over zijn kale schedel streek:

“Als u eens wist, hoe ongerust ik mij maak!”

“Ongerust, waarom?” sprak ingenieur Kiselov spottend.

“Kameraad Zinovjev is ontslagen, kameraad Trotski is ontslagen!”

“Is dat voor u van belang?”

Osipov wierp een smachtende blik naar de kauwende medewerkers.

“Ze zullen ook het algemene secretariaat bereiken...”

Ze schoten allemaal in een luide lach.

“Het meest ergerlijk is, dat ze die uitwas nog vleien! Het buitenland! Niet alleen in het buitenland, zelfs hier deugt hij niet! Die knul!”

“Oom, mag ik zo vrij zijn u ondertussen iets vervelends te vertellen?” kwam een bleekgroene jongeman de conversatie verstoren.

“Wat voor vervelends?” vroeg Osipov kwaad, “heb ik zonder jou al niet genoeg moeilijkheden? Waar gaat het over?”

“Gisteren heeft Ivagin honderd tram- en tweehonderd buskaartjes bij mij genomen. Hij nam ze aan, oom en vroeg toen: ‘Geeft u die kaartjes zomaar aan iedereen, zonder geld, zonder limiet, zonder schuldbewijs?’, zei hij!”

“Wat heb je geantwoord?”

“Nee,” zei ik, “dat onthoud ik en over het algemeen hebben wij er een lijst van en houden het op het loon in.”

“Wat zei hij?”

“Nu komt de narigheid! ‘Laat me die lijst eens zien’, zegt hij. ‘Ik werk al een jaar hier’, zegt hij, ‘maar zo’n lijst heb ik nog nooit gezien!’”

“Idioot!” valt zijn oom uit, “hoe vaak heb ik je al niet gezegd, hoe je dat moet aanpakken! Heb je van mij kaartjes gekregen voor de sauna zonder kwitantie? Maar heb je er ooit voor betaald? Nee, O, stommeling!”

Op dat ogenblik verschenen Ivagin en Vitalij in de deuropening.

“De gendarmerie,” zegt Tsjernjaev half luid, maar zo dat iedereen het hoorde.

“De GPOe!” voegde al wat luider, de kassier eraan toe, terwijl hij een stukje worst doorslikte.

“Wij komen straks bij u!” zei Ivagin in het voorbijgaan als antwoord tegen de kassier.

Het stukje worst bleef in die keel van de kassier steken en sip keek hij de omzittenden aan. Het was duidelijk, dat er een nieuwe valstrik werd opgesteld! Ivagin hield woord. Zonder verlof te vragen liep hij het hek door naar de kassier. Terwijl hij opstond en zijn bril schoonmaakte, zei de oude man eerbiedig:

“U bent bepaald aanmatigend!” Hij wilde eraan toevoegen: “Geachte heer,” maar zei: “Beste kameraad.”

Vijf minuten later was Popov aan het woord in de buitengewone vergadering van het kernbestuur.

“Ten tweede male zijn wij verplicht de muurkrant in beslag te nemen. Het is een schandaal, enz., kameraden!”

“U hebt gelijk, inderdaad een schandaal!” gaf Ivagin toe.

“U zult als laatste het woord hebben, kameraad Ivagin! U bent juist de oorzaak, enzovoort! Sinds Zorin redacteur is geworden, heeft u van de krant een tribune van laster enzovoort gemaakt. Neem bijvoorbeeld dat artikel over verkrachting!”

“Dat is een feit!” riep Ivagin weer.

“Het is laster, enzovoort!”

“Het is een feit dat zelfs burgeres Velikonskaja niet ontkent!”

“Kameraad Tsjernjaev, laat kameraad Velikonskaja hier komen!” zei Serebrovskij.

Tsjernjaev trok bleek weg en stond op. Ivagin wuifde met zijn hand.

“Dat is niet nodig!”

“Waarom niet nodig?” deed Popov verwonderd.

“Dat is wel duidelijk!”

“Als het duidelijk is, goed dan!” glimlachte Serebrovskij.

“Het gaat niet alleen om Tsjernjaev,” bromde Ivagin nijdig, “het gaat om heel wat meer. Het algemene secretariaat heeft zonder betaling bus-, tram- en saunakaartjes afgegeven ter waarde van enige duizenden roebels. De kas heeft enige medewerkers al twee, drie maanden salaris vooruit betaald.”

Serebrovskij verschoot van kleur.

“Maar kameraad Ivagin, u heeft mij zelf om een voorschot gevraagd!”

“Eén maal, kameraad, maar hoe vaak heeft u het zelf genomen?”

Hij keek daarbij de aanwezigen aan. Nu zouden ze hem zeker allemaal uitschelden. Maar er volgde een doodse stilte. Vinokurov keerde zich naar het venster, Serebrovskij hield zijn blik op de tafel gericht, Tsjernjaev keek naar de vloer. Toen nam Zoja het woord.

“Kameraad Ivagin denkt vast dat niemand achter hem staat. Hij heeft schijnbaar de indruk in een bureaucratisch nest te werken” – ze glimlachte liefjes – “het is mijn bedoeling die indruk wat af te zwakken. Wij zijn communisten. Laten wij onze fouten niet verhelen, maar ze bekennen! Eerst de zaak Tsjernjaev. Hij stond op het punt het meisje te overweldigen...”

Tsjernjaev en Popov schoten tegelijk naar voren, maar Zoja hield hen beiden tegen.

“Is dat zo ongewoon? Tsjernjaev is een vreemd element! Popov, als secretaris, moet dat helder zien. Ik zeg dit waar Tsjernjaev bij is en maak geen ruzie, Popov!”

De onthutste secretaris ging dadelijk zitten.

“Nu, wat betreft de kaartjes voor de sauna,” ging Zoja verder, “ik heb geen reden om partijlid Ivagin niet te geloven! Als hij zegt dat daar wanorde heerst, dan heerst daar wanorde! Dus moet men een commissie benoemen!”

Serebrovskij keek op.

“Waarvoor?”

“Daarvoor, dat men de schuldigen moet straffen. De voorschotten. Kameraad Serebrovskij moet zich ook daar mee bezig houden. Men moet order geven het opgenomen geld dadelijk terug te betalen. Kameraad Serebrovskij zelf geve het goed voorbeeld. Tenslotte, kameraden, constateer ik het heuglijke feit, dat bij ons zelfkritiek is gerezen! Tervergeefs is de muurkrant in beslag genomen! Geen protest, kameraad Popov! Hij moet onverwijld weer op de oude plaats worden opgehangen!”

“Wat voor concrete voorstellen hebt u dan?” vroeg Popov zenuwachtig.

“Die heb ik al genoemd.”

Zoja ging zitten met triomfantelijk schitterende ogen. Tsjernjaev vroeg het woord, maar Popov weigerde kwaad:

“Niet voor een privézaak.”

Tsjernjaev, die er niets van begreep, zat half dood op zijn nagels te bijten. Totaal onverwachts sloten Serebrovskij en Vinokurov zich bij de voorstellen van Sjipova aan.

Toen hij 's avonds zijn vriend groette, merkte Vitalij op:

“We hebben schijnbaar nog een geestverwante, Ivagin!”

“Wie dan?”

“Zoja, Ivanovna Sjipova! Blijkbaar ondersteunde ze je voorstellen!”

Ivagin zei niets, gooide het peukje van de sigaret die hij gerookt had weg, nam met een handdruk afscheid van Vitalij en liep de trap af.

... SEPTEMBER 1928

Ik ben heel nieuwsgierig naar bezienswaardigheden. Ik wil per se alles zien, alles betasten, zonder iets over te slaan. En Berlijn is een schatrijke stad! Er zijn zoveel musea, beeldengalerijen, tentoonstellingen, paleizen! Zoveel schouwburgen, bioscopen, variétés! Zoveel uiterst belangwekkende instituten! Wat een tijd is er nodig om op z'n minst de beroemde musea door te lopen en de groene lanen van de gesnoeide tuinen!

Alice is mijn trouwe metgezellin, leidster en organisatrice van alle tochtjes. De omvangrijke lijst van uitstapjes, die honderden aantekeningen bevat, hangt boven haar bed en herinnert er elke dag aan wat aan de beurt is. Gisteren, het aartsburgerlijke Admiralspalast, vandaag een volksstuk op de "Volksbühne" (zoals "De dochter van de arbeid" of "Het groene hutje"), morgen de operette "Die Bajadere" in het Metropooltheater, overmorgen de Sovjet-film "De moeder" in een of andere voorstad en daarna het meesterwerk van de burgerlijke filmkunst "Variété" met de mooie Lya de Putti in de hoofdrol. In mijn agenda staat:

Maandag: De Pruisische staatsbibliotheek

Dinsdag: *Kunstaussstellung* bij het "Lehrter Hof"

Woensdag: Zeemuseum en observatorium in Treptow

Donderdag: *Künstlerhausausstellung*

Zaterdag: de Botanische Tuin

Zondag: het "Schloss" bij de Potsdammerstrasse.

En daarnaast moet men werken, de politiek van de dag volgen en de kameraden Rotfrontstrijders bezoeken. Af en toe naar Alice en daar heb ik ook tijd voor nodig. Op het ogenblik heb ik onvrijwillig rust. De bouwvakarbeid-

ders staken. De bouw van de nieuwe metrolijn ligt stil. Ik heb veel vrije dagen.

In het “*Schloss*”, een kasteel van Wilhelm, doet een oude keizerlijke portier dienst als gids. Hij heeft een eerbiedwaardig grijs hoofd en strenge ogen. Op droge toon geeft hij mij te kennen, dat ik mijn muts moet afzetten, kijkt laatdunkend schuins naar Alice en leidt ons over een pad van tapijten, waarbij hij er op let, dat wij met onze schoenen het kostbare parket niet beschadigen. Daar is de troonzaal. Het is een zelfverzekerde en snobistische magnaat, zoals de keizer op prijs stelde. Ik durf niet in de hoge spiegels te kijken. Zij zullen zeker mijn plumpe, onelegante, onhandige gestalte weerkaatsen, die in disharmonie is met de stille pracht van het paleis.

“Kijk,” zegt Alice zachtjes en wijst op een halfduistere kamer met een overvloed aan gobelins, “ik zie daar een model van een oud Russisch huisje.”

“Hierheen,” zegt de gids, “hier ziet u de geschenken van vreemde staatshoofden. Deze staande klok in de vorm van een oud Russisch kasteel met een kunstspiegel, is in 1667 door De Russische tsaar aan de voorgangers van zijne keizerlijke hoogheid geschonken. Let eens op de emailen wijzerplaat en de spiegel. Zulke spiegels vindt men nu niet meer.”

Op de zachte, wollen gobelins wordt gevochten, oude kanonnen worden afgeschoten en soldaten met vervaarlijke snorren en driekanten mutsen op sterven er, doorzeefd met kogels. Een minuut lang sta ik voor de tapijten.

“Wat vreemd,” zeg ik, “dat doden uit plicht tot nu toe niet wordt gezien als een misdaad!”

“Dat klinkt pacifistisch,” merkt Alice op, “plicht kan verschillend zijn.”

Ze staart naar een tafereel uit de bijbel, dat op een groot kleed geschilderd is.

“Dat is ook een plicht: de godsdienst! Die geldt voor enkelen. Maar de proletariërs hebben geen andere plicht dan die tegenover de arbeidersklasse. Weet je dat op het plein waar we nu staan de politie een paar maal communisten doodgeschoten heeft? Hoe zouden zij gereageerd hebben?”

“Communisten zijn vijanden van het vaderland, *mein Herr und meine Dame!* Zij vernietigen de beschaving en de schoonheid, zij brengen barbarij en ruw materialisme. Kijk eens naar de speelkaarten! Die zijn vervaardigd van metalen plaatjes. Dat is het toppunt van kunst! Kijk eens naar die blauwe vaas, dat geslepen glas, die kristallen beker! Heeft u op die barnstenen sieraden gelet? De communisten zouden dit alle verwaarlozen of helemaal vernietigen. Ze zouden de juwelen eruit stelen, de tapijten mee naar huis nemen, wijn drinken uit die roemers en met deze kaarten spelen! Ze zouden dit prachtige parket beschadigen en van het hele paleis een bolsjewiekenclub maken!”

De oude man is erg van streek. Koortsvlekken kleuren zijn vale wangen en zijn ogen tranen. Ik stel hem gerust.

“Denk dat niet, oudje! Ik kom uit de Sovjet-Unie. Daar zijn veel van zulke paleizen, vooral op de landgoederen van de tsaar: ‘*Peterhof*’, ‘*Gatstjina*’ in het ‘*Tsarendorp*’. De paleizen met hun brons, goud, spiegels, parket, bekledingen en gobelins lijken precies hierop! Alles is onberoerd gebleven! Zelfs de paleiskapellen. In hun altaren hangen spiegels en worden cosmetica van de keizerlijke hoogheden bewaard!”

De oude man kan het niet geloven. Hij verdenkt mij ervan een doodgewone Russische emigrant te zijn, die de draak steekt met een oude man.

“Ik zal u nog meer vertellen,” zeg ik om hem te overtuigen, terwijl ik een verstrooide blik laat gaan over de Japanse tapijten, die de zogenaamde bruidskamer versieren, “de bezoekers bij u lopen over speciale kleedjes om niet op te parket te lopen. De bezoeker voelt zich gehinderd en kan niet alles goed zien. U kunt nog leren van de bolsjewieken! Bij ons kan men lopen waar men wil, maar voor het naar binnen gaan moet men linnen pantoffels aantrekken. Het parket wordt dan niet beschadigd en men kan alles van nabij bekijken!”

In het “*Altes Museum*” trek ik een grimas als ik de opgezwollen kinderlijke hoofdjes van de Romeinse ouderen zie.

“Ik houd niet van lelijke dingen, noch in de kunst, noch in het leven! Al moet je dat in het leven verdragen, omdat het nu eenmaal moeilijk te verwijderen is, daarom hoeft je het toch nog niet over te brengen in de kunst?... In mijn roman is niets weerzinwekkends!...”

“De volgende keer moet je mij je roman helemaal voorlezen!” zegt Alice.

“Maar je oordeel vindt zijn oorsprong, denk ik, in je gebrek aan kennis over kunstzaken. Houdt men in de Sovjet-Unie niet van oude kunst?”

“O, nee! Meer dan waar ook verzamelt men in de Sovjet-Unie zorgvuldig alles wat met geschiedenis te maken heeft. Maar dat ligt om zo te zeggen op wetenschappelijk terrein. Ik heb het alleen over mijn eigen smaak!”

Plotseling sta ik stil voor een levensgroot antiek beeld, dat een naakt meisje voorstelt. Ik kijk er een paar seconden vol verrukking naar.

“Zulke beelden zijn overigens maar uitzonderingen,” zeg ik spijtig.

“Dat moet je wel bedenken,” merkt Alice discreet op.

Maar ik voel me blij worden. Ik verheug me over haar erbieidige houding ten opzichte van de kunst. Als we een antiek Romeins beeld voorbijlopen met een afgeslagen neus, schud ik spottend mijn hoofd. Als we een tweede beeld met afgeslagen neus tegenkomen, kijk ik er vol afkeuring met een sceel oog naar en als we voor het derde beeld met een afgeslagen neus staan, haal ik mijn schouders op. Wanneer ik met een ernstig gezicht een mythologisch schilderij, dat een bacchanaal van bosnimfen uitbeeldt, nader bekijk, frons ik plotseling het voorhoofd en zeg hardop:

“Wat een schande! De sater drinkt en de nimf kijkt alleen maar in zijn mond!”

Alice lacht. Een grijze meneer richt zijn kijker op haar. Achterom kijkend, alsof ik bang ben, trek ik haar mee de volgende zaal in. Daar val ik in een leunstoel neer, maar spring direct weer op, alsof ik op spelden terecht ben gekomen.

“Die meubels zijn hier schijnbaar neergezet als bezienswaardigheid!”

Ik laat Alice een stuk door een paar zalen met antieke, vuil geworden schilderijen lopen en maak onderwijl minachtende opmerkingen over vergeelde Athene's, Aphrodite's en Centaurs.

In de dierentuin ben ik weg van de katten. Ze zitten in verschillende houdingen in hun kooien. Sommige trekken hun gezicht in ernstige plooiën en doen aan miniatuur leeuwen denken, andere schitterogen als jonge tijgers, weer andere liggen in opperbeste stemming op de vloer en spinnen nadat ze zich volgegeten hebben. Enkele

katten zijn zo zacht als de wandkleden in het “Schloss”, andere zijn glad en schoongelikt als de Berlijnse straten.

Welpen, jonge tijgers en katten lijken zo op elkaar, dat je je zou vergissen. Ik spreek ze vriendelijk toe. Ik stap op een Afrikaanse kat af en vraag invoelend:

“Katje, geef me eens antwoord: van welk mormel van een hond heb je je kopje geleend en hoe heb je dat voor elkaar gekregen?”

De poes met de hondenkop maakt lui haar gele ogen smalle spleetjes. In haar plaats antwoordt met een dreigend “miauw” de buurman, een reusachtige caracal kat, anderhalf maal zo groot als zijn medebroeders.

“Ik kan je aanbevelen,” zegt Alice glimlachend, “lid te worden van de Vereniging van Kattenvrienden.”

“Graag! Bestaat die dan?”

“Vast wel! Als er een vereniging van hondenvrienden bestaat, waarom dan niet een van kattenvrienden? Het is een zeer respectabele en absoluut wettige vereniging, die de omverwerping van het huidige regime niet zal nastreven!”

In de dierentuin wedijveren de nachtegalen met de zangers die op het podium de bezoekers amuseren en de apen met balletartiesten. Zij zijn minder sierlijk, maar ook minder veeleisend. De apen verlangen niet, dat het publiek voor hen klapt; dat doen ze zelf. De apen hier zijn verschillend van kleur. De mooiste zijn zilverachtig groen en de lelijkste hebben onbetamelijke rode achterwerken, die in de apenwereld niet verborgen hoeven te worden. Die schaamteloosheid in het bijzijn van Alice maakt me confuus, maar een lelijke gedachte die bij me opkomt, doet me opmerken:

“De zeden dier in de diergaarde zijn gelijk aan die in het Admiralspalast!”

De apen zijn niet alleen toneelspelers, maar ook goede ouders en harde werkers. De fijnste staaltjes van het voeren van de kinderen ziet men hier en het zorgvuldig vangen van insecten op de kleine kopjes. De grote broers rijden de kleinere in wagentjes of wiegen ze in een leunstoel. De oudere generatie vermaakt zich met fietsen of lichaams-oefeningen en gymnastiek aan de toestellen. Elegante roofdierwifjes, Afrikaanse hyena's en jakhalzen kijken net als Berlijnse burgervrouwen uit een beroemd geslacht vanuit hun kooi met een liefkozende en smachtende blik. Ik groet mijn landgenoten, de Kaukasische schapen:

“Goedendag kameraden! Goedendag, beste schapen!”

Ik neem mijn hoed af en groet met een wijd gebaar. Alice is door het dulle heen. Ze lacht tot ze niet meer kan, zonder zich iets aan te trekken van snobistische publiek. Gladharige Egyptische witte schapen met zwarte koppen antwoorden mij met een algemeen geblaas. Ze steunen hun voorhoofd tegen het hek en kijken vol hoop op bevrijding naar de bezoekers.

“Internationale Rode Hulp, waar blijven jullie? Roep de IRH nog eens!” zeg ik bedroefd.

De naaste burens zijn roze giraffen met bruine vlekken. Zij lijken wat op hijskranen of lange hefbooms boven de waterputten in de Russische dorpen, die men daar kranen noemt. Dan volgen de antilopen, waarvan de ene soort doet denken aan paarden, de andere aan koeien.

Vanaf de witte, grillige boog van de brug slaan wij het leven in het kunstmatige meer gade. Nu eens tonen waterratten zich, dan weer zwemmen majestueus de witte zwanen voorbij, met hun zwarte koppen op Egyptische schapen lijkend. De ganzen snateren niet, maar zingen mooi.

In de vogelwereld aan de oever kun je trillers van verschillende stemmen horen. Op de daken van de vogelpaleizen

zitten fazanten. De een schittert in zijn gouden verenpak, de ander glanst als zilver in de zonnestralen, de derde heeft zich met diamanten getooid. De meest alledaagse kippen, mooi gekleurd, proberen met hen te wedijveren.

Een struisvogel met een kunstpoot – de ruziemaker op de markt – springt op als een invalide zonder been om zijn tweepotige kameraad en roept hem op tot een duel. De maraboe loopt als een persoonlijke adjudant van zijne hoogheid indrukwekkend om de grotten heen, keurt al dat ijdele gedoe af en kijkt pessimistisch naar de kleine watervallen. In het aquarium, in benauwde snikhete ruimtes, onder de brug, liggen krokodillen doodstil met stukken vlees in hun bek in de modder, waar algen verrotten en lianen elkaar zo omvatten, dat ze in hun eigen strengen verward raken.

Onbeschrijflijke luiheid blijkt uit hun ogen en het vlees tussen hun tanden wordt niet opgegeten. Achter dunne ruiten liggen moerasslangen als verstijfd tegen een achtergrond van groenig schemerlicht. Na een schutkleur aangenomen te hebben, rollen ze zich op als een kluwen rond de stenen. Grijs hagedissen houden zich op in kleine grotten en vangen handig vliegen, zoals een kat muizen. “Nu gaan we naar mijn huis!” zegt Alice.

Op een winteravond, toen Olga het sombere gelaat van Vitalij zag, vroeg ze:

“Waar verlang je naar?”

“Ik,” vroeg Vitalij verbaasd, “ik verlang nergens naar!”

Olga zuchtte en, Vitalij alleen latend, verdween ze een uur lang in de keuken. Hij zat dat uur aan zijn schrijftafel, maar er kwam niets uit zijn handen. Olga kwam uit de keuken terug en vroeg hem ongerust:

“Zeg je niets? Waarom zeg je niets?”

Vitalij haalde met afgewende blik zijn schouders op en wist geen antwoord.

“Wat moet dat betekenen, Vitalij? Wil je me niet aankijken?” zei Olga met trillende stem. “Zie je niet hoe goed ik er vandaag aan toe ben! De hele dag heb ik op je gewacht! Vandaag mopper ik niet, scheld ik niet!... Nou, draai je gezicht eens naar me toe! Ben ik niet echt goed?”

Olga keek hem ernstig in de ogen.

“Laat me op je knieën zitten!”

Onhandig sloeg hij een arm om haar heen.

“Nee, je houdt niet van me!... Dat zie ik...”

Zij stond op. Daar hij niet wist wat te antwoorden, stond hij ook op en liep naar de deur.

“Vitalij, heb je geen woord voor me over?”

O, wist hij maar wat hij moest zeggen! Moest hij duizend keer de afgezaagde woorden “ik houd van jou” herhalen? Hij kuste haar een paar keer heel teder, nam haar in zijn armen en drukte zich tegen haar aan. Ze glimlachte door haar tranen heen.

“Lieveling! Bedrieg me alsjeblieft niet! Ik ben zo ongelukkig!”

En toen ineens:

“Lieve hemel! Je rammelt van de honger! Die tranen ook... Ga meteen aan tafel en eet!...” zei ze, terwijl ze naar de kast rende, “ik heb soep en karbonaden klaargemaakt. Ga zitten, dan geef ik ze meteen aan jou!”

Vitalij hield haar tegen met een afwerend gebaar.

“Niet zo luid, Olga, je zou Inge wakker kunnen maken! Ik kan niet nu eten. Ik moet dadelijk naar de vergadering!”

... SEPTEMBER 1928

Aan het Von Bülowplein staat een grijs gebouw van vijf verdiepingen. Dat is het hart van het Duitse proletariaat. Door onzichtbare aderen stroomt van daaruit vers bloed naar de arbeiderscentra en vervult die met een drang tot daden. Om de haverklap gaat de grote deur open om bezoekers binnen te laten, gekleed in het uniform van het Rotfront en in zachtgroene hemden met witte kraag. Verontruste en nieuwsgierige geheimagenten laten daar ook hun neus wel eens zien, maar trekken zich meestal terug zonder zelfs maar de lucht te hebben opgesnoven van het Centraal Comité van de Communistische Partij. Oorzaak van dit nutteloos terugdeinzen is een kerngezonde man en een niet minder gezonde hond die onafgebroken de deur bewaken. De man kent alle spionnen van de Pruisische hoofdstad van gezicht, de hond herkent ze op een halve kilometer afstand aan hun geur.

Je moet drie trappen op. Dan kom je in twee kamertjes, zo propvol, dat je je voelt als de bekende haring in een ton.^[20] Hier zit het comité van het Communistisch Jongerenverbond van het gewest Berlijn. Hierheen heeft Erich Schmidt mij verzocht te komen; waarom weet ik niet.

Bij de ingang lopen wij Rudolf en Otto tegen het lijf. Otto kwam de hoek om met een fototoestel over zijn schouder, stak de vuist naar ons op en gleed onder de arm van oom Hugo door, die nauwelijks had kunnen opstaan. De hond, stomverbaasd over zo'n haast, schudde verwijtend zijn kop en wendde zich met opgetrokken staart en een vragende blik tot Rudolf. Rudolf had het niet op de hond. Hij

---

20 Varankin spreekt hier over een Russisch spreekwoord, maar het is natuurlijk ook een bekend Nederlands spreekwoord

probeerde uit zijn buurt te blijven, schoof, even stilstaand in de deuropening, oom Hugo zijn partijkaart toe en liep vlug de trap op.

Erich zat in het comité en dicteerde iets aan een stenografe. Drie leden van het Communistisch Jongerenverbond zaten geduldig bij hem te wachten. De kortst mogelijke pauze te baat nemend, schoten ze allemaal tegelijk toe om te zeggen wat ze nodig hadden. Otto was er al en sprak met overtuiging tegen een breedgeschouderde jongeman in schipperstrui, die hij bij zijn kraag vasthield:

“Begrijp me goed, Walter, ik heb geen enkele reden om aan het succes te twijfelen. We hebben al over alles onderhandeld. We krijgen de machine. En *Schwartz*, de redacteur van de ‘*Vorwärts*’ is een volslagen idioot! Het heeft geen zin hem te bedriegen!”

“Gaat u naar hem toe?” vroeg Walter.

“Ja. Om een foto van hem te maken vanwege de radiorede, die hij verondersteld wordt te houden.”

Otto sloeg op de tas met het fototoestel.

“Dat is de eerste proef. Daarna bellen we hem op om te zeggen dat er een machine van het radiostation aan hem is gestuurd. En dan is het uit! *Schwarz* zal er met een vaart van honderd kilometer vandoor gaan, steeds verder van Berlijn af.”

Rudolf dacht op dit ogenblik waarschijnlijk, dat men Otto moest straffen voor dit avontuur. Hij keek hem woedend aan.

Op Erich’s tafel rinkelde de telefoon. Hij ging bij de stenografe weg en nam de hoorn van de haak. Onmiddellijk schoten zes jongelui op hem af.

“Schmidt! Schmidt!” riep men van alle kanten

Erich wuifde met zijn hand.

“Hallo, met het comité van het Communistisch Jongerenverbond! Wat? Heeft Spandau al weer een verslaggever nodig? Kameraden, jullie moesten toch weten, dat eerst... Wat? Een onverwachte gebeurtenis? Nou, goed dan!”

“Ulmann!” wendde Erich zich tot Walter, “je moet direct naar Spandau!”

“Zijn ze gek geworden?” bromde die, “ik moet voor een verslag naar Lichtenberg!”

“Dat geeft niet! Dat kun je toch wel doen!”

Ulmann krabde zich in de nek.

“Goed,” zei hij, “ik zal het doen! Maar houd me hier niet vast! Ik verwacht correspondentie voor onze wijk!”

“Correspondentie? Maar er bestaat toch een speciale brievenbus! Haal daar je post uit!”

Walter zwaaide met zijn handen en tikte met zijn vinger op zijn voorhoofd.

“Ik zie het al, jij hebt het wel voor elkaar! Je had beter maar in het detachement kunnen blijven. Het gewestelijk comité brengt je nog eens in het gekkenhuis. Denk jij, wijsneus, dat ik hier zou wachten als de post al daar zou liggen?”

“Wat verwacht je dan?” vroeg Erich onthutst.

Hij kreeg geen kans de zaak af te handelen. Een jongen rende de kamer binnen en schoot op hem af.

“Geef ons, voor de duvel, die kamer! U eist dat we volgens schema werken, maar tijdens onze uren wordt de kamer bezet door het actiecomité! En wat hebben die een praats! Ze gaan er niet vandaan! Ik heb een half uur gewacht! Langer kan ik niet!”

Twee van de kameraden, die op Erich zaten te wachten, drongen de binnengekomene terug. Daar maakte

een derde gebruik van en begon vliegensvlug zijn zaak voor te leggen:

“Luister eens, Erich. Waar en wanneer moeten we morgen de vergaderingen beleggen? Ik moet snel naar de drukkerij, anders komt het niet meer in dit nummer!”

“Zo meteen! Zo meteen!”

Weer ging de telefoon. Erich stak zijn hand naar Otto uit. Die begreep het zonder woorden. Zonder verdere verklaring liep hij naar de telefoon.

“Kameraad Schmidt,” zei de stenografe ongeduldig, “ik wacht wel!”

Erich keerde zich naar haar toe, maar Rudolf stond al tussen hen in.

“Jij?” deed Erich verbaasd.

Rudolf besloot geen tijd te verliezen.

“Ik moet je spreken,” zei hij snel.

“Ik luister!”

Rudolf keek naar mij.

“Het is geheim!”

“Ik ga wel weg!” zei ik en liep snel naar het raam.

Erich fronste zijn wenkbrauwen en wilde al naar de stenografe terug gaan, toen de verontruste stem van Otto hem deed verstijven. Otto schreeuwde in de hoorn:

“Ja, ja, *Staube!* Je zegt, dat vooral de hoofdingenieur de schuldige is? Is hij aan het rationaliseren? Gaan de lonen flink omlaag? O, dan zullen de arbeiders gebrek lijden. Wij zijn dus niet tegen wilde stakingen van de jeugd! Integendeel zelfs, dat zal de volwassenen aansporen hetzelfde te doen!”

“Geef mij de telefoon!” zei Erich, maar Otto sloeg daar in het geheel geen acht op.

“En hoe heet die ingenieur?” vraagt hij, “dat moeten we in ieder geval weten. Hoe?...”

Otto's stem veranderde en klonk gespannen. “Hoe? Wat?... die is sociaaldemocraat!”

Daar Erich zweeg, vielen de wachtenden hem opnieuw aan, terwijl ze Rudolf opzij duwden. Met gefronste wenkbrauwen bromde hij ruw:

“Wacht!”

Op de telefoon toestappend, nam hij Otto de hoorn uit de handen.

“Waar vandaan bel je, kameraad? Wat? Uit de bouwput van de ondergrondse? Goed. Is Berg hoofdingenieur bij jullie? Hoe ziet hij er uit? Is hij oud? Woont hij daar ook? En kennen jullie zijn familie? Kom direct naar het comité! Ja, ik wacht!”

Erich legde de hoorn op de haak en, terwijl hij zijn handen er op liet rusten, bleef hij zonder een woord te zeggen een paar minuten staan en wierp zo nu en dan een blik op mij. Ik tikte hem op de schouder. Hij beefde.

“Dat is vast een andere Berg,” zei ik luid, “Twijfel je? Maar zelfs al is het dezelfde, dan staat Alice toch boven alle verdenking! Niet waar?”

Hij knikte. “Rudolf,” zei hij, zich weer tot Riz wendend, terwijl hij nu geamuseerd naar het tumult van de jonge gardisten keek en zich niet meer druk maakte over het geratel van de machine en het gegons van de jonge stemmen. “Rudolf,” zei Erich nogmaals, “laten we wat gaan praten.”

Zij gingen de kamer uit.

... SEPTEMBER 1928

Ik heb Alice beloofd vandaag de roman voor te lezen. Maar ik zit te peinen over het hoofdstuk dat nog niet af is. Het is een hoofdstuk over de liefde. Elke roman moet zo'n hoofdstuk bevatten. Ik moet het beslist afmaken voor ik naar Alice ga!

...Maar in mijn hart is geen plaats voor twijfel!...

Liefde is een wonderlijk woord! Oud en eeuwig, zoals alles wat leeft! Een prachtig woord! Het is als de treden van een reusachtige toren, van welks hoogste punt je je naar beneden zou willen storten! Het is het een voor een ontwaken van aandoeningen, die men nog nooit heeft gevoeld of die voor goed verdwenen waren in de diepten van het verleden. Het is een meesterwerk op het instrument dat – mens – heet!

Kan het leven, als een Duitse D-trein terug snellen naar de uitlopers van de vroege lente? Kun je je jonge jaren terugkrijgen? Ja, zeker, dat kan!

...U moet niet denken dat dit het beloofde hoofdstuk over de liefde is. Dit gaat over mij en Alice. Wij zitten heel makkelijk op een houten bank, niet al te dicht bij elkaar. Vlak bij zit de oude verzorgster kousen te stoppen. Ondanks haar zestig jaar kan ze uitstekend zien. Ik heb al de helft van de roman aan Alice voorgelezen. Het volgende hoofdstuk is dat over de liefde. Maar laten we even pauzeren.

Alice neemt de “*Pravda*” en, terwijl ze om de haverklap het woordenboek raadpleegt, probeert ze hem te begrijpen.

“Het Russisch is verschrikkelijk moeilijk!” zucht ze als ze in het woordenboek het woord “*Mosselprom*”^[21] niet kan vinden, “waarom staat dat woord er niet in?”

“Hé,” onderbreekt ze zichzelf, “in de republiek van Hindenburg.” Dat slaat op ons. Laten we dat lezen!”

De oude verzorgster komt er bij. Zij wil ook horen wat de bolsjewistische krant over de republiek van Hindenburg schrijft. Zij weet zeker dat de bolsjewistische kranten liegen, maar het is toch interessant!

“Stelt u belang in de politiek, mevrouw Martha?” vraagt ik, vluchtig de arm van Alice aanrakend. Zij beeft en trekt haar arm behoedzaam terug.

“Ik heb overal belangstelling voor,” antwoordt de verzorgster, “U moet niet op mijn leeftijd letten!! Ik voel me net zo jong als u!”

“Mijn verzorgster rijdt nog altijd op de fiets naar de markt.”

“Is dat waar, mevrouw Martha?”

De oude vrouw wijst trots met haar hoofd naar het raam. Daar schijnt het zonlicht. Lage, kromgegroeide appelbomen buigen door onder hun gouden last. Rijpe paarse pruimen zijn gezwollen. Kleine perken verspreiden bloemengeuren. Tussen twee bomen hangt onbeweeglijk een hangmat en daarnaast staat een stalen ros tegen een paal met een rood lint.

“Die is van mij,” zegt de vrouw.

“Staking bij de bouw van de ondergrondse,” leest Alice, “Opgelet kameraden! Het is haast onvoorstelbaar hoe alles veranderd is. De meest overtuigende sociaaldemocraten

---

21 Mosselprom: een afkorting voor Moskouse Trust voor de fabricage en handel in agrarische producten

zijn nu totaal ontgoocheld. De hoofdingenieur is ook een sociaaldemocraat. Die man heeft ons meer kwaad gedaan dan alle anderen samen...”

Alice houdt de krant even opzij en kijkt de verzorgster aan. Die gaat rustig door met haar werk. Alice richt haar blik op mij. Ik luister nieuwsgierig.

“Lees, Alice, het gaat over ons. De hoofdingenieur heet net als jij. Maar ik hoop dat hij geen familie van je is. Ze staken om hem. Hij is vriendelijk tegen mij, maar tegen de arbeiders onbeschoft. De voorwaarden, die hij hun stelt, zullen zeker niet aangenomen worden. Dit keer zullen de arbeiders winnen. Ik heb het al gehoord, dat het bestuur gezwicht is.”

Alice neemt de krant weer op.

“Hij kwam vaak naar ons, communisten, toe en vroeg: wel, heren, die de wereld gelukkig willen maken, waar is de wereldrevolutie weer ontvlamd? Waarover liegt ‘Rote Fahne’ vandaag?”

Alice leest het Russisch langzaam. Na even nagedacht te hebben over het gelezene vertaalt ze het in het Duits. Mevrouw Martha onderbreekt:

“Dat staat mij aan! Nogal grappig! Ik heb altijd gezegd, dat de sociaaldemocraten gelijk hebben en dat de communisten hen tevergeefs belasteren. Willen de sociaaldemocraten oorlog met Rusland? Strijden ze niet tegen uitbuiting en armoede? Ik herinner me nog de dagen uit mijn jeugd. Ik studeerde eenmaal aan de universiteit van Leipzig. O, *mein Gott*, wat joegen de sociaaldemocraten de regering schrik aan en hoe aantrekkelijk was het werken voor de partij voor de jonge studenten!...”

“Mevrouw Martha, u meent ten onrechte dat de sociaaldemocraten gebleven zijn wie ze waren en de revolutionaire

tradities voor zich behouden hebben!” spreek ik tegen, “als ze geen oorlog willen, waarom hebben ze de socialistische ministers dan voor het pantserschip gestemd?”

“Ha, een pantserschip, een pantserschip!” roept de vrouw ontevreden uit, “en bouwen ze in Sovjet-Rusland dan geen pantserschepen? Als men jullie kranten leest, komt men gelijk tot de overtuiging dat nergens ter wereld een meer militaristische pers bestaat! Maar jullie schreeuwen over vredelievendheid!”

“Maar u vergeet dat de Sovjet-Unie een arbeidersstaat is en Duitsland een kapitalistische staat,” werpt Alice er delicaat tussen in.

“Je kunt me nog meer vertellen,” zegt de verzorgster dreigend, “alleen, je argumenten zijn zoek!”

Mevrouw Martha staat ontevreden op en sleept met bleke, op elkaar geklemde lippen haar zware gestalte moeizaam de keuken in, terwijl ze in de deuropening haar grijze hoofd buigt.

“Hoe kan die fietsen?” vraag ik verbaasd, “ze weegt vast niet minder dan honderd kilo!”

Alice antwoordt niet en luistert naar ieder geluid in de keuken. Daar klinkt een nijdig gerinkel van eetgerei, daarna een begerig “miauw” van de poes en de beledigde stem van de oude vrouw:

“Heb je honger, vriendje? Dat geeft niet, wacht maar even, Je bent niet de enige die honger heeft!”

“Bent u beledigd, mevrouw?” vraagt Alice door de deur.

Er komt geen antwoord. Er kletteren emmers en een minuut later knarsen er stappen op het zandpad. De verzorgster is water gaan halen. Er is geen water en geen licht in de moestuinkolonie.

Wij zitten er zwijgend bij. Er heerst rust in het speelgoedhuisje. Geen enkel geluid dringt door de dunne wanden. Ergens ver weg ligt Berlijn. Hier zijn boomgaarden, moestuinen, massa's groen en bloemen.

Het stralend oog van de ondergaande zon valt schuin door het open raam en speelt als een bleek vlekje boven het sneeuwwitte bed van Alice. Er hangt een kleedje aan de muur; daarboven een rond spiegeltje. Ik zie daar twee hoofden in: het hoofd van een man met krullend haar, een ovaal gezicht en zachte grijze ogen, waarboven zwarte wenkbrauwstrepen uiteenwijken (ik weet dat dat het enige mooie aan mij is) en het hoofd van een meisje, goudkleurig als rijpe appels, met ogen zo blauw als de bloemen in het perkje voor het raam. Onze blikken kruisen elkaar in de spiegel en Alice steekt dreigend haar vinger op.

“Ik sta het niet toe!”

Maar de grijze ogen glimlachen in verwarring. Zij zijn ongehoorzaam en bovendien, we zijn alleen in de kamer: de verzorgster is immers weg! Ik trek het meisje naar mij toe. Zij drukt zich razend snel tegen mij aan, alsof ze geen enkele ruimte tussen ons wil laten. Ik raak haar knieën aan.

“O!” zegt ze met een bevende stem en wil vlug mijn hand weg duwen. Ik pak haar steviger bij de benen en til haar met een snelle beweging op mijn knie. Hevig blozend verbergt Alice haar hoofd aan mijn borst.

“Hemeltjelijf! Wat doe ik?”

Een golf van fel genot schiet door mijn lichaam. Een vurige trilling gaat door mij heen. Ik wil iets hevigs, iets onmogelijks voelen, ik wil dat zachte meisjeslichaam verkreukelen en kwellen, ik verlang naar iets pijnlijks en onbekends.

“Alice,” fluister ik gesmoord, “Bijt me, hoor je me?”

Een ogenblik houdt Alice haar adem in, daarna, terwijl ze alle lucht naar buiten stoot, brengt ze haar tanden in mijn wang. Ik voel hoe haar kleine scherpe tanden mijn huid aanraken. Mijn hart klopt zacht. Maar plotseling springt Alice van mijn knie af, werpt zich op het bed en verbergt haar vuurrode gezicht achter haar handen.

“Laat dat, ga weg! O, wat ben ik slecht! Je veracht me! Je houdt niet van me, je kunt niet van me houden!”

Ik wil haar juist zeggen, dat de liefde alles rechtvaardigt, dat het genot is geschapen voor minnaars, maar in de keuken rammelen de emmers weer. In een ogenblik fatsoeneren we ons en zetten het rustige gesprek voort.

“...Luister nu naar het beloofde hoofdstuk over de liefde, Alice!”

Oogverblindend gouden zonlicht. Een wijd open venster. Een klein helder kamertje, keurig opgemaakte meisjesbedden, een plafond waar vrolijke zonneplekken over spelen... Wanneer was dat? Ach, heel, heel lang geleden! Die herinneringen moet je verjagen. Zij kwamen op een ongelegen ogenblik...

Vitalij ligt in bed, Zoja ligt er naast. Het kleine bruine lichaam van de bevredigde vrouw drukt zwaar op de matrasveren en een mollige arm ligt om de hals van Vitalij. De slaap heeft de hartstocht niet van haar mooie gezicht weggevaagd. Een echo van wilde belevenissen is er op achter gebleven. Met Zoja ging alles in de kamer slapen. Het licht van een blauw elektrisch lampje weerkaatst bleek en doods in het glas van ingelijste foto's. In ronde lijstjes dommelen de aanbidders van Zoja: met en zonder snor, met en zonder baard. Boven de ladekast kijkt van achter het glas glimlachend en zelfvoldaan een rond vulgair gezicht met glad gekamde haren.

De kakkerlakken achter de kachel zijn stil geworden. Bij het raam sluimert de stille winteravond. Hoe laat is het nu? Acht, negen, tien uur?... Je zou moeten opstaan om het te weten te komen, maar vermoeidheid en slaap drukken de ogen toe... Toch kan Olga immers ongerust worden!...

Zo'n slaperige avond is nog eens voorgekomen. Vitalij en Olga liepen op een lang, maan overgoten trottoir. Zij werden beiden door twijfel gekweld. Ze waren beiden somber, maar durfden dat niet te bekennen. Toen ging de lantaarn op de hoek van de straat uit en zij gingen, bevend van kou, uiteen...

Nee, niet aan denken!... De kakkerlakken waren schijnbaar wakker geworden: er klonk geruis achter de kachel.

Nu renden ze over de vloer en met smachtende ogen kijkt Vitalij naar hen...

...En na die avond werd het morgen. Hij overhandigde Olga een liefdesbrief en boog zijn hoofd over de toetsen van de piano onder het spelen van 'Ochtendnevel'. Zijn gedachten schoten razend door zijn hoofd. Zal ze beledigd zijn? Zal ze weglopen? Zal ze hem toeschreeuwen dat ze hem niet meer wil zien?...

Maar ze kwam op hem toe en sloeg haar armen om zijn hoofd. Was dit geluk?... Nee, een leugen, alleen maar een gevoel van verlegenheid en niet weten wat er nu gaat gebeuren!... O, waarom, waarom?... Olga stelde voor om te leven als broer en zus. Belachelijk! Overigens zou hij het wel kunnen, als niet het bijgeloof bestond dat een vrouw haar man moet toebehoren. Werd hij gekweld door ongeduldige hartstocht? Alweer een leugen! Nee, helemaal niet! Was het een leugen aan weerskanten? Ja, ook Olga sprak niet de waarheid! Zeker, ze was zelfs niet van plan te doen alsof ze van haar stuk was gebracht door onbevredigde hartstocht. Integendeel! Maar zijn angst voor de hartstocht, het onbegrip van seksueel genot, het aanvaarden daarvan als een weerzinwekkende noodzakelijkheid, die alleen de man nodig heeft, geen aanwijzingen voor een gebrek aan liefde?

Maar Olga sprak wèl over liefde! Was dat een welbewuste leugen? Ja, welbewust! Olga hield van een ander!... Maar waarom dan? Wel, ze geloofde aan liefde in de toekomst en ze geloofde hem, Vitalij!...

Zoja? Zoja gelooft niets en houdt van niemand! Genot is genot – dat is haar leuze. Maar in feite voelt Vitalij geen genot. Waarom niet?...

Eens bracht een knol uit de provincie hem en Olga door donkere en totaal verlaten straten naar het groepshuis van

de staf van het N-regiment. Het was stil in de stad. Het huurrijtuig hield zachtjes stil in het stof voor de stoep. Hij leidde haar met zorg de vuile treden op en door de donkere slecht verlichte gangen. De onbekende omgeving veront-rustte haar. Ze ademde moeilijk.

Deze eerste avond zaten ze op de stoep en de stilte legde zich als een zachte muts over hen heen. Alles was nieuw en onbekend voor hen. Zwijgend drukte Olga zich tegen Vitalij aan. Achter hen stond een oud wit huis te slapen. Voor hen verloor zich een groene laan in de duisternis. Sterk geurden de populieren.

Was Vitalij ontroerd? Vervulde hem een vurig verlangen? Nee!... Zij peinsden allebei in stilte: we moeten een besluit nemen. Alle twee wisten ze dat de eerste nacht moeilijk zou zijn... en Olga vroeg:

“Lieve! wacht nog wat! Laat mij er een beetje aan wennen!”

Blij stemde hij toe.

Mei, luid gakkende ganzen, geiten, de diepe warmte van de lente, sluimerende straten, de Wolga, smal en rustig bij de riviermonding, kleine stille stoombootjes, die altijd ontscheept werden. O, die stoombootjes! De rivier roept altijd een vreemd, onverklaarbaar verlangen op in de ziel van Vitalij. Voor hij met Olga getrouwd was, voordat het beslissende woord was gesproken en zijn ziel nog eenzaam was, nam Vitalij eens deel aan een driedaags reisje per stoomboot, dat de vakbeweging had georganiseerd. Het schip was stampvol

met een vrolijk publiek, dat zich verpoosde: verliefde paartjes, jongelui. Maar Vitalij was alleen en bracht de avonden door aan de reling, terwijl hij peinzend keek naar het schuimende water beneden.

En plotseling kwam er een vreemd verlangen in hem op: die nacht op de Wolga te beschrijven en de brief ergens heen te zenden aan een onbekende, die van zulke nachten geen weet had. Zou zo iemand de bekoring ervan begrijpen? Zou hij op 1000 kilometer afstand een indruk krijgen van deze typische milde schoonheid?... Vitalij kende Esperanto. In een tijdschrift vond hij het adres van een Berlijnse studente en aan haar stuurde hij de brief. Daarna kwam hij in de stad terug, vergat de brief en stortte zich in het werk op kantoor. Twee weken later werd hij er weer aan herinnerd. De Duitse correspondenten had teruggeschreven. De brief van Vitalij had haar ontroerd. Over grenzen en onmetelijke ruimtes heen bracht hij naar het verre Berlijn de rust van de avond op de Wolga, de warme lucht, de oneindige kalmte van de in nevels gehulde velden en het spannend verlangen van de eenzame ziel van een onbekende... Wat kon dat meisje doen?

Getroffen door de vreemde stemming, waarin ze instinctief de verborgen rust aanvoelde, antwoordde ze in haar eigen woorden, die verwant, nabij en bekend waren. Zij legde er zoveel kracht in als ze kon. Zij beschreef een andere nacht, de nacht van de stad, die nooit slaapt. De nacht over de Spree, krampachtig, koortsachtig, vol trillende lichten en klanken, met de zenuwachtige polsslag van de burgerlijke wereldstad.

Vitalij ging met haar corresponderen. Maar dat duurde niet lang. Olga kwam op het toneel en de Berlijnse onbekende ging plotseling ergens heen en verdween uit het gezichtsveld. Hij had haar adres niet bewaard en zelfs haar naam was hij vergeten.

Maar Vitalij herinnert zich ook die andere boottocht. Die vond plaats samen met Olga in de eerste dagen van hun huwelijk. Het stoombootje pufte traag en sleepte zich nauwelijks voort over de lome rivier, die gevangen lag in het net van zon en doorzichtige blauwe, vochtige lucht. Toen het tenslotte met een ronkend gefluit aanlegde, bevonden zij zich in een oceaan van groen tussen de blauwe zijde van de hemel en het bruine lint van een weg. Toen ontwaakte het verlangen naar liefkozen. Toen het nacht werd, gingen ze niet dadelijk slapen op de vloer van het boerderijtje, maar wachtten ze tot de baas en bazin op de haardplaat zouden slapen.

's Nachts ging de wind liggen. In de wazige nevel tegenover hen speelde verwoed een harmonica en zongen jonge boerinnen met hun piepstem. Ze waren slechts te zien als silhouetten. Ze openden het venster en keken naar buiten, zo dicht naast elkaar, dat ze elkanders hart hoorden kloppen. Hun gloeiende wangen raakten elkaar. Olga was heet, nabij en bereikbaar. De warme lucht, de glanzende duisternis, het eentonige gesjirp van een krekel en de nabijheid van Olga ontroerden hem (ja, werkelijk, op dat ogenblik was het zo). Zou Olga misschien vannacht zijn vrouw moeten worden? Nee, ze kwamen nog niet tot een beslissing!

In een van de volgende kwellend moeilijke nachten gaf ze haar lichaam aan hem. En nog lang nadien wist ze niet wat hartstocht was. Ze waren beiden bedrukt en bedroefd en begrepen niet wat er met hen aan de hand was. Maar ze zouden hier doorheen komen.

Zelfs gedurende de eerste dagen leefden ze niet in vrede. Over alles verschilden ze van mening. Dat was hun beiden dadelijk gebleken. Vitalij achtte het noodzakelijk Olga zijn visie op de wereld op te dringen. Maar zij was koppig. Tot groot genoegen van de burens...

Wanneer was het ware gevoel gewekt? Of was het misschien helemaal niet gewekt?

Op een voormalig grafelijk landgoed, twaalf kilometer buiten de stad, lag het militaire kamp. Daar staat tussen dichte groene takken een wit huis. Aan de ene kant van dit huis ligt een oude grafkelder, waar Olga in het begin zo bang voor was. Aan de andere kant bevindt zich een donkere, smalle kamer met lege kasten en een ruim houten ledikant. De kamer is somber, maar als je een kleine verborgen zijdeur opent, schijnt de zon je plotseling in de ogen. Onwillekeurig sluit je de ogen voor de schittering als van gesmolten goud, voor het turquoise emailen uitspansel van de hemel en voor het bonte bloementapijt, dat zich uitstrekt naast de rijk met stenen geplaveide, door bomen bedekte terrassen. In dit vertrek brachten zij de eerste zomer door. En wel zo, dat Vitalij met een kloppend hart de deur sloot en de gordijnen dichttrok. Dan veranderde Olga helemaal. In de manier waarop zij Vitalij naderde lag iets prikkelends en heimelijks. Zij sloeg plotseling haar armen om zijn hals en het enige dat bij hem op dat ogenblik opkwam in zijn gedachten was: niets staat het hartstochtelijk verlangen in de weg, de meest aanmatigende liefkozingen niet.

Was dat liefde of ontucht?...

Ik sla het blad om en kijk op. Alice is zo wit als sneeuw. Zo'n uitwerking had ik niet verwacht.

“Wat heeft je zo van streek gemaakt, Alice? Het is maar een roman!”

“Nou, ja, ik voel me gewoon niet lekker. Maak je niet ongerust!”

De verzorgster werpt vlug een blik op haar en zegt op een speciale droge toon:

“Mijnheer Goetzke is gisteren hier geweest en beloofde vandaag terug te komen.”

Langzaam worden de bleke wangen van Alice overtoegen door een blos.

Ik vraag: “Mijnheer Goetzke? Wie is dat?”

“Een kennis van Alice, een officier,” antwoordt de verzorgster rustig.

“Ach, zo!”

Ik sla mijn ogen neer en begin zorgvuldig door de papieren in mijn portefeuille te zoeken.

“*Mein Herr*,” zegt de oude vrouw, “u bent toch getrouwd?”

“Jazeker,” antwoord ik zonder op te kijken.

“En heeft u kinderen?”

“Een meisje.”

“Houdt u van haar?”

Eindelijk richt ik mijn hoofd op en ontmoet de ontevreden blik van het oudje.

“Ja, ik houd van haar.”

“Het is goed dat u van uw dochter houdt. Een kind heeft even goed zijn vader als zijn moeder nodig.”

Alice raakt mijn mouw aan en zegt:

“Lees alsjeblieft verder!”

“Goed, Alice, luister!”

Vitalij kijkt opletend naar het gezicht van Zoja, terwijl ze slaapt. De scherpe trekken om de mond zijn glad gestreken en het blauwige schemerlicht verzacht het rood op haar roze wangen. De doffe blote schouder ligt op het kussen en de zachte gewatteerde deken is afgegleden van haar hoge borsten, die nauwelijks bedekt worden door een batisten hemd. Plotseling opent Zoja haar ogen, mompelt wat en drukt haar neus tegen de borst van Vitalij. Hij maakt een enkele beweging.

“Dek me toe, Vili, ik heb het koud!”

“Ik sta op het punt om weg te gaan!” merkt Vitalij zachtjes op, “het is al laat.”

“Wacht nog even, Vili! Het is zo fijn met jou!”

Vitalij ligt een paar minuten stil zonder tegen te spreken en luistert naar de slaperige ademhaling van de vrouw. Nee, hij heeft zich niet vergist! Hij heeft dit helemaal niet nodig. Zoja is hem vreemd. Hij begrijpt haar niet.

“Vili,” zegt Zoja, terwijl ze zijn lichaam streelt, “je bevalt me geweldig! Ik geef er niet om dat je getrouwd bent! Je bent de mijne!”

“Op het ogenblik de jouwe,” geeft Vitalij toe, terwijl hij zijn best doet de juiste woorden te vinden, “maar ben je daar tevreden mee? Ik ben toch niet helemaal van jou!”

“Och, dat weet ik wel! Maar dat doet er niet toe. Nu ben je de mijne!”

Zou hij haar zeggen, dat hij zelfs nu niet geheel de hare is? Integendeel, zelfs maar voor een klein deel? Hoe komt dat? Gewetensbezwaren? Heeft hij zich niet gewend aan de gedachte, dat berouw na de zonde nutteloos is? Men moet niet denken aan wat gedaan is, maar aan wat gedaan moet worden. Maar, wat moet er dan worden gedaan?...

“Vili, weet je vrouw er niets van? Helemaal niets? Wat belachelijk. Weet je, ik vind die vrouw van jou gewoon dom!”

Natuurlijk moet hij zijn Olga verdedigen. Dit is een belediging! Maar is zijn verraad niet een veel grotere belediging? Hoe kan hij dan eisen stellen aan Zoja?... Maar Olga weet van niets, dus is ze toch ook niet beledigd!?

“Het lijkt me juist goed, dat ze niets weet. Dan lijdt ze er tenminste niet onder.”

Zoja lacht.

“Je bent slim, Vili! Heb je niet in de gaten, dat je een makkelijke rechtvaardiging voor jezelf hebt uitgedacht? Op het eerste gezicht lijkt je een heilige. Maar ben je beter dan de anderen?”

“Vind je dat belangrijk?”

“Ik niet. Voor mij maakt het niets uit! Maar als ik je vrouw was, had ik je allang in de steek gelaten!”

Zoja gooit de deken van zich af en zet haar blote voeten op de vloer. Haar benen zijn lelijk, vooral zonder kousen. De kuiten staan te veel naar buiten en zijn over het geheel genomen wat te dik. Met haar rechter teen vindt ze de pantoffel en steekt haar voet erin. Met moeite overwint Vitalij een akelig gevoel van afkeer. Zonder naar Zoja te kijken, begint hij zich langzaam aan te kleden.

“Ik had niet genoeg tijd om je te vragen,” zegt Zoja, terwijl ze spelden in haar zwarte haar steekt, “of je steeds artikelen van Ivagin in de muurkrant zult laten drukken.”

“Je drukt je klassiek uit,” zegt Vitalij ironisch, “je had geen tijd! Maar nu heb ik geen tijd! Ik moet gaan.”

“Vond je het vervelend dat ik ingeslapen ben?”

“Die kleinigheid? Ik zinspeel op iets anders! Mij interesseren de trends in de ontwikkeling om ons heen.”

“Hoezo?” vraagt Zoja en knijpt haar ogen half toe.

“Vroeger spraken we veel over verschillende serieuze onderwerpen. Als je het je kunt herinneren: ik heb je heel veel over mijn plan verteld.”

“En nu?”

“Nu zie je het zelf.”

Zoja schudt haar hoofd.

“Bevalt het je niet? Ik houd niemand aan het lijntje. Ik wilde je alleen maar raad geven. Als je van plan bent redacteur van een muurkrant te blijven, als de bouw van de metro je ter harte gaat, als je naar het buitenland wilt, stop dan met het plaatsen van die stomme artikelen.”

“Dat is gewoon absurd, Zoja!” roept Vitalij verontwaardigd uit en begint door de kamer te lopen.

Zoja neemt een blikken theepot van de plank en gaat uit de keuken. Vitalij begrijpt, dat ze dit gesprek niet zomaar begonnen is. Hij loopt naar het raam. Beneden strekt zich de Strastnaja Plosjtsjadj uit als een marktgezicht. Twee verdiepingen ervan zijn te onderscheiden. De onderste, overgoten door het gele schijnsel van het panorama en de bovenste, slechts verlicht door de weerkaatsing van de lampen boven. Gore sneeuw bedekt het plaveisel. De wijzerplaat van de klok op het reusachtige nieuwe gebouw van “Izvestija”^[22] zweeft hoog in de lucht. Meer naar beneden drukken een paar donkere huisjes zonder ramen zich tegen elkaar aan. Het oog ziet slechts een klein oud lelijk kerkje van een klooster waarop het volle licht van de lampen van trams, taxi’s en autobussen valt.

---

22 Izvestija is het centraal orgaan van de Sovjet-regering

Het monument van Poesjkin ligt in de schaduw. Maar een schilderachtige groep lichte vrouwen, die aan het onderhandelen zijn, staat in een streep verblindend licht van voorbijsnellende auto's. Een van de vrouwen hult zich rillend van kou in haar warme bontkraag, een andere, die zich voorover buigt en haar korte rok wat optrekt, doet haar kousen goed, een derde drukt zich vol vertrouwen tegen een man aan, die haar omarmt, een vierde staat verveeld in een verstrooide houding te wachten terwijl de chauffeur de auto start.

Een meisje van een jaar of veertien met een oude hoofd-doek, een herfstmantel vol gaten en een heel kort jurkje aan, dat haar magere benen tot boven aan bloot laat, leunt angstig tegen een lantaarnpaal met haar lelijke mond half open als in verbazing. Achter het standbeeld verliezen zich zilveren boomtakken diep tot in de verte.

Zoja zet de theepot op tafel.

“Zeg, ben je boos? Ik vind het niet prettig als mannen boos zijn. Drink eens!”

Vitalij ziet de vuile theepot en denkt eraan, dat Olga het verschrikkelijk zou vinden als ze de theepot niet schoon kon krijgen voor er gasten kwamen.

“Zoja, vertel me alsjeblieft, wie van onze mannen er nog meer bij je komen.”

Zoja knijpt haar ogen dicht.

“Je bent een slimmerik, Vili! Waarom zou ik je dat zeggen? Ik vraag toch ook niet welke vrouwen jij er op na houdt?”

“Daar gaat het niet om. Ik wil alleen weten wie.”

“Dat zeg ik niet, Vili! Vraag er niet naar!”

Vitalij werpt een blik op de foto's, maar geen ervan doet hem denken aan een of andere collega van Moschozupr.

“Jammer!”

“Waarom?”

Vitalij geeft daar geen antwoord op. Zoja voelt dat hij in een treurige, sombere, bijna boze bui is. Ze neemt een gitaar met een rood lintje aan de bovenkant van de muur. Ze heeft een prettige, fluweelzachte stem. Maar haar stem is zelfs niet van belang. Van belang is de koketterie, waarmee ze naar Vitalij kijkt.

~~~~~  
*“Naar het bos zal ik je lokken ’s avonds laat  
Waar je in het vuur van mijn betov’ring staat  
Machteloos ben je in de toverkring  
En je wordt de mijne, lieveling!...”*  
~~~~~

Zoja schudt verwijtend haar hoofd, omdat Vitalij niet eens naar haar wil luisteren. Nee, hij is door en door stom! Dan gaat ze op een ander onderwerp over.

“En hoe staan de zaken met het buitenland? Zul je zijden kousen voor me kopen en poeder van Cautie?”

Zachtjes tokkelt ze zigeunerromances. Dat is een van de zwakke punten van Vitalij. Gewoonlijk hebben zigeunerromances een goede uitwerking op hem.

“Leg me alsjeblieft eens uit,” zegt hij weerbarstig, wat dat achtervolgen van Ivagin te betekenen heeft. Kort geleden stond je nog aan onze kant. Is het alleen omdat hij een arbeiders-correspondent is en afschuwelijke zaken onthult?”

“Je kent mijn standpunt.”

“Met wat voor resultaat? Waarom doe je niets in het kernbestuur?”

Zoja haalt haar schouders op.

“Wat kan één stem uitrichten tegen alle andere?”

“Maar vroeger richtte die toch wel wat uit?”

Zoja buigt zich over de gitaar en spant de snaren. In plaats van te antwoorden begint ze te zingen met het accent van een zangeres op het toneel:

~~~~~  
*“Ik weet, lieve vriend  
 Dat je me nooit zult vergeten,  
 Helena, zwartogig en mooi  
 Bij dag en bij nacht zul je zoeken, verbeter  
 Al zwervend langs velden in tooi”*  
 ~~~~~

Vitalij staat op.

“Zoja, waarom antwoord je niet?”

“Wat moet ik antwoorden?” onderbreekt Zoja ruw, “gaat het jou wat aan?”

En uit volle borst begint ze grappige volksliedjes te zingen:

~~~~~  
*“Na een zware liefdeskater  
 Sprong ik ijlings in het water  
 En zwom drie uur in het rond  
 Als een dolle jonge hond”*  
 ~~~~~

Ik stop met het hoofdstuk en zwijg, nietig geworden. Uit de ogen van Alice vloeien dikke tranen. Er ligt een smal stukje papier voor mij:

“De verzorgster kijkt naar ons. Ik schaam me, maar heb niet de kracht me te verzetten. Je schrijft geen roman, maar een dagboek. Dat is van het begin af aan duidelijk: hoe

kon je de naam vergeten van het meisje aan wie je de brief stuurde vanaf de stoomboot? Haar naam is Alice Berg!”

Mijn wangen en voorhoofd gloeien en ik weet niet wat te doen.

De oude vrouw gaat niet weg. Ze ademt alleen maar hoorbaar en zegt belerend:

“U heeft een heel slechte man beschreven; een heel, heel slechte!”

Opnieuw begin ik de papieren in mijn portefeuille te doorzoeken.

“Wat zoek je?” vraagt Alice tenslotte met bevende stem.

“Gisteren heb ik een briefkaart aan mijn vrouw geschreven, maar die zit nog steeds in mijn portefeuille. Hoe kan ik zo verstrooid zijn!”

Als ik de kaart gevonden heb, stop ik hem weer in mijn portefeuille. Alice zegt geen woord. Haar blik blijft rusten op een of ander onzichtbaar voorwerp. Dan haal ik even automatisch mijn horloge uit mijn vestzakje en stop het er gelijk weer in, zonder er op te kijken.

“Hoe laat is het?” vraagt mevrouw Martha kalm.

Ik haal mijn horloge weer voor de dag.

“Bijna acht uur.”

“Aha! Om acht uur zal Schwarz voor de radio spreken. Dat zal interessant zijn!”

Ik begin te beven. Ja, juist vandaag zal het gebeuren. In de bloementuin piept de deur en er komt iemand aan.

Daar is hij! Nu zal hij komen! Maar er wordt op de deur geklopt en terwijl hij zich opricht naar het plafond, komt Erich de kamer binnen.

“Gegroet, kameraden! Hebben jullie bier? Nee? Dat geeft niet! Ik heb het meegebracht!”

Hij pakt twee flessen op tafel uit.

“Stuur het oudje om worst,” zegt hij tegen Alice, “we zullen een kameraadschappelijk avondmaal klaarmaken.”

Ik sta verbluft. Maar nog meer van streek is Alice. Ze laat haar gast plaatsnemen.

“Nou, goed, akkoord! We zullen een avondmaal klaar maken. Ik ben zo terug!”

Ze verdwijnt in de keuken. Erich buigt zich naar mij toe.

“De hele weg liep er een officier van de politie achter mij aan. Een heel verdacht type!”

Verontrust kijk ik Erich aan.

“Waarvoor ben je gekomen? Heb je Alice al eens bezocht?”

Erich trommelt met zijn vingers op tafel.

“Nee, en jij?”

“Ik wel... af en toe, maar...”

Erich laat me niet uitspreken.

“Weet je dat Schwarz vandaag zal spreken? Ja? En weet je ook wat er gaat gebeuren?”

Zwijgend knik ik van ja.

“Alice heeft een radiotoestel,” besluit Erich. Maar het lijkt mij dat zijn bezoek nog voor iets anders is.

“Otto is daar aan de gang.”

Erich wijst met zijn hoofd naar het radiotoestel en zet de koptelefoon op. Alice komt binnen met een bleek gezicht. Reinhold is bij haar. Erich verzet ruw de stoel.

“Maakt u kennis met elkaar, heren,” zegt Alice op ongewoon harde toon.

Reinhold laat een scherpe blik over de gezichten gaan en steekt langzaam zijn hand uit.

“Ik heb u al meer gezien,” zegt hij tegen mij.

“Ja, ik u ook! Drie keer zelfs!”

Erich fronst de wenkbrauwen.

“U bent schijnbaar met dezelfde trein gekomen als ik, meneer de luitenant.”

Goetzke loert vijandig naar Erich.

“Ja, ja, u heeft gelijk! Ik veronderstelde niet dat wij naar hetzelfde huis op weg waren. Dus dat is je kamer, Alice?”

“Zoals je ziet, Reinhold! Ga alsjeblieft zitten! Waarom blijf je staan? Ik zal de verzorgster waarschuwen. Ze zal blij zijn je te zien!”

Alice verdween weer in de keuken en liet ons alleen. Er heerst een paar minuten stilte. Erich heeft de koptelefoon op. Reinhold haalt een zilveren sigarettenkoker tevoorschijn en biedt een sigaar aan. Ik bedank. Erich neemt er een.

“Wat wordt er uitgezonden?” vraagt Reinhold.

“Dadelijk spreekt meneer Schwarz, redacteur van ‘Vorwärts’,” antwoordt Erich op droge toon.

“Ach zo!” merkt Reinhold verstrooid op en strekt zijn hand uit naar de ‘Pravda’.

“Een vreemde taal is het, niet?” zegt hij, zich tot mij wendend.

Ik haal mijn schouders op.

“Ons, Russen, lijkt ze niet zo vreemd.”

“Dus u bent een Rus?” vraagt Reinhold met toegeknepen ogen.

Naar buiten toe ben ik mezelf geheel meester, maar van binnen ben ik een en al spanning. Ik, Erich en Reinhold: een Sovjet-ingenieur, een Duitse arbeider en een officier van politie. Is persoonlijk geluk voor mensen uit geheel verschillende werelden en met totaal verschillende levensopvattingen iets vergelijkbaars? Wat vreemd dat Alice het niet nodig oordeelt die politieman dadelijk weg te sturen!... Er zijn maar drie stoelen in de kamer. Reinhold staat op en biedt Alice zijn plaats aan. Ze weigert. Ze zet de kleine schotelvormige luidspreker aan, die naast de spiegel hangt en gaat op het bed zitten. Een zacht geruis, dat aan een grammfoonplaat doet denken komt van de muur. Daarna klinkt een duidelijke stem van veraf:

“Kan men de vrede garanderen, als de regering 500 miljoen mark gaat uitgeven voor de bouw van een pantserschip, doch weigert zelfs maar een honderdste van die som af te staan om arme kinderen van voedsel te voorzien? Dit besluit heeft geweldige verontwaardiging gewekt onder de arbeidersmassa's. Daarom is de campagne voor alghele stemming tegen de bouw van het pantserschip hun welkom.”

Het gezicht van Reinhold betrok.

“Onbegrijpelijk! Heeft de redactie van ‘Vorwärts’ haar politiek zo gewijzigd?”

In de stem van de jonge officier klinkt een oprecht misverstand; alle anderen doen er het zwijgen toe. Alice heeft alsof ze het koud heeft en slaat een kleurige sjaal om. Erich's ogen stralen tevreden. Ik luister gespannen. De

schotel vertelt met een onverschillige stem verder over de ellende van het Duitse proletariaat, over groepen arme en middelgrote boeren, ja zelfs over enige categorieën burgers. De onzichtbare redenaar spreekt over de afgrond die het handjevol rijken, dat zich baadt in weelde, scheidt van de reusachtige massa's van de rest van de bevolking. Hij schildert het beeld van een toekomstige oorlog en onderstreept de buitengewone vredelievendheid van de Sovjet-Unie.

Spottend krult Reinhold zijn lippen. Hij wendt zich tot Alice: “*Fräulein* Alice, mag ik u verzoeken het toestel uit te zetten?”

“Waarom, Reinhold, het is een interessante rede!”

“Ze heeft gelijk,” beaamt Erich, terwijl hij zijn sigaar rookt en de koptelefoon ophoudt, “ik heb Schwarz nog nooit zulke wijze woorden horen zeggen.”

“Het spijt me zeer,” zegt Reinhold schouderophalend, “in dat geval voel ik me verplicht weg te gaan.”

“Waarom?” vraagt Alice en slaat haar ogen op.

“Ik kan al die onzin toch niet kalm aanhoren!”

“Het is toch maar een radiorede!” breng ik naar voren.

“Pardon, heren,” zegt Reinhold wat geprikkeld met luidere stem, “ik ben voor juffrouw Alice gekomen, niet voor u!”

“Als we meneer de luitenant hinderen, kunnen we weggaan,” biedt Erich aan en staat op. Terwijl hij de koptelefoon nog op heeft, dooft hij de nog niet geheel opgerookte sigaar, pakt hem zorgvuldig in papier en steekt hem in zijn zak.

“Maak geen ruzie,” zegt Alice, “Reinhold, je moet niet koppig zijn om zo’n kleinigheid!”

“Wat goed,” gaat Erich verder, zonder naar haar te luisteren, “dat ze door de radio eindelijk over het pantserschip

hebben gesproken. Het is toch zonde zo'n belangrijke campagne dood te zwijgen. De stemming is al een paar dagen aan de gang, maar de radio zegt er niets over, terwijl men wel dienstwillig allerlei onzin doorgeeft."

Reinhold staat ook op.

"Wij hebben geen stof voor een gesprek," zegt hij koel en kijkt Erich recht aan. Erich zet de koptelefoon af en drinkt vlug zijn bier uit. Hij draait aan de schakelaar en de schotel zwijgt midden in een woord.

"Genosse, gaan we niet dezelfde kant uit?"

Besluiteloos kijk ik Alice aan. Ze bijt op haar lippen met neergeslagen ogen. Ik steek mijn hand uit.

"Tot ziens, Alice!"

Boven de moestuintjes zweeft het blauw van de avond al. Tussen het groen verschuilen zich donkere plekken. De kleine huisjes, als speelkaarten opgebouwd, glanzen met de ogen van petroleumlampen. Onder onze voeten knarst het zand. We lopen vlug, zonder te spreken. Erich heeft zijn handen diep in de zakken en rookt de sigaar op. Ik kijk gespannen recht voor me uit.

"Heb je het begrepen?" vraagt Erich mij tenslotte.

"Ik heb er niets van begrepen," antwoord ik zonder hem aan te kijken.

"Maar ik wel!"

Als we uit de moestuinen de verlichte straten zijn ingeslagen, blijf ik bij een brievenbus staan. Hier neem ik de briefkaart uit mijn portefeuille. Een seconde houd ik hem boven de gleuf van de brievenbus, trek dan snel mijn hand terug, verscheur de kaart en werp de stukjes in een vat.

... OKTOBER 1928

Wat er ook gebeurt, ik moet toch aan de roman werken. Waarom zou dat werk eronder moeten lijden?

's Winters zijn de dagen kort en de nachten lang. 's Morgens vroeg als men onder de dekens vandaan komt, en zich bloot stelt aan de lucht, die de warmte van 's avonds verloren heeft, moet men het licht aan doen. Dan trekken de grauwe plekken op de muur weg en maken plaats voor gelige, vuile strepen, afgewisseld door de schommelende schaduw van de lampenkap.

Dan steekt Inge haar neus van achter het hekje van haar bed en zegt glimlachend: "Pappa, ik ben wakker!"

Haar krullenkopje, dat in de war zit, tilt ze van het kussen. Onder de deken vandaan trekt ze een zacht haasje, de trouwe metgezel van haar zoete dromen. Dan vliegt Olga naar de ijskoude keuken en zet gauw de primus aan. Vitalij drinkt haastig een glas thee en raakt met zijn lippen Olga's haar aan. Inge eist haar aandeel op: "Pappa, ik ook een zoen! Vergeet niet mij een zoen te geven!"

Hij buigt zich naar zijn dochtertje en Olga kijkt hem scherp en treurig aan. Vitalij probeert geen acht te slaan op die blik, zet zijn muts op en gaat weg. Wie heeft gezegd, dat het zo eenvoudig is om te bekennen dat er geen liefde en er geen enkele vorm van hoop meer is? Nee, dat is ontzettend moeilijk!...

Maar wat heeft Zoja hiermee te maken?...

Er zijn in Moskou verbazingwekkend koude dagen. De kou dringt door tot op je botten. Dan zet je je kraag op, verstop

je je hoofd in de schapenpels en probeert niet vooruit te kijken. Bij de tramhalte staat men te trappelen of loopt heen en weer. In elkaar gekrompen probeert men onder de jas uit te kijken of de volgende tram al komt. En als die na veertig minuten of langer nog niet verschijnt, houdt men het niet langer vol, braakt woest een scheldwoord uit en loopt hard naar de volgende halte. Zo ongeveer deed Vitalij ook. Kwaad keek hij de straat uit en toen hij niets zag behalve sneeuw witte telefoondraden, wendde hij zijn hoofd, stak zijn handen in zijn zakken en ging op weg.

“Hier moet een metrolijn komen,” peinsde hij, “en om de vijf minuten moet er een trein rijden: verlicht, warm, ruim, goedkoop en snel! Je zult niet meer zoveel tijd verspillen en de zenuwen hebben!”

Maar onder het snelle lopen was hij warm geworden, dacht steeds minder aan de verlate tram en verdiepte zich in zijn eigen belevenissen. Is Olga ongelukkig? Ongetwijfeld! Is hij gelukkig? Zeker niet! Zou hij de waarheid zeggen? Nee, laat hij maar weer liegen! Om het even; al zou hij zijn tong omkeren om de waarheid te zeggen, Olga zou hem die woorden laten terugnemen en de leugen doen herhalen. Dat was niet te vermijden, anders zou ze huilen, schreeuwen, zich kronkelen in de ergste graad van hysterie en hij weet niet van tevoren waar dat op uit zou draaien. Kon hij er maar van overtuigd raken dat de leugen waarheid zou worden! Is Olga geen liefde waard? Hijzelf is schuldig!... Maar wat heeft Zoja daarmee te maken?... Olga meent dat er een diepere oorzaak moet zijn voor het verdwijnen van de liefde. Maar zo'n oorzaak bestaat niet!

Als hij Moschozupr binnenstapt, denkt hij opnieuw aan de ondergrondse. Twintig minuten te laat! Hoeveel uren verliest men niet in Moskou door naar en van het werk te gaan en met hoeveel procent gaat daardoor de arbeidsprestatie van werklui en kantoorbedienden omlaag?

Als hij de trap oploopt krijgt Vitalij een groeiend gevoel van verbondenheid met iets mistigs in zijn hoofd. Zo'n gevoel komt voor bij een beginnende ziekte. En net zo'n gevoel (Vitalij kent het) treedt op als het leven in hopeloze moeilijkheden terecht komt.

Inderdaad treft hij op zijn kantoor een walgelijk individu aan met een elegant hemd en das, glad gekamde haren en een rond gezicht. Waar heeft hij die snoet gezien? Ivagin verklaart, dat dit de nieuwe technicus is, die voor hem in de plaats komt.

“Verbaast u dat? En waar ik heen moet? Wel, vriend, ik zal naar de arbeidsbeurs gaan!”

Vitalij wil er geen woord over horen. Ivagin moet zeker onverwijld een protest indienen bij de controlecommissie en over die technicus zal hij zelf met Serebrovskij spreken. Boos en opgewonden stapt hij de wachtkamer binnen. Zoals altijd zit het daar vol mensen en hoort men gesprekken, die tot vervelens toe over dezelfde onderwerpen gaan. Zoja knarst met haar pen. Vitalij gaat vlak bij haar staan en vraagt, terwijl hij zwaar op zijn handen leunt:

“Kan Serebrovskij mij ontvangen?”

“Nee!”

“Waarom niet? Ik heb een dringende zaak!”

“Je kunt wachten als je wilt.”

Vitalij, kokend van woede, houdt zich in en gaat bij de tafel zitten.

“Goed, ik zal wachten!”

Zoja begint weer te schrijven met een uitgedoofde sigaret tussen haar lippen geklemd. Vitalij kijkt naar haar groene gebreide trui, die hem doet denken aan de avonden, bij haar doorgebracht. Bij het uitkleden hing ze die jumper

altijd over de rand van het bed, waardoor hij voortdurend de stank van een slecht parfum in zijn neus kreeg. Ieder mens heeft zijn eigen, aparte lucht. Maar als hij bij Zoja vandaan kwam, nam Vitalij altijd de lucht van die vieze parfum met zich mee. Wat een walgelijke komedie! Haar hele kamer staat hem voor de geest: kakkerlakken... nee, nog meer... ook nog foto's van twee mannen met lange baarden op het tafeltje, een portret van iemand met een grote snor boven de tafel en boven de ladekast... wat hing er toch boven die ladekast?

Er komt een bezoeker uit het kantoortje van Serebrovskij. De bel onder de tafel rinkelt. Zoja verdwijnt achter de deur. Vitalij probeert hardnekkig zich het portret boven de ladekast te herinneren: een rond zwart lijstje met glas ervoor. Dunne, gladgekamde haren...

In de plotselinge stilte klinkt uit het kantoortje van Serebrovskij de kort afgebroken lach van een vrouw. Vitalij, die snel is opgestaan, gooit de deur wagenwijd open. Op hetzelfde moment springt Zoja als een kat van Serebrovskij's knie.

“Wat moet u?” schreeuwt de baas opgewonden, “u weet best dat u hier niet zonder aankondiging binnen mag komen!”

“Ja, dat begrijp ik.”

Met een vernietigende blik kijkt Vitalij Zoja aan. Hij heeft zich herinnerd welk portret er boven de kast hangt: de foto met een rond gezicht en koeienogen. Ha, hij weet wiens beeld dat is!

“Ivagin is dus ontslagen, kameraad Serebrovskij?” vraagt Vitalij in de deuropening.

“Steek uw neus niet in andermans zaken! Dit is de laatste keer, kameraad Zorin. Ik waarschuw u met klem!”

Serebrovskij brengt zenuwachtig zijn jasje op orde.

“Ik heb u niet nodig!” voegt hij er dreigend aan toe.

“Ik u ook niet,” antwoordt Vitalij spottend.

Zoja tracht ongemerkt de deur uit te glippen, maar Vitalij pakt haar bij de hand.

“Wat wil je? Laat me los!” zegt ze halfluid en probeert zich vrij te maken.

“Een ogenblikje, Zoja Ivanovna, laten we naar de gang gaan!”

Zoja staat in de gang tegen de muur geleund, plukt aan de kant van haar zakdoek en kijkt hem van opzij aan. Twee passen van haar af blijft hij verward staan.

“Luister eens, Zoja Ivanovna, je moet met die grappen ophouden!”

“Wat voor grappen? Ik begrijp je niet!”

“Maar ik begrijp jou heel goed! Die technicus kan ik niet zien! Die moet hier onmiddellijk verdwijnen! Dat ten eerste...”

Vitalij zweeg om naar woorden te zoeken.

“En ten tweede?” vraagt Zoja met opgeheven hoofd.

“Ten tweede, als dat niet gebeurt, ben jij er aansprakelijk voor!”

“Hoezo?”

“Ja, beste kameraad! Je bent schijnbaar niet zo teer gevoelig!”

Zoja kijkt hem verwonderd aan, maar heeft weer moed gevat en vraagt aanmatigend:

“Komt er nog een ‘ten derde’?? Misschien een persoonlijke vraag?”

Nu vat Vitalij vlam.

“Ja, jammer genoeg een persoonlijke! Om de waarheid te zeggen, doe ik onverwachte ontdekkingen!”

Terwijl hij voelt dat zijn hoofd hoe langer hoe erger tolt, alsof er een malle molen in ronddraait, kijkt Vitalij met dichte ogen Zoja aan:

“Er had allang een eind moeten komen aan dat spelletje!”

“Is dat alles?” Zoja lacht Vitalij in zijn gezicht uit. “Is dat alles? O, wat jammer! Je bent wat te laat, het initiatief ligt niet bij jou!”...

... OKTOBER 1928

Ik heb zojuist een gesprek gehad met Roza. Vrouwen hebben een wonderlijk gevoelige aard. Een paar dagen neemt ze me al aandachtig op. Ze bracht me een kop koffie en merkte dat ik, tegen mijn gewoonte in, niet meer sliep. Toch bedwong ze haar verbazing.

“Het is een prachtige gouden dag vandaag! U kunt geen slechte bui hebben!”

Ze schoof de zijden gordijnen open. Het weer in Berlijn kan men niet voorspellen: zo sneeuwt het, zo regent het en zo schijnt de zon weer. Of gebeurt dat alleen dit jaar?

“Verlangt u naar uw vrouw?”

“Nee, Roza, zij is niet mijn vrouw!”

Ze kijkt me met grote ogen aan. Ik moet de zaak uitleggen.

“Je kunt je niet voorstellen hoe bekoorlijk Alice is! Maar dat is het punt niet, Roosje! Er zijn zoveel mooie meisjes op de wereld! Het voornaamste is, dat Alice van het leven houdt!”

“Houdt u dan niet van het leven?”

“Ik – ja, gedeeltelijk. Maar er bestaan mensen, die helemaal niet van het leven houden! Die hadden beter niet geboren kunnen worden! Maar Alice... Voor haar is iedere minuut van het leven een bron van vreugde, zelfs wanneer ze strijdt tegen een overmacht!”

“Alice kent dus geen lijden?”

“Dat wel, maar het leven overwint dat lijden van haar. Daaruit put zij haar zekerheid, haar moed, haar vastbeslotenheid om de slagen van het lot te aanvaarden. Daaruit is

haar leus – ik klaag niet over mijn lot – ontstaan, waarmee, ze, al is ze overwonnen, tenslotte de zege behaalt!”

Roza lijkt somberder.

“Dat is een te wreed karakter voor een vrouw!”

...Waarom denk ik zoveel aan Alice? Onze wegen gaan uiteen. Dat is toch duidelijk...

... NOVEMBER 1928

Mijn vrouw is erg beledigd over mijn briefkaarten. “Mijn handen beven als ik die ellendige stukken gekeurd papier ontvang, die harteloos zijn en beledigend als een klap in mijn gezicht! Een onverschillige, nuchtere tekst! Drie nietszeggende, afgezaagde regels!... Geen enkel lief of teer woordje! Geen groet, geen blijk van liefde! Ik verscheur je briefkaarten, hoor je dat, ik verscheur ze! Ik hoef geen aalmoes. Dan moeten de kille eenzaamheid en de zwijgende onverschilligheid maar blijven bestaan! Ik heb je briefkaarten niet nodig!”

...Ik zou willen huilen, maar mijn lippen krullen zich tot een medelijdende grimas. Maar ik weet niet wat ik haar moet schrijven! Ik kan niet schrijven! Ik heb niet meer de kracht om te liegen!

... NOVEMBER 1928

Ingenieur Berg weet schijnbaar te veel over de ondergrondse van Moskou. Nog meer dan ik. Hoe is het anders te verklaren dat hij er zeker van is dat ik gerechtigd ben te onderhandelen over de overdracht van deze concessie aan hen? Tot nu toe heb ik dat recht niet gekregen.

Zijn gedrag komt me hoe langer hoe vreemder voor. Steeds vaker denk ik na over het gesprek dat ik toevallig

in het Admiralspalast hoorde. Ik moet daar beslist over schrijven naar Moskou.

Ik heb Alice lang niet gezien. Haar zaak wordt morgen besproken in de vergadering van de kern van het Communistisch Jongerenverbond.

... NOVEMBER 1928

Ik ga verder aan de roman werken.

Hoewel Popov aan iedereen afzonderlijk een mededeling van de partijvergadering had gestuurd, ging toch de helft van de kern er vandoor. Een paar liepen naar de tafel, tekenden het controleboek en zetten daarna onverschillig hun mutsen op. Enkelen vroegen speciale vergunning om afwezig te zijn. De een had hoofdpijn, een ander kiespijn, van de derde was de vrouw en van de vierde was de moeder ziek. Tenslotte telde Popov slechts 30% van de leden van de kern in de zaal.

Ivagin zat in de tweede, bijna lege rij. In afwachting van de opening spraken de aanwezigen halffluid met elkaar, terwijl ze voorzichtig achterom keken. Sommigen verdiepten zich in hun krant. Er waren alleen kantoorbedienden aanwezig: projectleiders, secretarissen, boekhouders en technici. Arbeiders ontbraken. Eindelijk luidde Popov de bel.

“De algemene vergadering is geopend. Het kernbestuur stelt voor de volgende kameraden als voorzitters van de vergadering te kiezen: Popov, Serebrovskij, Sjipova. Zijn er bezwaren?”

Er klonk wat applaus.

“Punt één: verslag over de internationale toestand door kameraad Vinokurov. Punt twee: de kwestie van de partij-ondermijnende daden van kameraad Ivagin, enz. Punt drie: wat verder ter tafel komt.”

Vinokurov liep naar de tafel en legde een stapeltje witte vellen papier op de rand. Daarna schonk hij een glas water uit de karaf en dronk zonder zich te haasten. Terwijl hij dronk, zweeg de vergadering en keek naar zijn mond. Eindelijk veegde hij zijn mond met een doek af en begon met zijn gewone lauwe uitdrukking:

“Mijn toespraak is niet lang, maar ik moet u wel zeggen dat ik toch zeker anderhalf uur nodig zal hebben.”

“Geef hem één uur,” riep iemand uit de achterste rijen.

Popov liet de bel klinken.

“Wie stelt één uur voor?” vroeg hij streng.

De jonge ontwerper Nikolajev zei moedig:

“Ik stel één uur voor!”

Allen draaiden verwonderd hun hoofd om; Popov haalde zijn schouders op.

“Goed, we zullen stemmen! Wie is er vóór één uur?”

Ze waren allemaal eensgezind voor één uur. Vinokurov trok ontevreden zijn wenkbrauwen samen. De gemoederen raakten onverwachts verhit.

“Hij moet maar leren om veertig minuten te spreken!”

“Een heel uur is te lang,” klonk een stem uit de vierde rij.

“Geef hem dertig minuten!” ondersteunde een andere.

“Vijfendertig minuten!”

“Vijftig!”

“Veertig!”

“Een half uur.”

“Ze zijn gek geworden,” zei Popov kwaad, “houd je een beetje in!”

Vinokurov sprak zonder onderbreking, gladjes, luid, maar razend snel. Aanvankelijk trachtten de toehoorders zijn woorden te vatten, spanden hun gezichtsvermogen en gehoor in, rekten hun halzen, maar toen ze vermoeid werden en er niets van begrepen, luisterden ze al gauw niet meer. Vinokurov sprak, terwijl hij de blaadjes van de tafelrand terzijde schoof en er hele schema's uit oplas, maar de luisteraars leefden hun eigen leven. Sommigen verdiepten zich weer in hun krant, anderen spraken halffluid met elkaar over de volgende, tweede vraag. Toen de klok een uur later aanwees, keken velen elkaar met ongeduld aan. Op dat ogenblik ontleedde de spreker de toestand in de Volkenbond. Volgens plan moest hij nog spreken over de gebeurtenissen in China en over de verscherping in de verhouding tussen de USSR en de kapitalistische wereld.

Toen hij uitgesproken was, waren er geen vragen en wilde niemand discussiëren.

Razendsnel las Popov de resolutie voor, slikte de onleesbare stukken in en ging over tot het tweede punt. Het was doodstil in het vertrek. Sjipova stond kalm van haar plaats en wierp een verveelde blik op de vergadering.

Nadat ze een rode kam, die uit haar haar gevallen was, er weer ingestoken had, leunde ze met beide handen op tafel

en stak haar hoofd naar voren. Ivagin keek spottend naar elk van haar bewegingen en hield zijn potlood gereed. Ze zei:

“Kameraden, we zullen het over het partijlid Ivagin hebben.”

Er kwam wat beweging in de zaal en iedereen schoof van zijn plaats en boorde zijn ogen in de nek van Ivagin. Hij bewoog zich niet.

“Wij allen kennen kameraad Ivagin goed. Als mens valt er geen kwaad van hem te zeggen. Hij werkt hier al lang en op een eerlijke manier. Maar ongelukkigergewijs mag kameraad Ivagin een paar van onze leidende figuren niet. Het is niet bekend waarom ze hem niet bevallen, maar dat is van geen belang. Als daar een gegronde reden voor was, zou ik in ieder geval als eerste aan zijn kant staan. Dat weet hij zelf het beste. Alleen ik steunde hem bij zijn eis dat Tsjernjaev ontslagen moest worden en bij een paar andere zaken. Maar vandaag moet ik bekennen dat ik me vergist heb! Kameraad Ivagin had voor zijn gehele optreden tegen het kernbestuur en het bestuursapparaat slechts motieven van persoonlijke, egoïstische en verfoeilijke aard. Hoe kan men anders het systematisch uitpluizen van de tekortkomingen in het werk van onze kameraden verklaren en het opblazen daarvan in smaadartikelen? Eerst liet hij ze in onze muurkrant afdrukken met medewerking van de partijloze redacteur Zorin en nu stuurt hij ze al naar de arbeiderspers van Moskou! Kameraden, zulke methoden gebruiken alleen maar de aanhangers van Trotski! Jazeker, ik neem de volle verantwoordelijkheid voor deze woorden op mij en beweert, dat alleen vijanden van de partij zo kunnen handelen! Dat is geen strijd tegen gebreken, dat is een strijd tegen de organisatie van de partij!”

Achteraan werd het rumoerig. Uit verschillende rijen klonk applaus. Dat werd beantwoord door kreten van: “Dat is een leugen! Ivagin is geen aanhanger van Trotski!”

“Onze kameraad! Wij kennen hem!”

Serebrovskij nam de bel in handen.

“Kameraden! U kunt nooit garanderen dat uw buurman geen volgeling van Trotski is! Zij werken ieder moment te midden van ons!”

“Klets niet!” riep een enkele stem.

“Wie riep dat?” vroeg Popov met half toegeknepen ogen en draaide zelfs de felle lamp naar het halfduister achter in de zaal.

“Dat riep ik!” zei de ontwerper Nikolajev en stond van zijn plaats op. Nu keken alleen weer zijn kant uit. Het was een magere, bleke jongeman in een bijna grijs jasje. Terwijl hij vlug over zijn zwarte haar streek, herhaalde hij:

“Dat riep ik! Ivagin is geen Trotskist en dat weten wij allemaal heel goed. Waanzinnig!”

“Kameraad Nikolajev! Als u wilt redetwisten kunt u dat later doen, enzovoort...!”

“U ziet dus, kameraden,” ging Zoja verder, “er bestaat onder u al een tolerante houding tegenover dergelijk trotskistisch optreden. Niemand anders dan Trotski beschuldigt ons van restauratie en bederf. Stelt Ivagin dat niet juist aan de orde? Maar u verdedigt hem!”

In de zaal kwam weer een gespannen stilte.

Het bestuur van de kern heeft de kwestie Ivagin besproken. Het heeft hem getypeerd als een onruststoker, die om zelfzuchtige redenen het werk van de partij en de administratie ondermijnt. Als gevolg van deze beoordeling heeft het kernbestuur besloten hem uit de partij te zetten. En de partijloze redacteur Zorin onmiddellijk van het redacteurschap te ontheffen!”

Zoja schudde haar lokken en ging vlug zitten.

“Wie wenst het woord?” vroeg Popov, terwijl hij naar de toehoorders gluurde.

Maar die zwegen.

“Het gaat erom, kameraden, dat we te doen hebben met een uiterst onnuttig element, enzovoorts. Wij hebben te doen met een opruier! Een opruier is nooit tevreden! Ook niet in het socialisme! Een opruier belastert de eerlijke werkers, die, naar men mag zeggen, met hun hele hart, enzovoorts! In onze tijd is de opruier een anti-Sovjet-element!”

“Mag ik het woord?” vroeg Nikolajev.

“Heel kort!”

“Ik ben tegen uitstoting van Ivagin uit de partij. Ik zie geen redenen om hem te beschuldigen van Trotskisme en opruiing. Ivagin is een arbeidersverslaggever. Hij brengt verkeerde dingen aan het licht. Men heeft niet het recht jacht op hem te maken!”

“Er is niemand, die jacht op hem maakt,” sprak Serebrovskij tegen, “maar er moet een maatstaf zijn! Hij is meermalen gewaarschuwd! Het is niet de eerste keer dat we met hem overhoop liggen. Het pleidooi van kameraad Nikolajev is totaal onbegrijpelijk. Wat houdt het in?”

Uit de vijfde rij, waar een groep nieuwe partijkandidaten boekhouders zat, klonken kreten: “Zeer terecht! Weg met hem!”

“Zo'n opruier!”

“Moeten we nog meer plichtplegingen maken?”

“Dat is vleierij aan het adres van het bestuur!” riep een van de technici, terwijl hij opsprong, “Kameraden, zijn wij een kudde schapen? Onze beste kameraad wordt uit

de partij gegooid en wij zwijgen of we met de mond vol tanden staan!”

Popov zwaaide vervaarlijk met de bel.

“Kameraad Novoselov!” schreeuwde hij, “ik heb u geen verlof gegeven om te spreken!”

Een verontwaardigd gejoel ging door de rijen, maar verstomde dadelijk.

“Dan vraag ik verlof.”

Popov boog zich naar Serebrovskij over en die fluisterde hem iets toe.

“Dat moet de vergadering zelf beslissen,” beet hij Novoselov toe, “de vergadering kan niet toelaten dat ze zo beledigd wordt, enzovoorts! Wij zijn geen kudde schapen, maar een organisatie van de partij! De schapen moet men elders zoeken, enzovoorts! Ik stel voor Novoselov het recht van spreken te ontnemen! Is iemand daartegen?”

Nikolajev verscheen onmiddellijk voor de tafel.

“In dat geval zal ik nog een paar woorden zeggen. Het is betreuwenswaardig dat we verplicht zijn hier zulke dingen te bespreken als het ontslag van de arbeiders-correspondent Ivagin. De kameraden bestuursleden moeten wel bedenken, dat zij hiervoor verantwoordelijk zijn!”

“Kameraad, kameraad!” riep Popov benauwd, “spreek alsjeblieft niet over zulke zaken!”

“Wat voor zaken?” zei Nikolajev schouderophalend, “we spreken toch over het ontslag van Ivagin?”

Maar Popov verloor helemaal zijn geduld. Zonder aan de bel te denken, schreeuwde hij gewoon door de hele zaal:

“Ik stel voor er het zwijgen toe te doen! Zulke demagogie staat de vergadering niet toe!”

Nikolajev wuifde met zijn hand. De vergadering kwam in beroering.

“Laat hem spreken!” riep iemand in de achtste rij.

“Waardeloos!” antwoordde men middenin.

“Er moet geluisterd worden!”

“Spreek, Emeljaan! Niemand kan dat zoals jij!”

“Afschuwelijk! Wat een aanmatiging! Men moet hem de mond snoeren!”

“Laat hem spreken!”

“Zo is het wel genoeg!”

“Ik heb een voorstel buiten de orde!”

“Sluit de discussie!”

“Weg met hem!”

In de algemene chaos bleef alleen Ivagin afzijdig. Hij zat rustig Popov aan te kijken en lachte in zijn vuistje. Popov zwaaide met de bel en vulde de ruimte met een oorverdovend lawaai. Vinokurov, die schuins naar het publiek keek, fluisterde snel iets tegen de zorgelijke en sombere Serebrovskij. Zoja verfrommelde zenuwachtig en van streek het groene tafellaken met de inktvlekken.

“Zeg zelf iets, Ivagin!” riep iemand met een lage stem.

“Juist, Ivagin, spreek!”

“Laten we naar kameraad Ivagin luisteren!”

Ivagin stak zijn hand op. De vergadering zweeg plotseling. Popov schoot met zijn bovenlichaam naar voren, waardoor de inktpot bijna viel.

“Maak je niet ongerust, kameraad Popov en de rest!” zei Ivagin spottend, “ik zal vandaag niets tegen de geachte vergadering zeggen!”

“Waarom niet?” vroeg iemand in de vierde rij.

“Och, het is de moeite niet waard die Popov en Serebrovskij te beledigen. Het zijn immers beste mensen! Het past toch niet hun autoriteit tegenover de massa te ondergraven, wel?”

En even vlug als hij opgestaan was, ging hij weer zitten.

“Zien jullie wel?” riep Serebrovskij uit, die zijn woede niet meer kon beheersen, zonder te wachten tot Popov hem het woord verleende, “zien jullie wel? Hij wil de vergadering zelfs geen uitleg geven! Hij vindt jullie zijn aandacht niet waard! Het heeft toch geen zin tegen schapen te spreken!... Hier zit de hele bende! Met gloeiend ijzer zullen wij de infectie uitbranden! Met gloeiend ijzer! Laat ze stemmen, Popov! Wat voor de duivel draal je nog?”

Popov haastte zich.

“Het kernbestuur stelt de volgende resolutie voor: de algemene vergadering stelt vast, dat een groep partijleden in onze kern stelselmatig de leiding van onze partij en het administratieve werk heeft ondermijnd. De algemene vergadering merkt op dat een van de meest in het oog lopende vertolkers van de geest en handelwijze van deze groep het partijlid Ivagin is. Om een eind te maken aan het ondermijnende werk van deze groep tegen de partij, oordeelt de algemene vergadering het nodig het besluit van het kernbestuur betreffende de verwijdering van Ivagin uit de partij goed te keuren. Tevens, opdat Trotskistische elementen niet het incident misbruiken om de organisatie van de partij ervan te beschuldigen zelfkritiek te verbieden, roept de algemene vergadering alle medewerkers van Moschozupr, hetzij leden van de partij of niet, op, negatieve

toestanden te onthullen en zowel de administratie als de kern bij te staan om de zwarte plekken in ons werk beslist te verwijderen.”

“Zijn er nog andere resoluties, enzovoorts? Nee? Wie is daartegen?”

“Vier stemmen. Dan verklaar ik de algemene vergadering gesloten!”

... NOVEMBER 1928

Wolken drijven over de natte daken. De loodgrijze lucht stort een vloedgolf van tranen op het zwarte plaveisel. Het water stroomt met woest geweld in de goten en schuimt op de metalen roosters van de putten. De koude wervelt in de straten en strijkt langs de natte muren. De auto's zijn bedekt door een mantel van regen. De mensen reppen zich, met paraplu's op, maar zonder overschoenen, want wie draagt er in Duitsland nu overschoenen!

In het vertrek, waar rode vaandels staan, hangen spreuken en in de hele hoek waar de internationale correspondentie ligt, wasemen de opdrogende kleren. De mensen krommen zich als natte kippen.

Alice wordt dus beschuldigd! Alice wordt veroordeeld! Ze heeft de ogen neergeslagen... Lijkt mijn hart ineem te krimpen? Een kleinigheid!...

“Dus, kameraad, u ontkent niet dat u in connectie staat met meneer Goetzke, officier van politie?”

De voorzitter sabbelt aan de punt van een kopieerpotlood. Hij merkt niet dat zijn lippen blauw worden.

“Nee, dat ontken ik niet.”

Heeft Alice dat gezegd? Ik herken haar stem niet. Waarom klinkt zij zo zacht?

“Hoe heeft u kennis met hem gemaakt? In wat voor verhouding stond u tot hem?”

...Ha, mooi zo! Alice wilde die vraag niet beantwoorden. Ik ben schijnbaar geen uitzondering. De hele organisatie

slaagt er niet in ook maar één woord over die politieman van haar los te krijgen... Alice, daar bereik je niets mee! Als je voelt dat je in je recht staat, moet je alles vertellen, alles, begrijp je? ...anders...

“Uw vader is nooit arbeider geweest, Alice Berg! Uw vader is een vijand van de arbeidersklasse. Waarom heeft u dat verborgen, Alice Berg? U heeft zich de dochter van een arbeider genoemd...”

Het gezicht van Alice is nog witter dan haar bloes.

“Ik ben schuldig,” zegt ze, “ik ben schuldig omdat ik dat verheelde! Maar ik kon niets anders! De dochter van een burgerlijke ingenieur zou niet in jullie kring opgenomen zijn!”

Dat is toch vreemd, Alice! Begrijp je zelf niet dat die officier van politie samen met je burgerlijke afkomst maken dat het publiek je woorden wantrouwt? Zeg je misschien nog iets meer, Alice?

De voorzitter doorbreekt de doodse stilte.

“Het is allemaal duidelijk. Wie wenst het woord?”

Ik wil opstaan, maar Erich legt zwaar zijn hand op mijn schouder.

“Je kunt later spreken.”

Hij herinnert mij eraan dat ik geen gelijke rechten heb. Toch zal ik wat zeggen! Erich ziet er altijd al ernstig uit, maar vandaag is hij werkelijk somber. Hij vertrouwde Alice, hij was overtuigd van haar oprechtheid, haar werklust. Hij is wreed bedrogen. Wat heeft die relatie met de officier van politie te betekenen? Hij waagt het niet de verdenkingen uit te spreken, waarover men in de afdeling spreekt. Wat betekent die leugen over haar maatschappelijke afkomst? ...Alice is geen kind en men kan moeilijk geloof hechten

aan haar naïviteit. Het is overduidelijk dat ze die leugen had kunnen vermijden! Natuurlijk had men haar niet helemaal vertrouwd, maar in een of twee jaar had ze haar oprechtheid kunnen bewijzen. Het is wat riskant in de communistische jongeren iemand te hebben, die tot nu toe in relatie heeft gestaan met de buitenwereld en deze relatie geheim houdt voor de organisatie! Daar komt nog bij het vreemde gedrag van Alice in dat dorp ten nadele van de plaatselijke communistische kern!

“Moet zij eruit?” vraagt de voorzitter.

Ik kan niet langer zwijgen. Ik heb zoveel te zeggen en spring op. Ik voel dat men mij aankijkt met buitengewone, gespannen aandacht. Ik voel dat Alice een kleur krijgt en dat Erich streng zijn hoofd schudt.

“Kameraden, ik ken Alice goed! Ik...”

Met een spottende glimlach kijkt Alice mij aan: “Is er misschien een advocaat voor mij opgedoken?”

Het koude zweet staat op mijn voorhoofd. Ik verzamel mijn krachten.

“Ik wil zeggen, dat ik het voorstel van Erich goedkeur!”

... DECEMBER 1928

Niemand corrigeert mijn manuscript. Ik ben er zelfs niet zeker van of het ergens voor deugt. Ik geloof niet, dat het gedrukt gaat worden. Toch wil ik meer dan ooit schrijven.

Vitalij herinnert zich het geval dat, toen hij 's nachts terugkwam van Zoja, hij op de vraag, waar hij was geweest, antwoordde, dat hij een verslag had gemaakt over de coöperatie. Olga was eigenaardig onaangedaan en vroeg koeltjes of hij ook aandacht had besteed aan de tekortkomingen van de coöperaties. Verbaasd over de vijandige toon, vergat hij dadelijk dat hij geen enkel rapport had gelezen. Op dat ogenblik kwamen hem blaadjes uit een notitieboekje voor de geest.

“Over welke tekortkomingen heb je het?”

“Nu, gebrek aan artikelen, lange rijen, hoge prijzen!... In heel Moskou is geen laken te krijgen. Laken en wol zijn een legende geworden. Men bestrijdt de zelfstandige handelaren, maar slechts één privépersoon profiteert ervan!”

Hij wilde heftig tegenspreken, maar kreeg de lucht van goede tabak in zijn neus. Hij hield ineens op met praten en keerde zich om. Er lagen een paar sigarettenpeukjes in de asbak. Olga had een mooie japon aan met een wit schort ter bescherming ervoor en waste het theegerei. Hij begreep de oorzaak van haar koele toon. De vraag “wie?” die een ogenblik door zijn hoofd schoot, moest dadelijk plaatsmaken voor een bittere, ironische glimlach. Stonden ze niet quitte? Had hij het recht om jaloers te zijn?

Maar nadien twistte Vitalij als regel niet meer met Olga. Om zijn gedachten niet te laten uitgroeien tot twijfels, trachtte hij zijn gedachten te concentreren op het op handen zijnde vertrek naar het buitenland. Hij bleef nu vaker thuis en bracht lange avonden door aan zijn schrijftafel. Het was nooit warmer dan 11 graden in de kamer en als het hard vroom, daalde de temperatuur tot 7 of 8 graden. Dan tekende een onzichtbare hand zilveren landschappen op de ruiten en schitterende pijlen straalden bij het witte licht van de elektrische lamp in de hoeken van het glas. Een glimmend stukje ijs viel naar beneden op het onderste raam en wachtte daar zijn lot af. Iedere morgen had Inge het verwijderd met een oud verroest mes. Als een goede huisvrouw veegde ze met een grote oude lap de plasjes vuil water van het onderste raam.

Vitalij werkte tot twee of drie uur in de nacht. Zijn voeten beefden van de kou en een rilling liep hem over de rug. Hij trok zijn hoofd tussen de schouders, boog nog dieper over tafel, maar ging door met schrijven. Als ze 's nachts voor Inge uit bed moest, schudde Olga verwijtend haar hoofd. Terwijl ze van achteren op Vitalij toeliep, sloeg ze vaak haar donzen hoofddoek om zijn schouder of een oud gebreid jasje.

Op zo'n moment was Olga hem na, verwant en kon hij haar begrijpen zoals vroeger. Op zo'n moment welde een groot verlangen in hem op naar volledige verzoening.

Maar de dagen gingen voorbij. Als Vitalij thuis kwam, waste Olga snel de vaat, gaf Inge te drinken, stopte haar in bed en ging dan naar de keuken om de was of de strijk van de vorige dag af te maken. En een keer slechts werd het kwellende zwijgen verbroken.

Oververmoeid was Olga vroeger dan gewoonlijk naar bed gegaan. Vitalij vond haar al in bed. Zachtjes kwam hij de kamer binnen, kleepte zich uit, terwijl hij probeerde geen leven te maken en ging naar de tafel. De nikkelen theepot was overdekt met een oud stuk bont, opdat het water niet zou afkoelen. De suiker, de boter, een schaal-tje met wat goedkope bonbons en een stuk brood lagen ernaast. Toen hij gegeten had, ging hij aan het werk. Om een uur of twaalf kreeg hij plotseling het gevoel of er iemand gespannen naar zijn rug keek. Dat gevoel maakte dat hij zich omdraaide. Hij zag twee starende ogen. Olga lag op bed met het hoofd op haar armen. Vitalij voelde zich niet op zijn gemak.

“Slaap je niet?” vroeg hij.

Olga schudde zachtjes haar hoofd.

“Al lang?”

“Nee.”

Vitalij begreep, dat ze sinds zijn thuiskomst niet meer had geslapen.

“Ben je ziek? Of ben je slecht gehumeurd?”

“Helemaal niet,” zuchtte Olga.

“Wat is er dan gebeurd?”

“Niets!”

Vitalij had zijn werk al weer hervat, maar toen hij hoorde, dat Olga een paar keer diep zuchtte, hield hij op.

“Wat is er met je gebeurd, Olga?”

“Niets! Ik ben alleen maar niet blij.”

Olga liet haar hoofd in het kussen vallen. Vitalij ging bij haar op het bed zitten en zij schoof direct opzij.

“Dit leven bevredigt mij niet.”

“Welk leven?” vroeg hij met ingehouden adem.

“Nou dat met jou...”

Wat gepikeerd door haar oprechtheid, merkte hij voorzichtig op:

“Maar ik dwing je toch niet beslist met mij te leven!”

“Dat weet ik. Als ik maar weg kon gaan, was ik allang verdwenen. Maar waarheen?”

“En hoe denk je dan wel,” weersprak jij, “waar de anderen naartoe gaan?”

“O, wat zou je graag van me af willen zijn!” riep Olga verdrietig uit, “maar er is zelfs geen kamer te krijgen. En behalve die kamer moet je ook nog leven!”

“Ik weiger niet om te helpen.”

“Hoe dan? Geef je me elke maand honderd roebels? Maar dat is nog geen geld! Ik zal ons kind het allernoodzakelijkste moeten weigeren. Zeg, duurt het nog lang?”

“Wat bedoel je?”

“De industrialisatie.”

“Wat heeft de industrialisatie hiermee te maken?” zei Vitalij schouderophalend, “De industrialisatie is de opbouw van het socialisme. Kun je dat nu niet begrijpen?”

Olga zuchtte.

“Zeg, Vitalij, hoe komt het dat ze ons geen goedkope en goede waar verschaffen?”

Waarom zijn onze verbruikskoöperaties, waarvoor we zo'n hoge contributie moeten betalen (in het buitenland betalen ze toch geen contributie?) zo hopeloos leeg? Waarom

importeert men uit het buitenland geen textielwaren en schoenen, die daar driemaal zo goedkoop zijn als hier?”

Vitalij dacht aan de sigarettenpeukjes in de asbak. Toch probeerde hij niet van het onderwerp af te dwalen en weerlegde:

“Dan zouden wij de invoer van machines en gereedschap moeten beperken en dat zou de opbouw van de eigen industrie vertragen.”

“Maar hebben we die nodig als de goederen uit het buitenland sterk en goedkoop zijn en de onze duur en snel versleten?”

“Maar de opbouw van het socialisme...”

“Opbouw van het socialisme! Is het socialisme realiseerbaar? Geloven de communisten dat zelf? Ik stel me de communisten voor als geniale bedriegers! Het komt me voor dat, als de godsdienst erin zou toestemmen het communisme te dienen, ze ons naar de kerk zouden sturen!”

Vitalij sprong bijna op.

“Olga, die gedachten heb je niet van jezelf!”

“Onzin,” zei ze schouderophalend, “niet iedereen leeft, zoals jij, met vreemde ideeën! O, wat een armzalige manier van denken heb jij, Vitalij! Heb je totaal iedere kritische houding tot de buitenwereld verloren?”

Met de handen op zijn rug begon Vitalij door de kamer te ijsberen.

“Ga alsjeblieft zitten! Je maakt me zenuwachtig!... Valt uit de goede bedoelingen van de communisten te verklaren dat ze schamel geklede vrouwen met zuigelingen op hun arm vijf tot zes uur in de kou laten staan voor de coöperatieve winkels? En voor dat genoeg betaalt men contributie, die soms bijna zo hoog is als een maandloon! Maar, let wel,

de communisten zelf staan niet in de rij! Zij sturen zelfs hun vrouwen er niet heen!”

“Olga, Olga, dat is wel het zwakste punt uit je filosofie!”

“Waarom?... Neem maar eens een Serebrovskij, Popov, Vinokurov!”

“Heeft Vinokurov daarover met jou gesproken?”

“Die is raak! Ik vraag me af wie jou geholpen heeft een beroep te kiezen, dat je geheel niet past! Je had openbaar aanklager moeten worden! Maar, waarom zou Vinokurov niet met me kunnen praten?... Is dat verboden? Ik heb niets te verbergen! Vinokurov heeft me één keer met zijn auto naar huis gebracht. Ik wist me geen raad met Inge op een groot plein! Ik kon geen tram te pakken krijgen. Je weet hoe bang ik ben op straat, in het drukke verkeer, voor de mensenmenigte en het lawaai. En die ondergrondse van jou zal wel nooit gebouwd worden!”

Ineens doodkalm en zonder afgunst te voelen, geuude Vitalij vermoeid. Olga schoot spottend in de lach.

“Wil je slapen? Merkwaaardig, zoals jij veranderd bent! En jij doet of je een man bent?”

Vitalij keerde zich opgewonden om.

“Wat wil je daarmee zeggen? Denk je dat er geen andere vrouwen in de wereld bestaan dan jij?”

“Zeker bestaan die!” grijnsde Olga, “maar natuurlijk niet voor zulke mensen zoals jij!”

Aanvankelijk voelde Vitalij in die woorden een verborgen ongerustheid, maar dat bleek gauw een misverstand.

“Denk maar niet, dat ik je zo nodig heb! Ik heb al gezegd, dat ik allang weg zou zijn, als ik maar wist waarheen!”

Haar stem werd rouwer.

“Het is geen grote vreugde om dat te bezitten, wat niemand anders hebben wil!”

Vreemd: door een kleinigheid, door zijn beledigde, zuiver mannelijke eerzucht, raakte Vitalij uit zijn doen! Olga wekte in hem het verlangen onmiddellijk te bewijzen dat ze zich vergiste. En zonder terughoudendheid vertelde hij haar alles over Zoja. Met open ogen luisterde Olga rustig naar hem en vroeg af en toe naar bijzonderheden.

“Gaf ze zich dadelijk, meteen aan je over? En was ze nog maagd? Zeg eens, Vitalij, is ze kleiner dan ik? Vond je haar kussen fijn?”

Vitalij schudde ondertussen zijn hoofd en sprak vlug verder, aanvankelijk alleen erop bedacht Olga te doen begrijpen, dat ze hem geen grote weldaad bewees door bij hem te blijven. Maar Olga deed niets dan vragen:

“Hoe was ze? Vrolijk? Lachte ze altijd? Speelde ze gitaar? Klaagde ze niet tegen je, dat ze moe was, dat ze geen gemakkelijk leven had? Maakte ze je helemaal niet bedroefd?”

En plotseling gingen Vitalij de ogen open. Wat is hij aan het doen?... Waar moet dat op uitlopen? Hij zweeg. Olga lag naast hem en drukte zich tegen hem aan. Hij voelde haar hete adem op zijn wang. Ze sloeg zelfs haar rechter arm om zijn hals en staarde hem oplettend aan zonder de ogen af te wenden. Vitalij schrok.

“Waarom zeg je niets meer?” vroeg ze rustig, “vertel eens, hield je van haar?”

Vitalij's hart zonk weg, verdween in de afgrond en liet een gapende leegte achter. Met zijn hart stroomde het bloed weg en een koude rilling voer door zijn lichaam.

“Olga,” zei hij zachtjes, “vergeef mij!”

Olga antwoordde niet en sloot haar ogen. Vitalij lag een paar minuten doodstil, bang om de minste beweging te maken.

“Olga, lieve Olgalief,” herhaalde hij, “vergeef mij, stommeling!...”

Daar Olga niets zei, begon hij zich schoon te praten. En tijdens die zelfrechtvaardiging voelde hij steeds kwellender de leegte, die de plaats van zijn hart had ingenomen.

“Olgalief! Begrijp me toch! Ik hield niet van haar... ik hield zelfs geen ogenblik van haar! Ik verafschuw haar en mezelf!... Waarom deed ik dat? Ja, je hebt gelijk! Waarom heb ik dat gedaan? Ik weet het niet! Misschien omdat het leven mij net zo min bevredigde als jou. Misschien omdat ik het thuis zo moeilijk had...”

Toen de gedachte over de moeilijkheid van het leven bij hem opgekomen was, spon Vitalij die verder uit.

“Je weet zelf hoe wij de tijd doorbrengen. Elke dag hebben we ruzie. Iedere nacht twisten we eindeloos!... Olga, liefste, ik heb toch iets anders nodig!”

Weer zweeg Vitalij in het besef, dat hij ellendige leugens vertelde, waar niemand behoefte aan had en die niets bewezen. Olga wendde haar omsluerde blik op hem. Vitalij keek haar vleiend in de ogen en zag opeens dat er tranen in stonden.

“Olgaatje!” riep hij angstig, “huil niet! Het is gedaan en voorbij!”

Er klonk een vreemde, onderdrukte kreet. Met trillende handen greep Olga naar haar keel en probeerde iets te zeggen. Vitalij keek haar verschrikt aan. Terwijl de kwellende kramp haar keel dicht drukte, trachtte hij haar te troosten.

“Lieve! houd op! Kalmeer! Er is niets ergs gebeurd! Het is allemaal voorbij!”

Olga's gezicht werd purperrood. Bevend van kou sprong ze pardoos uit bed en rende naar de kast. Vitalij keek haar ongerust na. Met alleen haar hemd aan zag Olga er uit als een meisjes van zestien jaar. Ze sprong op een stoel en begon iets te zoeken op de bovenste plank. Rinkelend vielen er flesjes op de vloer.

“Olga, wat doe je?” riep Vitalij met een stem, die niets menselijks had. Vlug goot ze een fles azijnnessence door haar keel.

“Olga!...”

Vitalij sloeg de fles uit haar handen, die hij met geweld uit haar mond had getrokken.

“Je bent gek geworden!” riep hij ruw en zag plotseling, hevig ontdaan, hoe het paarse gezicht van Olga krampachtig vertrok door de vreselijke kwellings. Geluidloos viel ze op bed.

Vitalij vloog naar de tafel. Daar stond een kan melk. Met trillende handen goot hij die in haar mond. Olga dronk, terwijl ze haar klapperende tanden tegen de rand van de kan drukte, dronk met reuzenslokken, tot ze het benauwd kreeg en de kan van zich af duwde. Vitalij bleef maar schenken, tot er geen druppel in de kan over was. Toen liep hij naar de telefoon.

... FEBRUARI 1929

Ik herinner me niet meer, hoe lang ik de pen niet ter hand genomen heb. Al die maanden had ik veel werk op de bouw. Berg meent dat ik mijn taak al heb vervuld. Maar zijn gevolgtrekkingen bevallen mij niet. Gisteren zei hij tegen mij:

“U heeft met eigen ogen kunnen zien, dat wij veel goedkoper bouwen dan de Fransen.”

“Bijna anderhalf miljoen roebels. Maar...”

Hij was verontwaardigd over mijn ‘Maar’.

“Wat ‘maar’?”

Ik keek naar het vernielde plaveisel, de aan alle kanten doorploegde natte grond, de zware vierkanten karretjes langs de houten borden. Berg had een regenjas aan. Die jas was nat, maar de kleren eronder waren droog. Dat kon men niet zeggen van de arbeiders. Wij liepen over de fundering van de toekomstige tunnel en de regen stroomde uit de grauwe hemel ongehinderd door de openingen tussen de metalen staven. Een ogenblik zag ik mijzelf midden in Moskou tijdens winterse vrieskou. Dat is inderdaad heel ongelukkig! Maar op de Parijse manier zouden wij op twee of drie plaatsen in de Mjasnitskajastraat schachten graven. Van daaruit zouden wij door verwarmde, afgesloten gangen ons ondergronds offensief doen! Bovendien is de metro in Parijs boogvormig en heel hoog, terwijl deze laag en gedrongen is!...

Berg noemde mij een filantroop.

“Het socialistische vaderland! Zorg voor de arbeiders! Daarvoor bent u bereid ettelijke miljoenen weg te gooien!”

Ik voelde er niets voor om met hem te redetwisten.

... FEBRUARI 1929

Bij de bouw van de metro is weer niet alles in orde. Bij de staking, die onlangs plaatsvond, moest de administratie het onderspit delven. Maar kennelijk heeft Berg alleen een stap terug gedaan voor een nieuwe uitval. In de laatste tijd is hij verbazend ongeleefd en beledigend tegen de arbeiders. Als dat zo blijft, zullen we de storm niet ontlopen.

... MAART 1929

Vanmiddag om twaalf uur is het werk aan de bouw van de nieuwe metro stilgelegd. Twee dagen geleden heeft Berg drie arbeiders ontslagen, die actie voerden tegen een nieuwe vorm van arbeidsregistratie. Dat miste zijn uitwerking niet. Gistermorgen heerste er grote opwinding onder de bouwvakkers. 's Avonds sloot de politie de linkse vakvereniging van de bouwvakarbeiders en verzegelde het lokaal.

En vandaag zit de wijk vol met politieagenten met valhelmen op en tot de tanden bewapend. Berg heeft verklaard, dat hij geen enkele concessie zal doen.

... MAART 1929

De mij opgedrongen en dit keer waarschijnlijk langdurige “werkeloosheid,” bracht mij terug tot het werken aan mijn roman.

Het is nu lente. Al weer lente!... Maar in mijn hart gaapt een leegte! Dus kan ik in gedachten alleen maar teruggaan naar het verleden, een helemaal niet ver verleden, één jaar slechts terug!

Serebrovskij verhuisde dinsdags naar zijn nieuwe woning en 's zondags al vierde hij dat heuglijke feit.

Om een uur of acht stonden er twee auto's en een paar huurrijtuigen bij de ijzeren balustrade. De chauffeurs dommelden vredig achter in de auto's en de koetsiers trappelden in de natte sneeuw bij het groenige licht van een gaslantaarn. Geruisloos gleeed de derde, onlangs met blauwe verf bespoten auto aan. Een man in een leren jasje sprong lenig op het trottoir, nadat hij het portier had geopend. De koetsiers zwegen plotseling en keken hem schuins aan. Een jonge vrouw stapte uit de auto. Toen ze op het trottoir stond, bleef ze staan en keek verlegen om zich heen.

Het was een wonderlijk rustige lenteavond. Teer blauw maanlicht bescheen de straat en wisselde af met grijze schaduwen van de huizen en fantastische tekeningen van takken, die over de tuinschuttingen keken. De natte sneeuw bedekte als een zware hoed de scherpe punten van de ijzeren stangen en de grijze stenen zuilen.

De man zei halffluid iets tegen de chauffeur. Arm in arm met zijn gezellin liep hij op het huis toe.

Marietje, het dienstmeisje van Serebrovskij, deed de deur voor hen open.

“Zijn er veel gasten?” vroeg Vinokurov, terwijl hij Olga uit haar mantel hielp.

“Ongeveer vijftien mensen.”

Toen ze haar buitenste kledingstuk had uitgedaan, stond Olga in haar enige feestjapon. Ze liep naar de spiegel. In de spiegel zag ze de kamer, die bruin behangen was. In de zoldering was een matte gloeilamp geschroefd. Op de gele houten kapstok hingen herenjassen en damesmantels met kostbaar bont over elkaar heen.

Vinokurov stak een sigaret op en keek Olga van opzij aan.

“Komt uw man beslist niet?” vroeg hij plotseling.

“Ik denk van niet!” antwoordde Olga glimlachend. Voor het eerst sinds haar huwelijk kon ze vrij ademen. Ze traden de ontvangkamer binnen en Vinokurov stelde Olga voor:

“Mag ik u voorstellen, kameraden: Olga Alekseevna, de vrouw van ingenieur Zorin!”

Confuus ging Olga de halve kring van gasten rond.

“En uw man,” wendde Bobrov zich tot haar, “wil die niet komen?”

“Wat jammer, wat jammer!” merkte ingenieur Kiselov verheugd op.

Iedereen schudde meelevend het hoofd. Het gesprek ging meteen weer verder en Olga scheen men te vergeten. Vinokurov deed haar plaats nemen in een groen pluchen leunstoel naast een klein gelakt tafeltje.

Onophoudelijk kwamen er gasten, die de kamer vulden en de gastvrouw was al twee keer naar het vertrek gegaan om meer stoelen te halen. Tsjernjaev kwam met Vera Velikonskaja. Hij liep op Olga toe en stond met zijn magere stijve lichaam kaarsrecht omhoog gestrekt als een fabrieksschoorsteen.

“Tsjernjaev met zijn... eh... vrouw!” stelde Vinokurov hen voor, ‘waar werkt u nu, kameraad Tsjernjaev?’

“O, die is nu een hoge Piet!” antwoordde Kiselov in plaats van Tsjernjaev, terwijl hij in een oogopslag het sierlijke figuurtje van Vera in zich opnam.

“Hij is nu bijna onbereikbaar voor ons, stervelingen! Men heeft je toch in rang verhoogd, nietwaar Tsjernjaev?”

“Door de goede zorgen van onze hooggeachte kameraden!”

Popov mompelde goedkeurend iets van achter uit zijn leunstoel en blies door zijn neusgaten. Tweemaal was hij al in de eetkamer geweest. Daar had Serebrovskij de flessen uitgesteld op een lange bruine loper van wasdoek, die over de aan elkaar geschoven tafels lag.

Vera was nog erger van streek dan Olga. Hierdoor misschien voelden ze wederzijdse sympathie, toen ze elkaar aankeken.

“Wat een mensen zijn hier!” riep Vera, “ik houd niet van zo’n massa!”

Olga keek haar meevoelend aan.

“U heeft gelijk. Het is heel moeilijk! Met zoveel mensen om mij heen voel ik me eenzamer dan in mijn eentje!... bent u bij hen op kantoor?” vroeg Olga, terwijl ze met haar hoofd naar de gasten wees.

“Ja!... of eigenlijk: nee!... Ik was daar vroeger. Nu werk ik bij een andere trust!” – Vera werd vuurrood – “en u?”

“Nee,” zuchtte Olga, “ik ben huisvrouw!... Maar dan kent u hen dus allemaal goed? Zeg eens, wie die dame is, die me aankijkt?”

Vera keerde zich bruusk om.

“Dat is Zoja Ivanovna Sjipova, de privésecretaresse van kameraad Serebrovskij.”

Zonder een oog van Olga af te wenden, sprak Zoja met Serebrovskij, die zo juist de kamer was binnengekomen en zich over haar stoel boog. Ze droeg een zwarte fluwelen japon, die haar mollige schouders, hals en een deel van haar rug vrij liet.

“En die mevrouw?” vroeg Olga, terwijl ze naar Anna Petrovna wees, die de deur in kwam, “O, is dat de vrouw van Serebrovskij? Zulke vrouwen mag ik graag!...”

“Waarom?” vroeg Vera verbaasd.

“Dat zijn energieke vrouwen! Ze laten de mannen naar hun pijpen dansen! Merkt u niet, dat dit zachte meubilair, de vloerkleden, snuisterijen en de zijden gordijnen de vervulling van haar wensen zijn?”

Vera keek Olga verlegen aan.

“Ik maak haar geen verwijt!” haastte deze zich haar gerust te stellen, “goede meubelen en gezellige huiskamers zijn toch niet ongepast? Zeg eens eerlijk, zou u niet net zo iets wensen?”

Anna Petrovna, die trachtte de in haar hart opkomende woede te onderdrukken, groette Zoja vriendelijk. Na een verachtelijke blik te hebben geworpen op haar man, die zich aan Zoja vastgeklampt had, trad ze op Vinokurov toe.

“Mijn beste Oleg Jurjevitsj!” zei ze melodieus, maar zo luid, dat haar man het moest horen, “wat ben je laat!”

De deur ging open en, de portières opzij schuivend, verscheen Dobrochotov op de drempel.

“Oooh!” galmde ingenieur Bobrov vrolijk met zijn zware basstem, “daar komt de baas zelf!”

De gastheer spoedde zich vriendelijk naar hem toe.

“Petro Ivanovitsj! Hoe kunt u dat doen! U houdt ons allen op! We gaan toch niet zonder u aan tafel!”

“Pardon, heren excuseer!” lachte Dobrochotov goedhartig. “ik ben een beetje laat! Een paar nare zaakjes! Hallo, goedendag! Nu, Michael Sergeevitsj, ik feliciteer u met uw nieuwe woning. Hoewel, het ziet er uit als een coöperatief huis, maar dat doet er niet toe!”

Hij glimlachte breeduit en van de weeromstuit glimlachten alle gasten mee.

“Wie heeft het gebouwd?”

“Een kennis van ons, Petro Ivanovitsj! Een opmerkelijke bouwmeester, kan ik u zeggen! Daar is hij!”

Dobrochotov stak Vinokurov zijn grote behaarde knuist toe.

“Zeer aangenaam! Ik heb gehoord, dat u bij het bouwen uw eigen uitvinding heeft toegepast. Naar men zegt heeft u brandvrije muren van een speciale stof uitgevonden?”

“Dat is helemaal juist,” voegde Vinokurov er bescheiden aan toe, “van goedkoop materiaal: een speciaal mengsel van steen en hout. Goedkoop en sterk!”

“U heeft er dus flink aan verdiend? Heeft u patent genomen op die uitvinding?”

Dobrochotov bulderde van het lachen en wendde zich tot Serebrovskij:

“Ik herinner me, dat toen ik op de middelbare school was, ik jou waardeloos vond, Michael Sergeevitsj. Weliswaar kon ik in schoonschrijven en Russisch niet aan je tippen en werd tenslotte in de vierde klas van school gestuurd, maar ik had niet de minste waardering voor je! Je was te fijnzinnig en te vredelievend! Neem me niet kwalijk, ik heb me kennelijk vergist! De tijden zijn veranderd! Er is ander materiaal nodig!”

De gasten luisterden nu zonder een woord te zeggen, terwijl ze vol aandacht naar de machtige gestalte met de zorgvuldig naar twee kanten gekamde volle baard keken.

“Maar het huis heeft, zo te zien, toch niet weinig gekost,” zei hij ernstig.

“Er bestaat een woningcoöperatie, Petro Ivanovitsj,” mengde Kiselov zich in het gesprek, “zo gezegd, een gemeenschap, gemeenschappelijke gelden!”

“Haast niet te geloven!” zei Dobrochotov hoofdschuddend, “Is de contributie hoog?”

“Wel, Petro Ivanovitsj, zouden wij een hoge contributie kunnen betalen? Wij zijn maar arbeiders, zagezegd, proletariërs!”

“Dat is een andere zaak. Michael Sergeevitsj bouwt zeker aan het socialisme met geld van de staat en wel, hij heeft onder andere ook het huisje aan het socialisme toegevoegd! Wat is nu één huisje in verhouding tot het socialisme? Niet meer dan een kleinigheid!”

Onder de algehele vrolijkheid raakte Anna Petrovna de mouw van haar man aan.

“Michiel, nodig ze aan tafel!”

Aan tafel werd veel gegeten en veel gedronken. Marietje ging met de gans rond, daarna met een koud biggetje met mierikswortel, toen met een steur, die schommelde in een lillend schijnsel. De gasten namen sprout, sardines, bonito en ham op hun bord. Ieder ogenblik knalden de kurken en schonken de mannen goudkleurige wijn in doorzichtige kristallen kelken. Toen Olga twee glazen op had, weigerde ze het derde, maar Vinokurov schonk het toch in.

“Het hoeft niet meteen, Olga Alekseevna!”

Er werd geklonken: op de heer des huizes, op zijn vrouw, op de dames en de gasten. Tenslotte stelde Vinokurov een drank op de ondergrondse voor.

“Waarde vrienden,” zei hij, terwijl hij opstond en de glans van de portwijn in zijn glas bewonderde, “het is u allen wel bekend wat voor een vervoerscrisis de hoofdstad van de Sovjet-Unie doormaakt! Sinds lang werken onze vooraanstaande ingenieurs met volharding aan de oplossing

daarvan. Maar in de laatste tijd steekt onze jonge collega Zorin opmerkelijk boven de anderen uit. Jammer genoeg is hij niet in ons midden! Maar zijn vrouw is hier! Laten wij in haar persoon hulde brengen aan de toekomstige ondergrondse in Moskou!”

“Hoera!” riep Bobrov.

“U moet beslist drinken,” zei hij tegen Olga. Zij protesteerde.

“Drink toch! Ik heb al tien glazen op zonder dat het te merken is,” zei Vera, die links van haar zat en zich naar Tsjernjaev boog, om haar te overreden. Olga dronk. Vinokurov schonk dadelijk nog een glas vol. Ze voelde het hoofd draaiërig worden en tikte hem op de mouw.

“Kameraad Vinokurov, ik kan niet! Geef me niet meer!”

“Ach, dat is niets, Olga Alekseevna! We zijn hier met z'n allen!”

Om middernacht viel het Serebrovskij plotseling op dat de gordijnen voor de ramen niet helemaal gesloten waren. Hij zei dat fluisterend tegen Tsjernjaev. Die stond op, verdween ergens heen en ging niet meer zitten.

“Vriend, dat hoeft helemaal niet!” mompelde Bobrov, die een nieuwe heildronk wilde uitbrengen, “Wat hebben wij te vrezen in de eigen partij?... We hebben geen gesloten gordijnen nodig! Niet waar, Marietje?” wendde hij zich even tot zijn blonde blozende buurvrouw, terwijl hij haar hoofd tussen zijn handen nam en haar hals kuste. Zonder haar hoofd los te laten, vervolgde hij, nadat hij met zijn vinger tegen een fles getikt had:

“Dames en heren, opgelet! Er is een voorstel tot het oprichten van een nieuwe vereniging!”

“Een maatschappelijke organisatie, om zo te zeggen?” giechelde Osipov.

“Ja, precies, een maatschappelijke organisatie!”

“Er zijn er al genoeg, Basil: IRH, Aviakem^[23] en Weg met het Analfabetisme!”

“Dat is een vergeefse gedachte van je! Volkomen vergeefs! Heb ik niet gelijk, Dames en heren? IRH en Aviakem zijn broodnodige verenigingen! Waarom? Aviakem verdedigt ons socialistisch vaderland! En wie zijn dat socialistisch vaderland? Dat socialistisch vaderland zijn wij! Heb ik gelijk?”

“Ja, je hebt gelijk! Maar de IRH,” riep Kiselov.

“De IRH? Vraagt u wat de IRH is?” Bobrov lachte spottend. “N-nee, dat zeg ik u niet! Dat zult u wel merken in de praktijk. Kijk, broeder, als u in de gevangenis verzeild raakt, dan zult u weten wat de IRH is! Niet waar, ha ha?”...

Het dronken gebulder overstemde zijn woorden.

“Wat voor vereniging stel je dan voor op te richten, kameraad Bobrov?” giechelde Osipov weer.

“Dames en Heren, ik stel voor een vereniging uit het roemrijke tijdperk van de eerste revolutie nieuw leven in te blazen, de vereniging van de kaarsstompjes!” Ha ha ha!

Kiselov lachte luid en fluisterde iets in het roze oor van zijn buurvrouw, waarbij hij met zijn neus op de schouder de bloes wegschoof.

“Kasteelruïnes?” zei Kiselov, die het dadelijk begreep, “dat kan geen kwaad! Hoor je dat, Katrien? Hij stelt de vereniging van kaarsrestjes voor! Hahaha!”

---

23 IRH: Internationale Rode Hulp; Aviakem is een organisatie die helpt bij de verdediging van staat

Kiselov lachte luid en fluisterde iets in het roze oortje van zijn buurvrouw, terwijl hij zijn neus op haar schouder drukte, waar de bloes van afgeleden was.

“Waarom kaarsstompjes,” sprak Serebrovskij tegen, “laten we iets oorspronkelijkers kiezen! Laten we haar de... eh... vereniging van Bajadères noemen!”

“Dat is vreemd,” zei iemand twijfelend, “bajadères zijn alleen maar vrouwen. Er zijn hier toch ook mannen!”

“Juist,” gaf Serebrovskij toe, “dan moet het de vereniging van... eh...”

“Kom, Michael Sergeevitsj,” bemoeide Vinokurov er zich mee, “we moeten iets nieuws uitvinden! Ik stel voor: de vereniging van de zoete dromen!”

Hij lachte terwijl hij naar Olga keek. Ze kromp bevend in elkaar, alsof ze het koud had. Haar hoofd was loodzwaar. Ze probeerde haar benen te bewegen en die leken wel van hout. Iemand verkondigde als beneveld:

“Laten we ons niet generen! Laten we open en bloot doen waar we behoefte aan hebben!... Willen we drinken? Dan drinken we!... enzovoort. Kijk hier... moet niemand bang zijn voor de ander! We zullen het benodigde publiek optrommelen en wie niet vrijwillig meegaat, die dwingen we!...”

Osipov schonk met bevende handen de rest van de Madeira in zijn glas. Het glas viel op de vloer, rinkelde klagend en versplinterde.

“O, mijn glas!” kreunde Osipov smachtend, ‘waarom heb ik je kapot gemaakt?’”

Hij brak plotseling in jammerklachten uit en begon zijn stukgevallen glas te bewenen alsof het een dood kind was... Terwijl hij iets mompelde, kroop hij onder de tafel

om de stukken bijeen te rapen, maar schoot daar opeens tussen de knieën van Anna Petrovna en gaf over op haar japon. Terwijl ze met weerzin, maar zonder te schelden, het braaksel afschudde, stond Anna Petrovna op. Bobrov gaf haar een arm en leidde haar naar de slaapkamer.

Uit de voorkamer kwam Tsjernjaev met een triomfantelijk gezicht. Hij bracht drie onbekende vrouwen mee. De mannen uitten goedkeurende kreten.

“Waar heb je die vandaan gehaald?” riep Kiselov, terwijl hij van zijn Katrien afschoof, die dadelijk overhelde naar de andere kant, naar haar linker buurman.

“Hé, het doet er niet toe waar ik ze vandaan heb! Wat voor de duivel! Neem wat je krijgen kunt en geniet ervan!”

Olga pakte Vinokurov's hand.

“Laten we weg gaan! Laten we direct naar huis gaan! Dit is afschuwelijk! Ik kan niet meer! U moet! Ik wist niet!... Nu, dadelijk!” stamelde ze onsamenhangend en brak in snikken uit.

“Onzin!” onderbrak Vinokurov haar, “Dat is absurd! We gaan alleen naar de andere kamer. Laten zij maar hier blijven. Wij gaan er vandoor naar waar niet zulke dronkemans tronies zijn!”

Hij hielp Olga opstaan en lokte haar mee, de donkere logeerkamer in. Na hen stonden nog twee paren op. Serebrovskij wees hun zwiingend de deur met de zware portières tegenover de logeerkamer en ging zelf daarheen met Zoja. Er bleven nu alleen een paar mannen en drie publieke vrouwen in de eetkamer achter.

“Toe, schiet op, kleeid je uit, schatjes!” riep Popov luid en begon ongeduldig de bloes weg te trekken van één van de meisjes, die hij gegrepen en op zijn knie gezet had.

... APRIL 1929

De staking duurde 25 dagen. Als de sociaaldemocraten niet tegenwerkten, zou de administratie ook dit keer het onderspit delven. Maar gisteren zag ik met eigen ogen hoe het verraad tot stand kwam.

Wij zouden met Erich naar de vergadering van de arbitragecommissie gaan. De verraderlijke Berlijnse hemel bezorgde ons een sneeuwstorm. In het schemerlicht van de grauwe dag leken de donzen witte metaaldraden op zilveren versierselen uit de kerstboom. De van kou gebogen kranen rekten verbaasd de halzen uit om te luisteren of niet ergens een ontwaakt karretje piepte. Maar de wagentjes, die de wind zorgvuldig met een sneeuwdeken bedekt had, sliepen samen met de rails in de uitgegraven geulen. In de schemerdonkere lucht hoorde je het lawaai van de mensenmassa en gesprekken. Voorovergebogen en trappend, met één hand aan hun fiets, wachtten de arbeiders op straat het resultaat af.

Even hielden wij stil bij het distributielokaal van de Internationale Arbeiders Hulp. Boven de ingang hing een wiel met het opschrift: “*Die IAH verschickt die Kinder der Arbeiter*”.^[24] Aan de deur vormden kinderen met zieke ogen een rij. Berta is in de weer bij de ketel met een reusachtige lepel. Zij en haar Otto zijn onvermoeibaar! Dat is werkelijk benijdenswaardig! Ze zijn overal waar men hen nodig heeft! Ze maken totaal geen onderscheid tussen de eigen en vreemde kinderen.

“Dag Berta!”

---

24 De IAH zendt de kinderen van de arbeiders uit

“Dag Vitalij! Als je wilt, zal ik een woordje Russisch voor je opzeggen: ‘*Polno, prat, moljodets, ti vetj ne djevitsa*’.”^[25]

Zegt ze dat speciaal voor mij, of alleen omdat ze Russisch leert? Ik was bijna in de lach geschoten, maar ze schudde dreigend haar vinger.

“Kwispelstaart maar niet, Vitalij! Beken maar, dat je gezicht er nogal vreemd uitziet! Weet je hoeveel maaltijden wij verstrekken! Iedere dag zo’n zeshonderd! Hoe zeg je dat in het Russisch? – *Foent izjoema?*”^[26]

En Berta is mij gelijk vergeten. Een oude vrouw zei angstig, dat er tenslotte niet voldoende maaltijden zouden zijn. Zou het niet beter zijn de staking te beëindigen? Dat zegt de priester al lang tegen haar!... Maar Berta heeft een scherpe tong.

“Komt hij vaak bij u, mevrouw Genzel? Houdt hij u van het werk? De kinderen schreeuwen zeker terwijl hij u uit de Heilige Schrift preekt? Als u hem nu eens met de kolen schop op zijn kale kop sloeg!?”

In de vergadering verklaarde Berg: “De Parijse bouwonderneming heeft de arbeidsproductie van de metro verdubbeld. Dat stelt ons in een nadelige situatie; 50% van de arbeiders kan zonder meer ontslagen worden. De overigen doen net zoveel werk als voorheen allen tezamen.”

Dit keer hield ik mij niet in. Ik vergat dat ik in een kapitalistisch land was.

“Dat is onmenselijk!” zei ik.

“In de USSR bestaat rationalisatie ook,” merkte Berg ironisch op.

---

25 Huil niet, dappere, je bent toch een man en geen meisje!

26 Letterlijk: het is geen pond rozijnen > dat is geen peulenschil

Erich antwoordde voor mij:

“In de USSR werken de arbeiders voor zichzelf! En hier voor de zakken van de heren Burgers!”

Berg haalde onverschillig de schouders op. Hij stelde een vrije keus voor: opvoering van de arbeidsnormen tegen hetzelfde loon of vermindering van het loon bij dezelfde normen.

“De sociaaldemocratische kameraden zullen mij steunen,” zei hij met een hoofdknik naar de banken, waar een aantal dikke speknkken zat.

Toen wij de vergadering verlieten, terneergedrukt door de overgave zonder strijd, overlaadde men ons met scheldwoorden.

“Lakeien!” schreeuwde men ons toe, blijkbaar in de veronderstelling dat wij functionarissen van de vakvereniging waren, “schoothondjes!”

Sociaaldemocraten vlogen uit kroegen toe om ons te helpen, in de mening, dat wij hun hulp nodig hadden. Maar de eerste socialist met dit waanidee, die kwam aanrennen, verkocht Erich een klinkende klap op zijn wang. Op het punt van een groot schandaal te genieten, moest ik plotseling mijn ogen sluiten voor een fel elektrisch licht.

“Zurück!”

Voor mij stond als een dreigende waarschuwing een politieagent.

Punt uit, mijn beste Sovjetburger! Je bent naar Berlijn gekomen om een studie te maken van de bouw van de ondergrondse en niet om door arbeiderswijken te lopen. Als je 's avonds niets te doen hebt, schrijf dan romans! Dat verontrust tenminste meneer Zörgiebel niet en gaat niet ten koste van je zielenrust.

Overigens...

Ondertussen troostte Vinokurov Olga in de logeer-kamer. Zij hilde niet meer en klaagde alleen maar, tegen zijn schouder gedrukt, terwijl er vaag duistere, nare gedachten door haar hoofd speelden.

“Mijn hemel, wat afschuwelijk! Waarom heeft u me hierheen gebracht?”

“Het heeft niets te betekenen, Olga Alekseevna! Laten zij zich amuseren! Dat gaat ons niet aan!”

“Oleg Jurievitsj, lieve man, ik ben zo ongelukkig! Dat noemt men van de regen in de drup terecht komen!... Luister, maak me dood! U heeft een revolver. Laten we naar buiten gaan. U schiet me dood en alles is voorbij! Niemand zal het te weten komen!”

“Toe, houd op, Olga Alekseevna! Houdt je man niet van je? De duivel hale hem! Is hij dan de enige man op de wereld?”

Vinokurov omhelsde Olga en drukte haar steeds vaster tegen zich aan. Ze beefde.

“Nee!... Doe dat niet! Ik ben bang!”

“Onzin! Ik doe je niets. Ik vind je gewoon aardig!”

Olga zweeg een ogenblik.

“Ik ben helemaal alleen. Er is alleen maar onverschilligheid om mij heen of nog iets afschuwelijks als daar!”

“Je hebt ongelijk, Olga Alekseevna! Er bestaat nog iets anders, bijvoorbeeld...”

Vinokurov boog zich snel voorover en perste zijn lippen op de zachte lippen van Olga. Ze stribbelde niet tegen. Elke seconde voelde zij scherper de giftige stroom van mannelijke hartstocht. Ze werd hoe langer hoe angstiger en kon toch haar lippen niet terugtrekken.

“Lieveling, doe dat alsjeblieft niet!”

“Waar ben je bang voor? Ik neem nooit een vrouw zonder haar toestemming.”

Maar Vinokurov was niet meer tevreden met kussen. Ze trok zich krampachtig samen in zijn armen.

“Nee, nee, dat mag je niet doen! Dat sta ik niet toe!... Hoor je, dat sta ik niet toe!...”

“Stil!... men kan ons horen! Ik maak je niet tot de mijne! Ik wil alleen je lichaam aanraken!”

Met een plotselinge beweging trok hij haar ondergoed stuk. In de kamer schreeuwde iemand verschrikt. Olga rukte zich los, rende naar de deur en deed het licht aan. Daar zat achter in een hoekje van de pluchen divan met van angst opengesperde ogen Vera Velikonskaja.

... APRIL 1929

Ik zit te eten in een klein restaurant niet ver van mijn huis. Ik vind het aardig vanwege de veranda, die boven de Spree uitsteekt. Op warme dagen zit het publiek niet in de benauwde zalen, maar geniet van de frisse lucht. Ten gerieve van de bezoekers is de veranda verdeeld in aparte hokjes, die echter slechts gescheiden zijn door dunnen houten wanden.

Dankzij die wanden heb ik vandaag een interessant gesprek gehoord. Er spraken blijkbaar vier personen. Minstens drie van hen ken ik. Toen zij hun kamertje binnengegaan waren, zei de oude stem, die ik al eens in het Admiralspalast had gehoord: "Heren, mag ik u voorstellen: mijnheer Seleznjov! Wij hebben vroeger samen in Siberië in hetzelfde regiment gediend. Hij was een energieke en dappere officier!"

Als antwoord hoorde ik een werkelijk heel vreemde lach. Iemand maakte halfluid de opmerking:

"Waarom aan het verleden herinneren? Uw zuster heeft mij met klem verzocht u meer aan de toekomst van uw dochter te laten denken dan aan uw eigen verleden."

De zelfverzekerde stem kwam mij heel bekend voor, maar de lach klonk vreemd. Ik heb deze man, aan wie de stem toebehoort, nooit horen lachen.

"Over de toekomst van mijn dochter?" zuchtte de oude heer, "wat moet ik daarvan denken? Het maakt niets uit of ik daaraan denk of niet!"

En hij wendde zich dadelijk tot zijn gespreksgenoten:

"Dat is ingenieur Berg, mijnheer Seleznjov. Hij is socialist, maar de man, die u een beetje kent."

De stem van Berg merkte zijdelings vriendelijk op:

“Mag ik uw aandacht erop vestigen, mijnheer Seleznojv, dat alleen de praktische zijde mijn belangstelling heeft! Onder andere, de vraag betreffende de concessies. Daar hopen wij op. Wat de politiek betreft...”

Seleznojv lachte weer en opnieuw klonk die lach abnormaal voor deze mij bekende stem.

“Politiek is geconcentreerde economie, heeft Lenin gezegd! Nietwaar, *Genosse?*”

“Ik wilde alleen maar de gedachte uitspreken, dat wij onze eigen politiek voeren. Wij kunnen slechts onder bepaalde voorwaarden een contract met u afsluiten!”

“Natuurlijk! Later zullen wij over onze familieaangelegenheden spreken!”

Ik begreep er geen woord meer van. Er kwamen blijkbaar nog twee personen het naburige kamertje binnen en men ging over in het Frans. Ik verliet onmiddellijk het restaurant en stond een paar uur op het trottoir. Tot mijn verbazing verscheen er niemand. Toen mijn geduld op was, ging ik weer naar binnen, maar ze waren al weg.

... APRIL 1929

Voor de laatste keer wijd ik mijn tijd aan het vorige jaar.

Plotseling deed de lente haar intrede en de winterige dagen met vorst veranderden in helder, warm weer. De sneeuw smolt snel, legde de natte aarde bloot en de mensen vertraptten het slik op het plaveisel, terwijl ze het met hun overschoenen overal heen persten. Vitalij drong zich met Ivagin door de menigte op het Ochotnyj Rjad.^[27] De heldere zon hing als een gouden dukaat in de lucht en overgoot vriendelijke grijnzend de mensen met warmtestralen. Ivagin liep kwiek en zag er dankzij zijn studentenmuts met het techniek-insigne en het korte versleten jasje echt jongensachtig uit. Het brede gezicht zonder wenkbrauwen glimlachte met bijziende ogen liefkozend naar de zon. De grote oren, die onder zijn muts uitstaken, bewogen een beetje.

“De duivel mag weten, hoe goed!” spotlachte hij, waarbij hij zijn tanden liet zien. Vitalij ademde hoorbaar de zonnige lucht in en lachte.

“Wij, Ivagin, wij staan nu op dezelfde plaats, waar het metrostation Ochotnyj Rjad zal komen.”

“Ik begin het nu te geloven! Als Zorin naar het buitenland gaat, zullen we zeker een ondergrondse krijgen, niet?” zei Ivagin schertsend.

Boven het Ochotnyj Rjad hing een lawaai van jewelste. De ontdooide handelaars zaten op houten kisten en schreeuwden:

“Wie heeft er kip nodig?”

---

27 een marktplein in Moskou

“Een gans voor een prikje!”

“Aardappelen! Aardappelen!”

Reeds van veraf zag Vitalij een rood-blauwe wolk van luchtballonnen boven de hoofden schommelen.

“Stop, Ivagin! Ik zal een afscheidscadeautje voor mijn dochter kopen!”

Een invalide man in een grijze jas van soldatenstof en zonder muts op werd bestormd door een menigte, die even kleurrijk was als zijn ballons. Een luxe dame met een astrakanmantel en sierlijke handschoenen aan had een lange groene worst van hem weggetrokken, die naar de hemel probeerde te vliegen. Op dezelfde plaats sjacherde een armoedig geklede vrouw in een kort, afgedragen jasje. Een oud grootmoedertje, in een reusachtige sjaal vol gaten gewikkeld, vroeg tien kopeken korting.

Vitalij koos een lichte rode ballon, maakte hem glimlachend aan een knoop vast en wilde al weggaan, toen hij plotseling weer stil hield. Een jonge knaap in een jasje vol vetvlekken draaide een bosje sneeuwkllokjes in zijn hand rond.

“Hé, nu staat hij weer stil!” zei Ivagin verbaasd.

“Kijk eens, sneeuwkllokjes!” glimlachte Vitalij, van zijn stuk gebracht.

“Nou, en??”

“Die wil ik kopen.”

“Voor wie?”

Vitalij boog het hoofd, alsof hij zich schaamde.

“Voor mijn vrouw!”

Ivagin glimlachte warm.

“Koop ze dan en laten we voortmaken! Ik snak naar eten!”

In het hok op de zesde verdieping, waar Ivagin huisde, deed Vitalij van de deur tot aan het raam precies drie stappen heen en drie terug en sprak snel, terwijl Ivagin de magere soep verorberde.

“Ivagin, begrijp me, er is iets duivels met me gebeurd! Het wil niet met het werk!”

“Dat is niet zo goed! Droom je voortdurend over het buitenland, hè?”

“De duivel mag het weten! Misschien wel! Vooral de laatste tijd! Ja, dat is heus een evenement! Eerst peinsde ik er niet te veel over. Weet je, het was zo onverwacht en tot de laatste dag, tot gisteren toe, toen ik het paspoort kreeg, kon ik het niet geloven... Maar nu is het toch waar!”

Vitalij haalde het rode boekje met het gouden Sovjet-embleem op de buitenkant uit zijn zak.

“Laat eens zien, dat is interessant!” zei Ivagin nieuwsgierig en keek over zijn linkerarm, “Staat het in het Frans, zeg je? Wel, dan ben je dus al half een buitenlander! Dat doet er niet toe! Jij bent de man voor deze zaak!”

“Of we de ondergrondse naar het model van Berlijn of Parijs bouwen is naar mijn mening niet belangrijk. Belangrijk is dat we hem zelf bouwen en niet in concessie, hè? Het is toch gemakkelijk dat de vreemdelingen te doen inzien, vriend! Nee, laten we van hen leren, maar met eigen krachten bouwen, hè? Wat denk jij daarvan?”

Ivagin lachte vrolijk, stond op en legde zijn handen op de smalle schouders van Vitalij.

“Kijk, vriend! Ik ken je als mezelf! Je hoort niet bij een partij, maar staat geheel aan onze kant! Ik wil je nog dit aanraden: als je vrije tijd hebt, ga dan niet naar de kroeg!

Blijf in de buurt van onze broeders, de arbeiders! Je moet daar geen propaganda maken (dat gebeurt zonder jou al genoeg), maar vriendschap sluiten met de Duitse kameraden, kijken hoe zij leven, hun over ons vertellen en later ons over hen. Dat is mijns inziens je plicht!”

“Goed,” zei Vitalij, “ik neem je raad met beide handen aan! Maar over jouw eigen zaak, Ivagin, maak ik me ernstige zorgen. We zijn vrienden geworden en jouw lot is mij niet onverschillig. Wat, als de controlecommissie je niet in je recht herstelt?”

“Nou, wat zal het gevolg zijn? Zal de revolutie te gronde gaan, denk je?” onderbrak Ivagin spottend.

Vitalij voelde zich beledigd, maar te veel vriend en stak Ivagin eenvoudig zijn hand toe.

Toen Vitalij naar huis ging, was Moskou vol warme betovering. De hemel had, als op mooie prentbriefkaarten, de tere kleur van lijsterbessen, Een zachtblauwe sluier van nevelige lucht verzachtte de omtrekken van de nieuwe, acht tot tien verdiepingen hoge gebouwen. In de donkere ruiten van de huizen wierp de ondergaande zon zijn laatste purperen stralen en op Tverskaja gingen de lantaarns al aan. De vele wandelaars kneedden de natte modder op de trottoirs. Een gladgeschoren handelaar van de NEP^[28] in een korte voorjaarsjas en met een slappe hoed op, boog zich over naar zijn gezellin, die in astrakan gehuld was en doorschijnende kousen uit het buitenland droeg. En achter hen sleepte een proletarische student in een versleten jasje met opstaande kraag en met afgetrapte schoenen aan, zijn vriendin en medecursiste voort, die een goedkoop rood hoedje op had. Een bonte, veelkleurige mensenmassa van Moskou!

---

28 Nieuwe Economische Politiek van 1922–1929

Vitalij hield van de Moskouse straat, vooral 's avonds. Dan komt het uur, waarop Moskou je door zijn charme wint. Op dat uur is het een antieke, oude vrouw, die zwijgend getuigt van de duistere geschiedenis van het Russische volk. Daarvan spreken het geheimzinnige Kremlin en de zwarte klok met gele wijzers op de Toren van de Heiland, daarover vertellen de met mos begroeide muren van Kitaj-Gorod, de in de grond verzonken, antieke, in verschillende kleuren geschilderde kerk op het Rode Plein en de kromme straten en steegjes.

Maar tegelijkertijd bespeurt men in de elektrische wijzerplaten van de ronde klokken op de kruispunten, in de verlichte gevels van grote instituten, in het getoeter van autobussen en het getingel van trams, in de lichte glazen wanden van de nieuwe grote winkels, clubs en fabrieken de adem van een nieuwe cultuur.

Juist op dat uur is men geneigd de aanplakbiljetten te bekijken, die voor bioscopen en schouwburgen staan opgesteld en aarzelend uit te kiezen, wat vandaag bezocht moet worden. Wil je luisteren naar de oude grijze "Faust", of het beroemde toneelstuk uit de tijd van de burgeroorlog "Ljoebov Jarovaja,"^[29] of wil je je luchtig amuseren bij een operette of musical?

Maar Vitalij gaat vandaag nergens heen. Hij wilde de laatste avond in zijn gezin doorbrengen. In gedachten zei hij Moskou vaarwel. Hij liep nu in een voorstad door slecht verlichte straten en bekeek de gezichten van de hem tegemoetkomende paren alsof hij trachtte hun beeld met zich mee te nemen. Hij was er maar half met zijn gedachten bij en voelde zich al enigszins in het buitenland.

Toen hij de trap opgeklommen was, vond Vitalij de deur onverwachts op slot. Stomverbaasd, omdat Olga het kind

---

29 Ljoebov Jarovaja is een toneelstuk van Konstantin Trenjov uit 1926. In 1970 verfilmd met groot succes

nooit alleen liet, ging hij naar de bureu. Die overhandigden hem de sleutel en een briefje: “Om negen uur ben ik naar een feestavondje gegaan. Ik wilde op je wachten, maar Vinokurov joeg me zo op. Ik waag het Inge alleen te laten in de hoop dat je iedere minuut kunt komen. Toch ben ik niet gerust en heb de buurvrouw gevraagd in ieder geval af en toe naar de kamer te gaan. Olga.”

Vitalij was een paar seconden van zijn stuk en hoewel in het briefje duidelijk stond hoe laat Olga was vertrokken, vroeg hij toch:

“Is ze allang weg?”

“Nee, een minuut of twintig, langer niet.”

Vitalij deed de deur van het slot en deed het licht aan. De kamer was leeg en er heerste volkomen stilte. Inge sliep met het haasje in haar hand geklemd. De deken was van haar schouder tje gegleden. Vitalij bond de luchtballon aan het hoofdeinde van het bed en trok de deken recht met het boeketje sneeuwkllokjes nog in zijn hand. Terwijl hij naar de rustige ademhaling van het kind luisterde, boog hij zich voorover en beroerde zachtjes met zijn lippen de warme hals van het meisje. Inge mompelde wat, draaide zich om en deed haar ogen een eindje open.

“Daar is papa,” glimlachte ze, “maar ik heb je niet horen komen!”

Ze bemerkte de sneeuwkllokjes in Vitalij’s hand.

“O!” riep ze, terwijl ze rechtop in bed ging zitten, “Bloemen!... Lieve Papa, heb je die voor mij gekocht?”

Vervuld van een ongeken, eigenaardig gevoel, stak Vitalij haar de bloemen toe. Hij had ze voor Olga gekocht, maar zou het niet beter geweest zijn ze voor het kind te kopen? Na ze bewonderd te hebben, drukte Inge de bloemen tegen haar hemdje en ze had ze nog niet met haar vingertjes kunnen

aanraken, toen ze een nieuw geschenk, de schitterende rode ballon, in de gaten kreeg.

“Pappie, lieve, goede Pappie! Je hebt ook nog een ballon voor mij gekocht!”

Ze stond op en viel hem om de hals. Hij nam haar, in de deken gewikkeld, op zijn arm en drukte haar zwijgend tegen zich aan. Iets kwellends deed hem duizelen en zijn adem stokken. Hij ging moeizaam met Inge in de stoel zitten. Ze babbelde over wat er die dag gebeurd was en vertelde hem haar kleine vreugden en verdriet, terwijl ze het boeketje sneeuwkllokjes omklemde en zijn wang streelde. Hij zat er onbeweeglijk, vermoeid en gedachteloos bij.

“Gaat u morgen weg, Pappa?”

Hij knikte zwijgend.

“Hoe laat?”

“’s Avonds, meisje.”

“Mag ik je naar het station brengen?”

“Als Mamma het goed vindt.”

Met samengetrokken wenkbrauwen verklaarde Inge gedecideerd:

“Ik ga in ieder geval met je mee! Ik houd heel veel van je! En kom je gauw terug?”

“Ja, heel gauw! Je moet je zonder mij niet vervelen!”

Vitalij keek nu onafgewend naar haar heldere blauwe ogen.

“En breng je een sprekende pop voor me mee?”

“Die zal ik beslist meebrengen!”

Een kwartier lang zat hij met haar, legde haar toen in bed en ging thee zetten. Inge sliep niet en wachtte geduldig op

hem. Hij gaf haar thee te drinken en pas daarna sliep ze rustig glimlachend in.

Olga kwam om ongeveer één uur 's nachts thuis. Vitalij was juist ingeslapen met zijn gezicht naar de muur. Op zijn vraag of het een fijne feestavond was geweest, probeerde ze te glimlachen.

“Ja, zeker,” zei ze, “heel goed!”

Daar hij afwachtend zweeg, terwijl hij haar aanstaarde, voegde zij er haastig aan toe:

“Ga alsjeblieft slapen! Morgen zullen we erover praten!”

“Morgen heb ik geen tijd om te praten. Morgen vertrek ik!”

Olga antwoordde niet en kleedde zich snel uit. Zowat een half uur heerste er een gespannen stilte in de kamer. Vitalij sliep niet. Hij peinsde over Olga. Sinds hij haar zijn trouweloosheid had bekend en zij een zelfmoordpoging had gedaan, was er, behalve de verwijdering, die al tussen hen bestond, nog iets onzichtbaars geslopen. De poging tot zelfmoord had voor Olga geen kwade gevolgen gehad. Ze was maar een dag ziek geweest en dat was alles. Maar het had een spoor in haar ziel achtergelaten.

Olga had een magische cirkel om zich heen getrokken en werd volledig onbereikbaar. Vitalij, die zich schuldig voelde, probeerde een paar maal de crisis op te lossen en was zo zacht tegen haar als hij kon. Maar niets hielp. Olga sloot zich af en wachtte schijnbaar steeds op een beslissende stap. Vitalij had medelijden met haar, voelde met haar mee, maar durfde zelfs dat beledigende medegevoel niet te tonen.

Hij werd ongerust toen hij de onderdrukte snikken hoorde. Met ingehouden adem lag hij een paar minuten stil en toen

het snikken zich herhaalde, repte hij zich snel naar Olga toe. Sprakeloos drukte ze zich tegen hem aan en legde haar betraande gezicht tegen zijn borst. Verontrust, durfde hij toch geen vragen te stellen en streefde alleen maar zwijgend haar haar. Tenslotte begon Olga te vertellen.

“Wat afschuwelijk,” fluisterde ze in tranen, “wat afschuwelijk!... Als ik geweten had, dat er zoveel laagheid in de menselijke ziel kan huizen...”

Vitalij, die het kloppen van zijn hart onderdrukte, luisterde met gespannen aandacht.

“Wat heeft hij je gedaan?”

“Liefste, maak je alsjeblieft niet ongerust! Er is nog niks gebeurd!”

“Nou dan?”

Toen hij zojuist begrepen had, dat er nog niets gebeurd was, luisterde Vitalij niet langer naar Olga. Hij voelde hoe als op een kruispunt een paar gedachten in zijn hoofd met elkaar botsten. Olga vertelde alles naar volgorde (dat was zo haar gewoonte). De gedachten van Vitalij streeden met elkaar.

“Je vrouw is nog net niet verkracht!”

“Ja, dat weet ik. Dat was te verwachten!”

“Daar zit je schijnbaar niet over in?”

“Maar uiteindelijk hebben ze haar toch niets gedaan!”

“En als ze het wel gedaan zouden hebben?”

“Dat zou een uitstekende les zijn geweest!”

“Voor haar, ja, maar blijf jij daar onverschillig onder?”

Vitalij voelde een steek in zijn hart en zich weer tot Olga wendend, onderbrak hij haar:

“Vertel eens, hoe gedroeg hij zich in het begin?”

“In het begin gedroeg hij zich behoorlijk. Veel beter dan die anderen... Daar ging het zo onzedelijk toe!... Alleen hij scheen bijna nuchter en ik hoopte op zijn verstand...”

“En jijzelf?”

“Ach, ik zelf ben van alles de schuld!...” zuchtte Olga diep en brak in tranen uit, “ik beantwoordde zijn kussen!”

“Wat is dat dom van je!” zei Vitalij zacht verwijtend.

“Ja, ja..., maar ik wist niet... Ik veronderstelde... Hij beloofde.”

En de woorden verkeerd gebruikend, hun betekenis vaak uit het oog verliezend, schilderde Olga hem het beeld van de scene in de logeerkamer. Vitalij keerde zich van de muur af en zweeg. Zijn gedachten gingen verder met twisten:

“Zie je, hoe je vrouw zich gedragen heeft? Ze houdt dus helemaal niet van je! Ben je niet jaloers?”

Weer voelde Vitalij een lichte steek, maar zo ver weg en zwak, als een kreet, die de wind van over de rivier aanvoert.

“Ik ben voor haar evenzeer schuldig,” antwoordde iemand snel in zijn plaats.

“Je vindt dus dat ze gelijk heeft en dat is geen belediging voor jou?”

“Een belediging? Nee, helemaal niet!”

“Maar zie je niet in, dat zij slechts het slachtoffer is, dat gegrepen werd? Voel je niet hoe haar ziel overhoop ligt? Heb je geen medelijden met haar?”

En alsof ze deze gedachte herhaalde, keek Olga hem met tranen in de ogen aan en vroeg zuchtend: “Lieveling, heb je geen medelijden met mij?”

Hij raakte vluchtig haar wang aan.

“Ja, Olgalief, ik beklaag je! Wees ervan overtuigd, dat ik het hier niet bij laat! Tot morgenavond heb ik nog de tijd!”

Olga schoof verschrikt opzij.

“Nee, nee! Doe dat in godsnaam niet! Wat je ook wilt, maar dat niet. Ik smeeek je: geen woord, tegen niemand!”

“Wat dan, Olgalief?” vroeg Vitalij in verlegenheid gebracht, “men zou toch alles aan het licht moeten brengen!... jij bent er bij geweest. Jij kunt alles getuigen!...”

“Lieveeling, alsjeblijft! Ik smeeek je! Zeg niets! Tegen niemand!”

Vitalij gaf geen antwoord.

... APRIL 1929

Ik zeg Duitsland dus vaarwel. Mijn koffers zijn naar Stettin gezonden, een telegram naar Moskou en ikzelf rijd voor de laatste maal over Duitse bodem. De Berlijnse politie kan tevreden zijn. De agent van de Komintern heeft de metropool verlaten. Voor hem in de plaats is er in de oude Duitse provincies een buitenlandse toerist verschenen, die de laatste dagen van zijn verblijf in de democratische republiek gebruikt voor een bezoek aan bezienswaardigheden. Inderdaad, ik heb een jaar in Berlijn gewoond en zie nu voor het eerst Duitsland!

Hier is Danzig. De prachtige antieke stad werkt verfrissend op mij door haar bekoring als van een oud sprookje. Men kan het kapitalistische tijdperk vergeten als men door haar nauwe steegjes dwaalt – zo zeldzaam zijn hier Europese gebouwen. De middeleeuwen, de verre, met mos begroeide middeleeuwen kijken mij aan vanuit de Gotische ramen. De middeleeuwen bespeurt men in de spitse pannendaken, in de ijzeren spieën, in de gebeeldhouwde versieringen op de oude, donker verkleurde, stenen huizen; de middeleeuwen ziet men in de smalle bogen, in reusachtige, tot de hemel reikende kerktorens, in de stenen veranda's voor de huizen.

Elk kwartier speelt de torenklok een eenvoudig en toch zo ontroerend wijsje. Donkere kanalen, waar ijzeren hekken langs staan, doorsnijden de straten en in het zwarte water trilt het licht van lantarens. Onvoorstelbaar dikke uienverkoopsters en boeren, die hierheen zijn gekomen om kool te verkopen, doen je versteld staan door hun lusteloosheid. Het leven in deze oude stad is ingedut...

Dat lijkt echter maar zo! De oude wapens van de vrije steden, die in vroeger dagen tot de Hanze zijn toegetreden, zijn bijna uitgewist; in het meest sierlijke gebouw, de

“Artus Hof”, zit de beurs; binnen in de historische “*Hohes Tor*” heeft de scheepvaartmaatschappij haar zetel; en in de middeleeuwse bierhuizen met hun lage zoldering zijn rijkelijk verlichte restaurants ingericht. Rondom de oude stad verrezen schilderachtig aan de kust van de hier zo kalme zee speelgoedstadjes met gokhuizen. Zij zijn speciaal in het leven geroepen voor de burgers van de hele wereld, die hierheen komen. Hier dreunt dag en nacht muziek; de oever is overgoten door miljoenen lichtjes, hier heersen geld, gokken en vrouwenvlees!... De schoonheid van wel-
eer bestaat niet meer! Hier regeert de zedeloosheid van het heden!

...Ik dein op een motorbootje. De oever vlamt in alle kleuren van de regenboog. Ik kijk beurtelings naar de lawaaiige, schitterende kade, de donkere, met sterren overgoten hemel en de eindeloze, wat schuimende zee. Ik luister naar de klanken van de Charleston.

Zelfs de operettewijsjes klinken niet smachtend en het ritme van de Charleston maakt vandaag neerslachtig.

... 30 april 1929

Deze regels zijn aan jou gewijd, Alice, maar je zult ze nooit lezen. Waarom niet, vraag je je af. Wel, eenvoudig hierom. Toen ik je land verliet, wilde ik intiem praten met Alice, de Alice van vroeger. De Alice van gisteren zal mij niet begrijpen. Overigens geloof ik niet helemaal dat er twee meisjes Alice bestaan. Eens droomde ik dat ik twee Olga's had. Tot op heden weet ik niet of dat inderdaad zo is...

Is het mogelijk nu nog eens de weg te bewandelen, die wij gegaan zijn, die zo licht en helder is als een stalen streep aan de donkere hemel? Is het mogelijk je alles, wat er gebeurd is, te herinneren? Kun je het beven van je hart doen ophouden en met ijzeren wil de wond vergeten, die met felle pijn nog in het bewustzijn snijdt?... Schud niet verwijtend je hoofd! Op dat ogenblik behoor ik geheel mijn liefde toe...

Kom, laat ik het proberen. Ik denk aan mijn driedaagse tocht op de Wolga. Een witte stoomboot met brede zij-kanten, glanzend van reinheid als de parketvloeren van de Berlijnse huisvrouwen, elke avond badend in licht als de Friedrichstrasse met zijn reclames. Over kleedjes van wasdoek in de gangen glijdt onhoorbaar, als luchtbanden over asfalt, de kelner met servetten onder zijn arm en rinkelende ronde theepotten op metalen dienbladen. Zilveren belletjes klinken en die klank gaat verloren in de zachte tapijten van de eerste klas (herinner je je nog de wandtapijten in het Schloss?). In de salon, waar lichtkronen twinkelen en purperrode rozen in blauwe vazen staan, klinken lage, volle akkoorden uit de lichtbruine piano met de vergulde kandelaars. Op de ruime dekken schemeren kleine lampjes en feestelijk getooide meisjes

in zomerkleren lachen halffluid. Wie zijn zij, die onbekende deerntjes in hun lichte japonnetjes? Waarover fluisteren jonge mannen, bedwelmd door de warme avond, hun in het oor? Wat gebeurt er achter de zijden gordijnen wanneer een vrouwenhand een ogenblik het venster opent en daar een blauwig schemerlicht zichtbaar wordt? Wat gebeurt daar na het doffe gekraak waarmee het houten ondoorzichtige traliewerk van het raam dicht gedaan wordt?

In de gloed van de zomernacht, die invalt, draagt de rivier de frisheid aan van niet geheel gemaaide weiden en de bedwelmende geur van veldbloemen.

Terwijl het stoomschip in een inham ligt, zo stil als de bomen van de Tiergarten in een rustige zomernacht, klinken over de rivier, samen met het regelmatige plonzen van roeiriemen bij stukjes en beetjes de lach van een meisje, grappen, gesprekken en liederen. De nacht komt geluidloos en zacht als een dierbare, beminde vrouw en met de nacht wordt mijn ziel vervuld van een vreemd, onduidelijk smachten, van vage verlangens, waardoor mijn hart ineen krimpt...

Waarom kwam dit in mijn gedachten? In welk verband staat dit tot jou?... Lies! Nee, niet Lies! Zelfs niet Alice! *Genossin Berg!* Herinner je je die dag vol van het leven, toen een postbode je vanuit een ver land een kleine briefkaart bracht van een stoomboot op de Wolga?

O, *Genossin Berg!* Houd je misschien al van een ander en ben je betoverd door dit nieuwe gevoel? Is die ander jou misschien dierbaar en schenk je hem je kussen en je gelukkige lach? Zo ja, dan zul je deze regels niet begrijpen!...

...Gloeiend hete dagen en drukkende avonden in een pijnbomenbos. Een hete zon, die tot op het been in het lichaam brandt, het gezicht bruint en de haren en ogen doet verbleken. Een wilde galop door het bos als de stortbui komt opzetten, het rollen van de donder en bliksem-schichten door de duisternis en takken, die in de ogen slaan. De bekoring van de schemering, wanneer het paard met losse teugel vermoeid over het natte gras loopt, als de zon vanachter een wegdrijvende wolk, een ogenblik aan de eind verschijnt, en, bij het ondergaan de hemel roze kleurt. Trompettonen tussen de tenten van een kampement aan de oever van een stil, diep meer, waar men in vers hooi bijna op de aarde slaapt...

Toen werd onze briefwisseling onderbroken. Mijn hart schonk ik aan een ander en de verre correspondentente Alice Berg bleef onbekend en vreemd.

...O, ik heb je liefталigheid niet dadelijk onderkend! Ik stond niet dadelijk toe in de ketenen van kwellende harts-tocht te worden geslagen! De eerste ontmoetingen droegen geen intiem karakter, maar smeeden ons toch aaneen. De geringste aanraking van je vingers bracht mij van streek en ik wist dat ik steeds meer zou verlangen. In die tijd hielden wij niet even veel en niet op gelijke wijze van elkaar. Je verloor het bewustzijn en viel in mijn armen in zwijm, verzwakte door de verlangens, die je voor het eerst leerde kennen. Je leed en kwelde jezelf, maar ik zocht het genot alleen. O, ik begrijp nu zo goed, dat in mijn eerste kus meer een belediging zat dan een liefkozing.

Admiralspalast, Die Bajadère, Variété, pluche en goud, reusachtige lichtkronen, zachte stoelen, gangen als spiegelzalen, waar je je van alle kanten ziet... Onze handen, die

gesprekken voerden, en heimelijke omhelzingen tijdens de voorstelling, wanneer het donker was in de zaal en de loges. Elektrische stromen door het hele lichaam en hartkloppingen. Een groot verlangen zo dicht mogelijk bij elkaar te kruipen en onder te gaan in de bodemloze diepte...

Ik bewonderde de sierlijkheid van je benen, je soepele leest; door de stof van je japon voelde ik de zachte huid van je armen en ik verlangde naar steeds meer!... Het is maar een stap van de eerste verlegen, bevende kussen naar de wilde hartstochtelijke liefkozingen. En zulke ontmoetingen hadden wij, wanneer meisjes zich volledig gaven zonder te denken aan moraal, gevolgen, schaamte, of wat ook ter wereld. Ik weet, dat ook jij je aan mij zou kunnen geven. Maar wij overschreden de grens niet.

Herinner je je de avond in Grünewald, na het sportfeest? Denk je nog wel aan de vochtige nevel, die uit het meer opsteeg? Weet je nog hoe je met achterover geslagen hoofd mij antwoordde met lange, vurige kussen? Hoe je, mijn hoofd tegen je borst gedrukt, mij op gezicht en haren zoende? Herinner je je dit allemaal nog?...

En denk je ook nog aan die winderige vriesdag in februari? Waar was je die avond?... De *Tiergarten* lag voor mij, onder de sneeuw; boven mij de rode hemel. Achter het hek, dichtbij, toeterden auto's en gele lampen lichtten op in de toenemende schemering. Je kwam niet...

Vaarwel!...

1 mei 1929

Hier vloeien verleden en heden ineen. Maar de roman is niet af. Ben ik Vitalij Zorin geworden, of is het andersom? Het een zowel als het ander! Er verandert daardoor niets. Maar, let op: de roman gaat verder in de derde persoon. Anders zal de lezer er niets van begrijpen.

Het hoofd van de politie, de sociaaldemocraat Zörgiebel, verbood iedere vorm van demonstratie op 1 mei. Ondanks dat trok er een eindeloze stroom demonstranten door de straten onder het zingen van de 'Internationale'. Het leek of heel Berlijn uitgelopen was onder de rode vlaggen. Daar gaat een twaalfjarige jongen in een korte broek en blauwe zeemanskiel. Naast hem loopt een oude man van in de zestig in een verfromfaaid jasje, jonge meisjes met goedkope hoeden op, oude arbeidsters in verstelde mantels.

Het is een geweldig warme dag. Stak de zon niet de purperen vlaggen in brand, die op alle vijf verdiepingen uit de vensters hingen ter verwelcoming van de demonstranten?

Berta loopt naast Otto en Erich. Ze hebben vandaag allemaal hun burgerkleren aan, maar dragen – de mannen op hun muts en Berta op haar borst – het rode insigne met de opgestoken vuist.

“Het schijnt dat ze er allemaal zijn,” zegt Erich tevreden glimlachend.

“Maar één is er zeker niet, namelijk Rudolf,” zegt Berta.

“Rudolf? Wat wil je? Dat Rudolf zich aan gevaar blootstelt?... Wees gerust!”

“Denk je dat?” vraagt Erich, wantrouwig opzij kijkend.

“Denk jij van niet?”

Erich wendt zich af om de verontruste uitdrukking op zijn gezicht te verbergen.

“Ik zal je vertellen, hoe hij zich indertijd op het feest van de vakvereniging in Treptow heeft gedragen. Dat was afschuwelijk! Hij ging met zijn Elsa, samen met een functionaris van de vakvereniging aan een tafeltje zitten. Toen we langs liepen, wenste hij ons niet te herkennen.”

“Ik stikte bijna van de lach,” voegt Berta eraan toe, “hij deed of hij een glas bier ontleedde. Maar Elsa voelde zich schijnbaar helemaal thuis. Ze lachte zo verleidelijk naar die papiervreter!”

Erich kijkt Otto van opzij aan.

“Waarom heb je me dit niet dadelijk verteld?”

“Het meest belachelijke kwam,” viel Berta weer in, zonder haar man aan het woord te laten, toen ik Elsa voorstelde samen met mij in het openbaar te ageren tegen het pantserschip. Ze keek me zo meelijwekkend aan! Maar het orkest begon te spelen en zij losten het probleem op.

“Ik heb mevrouw Elsa gevraagd voor de Charleston,” zei de vakbewegingsman. Rudolf voegde eraan toe: “Ja, ik vind dat Elsa wat verzet nodig heeft. Je kan niet dag en nacht alleen aan propaganda denken!”

“Rudolf was die avond verschrikkelijk dronken!” merkt Otto op, “gelukkig zijn er heel wat die hem kennen en hij verschilt in niets van de sociaaldemocraten. In de loterij won hij een kookpan en sloeg die meteen op het plein enthousiast stuk.”

Erich draaide zich bruusk om.

“Dat is onvergeeflijk, Otto! Dat had je niet mogen verzwijgen!”

“Maar Erich, Erich! Waren we niet met belangrijker zaken bezig?”

Op de hoek van de straat ontmoet de demonstratie een opgewonden mensenmenigte. Men zegt, dat er uit de naburige straten grote afdelingen politie worden gestuurd. De demonstranten zetten de “Internationale” in, maar kunnen zelfs het eerste vers niet uitzingen. Honderd agenten van

de Schupo^[30] met glanzend gepoetste laarzen en groene uniformen aan komen aandraven uit een aangrenzend straatje. Er wordt niet gewaarschuwd. Onverwijld komen de stokken op de hoofden neer. Er klinkt een onvoorstelbaar gekrijs. De mannen vloeken en schelden. De vrouwen huilen. De kinderen vallen midden op de weg en huilen hard. In verschillende hoeken van de straat knallen revolvergeschoten.

Otto roept luid: “Weg met Zörgiebel! Weg met de verraders! Leve het communisme!” Een stok zweeft boven hem, maar na zich handig omgekeerd te hebben, glipt hij weg en de stok komt op het hoofd van zijn buurman neer. Otto grijpt Berta bij de arm en verdwijnt in de mensenmassa.

---

30 Schutzpolizei: rijkspolitie in de Weimar-republiek

1 mei 's avonds. In Neukölln worden barricaden opgeworpen. Een groep arbeiders, onder leiding van Erich, rolt een bakkerswagen uit de binnenplaats en werpt hem om op het plaveisel. Hij valt op zijn kant met machteloos schuddende wielen. Wat zal oom Peter, de bakker, wel zeggen?

“Opschieten, kameraden, opschieten!”

De arbeiders slepen vaten, balken, kisten en planken de straat op. Dat alles wordt naast en op de omvergegooiden kar gestapeld. De andere groep breekt ondertussen de straat op en delft een loopgraaf. Hier zijn de strijders niet gemakkelijk uit weg te slaan. Een massa nieuwsgierigen en straatjongens is op de stoep blijven staan en grijnst. Otto komt aanrennen.

“En heb je wat gevonden?” vraagt Erich snel.

“Zeker, twaalf!”

Otto haalt trots roestige pistolen uit zijn bodemloze zakken. Een paar mannen en vrouwen komen toelopen.

“Ik blijf bij jou, hè, Otto?” vraagt Berta zachtjes.

“Ook dat nog!” roept Otto minachtend, “je zult je rok verliezen! Ik moet toch op het dak klimmen!”

“Otto, liefste, wat moet ik doen? Jij vechten en ik niets doen?”

“Laat ze maar blijven,” merkt Erich op, terwijl hij een balk van zijn rug gooit, “hier kan ze blijven, maar ik neem haar niet het dak op. Ze valt daar waarschijnlijk van af, op het hoofd van een ‘Schupo!’”

“Je zult daar zelf vallen!” spreekt Berta boos tegen, “Loop naar de duivel!”

Met een vuile zakdoek veegt Otto zijn natte voorhoofd af en strijkt de blonde haren weg, die erop vastplakken.

“Ik denk nog best een glas bier te kunnen drinken,” zegt hij.

“Laat dat bier maar! Kunnen we nu aan bier denken?”

“Ik, Erich, snel! Bij god, ik kan niet meer! Mijn strot is kurkdroog!”

Hij verdwijnt om de hoek in een schaars verlichte kroeg. Vijf minuten later zit hij met twee kameraden op het dak van een huis met vijf verdiepingen boven de versperring. Ze zijn totaal onzichtbaar in de schemering. Ergens vlakbij suist een auto. Erich beveelt: “Opletten!”

Een vrachtwagen verschijnt om de hoek en houdt een paar meter verder aarzelend stil. Zijn voorkant is van metaal, maar de zij- en bovenkanten zijn open. Op de barricade is het stil, maar als vanuit de hemel klinken twee lichte schoten. De chauffeur valt op de zitplaats. Vanuit de auto gaat men in het wilde weg op de barricade schieten, maar daar is het stil. Na nog een paar schoten van boven af ontstaat er paniek onder de politieagenten. Nadat ze uit de auto zijn gekropen, vluchten ze een straatje in.

“Voorwaarts!” commandeert Erich.

Een stuk of twaalf arbeiders springen achter de barricade vandaan en een paar minuten later is er een lege plek waar eerst de auto stond. Maar de agenten zijn niet erg moedig! Gebruik makend van vijf minuten pauze haast een afdeling van de gezondheidszorg zich naar de plaats. Een pantserauto snijdt haar onverwachts de pas af. Vanaf de treeplank roept een officier:

“Ga hier vandaan! Geen eerste hulp!”

De verschrikte hulpverleners verdwijnen in een straatje. Met een voltreffer schiet Otto de officier op de treeplank neer. Er wordt weer in het wilde weg geschoten. De barricade antwoordt niet vaak, maar raak. Berta ligt op de grond

en haar revolver ligt over de rand van een plank. Na iedere voltreffer werpt ze een triomfantelijke blik op Erich, die naast haar ligt. Erich is, zoals altijd, somber gestemd. Na een beschieting van 25 minuten rijdt de pantserwagen weg. De strijders leggen de wapens neer en steken een sigaret op. Otto komt, alsof er niets gebeurd is, uit de tuin van het huis ernaast, terwijl hij zijn broek ophoudt, die afzakt.

“Alle duivels,” zegt hij, “de draden van de knopen zijn gesprongen! Berta, wil jij ze weer aannaaien?” Maar Berta werpt hem een minachtende blik toe. Terwijl hij zijn best doet haar niet te zien, trekt hij zijn riem stevig aan.

“Nu, hoe bevalt het jullie, kameraden? Is iedereen gezond en wel?”

“Zoals je ziet! Jij bent een goede schutter, vriend!”

Otto trekt zijn neus op.

“Hé, ik lijk niet op jou! Neem les bij ‘Sniper’,^[31] da’s pas een goede schutter!”

Hij slaat zich op de buik en daar hij het niet langer kan uithouden, lokt hij Berta naar zich toe.

“Bettie, Bettie, mijn domoortje! Zou je niet naar huis gaan?”

Verontwaardigd duwt Berta haar man weg.

“Ik wist niet dat je een ezel was, Otto! Als je wilt, ga dan zelf!”

“Al goed, ik maak maar een grapje! Ik wilde zeggen, dat je misschien twee flessen bier voor ons zou kunnen halen!”

Otto zegt dat met een zekere schroom, maar vindt steun bij algemene goedkeuring.

---

31 bedoeld wordt een scherpschutter

“Otto heeft gelijk! Rennen, Berta! Het is heus waar, je kunt sterven van de dorst!”

Een ogenblik slechts aarzelt Berta. Ze neemt vlug een besluit, nee, de mannen kunnen niet langer zonder bier blijven, maar ze kunnen toch ook de barricade niet verlaten.

Op hetzelfde moment klimmen in de dichte duisternis rijen sluipende agenten van de Schupo al naar de barricade en worden in de omliggende straatjes alle voorbijgangers opgepakt en ergens heen gestuurd. Op het ogenblik dat de door dorst gekwelde schutters de bitterzoete vloeistof in gedachten al door hun droge en gloeiende keel voelen stromen, op dat ogenblik valt de politie, die de versper-ring genaderd is, hen plotseling aan. Erich kan alleen het afgesproken fluitsignaal geven, maar dat redt hen allen. Tegen de verwachting van de politie in: geen schot, geen weerstand. De schutters zijn verdwenen in bordessen en binnenplaatsen.

Toen Berta bij de barricade terugkwam met een paar flessen onder haar sjaal, zag ze tot haar verbazing de ongenode gasten om haar heen. Een politieagent met rode wangen wenkte haar spottend met zijn vinger naderbij te komen.

“Wat draag je onder je sjaal, schoonheid? Toch geen patronen?”

Berta keek stomverbaasd.

“*Mein Herr!* Hoe kunt u dat denken? Mijn baas heeft gasten gekregen. Ik ben naar het café geweest.”

En ze toonde de flessen. Geërgerd spuwde de agent over zijn linker arm.

De tweede mei en in de nacht voor de derde mei vechten nog steeds en de arbeiders werpen nieuwe barrica-

des op voor die welke verloren gingen. Neukölln is een belegerd fort. Duizenden agenten, naar de nieuwste eisen van de krijgskunde gewapend met geweren en granaten, vallen de arbeidersstad aan. Vliegtuigen brommen door de lucht en heldere reflectorlampen verlichten de straten waar men zich verdedigt. De pantserwagens tonen dreigend machinegeweren en een regen van lood overspoelt de opstandige wijken.

Erich is specialist geworden op het gebied van barricades, Otto op het gebied van daken en zolderkamers.

Behendig als een kat glijdt hij over kroonlijsten en het gladde ijzeren beslag tussen schoorstenen en arkenelen. Terwijl hij nauwelijks met een hand houvast vindt aan de stenen uitsteeksels en het schuine ijzer, mikt hij met de andere naar omlaag, in de diepte van de straat. Maar na de derde ochtend schieten de arbeiders niet meer. De strijd is verloren. De vijand is sterker. Otto heeft zijn vrouw en kameraden uit het oog verloren en werpt, terwijl hij het ene na het andere dak over rent, vloekend zijn revolver in een schoorsteen. Hij moet het vege lijf redden...

Beneden kookt het leven al weer. Het verkeer gaat gewoon door. De barricades worden afgebroken, de straten gereinigd. De winkels gaan weer open. Mopperend repareert oom Peter op de binnenplaats zijn broodkar. Maar wat gebeurt er dan in de beschaafde Europese hoofdstad? De beestachtige politie grijpt iedere voorbijganger, die er verdacht uitziet, begint op goed geluk op vensters en balkons te schieten en doodt onschuldige mensen. In de politiebureaus stapelt men de gewonden op elkaar en slaat ze dood met geweerkolven en stokken. Bloed, vuil, zweet en rottingslucht...

Daar beneden loeit een vrachtwagen en de agenten roepen oorlogszuchtig iets, terwijl ze dreigend met de armen zwaaien. Vanaf een balkon kijken twee vrouwen glimlachend toe. Paf! Paf!... en de vrouwen zijn niet meer van deze wereld... Een knul rent door de straat. Waarom rent hij, die malloot? Je moet niet rennen!... het is voorbij! Hij zal nooit meer hard lopen!

Zonder kreet, zonder ademtocht zakt hij op de stoep in elkaar. In het huis ernaast vliegen de ruiten eruit. Twee mannen van de Schupo slepen een ongelukkige kerel door de deuropening naar buiten. Twee meisjes die de straat opgevolgen zijn, wenen luid en roepen: "Pappa! Pappa!"

De moeder trekt hen angstig op het bordes en laat haar man aan de agenten over. Die beginnen meteen te slaan. O, wat zou het goed zijn onmiddellijk die officier neer te schieten, die op een stoep rustig de rook van zijn sigaar zit op te snuiven!

De ongelukkige man is schijnbaar al bewusteloos. In zijn bebloed gezicht is een stuk rauw vlees zichtbaar. Een van de agenten zet de punt van zijn laars op het uitpuilende oog en zegt met een ruwe lacht iets tegen de officier. De officier wijst met zijn hoofd naar de deur. Een paar minuten later sleept de agent de vrouw van de ongelukkige het huis uit, met tranen in haar ogen, verwarde haren en een emmer water in de hand.

"Giet uit!" zegt de officier met een spotlach.

Met een waanzinnige blik op de ademloze man gericht, begint de vrouw met bevende handen water te gieten over zijn opengereten gezicht en borst.

"Gooi beter!" roept de officier ruw, staat vlug op en stoot de vrouw tegen haar elleboog.

Buiten zinnen laat ze de zware emmer op het hoofd van haar man vallen. Bevend uit die een zwakke kreet en zwaait met zijn armen. De officier schopt hem onmiddellijk tegen zijn rechter zij.

“O, o, o!” roept de vrouw woest en valt op het trottoir.

Een kort fluitje en vijf mannen verschijnen om de hoek. Het zijn de laatsten van de groep, die op de barricade streed. Berta is er ook bij. Erich scheidt zich snel van zijn kameraden af en loopt snel op de officier toe. In een ogenblik van doodse stilte, waarin de onthutste agenten naar de holsters van hun revolver grijpen, klinkt helder de stem van Erich:

“Meneer Goetzke! Tot zoiets afschuwwekkends is het zelfs tijdens de oorlog niet gekomen! Er staat een ongewapende man voor u! Laat hem met rust! Hij heeft twee kinderen!”

Goetzke kijkt eerst schuins naar Erich, dan naar zijn kameraden, die een paar passen verder staan. Enkele voorbijgangers blijven nieuwsgierig aan de overkant van de straat staan. Een van de agenten loopt op hen toe en zwaait met zijn hand:

“Doorlopen! Doorlopen!”

“Ik ken jou,” zegt Goetzke langzaam zonder de ogen van Erich af te wenden, “wij hebben elkaar leren kennen bij juffrouw Alice Berg!”

“Dat klopt, meneer de officier! Maar we hebben nu geen tijd om te praten! Die man gaat dood! Geef hem aan ons!”

“Heb jij te bevelen?” lacht de officier sarcastisch.

“Wij eisen het!” antwoordt Erich volhardend, “u moet medelijden hebben!”

“Medelijden?... Hm!... Wat is medelijden?”

Otto kijkt met gespannen aandacht omlaag. Berta staat helemaal aan de buitenkant en houdt iets in haar zak omklemd. Ze is nog gewapend. Otto herademt tevreden.

“Mag ik je...”de luitenant steekt zijn hand in de zak, “een sigaar aanbieden!”

“Mijnheer de officier!”

Erich kan de zin niet afmaken. Een kogel treft hem in het voorhoofd. En op hetzelfde ogenblik stort de officier ter aarde.

Zonder te denken aan gevaar komt Otto achter de schoorsteen vandaan en roept luidkeels naar beneden: “Bravo, Alice, die was raak!”

De “Preussen” is op het ogenblik één van de beste Duitse stoomschepen, die tussen Stettin en Leningrad varen. Van buiten bekeken ziet het er trots, hoog en recht uit met een sterke, steile voorkant. In vergelijking met de schuiten, die ik tegengekomen ben en die op platte met roet en smeer bedekte soepketels uit de keuken van een vuile kok leken te komen, is de “Preussen” een schoonheid. Alles wat er aan koper aan zit, glimt als een met zorg opgepoetste primus: de leuning en op de trappen en bruggen, de omhulsels van kompassen en tijdmeters, spreekbuizen, fluiten en al het overige. Het dek is geschrobd en gedweild door de zwabbers van de bemanning tot het glanst als parket. Op het dek staat niets overbodigs. Alles zit op zijn plaats, al het overbodige is binnen gezet, alles is overdekt met een zwaar wasdoek en tegen de sluiting van het ruim gedrukt.

De “Preussen” is vol zelfvertrouwen en nogal koppig. Hij schenkt geen aandacht aan het weer. Het is hem om het even of het regent of dat de zon schijnt, of een felle storm de ongelukkige Oostzee teistert of dat de eindeloze zilveren oppervlakte verstart ligt in volkomen stilte.

Gisternacht woedde de storm. Voorbij Stettin, zodra hij de doolhof van lichten achter zich had gelaten, geraakte de stalen schone in de machtige greep van de storm. De woedende cycloon wierp zich breeduit op de voorkant, beukte met wild gekreun de toppen van de masten en roffelde met grote regendruppels op de dekken. De woeste zee smeed zware waterhozen over de hermetisch gesloten lampenglazen en overgoot ze met snel vloeiende tranen. Met inspanning van al zijn krachten wierp hij zijn koude, gladde armen omhoog tot aan de rand van het schip. Die klampten zich vast aan de reling, vielen met donderend geweld neer en spatten uiteen op de dekken, waar ze de wanden van de hutten omspoelden. De “Preussen” richtte zijn in de afgrond verzonken steven op en schudde als een natte kat de stralen water van zijn rug en zijden. De wind

trok wild plukken zwarte rook af, de zee luisterde met machteloze woede een ogenblik naar het rustige stampen van de machines in het ijzeren lichaam en wierp zich dan weer op tot vruchteloze aanvallen. De “Preussen” vreesde de storm niet.

Maar beneden, in de hutten en gangen, op trappen en in de toiletten, overal, klapperden de dunne deuren, klonken overal voortdurend de zuchten van de passagiers. Bevend van kou, van top tot teen badend in het klamme zweet, probeerden ze zich vast te klampen aan de muren, de balustrade, maar steeds weer vielen ze op de grond, rolden door de hutten en voelden stoten in hun rug. Hun van ontzetting verstarde ogen smeekten om genade, maar genade was er niet.

Ineengedoken in hun nachtkleding kwamen mannen en vrouwen elkaar tegen in de gangen, keken elkaar met lege ogen aan en paarden hun gesteun aan dat van de wind. Bij tijd en wijle gloorde in hun gedachten de hoop: zou het op zijn eind lopen? Zou het ophouden?... Maar dadelijk huilden ze weer tranen met tuiten, zakte hun hoofd in een afgrond en alles begon opnieuw...

Vandaag heerst er stilte. Een jongen dweilt de trap en wist de sporen uit van wat gisteren gebeurde. In de hutten zijn de gordijnen neergelaten. De eindelijk tot rust gekomen passagiers zijn in de kussens gekropen, hebben al wat warmte kon bieden op zich gelegd, en zijn een zalige vergetelheid in gegaan.

De bel voor het ontbijt luidt. De jongen klopt op de hutten en zegt met gedempte stem: ‘*Frühstück*’. Allemaal voor niets. Slechts een paar slaperige figuren klepperen op hun pantoffels naar de eetzaal, gehuld in de vuile kleren, die ze ’s nachts hadden kunnen aantrekken.

Eerst tegen het middagmaal verschijnt het publiek aan dek. De bedwongen zee strekt zich rondom uit als een vlakke van smaragd. Gouden lichtstralen lopen van het stoomschip naar de horizon. Als een Japans kopje overkoepelt de blauwe hemel het water. De zilte lucht is koel en aangenaam. In de verte zweven blauwige rookpluimpjes. Een andere keer komen ze naderbij en groeien ze uit tot passagiers- en vrachtschepen. Dan laat de “Preussen” een harmonieuze toon horen en aan boord van beide schepen zwaaien de dienstdoende bemanningen met grote vlaggen. Dan halen de opvarenden langzaam hun kodak tevoorschijn, stellen in en drukken af.

“Kunt u dat begrijpen, kameraad?” zegt een krijgsgesvangene, die Duitser is geworden, tegen Vitalij, “mijn hart gaat tekeer, als ik eraan denk dat mijn dorp in zicht komt. Ik ben al vanaf mijn vijftiende weg uit Rusland.”

“En wat heeft u in Duitsland gedaan?” vraagt Vitalij.

“*Ich arbeitete*. Ik heb gewerkt. Kunt u mij begrijpen? Eerst heb ik op het land gewerkt en later heeft men mij aangenomen in een fabriek. Een porseleinfabriek. Een porseleinfabriek.”

“Een porseleinfabriek? Voor porseleinen voorwerpen?”

“So, ja.”

Aan de rechterkant komt een strook land in zicht.

“Letland!” zegt een blonde jongedame, “wij varen Riga voorbij.”

Een kandidaat van de Moskouse Communistische Academie, die op thuisreis is, kijkt haar bijziend in de ogen en probeert grappig te zijn: “Maar we hebben Riga toch al eens bezocht, nietwaar, *Fräulein?*”^[32]

---

32 In het Russisch betekent deze uitdrukking dat je overgegeven hebt

Een oude jood met een volle zwarte krulbaard weert zonder succes de aanvallen van zijn zoon af. Zijn zoon houdt hem bij de plooiën van zijn oude jas vast, schudt zijn stoel en trekt zijn muts af. De vader knoopt met een streng gezicht zijn jas dicht en vraagt, zich tot Vitalij over buigend, met gedempte stem:

“Wat denkt u, kameraad, moet ik douanerechten betalen voor mijn auto?”

Vitalij haalt zijn schouders op. Hij denkt helemaal niets over de auto van de suikerbakker. Begrijpen ze niet, dat hij op dit ogenblik niet kan meevoelen met de zorgen van de oude handwerksman, die bang is zijn eigendom te verliezen, noch met de vreugde van de krijgsgevangene, die naar zijn vaderland terugkeert, zelfs niet met het natuurlijke gevoel van de jongeman voor het aardige meisje?

Terwijl hij zich vasthoudt aan de reling, loopt hij langzaam naar de steven. Een opklapbaar trapje is neergelaten op het benedendek. Daar wedijvert een zeeman, die harmonica speelt, met het lawaai van de golven. Het is een bekend en treurig wijsje. Het is “Die Lorelei”:^[33]

~~~~~  
*Ich weiss nicht, was soll es bedeuten  
 Dass ich so traurig bin,  
 Ein Märchen aus uralten Zeiten  
 Das kommt mir nicht aus dem Sinn*  
 ~~~~~

De luisteraars draaien in gedachten verdiept sigaretten in hun vingers rond en kijken naar omlaag. Vitalij loopt naar de punt van de steven en gaat op de koude smeedijzeren rand van de reling zitten, half naar de zee gewend.

---

33 “Ik weet niet wat de reden is, waarom ik zo treurig moet zijn; Een sprookje van lang geleden, maalt steeds maar door mijn brein... De mooie jonkvrouw zit er daarboven betoverend bij; Haar gouden opschik schittert en haar gouden haar kamt zij.”

De groene golven komen aanrollen. Als ze op het stoomschip stuiten, spatten ze met veel lawaai uit elkaar in een fontein van schitterende druppels. Als men zich voorover buigt, overstemt de machtige muziek van de golven de harmonica. Richt men zich weer op, dan klinkt:

~~~~~  
*Die schönste Jungfrau sitzet  
 Dort en wunderbar,  
 Ihr goldenes Geschmeide blitzet,  
 Sie kämmt ihr goldenes Haar.*  
 ~~~~~

Vitalij lijkt zich te herinneren:

Alice legde haar goudblonde hoofdje op zijn schouder. Haar blauwe ogen zijn gesloten onder de trillende oogleden. Hij omvat haar gloeiend gezicht met zijn handen en drukt een zachte kus op haar oogleden. Ze waren alleen in de hut. Iedereen is naar het bovenste dek gegaan of zegt vaarwel op de kade. Boven hun hoofd klinkt het geklepper van tientallen voetstappen, het gepiep van de kraan, korte kreten en het tumult van pakken, die in de kelder vallen. Een paar stemmen en voetstappen op het metaal van de trap. Door het verlichtingsraampje vallen schijnsels en schaduwen. Aan de zoldering hangt een blauw lampje. Het licht valt in gelijkvormige strepen op de gesloten koffers, de stapelbedden met het trapje, op de marmeren wasbak en tafeltjes...

Hij herinnert zich slechts de droom. Hij is immers vertrokken zonder Alice te zien. En wat valt er over het geheel te herinneren?...

De zeeman zingt zijn tweede liedje:

~~~~~  
*Kom in mijn boot  
 O, schone vissersvrouw!...*  
 ~~~~~

Vitalij krijgt een rilling en wendt zich weer tot de mensen. Zij zitten zwijgend zonder elkaar aan te kijken. Het gebrul van de zee dreunt in de oren als een eentonige en doffe begeleiding. Aan de rechterkant blinkt een wit zeil als zilver. Er is bijna geen wind en de boot lijkt stil te staan. Ergens dichtbij is de vaste wal, ergens dichtbij liggen de kusten van de Oostzee, ergens dichtbij rumoert het zorgelijke, ongeruste, onrustige leven, zoals dat, wat achterbleef. En hier strekt zich een eindeloze ruimte uit, duister en angstaanjagend diep.

~~~~~  
*Het hart gelijkt de baren  
 Der woeste, wilde zee,  
 Het voert de schoonste paarden  
 Van hartstocht voor ons mee!...*  
 ~~~~~

Op de derde dag kwam de “Preussen” in Leningrad aan. Stalen bastions van de grensversterkingen rezen hier en daar uit de zeebodem op, dofglanzend van het lood. De “Preussen” verminderde vaart en kwam allengs in de vaargeul. Onder zwaar gefluit gingen Sovjet-pantserschepen voorbij. De passagiers van de “Preussen” stroomden samen aan de rand van het schip, zwaaiden met hun zakdoek en riepen in koor: “Leve de USSR, Leve het Rode Leger!”

De bemanning van de pantserschepen antwoordde: “Hoera-a!!”

Zacht suizend over het wateroppervlak voer een lange, smalle onderzeeboot langs het schip. Een matroos maakte de koperen rand van het ronde glas op de toren schoon, spuwde in zijn handen en grijnsde breed toen hij omhoog keek naar het schip.

De Russische passagiers lachten aan een stuk door, babbelde druk en vrolijke lichtjes schoten door hun ogen. De Duitsers waren zenuwachtig. Ze wachtten angstig op de

onvermijdelijke ontmoeting met de ‘Rode Gendarmes’. De ‘gendarmes’ verschenen spoedig in een kleine kotter. De ‘Preussen’ liet een paar korte fluittonen horen, de kotter legde bij het schip aan en de passagiers, die in groten getale aan de reling stonden, zagen hoe twee mannen in groene jasjes met metalen knopen aan boord kwamen met hun documentenmappen. Het waren gewone mannen die er rustig en zakelijk uitzagen en als de revolverholsters aan hun koppelriem ontbroken hadden, zouden de Duitsers geen onderscheid kunnen maken tussen de douanebeambten van Stettin en de ‘rode gendarmes’.

Terwijl de kapitein de documenten overhandigde, keken de opvarenden naar de Sovjet-haven. De ‘Preussen’ voer een lang, smal kanaal in tussen twee stroken grond, die tot diep in de baai liepen. Er brandden vuurtjes, waarop vissers aardappelen kookten. Een boerenkar schommelde over de weg en het paardje dat tussen de bomen draafde keek verbaasd naar het zeewonder. Boeien van verschillende kleur en masten van schepen wezen de weg.

In de monding van de Neva lag een massa buitenlandse schepen bijeen. Hier knarsten de kranen en overheerste het lawaai van het havenleven, net als in Stettin. Vanaf de oever riep iemand door een megafoon: “De lui-te-nant Schmidt-kade!”

Met een laatste vriendelijke groet van de kapitein (“*Auf Wiedersehen, mein Herr!*”) ging Duitsland voorgoed in rook op en begon de Sovjet-Unie.

Op de kade vochten de koetsiers om de reizigers, waarbij ze de plooiën in hun kleren vertraptten en chauffeurs boden hun auto’s aan, terwijl ze de koffers uit elkaars handen rukten.

Vitalij nam een huurrijtuig. Met de koffer aan zijn voeten, keek hij om zich heen met het gevoel van iemand, die een jaar lang in een ziekenhuis heeft gelegen.

Het begon al te schemeren en de lantaarns in de Nevski³⁴ gingen aan. Een massa wandelaars vulde de brede trottoirs. Een vrolijk gerucht van stemmen hing in de lucht. Wat is de straat rustig, hoe eenvoudig en verwant de menigte! De meisjes zonder hoed en met eenvoudige bloesjes aan, de jonge mannen zonder de in Duitsland traditionele das. Ongedwongen, zorgeloos gelach!

Leningrad, de arbeidersstad! Rusland, het land van de werkers, het land van de sovjets, wees gegroet!

---

34 Nevski Prospekt: de hoofdstraat van Leningrad

Als een blauw slangetje kronkelde het riviertje de Visja om de kroezige heuveltjes heen. Elk heuveltje lijkt op een muts van schapenbont. Ieder heuveltje laat in de lente een muzikale ode horen. Ieder heuveltje is een bron van frisse lijmachtige geur, van de bottende knoppen en pas ontloken blaadjes. Hier stegen op de bergen naar alle kanten witte kloostermuren omhoog, die zich een weg gebaand hadden door het lover van de berkenbosjes en in de weide stonden, stevig geplant, lage koepelvormige kerkjes.

Vooraf op feestdagen gonsden de heuveltjes van doffe, langzame klanken. Over de groene paden sleepten zich uit de omliggende dorpen rijen boerinnen voort, in verschillend gekleurde katoenen kleren, wijde jasjes en zware ouderwetse rokken, naar de kloosters.

Vanuit de stad klommen moeizaam stoffige rijtuigen met vrome intellectuelen omhoog. Bij de witte stenen muren zongen bedelaars door hun neus en deden oude vrouwen een handeltjes in kruisen en in lichtgekleurde heiligenplaatjes. Pelgrims, die uit Palestina teruggekeerd waren, verkochten flessen heilig water en stukjes van het kruis van Jezus aan de gelovigen. De slimmere mensen handelden in koekjes, gerstebier, goedkope oorhangers, ringen, fluitjes van aardewerk, speelgoed, bonte stoffen en opsmuk.

Om de kloosters trok tijdens feestweken ook de kermis rond met clowns, draaimolens, poppenkasten, horden, dronkenmansruzies en een wandelende massa. 's Morgens knielde het volk in de grauwe, halfvergane kerken en 's middags zwierven ze uit over de kermis, dronken ze en gaven zich over aan uitspattingen. 's Avonds hoorde het bos vrolijke trillers op de harmonica en 's nachts ving het aandachtig flarden op van dronken kreten, een ruwe lach en de verschrikte, met geweld onderdrukte zuchten van meisjes.

Zo was het vroeger.

Maar nu zijn de klokken uit de kerktorens gehaald en de vergulde kruisen van de koepeldaken. Nu worden geen erediensten meer gehouden in de voorover hellende kerkjes. Er zijn geen kermissen meer en handel in opsmuk. Drinken, vechtpartijen en massale wandelingen ontbreken. Er heerst rust in de bossen. Het blauwe riviertje de Visja stroomt rustig om de zeven heuvelen heen en in zijn doorschijnende water liggen gedwee de groene omtrekken van ratelpopulieren en berken. Bij de oever drijven kleine bootjes en over de watervlakte klinken welluidende kinderstemmen.

In twee van de Semigorsk-kloosters zijn kindertehuizen opgezet. In de oude cellen zijn de vensters geopend en de zon schijnt op schone kinderbedjes en de pas geverfde gele vloeren. In de kerk zijn de muren blauw geverfd. In het oksaal is een podium aangebracht. Waar voorheen de enorme baard van een pope wapperde, prijkt nu de met waterverf geschilderde leuze met groene bloempjes langs zij: "laten wij op 1 mei onze hand uitsteken naar de kinderen van de hele wereld."

Op een klein veld naast de oever is een moestuin aangelegd. In regelmatige bruine golven liggen de pas gegraven bedden. De kinderen rennen er razend snel tussendoor. Olga staat op het bruggetje en helpt de kleintjes water uit de rivier te scheppen. Haar mouwen zijn tot de ellebogen opgestroopt. Haar armen zijn wat bruin gebrand. Haar gezicht is rozig en haar ogen staan vrolijk.

"Voorzichtig, kinderen! Krijg geen natte voeten! Je zou kou kunnen vatten!"

“Olga Alekseevna, wij en Boerkin zijn al klaar met ons stuk! Wat moeten we nu doen?”

Het kind, zo bezweet als een paard, trekt haar hemd uit.

“Ja, dat dacht ik wel! Doe dadelijk je hemd aan! Waarom heb je zo’n haast gemaakt? Dat heb ik je toch al gezegd! Vraag direct of Maria Federovna je een ander hemd geeft!”

Een oude leidster gaat naar Olga toe.

“Waarom maak je je ongerust, Olga Alekseevna? De kinderen zijn het gewend!”

Zonder naar haar te luisteren, roept Olga ontzet:

“Loena, Loena, draag die emmer niet alleen! Nikolaas, help haar direct!”

De leidster Aleksandra Ivanovna gaat op een stronk zitten.

“De kinderen vinden het zeker fijn om verzorgd te worden. Maar aan de andere kant moet je dat niet overdrijven! Een kind moet een beetje zelfstandig kunnen zijn!”

In plaats van te antwoorden, mompelt Olga binnensmonds:

“Vandaag hebben al twee kinderen een bad genomen. Denkt u dat dat goed is?”

Ze neemt een gieter en klimt omhoog naar de moestuin.

“Nu, kinderen, we hebben met jullie precies voor 1 mei een groot werk verricht! De arbeiders zullen ons dankbaar zijn! Kijk eens wat een stuk land wij bewerkt hebben. Laten we nu gaan eten en na het eten mag, wie wil, nog aardappelen helpen poten en dan zal ons kinderhuis op het rode bord prijken!”

Het blijkt dat iedereen aardappels wil poten. De kinderen gaan om Olga heen staan en proberen elkaar te overstemmen.

“Gaan we vanavond varen, Olga Alekseevna? Ja?”

“En ik heb een kever gevangen, Olga Alekseevna! Een kanjer!”

“En ik heb een groen glaasje gevonden! Kijk eens!”

Olga glimlacht.

“Kijk eens, Aleksandra Ivanovna, ik heb Amerika ontdekt! Weet u, dat ik altijd een beetje bang voor kinderen geweest ben? En niet van ze hield, behalve van mijn eigen kind! Ze leken me zo ongehoorzaam! Maar hier heb ik vriendschap met ze gesloten. En, echt, daardoor ben ik zelf een heel ander mens geworden!”

Aleksandra Ivanovna kijkt haar strak aan.

“U heeft zeker erg afgezonderd geleefd? Heeft uw man het heel druk?”

Olga verzinkt een ogenblik in gedachten.

“Gewoonlijk wel. Maar, weet u, ik denk dat ik zelf schuldig ben. Als ik terugblik in het verleden, voel ik me bang.”

Aleksandra Ivanovna doet er het zwijgen toe. Olga luistert een ogenblik naar het gefluit van een vogel en zucht dan plotseling, bijna stikkend van vervoering:

“Hoort u hoe mooi de vogels zingen?... voelt u hoe goed het hier is?”

Ze glimlacht oprecht, maar de oude leidster bemerkt dat haar ogen treurig staan.

“O, ik had niet veel nodig, helemaal niet veel, zoals gebleken is! Ik kon de spanning van de grote stad niet verdragen en dat stomme huishoudelijke werk. Dat is volkomen zinloos! Ik had niet zelf de kracht om uit die tovercirkel te treden! En Vitalij? Ach, wat zou Vitalij! Die heeft zijn eigen zorgen! Kijk, als nu... Nee, toch niet!...”

“Is hij nog niet uit het buitenland terug?”

Olga raakt in de war.

“Jawel, hij komt terug! Maar kijk eens wat vervelend! Hij schrijft dat hij voor zijn zaken in Moskou moet blijven. Hij kan niet hierheen komen. En ik kan nu ook niet weg. Hier zijn de kinderen!... moet ik die in de steek laten?”

Verlegen verfrommelt ze de strohoed in haar hand. Aleksandra Ivanovna kijkt haar strak aan.

“Ik denk dat dat geregeld zou kunnen worden, Olga Alekseevna!”

“Ja, misschien!... Maar weet u, bovendien, ik wil nog meer bij het werk betrokken worden. Ik heb juist een enorme verandering bij mezelf waargenomen. Het lijkt mij dat dit Vitalij zal bevallen... Wat denkt u?”

“Verwacht hij zo'n verandering niet?”

“Vast niet! Weet u, ik had de laatste tijd de hoop totaal opgegeven. Wij konden elkaar niet meer begrijpen. In mijn hart hield ik van hem, dat wil zeggen, zoals ik vroeger van hem hield, maar ik begreep hem niet meer. En nu denk ik, hij net zo min. Hij hield misschien wel van me, maar begreep me niet meer! Dat is gevaarlijk, niet waar?”

“Hoe wilt u het dan regelen?” vraagt Aleksandra Ivanovna, die er niets van begrijpt, “Hoeveel maanden nog zullen jullie elkaar niet zien?”

“Twee maanden misschien nog! Dan zal ik hem een verrassing bezorgen. Hij zal zijn Olga niet herkennen. Ik zou hem heus heel graag meteen terug zien. Wel, om wat te babbelen, om vragen te stellen over het buitenland, om te vertellen hoe onze dochter gegroeid is, over de moestuinen, die we hier met de kinderen hebben aangelegd, enzovoorts!”

“Maar?”

“Maar ik kan beter wachten. Hij schrijft dat zijn kameraad tijdens de 1 mei-feesten verlof heeft. Daarom stuurt hij hem naar ons toe. Dat is goed! Dat verheugt me!... Spot u een beetje met me, Aleksandra Ivanovna?”

“Waarom denkt u dat?”

“Ik babbel misschien te graag!”

De oude leidster raakt liefkozend Olga's schouder aan.

“De mensen zijn niet altijd zo slecht als ze lijken. Ik heb nog vertrouwen in de mensen. Laten wij dus vriendinnen zijn!”

Na een jaar afwezigheid voelde Vitalij zich niet helemaal op zijn gemak in de trust. Zelfs de muren leken vreemd, onbekend, want die had men ondertussen grondig hersteld. Op het algemeen secretariaat had men veel muren aangebracht en de ambtenaren, die nu gescheiden zaten, konden hun familieaangelegenheden niet meer met elkaar bespreken. Om het secretariaat van het planbureau had men een dikke spiegelruit geplaatst met veel boogvormige vensters en opschriften van de afdelingen in goud. Popov was naar een aparte kamer verhuisd.

Het kantoor van Vitalij was overgebracht naar een grote zaal beneden met ramen, die op de tuin uitkeken. Hier zaten nu een paar ingenieurs, die Vitalij niet van vroeger kende. Dat had hij niet verwacht. Het eerste wat hem van zijn stuk bracht, toen hij de hal binnentrad, was een veelkleurige lichte uitgave van de muurkrant met de leuze: “Zelfkritiek, onafhankelijk van de positie!” Er stonden twaalf artikeltjes in (Vitalij telde ze allemaal) over tekortkomingen in het werk en een groot artikel over gebreken in de centrale leiding. In gedachten glimlachend wendde Vitalij zich tot Bobrov, die aan kwam lopen.

“Moeten de partijlozen zich ook voorbereiden op de herregistratie van de partij?”

Bobrov wilde vriendelijk zijn sigarenkoker openen, maar bedacht zich dat Vitalij niet rookte.

“Neem me niet kwalijk, mijn beste, dat was ik vergeten, helemaal vergeten! We hebben elkaar ook in zo lang niet gezien. Had u het over de herregistratie? Ja, ja! Kijk bijvoorbeeld naar mijn stuk over de taken en andere dingen! Ik doe mee als een eerlijke specialist... Overigens, vertel liever over uw reis! Ik denk dat u heel wat te vertellen heeft! Wanneer bent u aangekomen? Zo juist? En meteen weer aan het werk gegaan? Dat noem

ik nog eens een held van de arbeid! Men moet uw naam op het rode bord vermelden!”

Bobrov lachte spottend en keek tersluiks naar het oude, versleten pak van Vitalij.

“Heeft u geen nieuw kostuum in het buitenland gekocht, Vitalij Nikolaevitsj? Ik meende dat alles daar zo goedkoop is. Zoals u weet, zijn hier speciale bonkaarten ingevoerd, maar je kunt er niets op krijgen. Heeft u geen pak laten komen? Dat geloof ik niet, beslist niet, Vitalij Nikolaevitsj! U houdt het stil, u wilt geen aan stoot geven!”

Vitalij maakte zich van zijn plaats los en liep hem zwijgend voorbij. Bobrov haalde hem in de volgende gang in.

“U heeft uw brievenmap laten staan, mijn beste! Daar bij de muurkrant! Hier is hij!”

In de ontvangkamer van Serebrovskij zat een jongeman in het hemd van de Komsomol-jeugd aan de tafel van de secretaris. Vitalij bleef verbaasd op de drempel staan.

“Wie zoekt u, kameraad?” vroeg de Komsomol-jongeman, zijn hoofd opheffend.

“Serebrovskij.”

“Ga dan, waarom blijft u staan?”

Vitalij keek naar de deur, waar vroeger het bordje “Niet onaangekondigd naar binnen gaan” hing en overtuigde zich ervan dat het weg was. De Komsomol-jongeman bemerkte die blik en schoot in de lach.

“Het is weggehaald. Hij beval het te verwijderen!”

“Sinds lang?” vroeg Vitalij.

“Dadelijk na de publicatie van de stellingen van Jaroslavskij over zuivering van de partij.”

“Zo! En waar is Sjipova naar toe?”

“Sjipova bleek 33 ziektes te hebben. Ze is met Vinokurov naar de Krim vertrokken.”

Vitalij stond al op het punt door te lopen naar Serebrovskij, maar er schoot hem iets te binnen en hij keek de Komsomol-jongere strak aan.

“En Ivagin?”

“Maar wat wilt u? waar komt u vandaan, kameraad?”

Zonder te antwoorden liep Vitalij naar het raam, deed het open en keek, op het kozijn zittend, verlangend de tuin in. De zon viel in een brede strook in de kamer. Vrolijke stralen speelden in de geslepen inktpotten en vonkten in de rode, doorschijnende inkt. Lichte strepen vielen over het groene laken en een zachte weerschijn uit de spiegel bewoog in de kleuren van de regenboog op de vloer. Een briesje suisde door de randen van de paperassen en probeerde de bladen weg te trekken van onder de vloeiblokken op tafel.

“Heeft men hem toch ontslagen?” vroeg hij tenslotte.

“Hij is uit eigener beweging weggegaan,” zei de Komsomol-jongere hoofdschuddend, ‘het was hier geen werken meer! Hij is nu weer bij de metaalfabriek ‘Svet’. Maar bent u bij geval kameraad Zorin?”

Vitalij keek hem verdrietig aan.

“Dus, een fiasco? Dus men stond niet achter hem? Maar kort geleden schreef hij mij nog dat alles in orde was, dat jullie nu een sterke partijkern hebben!”

De Komsomol-man krabde zich verlegen achter het oor, grabbelde in zijn zak en haalde er een vettig kran-tenknipsel uit.

“Lees dat, kameraad Zorin! Ivagin zegt altijd: ‘leer je gedachten beknopt uit te drukken!’ Dat is gemakkelijk gezegd! Hoeveel maanden ben ik daar al mee bezig, maar het helpt geen duvel! Ik heb vijftig regels ingestuurd en men heeft er maar vijf gedrukt!”

Hoofdschuddend las Vitalij het artikeltje door.

“Dat zal niet helpen!” weersprak hij.

“Dat zal wel helpen, kameraad Zorin! Dat moet helpen! En ik hoop ook op u! Ivagin heeft veel over u verteld. Bijvoorbeeld dat u met Vinokurov...”

“Met Vinokurov?” zei Vitalij levendiger.

“Ja, mijn vader heeft me iets verteld. Nu zouden we moeten schrijven, vragen stellen, maar ik heb geen tijd. Dat secretariaat vermoordt me! De duivel hale ze! Ik geloof dat ze me met opzet hier geplaatst hebben. Zij hopen dat iemand die promotie gemaakt heeft, dadelijk onder de paperassen begraven raakt!”

De deur knarste en Serebrovskij verscheen op de drempel.

“Kameraad Semjonov,” vroeg hij zachtjes, ‘heeft u misschien een ogenblikje voor mij?’”

“Wat heeft dat te beduiden? Is er zelfs geen bel meer?” glimlachte Vitalij.

“Hallo, kameraad Serebrovskij! Herkent u mij?”

Serebrovskij sloeg zijn samengeknepen ogen naar Vitalij op. Het leek of ze angstig stonden. Daarna werden ze doorschijnend en vriendelijk.

“Ha, kameraad Zorin! Dat verheugt me! Welkom!”

Hij deed de deur wijd open en liet de jonge ingenieur voor gaan.

De eerste indruk die Semigorsk maakt, is een smalle streep blinkende lichten aan de horizon. Terwijl de trein het station nadert, waarbij hij om de in duisternis gehulde heuvels draait, schieten die lichten heen en weer, komen dan eens aan de linkerkant tevoorschijn, dan weer verdwijnen ze helemaal.

Ivagin stond met zijn bagage in de hand bij het raam, gereed om uit te stappen. De trein was in diepe rust. Een bleek trillend kaarslicht wierp dansende schijnsels op de gebaarde gezichten van de boeren. Het scheen op de onderste planken. Op de vloer en op de bovenste planken lagen massa's dikke zware zakken. Met wat erin? Waarheen en waarvoor nemen de mensen zo'n zware, lastige, omvangrijke last mee op reis?

Het eentonige getik van de wielen ging in steeds langzamer ritme en hield tenslotte op, gelijk met een hees gefluit van de locomotief. Er was niemand op het kleine station. Een paar gestalten liepen, gebogen onder zakken, als silhouetten vanaf de trein over de boog van de brug. Een doffe petroleumlantaarn keek schuins met zijn ene oog. De dienstdoende beampte liet een schel gefluit horen, de trein knarste kwaad in zijn buffers en kwam, na twee maal geblazen te hebben, van zijn plaats los.

Ivagin liep op een koetsier toe, die in zijn rijtuig zat te dommelen.

“Kunt u me naar de stad rijden, vriend? Hè?”

“Ja, voor drie roebels.”

“Waarom zo duur?”

“Het is vier kilometer!”

Ivagin stond verlegen en keek langs de stoffige weg, die in de duisternis voerde. Zou hij gaan lopen? Hij knoopte de kraag van zijn jas dicht en koerste vastberaden naar

de stad. Onderweg haalde hij een voorbijganger in. Die voorbijganger droeg deels militaire, deels burgerkleden. Hij had een burgerhoed op zijn hoofd en aan zijn lichaam een hemd van het Rode Leger.

“Gaat u naar huis, vriend? Zit de dienst er op?”

“Ja, dat lijkt wel zo. Gaat u dezelfde kant op?”

“Daar lijkt het wel op,” antwoordde Ivagin op dezelfde toon.

“Moet u hier zijn?”

“Nee, in Tarasevitsj! Kent u dat misschien? Hè?”

“Tarasevitsj? Daar woont een oude vrouw. Ze heeft een krot van een huis aan de Semenovskaja. Ja, daarover heb ik gehoord. Dus u gaat naar haar toe?”

“Zo ongeveer. En kent u de dochter ook?”

“Haar dochter?– nee!”

“Wel vriend, haar dochter is nu hier! Hè?”

“Dus u gaat naar de dochter?”

Ivagin lachte luid en zijn lach, die tussen de bomen door gleed, verloor zich ergens in het struikgewas. Een opgeschrikte vogel vloog langzaam klapwiekend van de ene boom naar de andere.

Ze gingen nu door een berkenbos. Het natte gras werd zachtjes door hun voeten geplet. In de lucht hing de geur van fris groen.

Toen ze uit het bos kwamen, leek de keten van lichtjes al niet meer op wat vanuit het coupé raam te zien was. Het waren nu her en der verspreide kleine ruitjes, die een geel licht verspreidden. Daarachter tekenden zich als nachtwalkers grijze kerktorens af. Op de hoek van een stille straat

nam Ivagin afscheid van zijn metgezel en begon de huizen af te tellen. Hij hield stil voor het zevende huisje van een verdieping met drie vensters, dat diep in de grond verzakt was. Hij streek een lucifer aan en verlichtte een rond blikken nummerbord. Voor het raam hingen katoenen gordijnen in verschillende kleuren. De dunne stof liet een vaag licht door. Hij tikte tweemaal zachtjes op het raam. Iemand schoof het gordijn opzij en drukte zijn neus tegen het glas.

“Is dat kameraad Ivagin?” vroeg een stem van binnenuit, “een ogenblikje!”

Ivagin klom het houten stoepje op en ging op de leuning zitten. Het duurde een minuut of drie voordat de deur geopend werd. Hij rookte en luisterde naar de nachtelijke geluiden. Vanuit het station klonk gefluit. Ergens kakelde een kip, opgeschrikt uit een boze droom. In de aangrenzende tuin blafte een hond.

“Ik had al aangenomen, dat u niet gekomen was,” zei Olga, terwijl ze open deed en de warme lucht van de slaapkamer naar hem toe dreef.

“In het telegram staat, dat u met de avondtrein komt. Maar volgens mij is die trein allang aangekomen. Wij en mijn moeder waren net naar bed gegaan.”

Ivagin schudde haar hand.

“Laten we eerst kennis maken! Ik ben komen lopen. Daarom duurde het zo lang. Hè? Heb ik het kind niet wakker gemaakt?”

“Nee, nee! Ze slaapt. Kom binnen. U zult hier, in de keuken, overnachten. Alles is in orde gebracht, maar drink eerst wat thee!”

Olga leidde hem door de gang naar een kleine, heldere keuken. Op tafel stonden een al uitgedoofde samovar, eetgerei, een schaaltje jam, brood, boter en een kan melk.

Olga ging zitten en keek heimelijk nieuwsgierig naar Ivagin. Een beetje van streek, mengde hij verlegen de melk met een lepel.

“U was zeker verbaasd,” zei hij, “een onbekende persoon en zo. Hè? Maar dat ik geen bekende ben, is van geen belang. Vitalij heeft me met klem verzocht! Hij schreef: het maakt helemaal niet uit waar jij (dat ben ik) de feestdagen doorbrengt, maar mijn vrouw zal daar van verveling sterven! Hè?”

Olga zuchtte.

“Ik heb een goede man, niet waar, kameraad Ivagin?”

“Ik weet niet of hij goed of slecht is, maar vreemd is hij af en toe wel! Nu, daar praten we later wel over. Woont u hier alleen?” Hè?”

“Met mijn moeder en mijn dochter.”

“Nou, dat weet ik wel!... Slaapt uw moedertje al?”

“Ze slaapt, ja, morgen zult u kennis met haar maken,” glimlachte Olga, “u zult haar onder andere bij het huishouden moeten helpen. Ik werk immers op het ogenblik! U moet zeker in de rij staan om vlees te kopen!”

“In de rij voor vlees? Hè?” zei Ivagin ongerust, “Nu ja, dat doet er overigens niet toe!” Hij schoot in de lach.

“Weet u, waarom ik zo lach? Ik heb nog nooit in de rij gestaan! Ik weet niet eens hoe dat moet!”

“Kind dat je bent,” zei Olga met haar hand wuivend, “het is niet zo moeilijk te leren! Anders krijgt u geen eten! Ik werk immers!”

“Tussen haakjes: Vitalij weet blijkbaar niet, dat u werkt?”

“Blijkbaar niet!” glimlachte Olga, “hij meent waarschijnlijk dat ik mijn tijd nog tussen potten en pannen

doorbreng. Maar hier, hoewel dit een uithoek is, hoewel er geen trottoirs, maar meer kerken zijn dan huizen met twee verdiepingen, hoewel men de heren van het bestuurscentrum hier tegenkomt met rode vlaggen, was het hier toch gemakkelijker voor mij de pannen in de steek te laten!”

“Als dat zo is, is het goed!” bromde Ivagin, “en welk beroep heeft u gekozen?”

“Ik werk in het kindershuis. We hebben op het ogenblik moestuinen aangelegd. We hebben vóór 1 mei de speciale taak vervuld! De zon schijnt, in het bos zingen de vogels, vlak bij stroomt de rivier – dat is goed! Rondom is het leven voelbaar! Maar daar ginds...”

Maar Olga zweeg en keek Ivagin wantrouwend aan.

“Over het algemeen,” voegde ze er glimlachend aan toe, “vertel me eens hoe Vitalij het maakt! Zal hij morgen nog in Duitsland zijn?”

“Onderweg, zo al niet in Moskou,” knikte Ivagin, heeft hij u niet geschreven? Men heeft hem daar weggejaagd! Dit is al de derde dag na mijn vertrek uit Moskou. Hij kan intussen aangekomen zijn.”

“Hoezo?”

Olga’s blik werd dieper en richtte zich op het gelaat van Ivagin.

“Wat heeft dat te beduiden?”

“Een aanval van de kapitalisten, Olga Alekseevna, dat betekent het! De aanwezigheid van een groot aantal Sovjetburgers op 1 mei in Berlijn komt ze niet uit! Heeft u gehoord, wat Zörgiebel daar op touw heeft gezet?”

Ivagin sprong van zijn stoel en begon heftig te agiteren over het aflopen van de stabilisatieperiode. Olga onderbrak

hem niet. Met beide handen onder het hoofd boog ze zich wat voorover en dacht over iets van haarzelf.

's Morgens werd Ivagin door niemand gewekt. In zijn slaap hoorde hij dat de oude huisvrouw de houten jaloezieën van de vensters verwijderde, dat ze met harsrijk hout de samovar aanstak, de Russische kachel opstookte en geurige vette koeken bakte... Toen hij ontwaakt was, lag hij een hele poos op het veldbed en keek door het open raam in de tuin, die de warme zon met goud overgoot.

De vogels zongen vernuftige trillers. De heldere lach van Inge weerklonk en haar rozige lijfje glansde tussen het groen. Olga was, met een bezem in haar hand, tweemaal voorbij het raam gelopen in een fantasiekostuum, gemaakt uit een oude kapotjas van haar moeder. Daarna hoorde Ivagin het geritsel van bijeen geveegde bladeren van het vorig jaar. Toen voegden zich nog meer kinderstemmen bij die van Inge en de opgewonden kinderen wilden naar de afscheiding rennen om door een spleet ergens naar te kijken. Maar de inwonster uit de hoofdstad hield hen tegen met de smadelijke opmerking:

“Wat een gebeuzel! De enige auto van de hele stad!”

Die opmerking had vaderlandslievende protesten van de andere kinderen tot gevolg en Inge werd kwaad:

“Ga weg, moddereend! Zei ze tegen een van de vriendinnen.”

Daarop volgde een levendige kinderlijke scheldpartij. Ivagin trok op zijn gemak zijn broek aan en liep het erf op. Hij moest zijn ogen sluiten voor de felle zon. Inge zat al op de stoep en leerde de kinderen rekenen.

“Zo moet je niet rekenen,” zei ze tegen haar met modder bespatte vriendin, “dat moet je zo doen: zeventhonderd,

achthonderd, negenhonderd, tienhonderd, elfhonderd, twaalfhonderd...”

Toen kreeg ze de gast in het oog, stond vlug op en stak haar handje uit.

“Bent u oom Ivagin? Goedendag! Ik ben Inge!”

“Dus jij bent Inge?” zei Ivagin belangstellend, “interessant! Goed, laten we kennis maken met elkaar. Zijn dat je kameraadjes? Hè?”

“Ja, dat zijn mijn kameraadjes!”

Inge beschreef met haar hand een halve cirkel in de lucht.

“En draagt u een bril? Die moet u afzetten! Die hindert u!”

Ivagin lachte.

“Nu zie ik je niet goed,” zei hij, “laat me je eens van dichterbij bekijken!”

Hij pakte haar beet en zette haar op zijn schouder. Inge lachte vrolijk. “Oef, wat bent u sterk! Dat wist ik niet! Ik ben al zo zwaar! Mamma zegt dat ik al meer dan zestien kilo weeg!... Maar, oom Ivagin, als uw ogen lachen, lijken ze net twee visjes!”

“Visjes? Hè?” zei Ivagin verbaasd.

“Ja! En uw wenkbrauwen zijn net gele ski's! Maar waarom zegt u iedere keer ‘Hè?’ ... u weet zelf niet waarom, hè, oom Ivagin. Nu, buig uw rug een beetje meer! Ik wil dat u met me galoppeert!”

En zonder zijn toestemming af te wachten ging ze gemakkelijker op zijn schouder zitten.

“Nu, rijden! Rijden!”

Zo draafden ze de tuin in en liepen onder de bloeiende appelbomen door. Daarna keerden ze weer terug naar de

stoep. Olga stond aan de deur dromerig naar een raaf te kijken en luisterde met zichtbaar genoegen naar het kloeken van een kip, die te midden van haar gele kroost scharrelde. Toen ze hen zag, stak ze wat blozend een hand uit.

“Kom eraf, Inge,” zei ze, “Ze is te strijdlustig. Ze weet iedereen voor haar karretje te spannen!”

“En waar naartoe? Span me maar voor het karretje!... Ik zal niet tegenspartelen!...” glimlachte Ivagin,

“Het is goed bij u, Olga Alekseevna!”

Hij keek om zich heen naar de kleine, scheve stal, het poortje naar de groene tuin, de perken, door de handjes van Inge gegraven, een kraaiende haan en een hippende raaf. Hij trok een lege kist, die naast hem stond, naar zich toe en ging zitten.

“Maar ik geloof, dat u dit wat spottend zegt, kameraad Ivagin. U denkt waarschijnlijk wat anders. U drijft wellicht de spot met onze kleinburgerlijkheid!”

Ivagin krabde wat verlegen op zijn borst.

“Ik heb het goed geraden!” riep Olga uit, “ik ken jullie, communisten, wel! U zult nog spijt krijgen dat u hierheen gekomen bent!”

“J-ja,” mompelde Ivagin, “u kunt heel goed raden! Eerlijk gezegd dacht ik ook aan kleinburgerlijkheid. Maar als u mijn rare gedachten raadt, zal ik het niet meer wagen om ze te denken. Hè?”

Ivagin keek naar Olga, naar haar verstandige roze gezicht, haar blote, wat bruine armen en verbaasde zich in stilte, daar hij de zaak verkeerd begreep, wat Vitalij nou nog meer kon verlangen.

“Wilt u vandaag met mij meegaan naar ons kinderhuis, kameraad Ivagin? Dan kunt u onze kinderen zien. Overi-

gens zult u Inge in uw armen torsen. Ze kan niet de hele dag lopen, ze wordt gauw moe. En ik zie dat u al vrienden bent geworden. Gisteren hebben we alles voor vanavond klaar gemaakt,” vervolgde Olga na een ogenblik gezwe- gen te hebben. “Men heeft takken bloemen en berken uit het bos laten halen. We hebben de toneelstukjes met de kinderen gerepeteerd. Er zullen lichtbeelden zijn over de ‘Lente’, dan het pionierslied, daarna marcheren met rode vlaggen en vervolgens solo-optredens. Mijn Inge zal iets voordragen.”

“Doet u alleen voor haar zo’n moeite, of voor allen?” vroeg Ivagin wantrouwend.

Olga trok haar wenkbrauwen samen en weersprak zachtjes: “Nog maar heel kort geleden zou ik dat zelfs voor mijn eigen kind niet op touw hebben durven zetten, kameraad Ivagin! Ik was mensenschuw en begreep niet dat een kind gezelschap nodig heeft. Dat kwam omdat het mijn lot was tot diep in de nacht in het huishouden te werken. Werkelijk, het leven leek slechts een meedogenloze val!”

“Waarom dan?” vroeg Ivagin, alsof hij er niets van begreep, “was het dan zo slecht?”

“Wat dacht u! Als dag aan dag die plannen te pletter slaan tegen de noodzaak thuis te zitten met het kind, tussen de potten en pannen, en als dat ononderbroken jaren lang door gaat, wat kan er dan overblijven van die plannen? Je zit in een gevangenis! Stel u eens voor, dat men de omvang van uw bezigheden beperkt tot huishoudelijke bezigheden, dat men u verbodt een baan te hebben, lid van de partij te zijn, deel te nemen aan het vakbondswerk, enzovoort?”

“Nee, dat kan ik me zelf niet voorstellen,” zei Ivagin hoofdschuddend, “maar hebt u geen gebruik gemaakt van eetzalen, kinderbewaarplaatsen?”

“Het is goed daarover te praten. Om te beginnen moet je een eetzaal inrichten waar een kind vier tot vijf keer per dag het nodige en gezonde voedsel kan krijgen! En zijn er genoeg bewaarplaatsen bij ons? En is alles daar zo goed geregeld dat de moeder, die zo’n klein hoopje in haar armen geklemd houdt, de moed zou kunnen vinden het in vreemde handen over te geven? Het kindje is, ach, te breekbaar!”

Ivagin zat op zijn kist heen en weer te zwaaien, maar Olga stelde hem dadelijk gerust.

“Ja, ik weet het! Nu heb ik het zelf begrepen! Vroeger heb ik dat niet ingezien. Maar nu ik uitgerust ben, heb ik erover nagedacht en alles begrepen! U ziet het, ik werk.”

Vitalij ging bedrukt bij Serebrovskij vandaan. Hij was slechts een half uur bij hem, maar dat halve uur bewees hem, dat zijn reis geen zin had gehad. Serebrovskij diepte met trillende vingers iets uit zijn portefeuille op, greep de hoorn van de telefoon, was ijdel en glimlachte Vitalij stijfjes en medelijdend toe. Hij was ouder geworden. Er zat meer grijs in zijn haar, meer rimpels zaten er in zijn wangen. Zijn ogen waren geheel uitgeblust.

Hij durfde niet zijn mening te zeggen over het voorstel van Vitalij. De ondergrondse bouwen met eigen krachten, alleen buitenlandse specialisten aantrekken en op ruime schaal gebruik maken van de ervaring in het buitenland. maar met eigen krachten? De maatschappij verleiden tot een ampele bespreking van het plan?... Nee, daar kan hij niet meteen op antwoorden! De specialisten, die tijdens de afwezigheid van Vitalij zijn uitgenodigd, moeten geraadpleegd worden. Het kernbestuur moet bijeengeroepen worden. Over de hele linie moet men de zaak overdenken, bespreken en de meningen horen...

Vitalij wendde zijn ogen niet van hem af, terwijl hij Popov opbelde, maar het toestel werd niet opgenomen en er verstreken een paar minuten van vervelend zwijgen. Serebrovskij drukte zenuwachtig op de telefoonhaak en stamelde: "Ja, dan, ja!..."

Vitalij vertelde lusteloos hoe de metro in Berlijn werd gebouwd.

"U kent dat, vanaf het straatoppervlak, door middel van ondiepe geulen, met een platte afdekking. Op die manier is het grondwerk zeker goedkoper, ofschoon men eerst de grond eruit haalt en ze er later weer in terugstort. Maar het metaal is duurder. In Berlijn wordt veel metaal gebruikt voor de dekplaten, afsluiters en het vlechtwerk. Vooral een groot verschil zit er in de kosten van de bijkomende

werkzaamheden. Men moet immers over het hele traject de straat openbreken en damwanden plaatsens.”

Popov kwam en stak stug zijn hand naar Vitalij uit.

“Goedendag, Vitalij Nikolaevitsj! We werden al moe van het wachten op u! Wat zeiden de Duitsers van de concessie?”

Vitalij keek naar de dwalende blikken van Popov en alle lust tot spreken verging hem.

“Alvorens te onderhandelen over een concessie moet men wel zeker weten het werk zelf niet te kunnen doen!”

“Dat zou mooi zijn!” spotte Popov, “maar het zal niet lukken! Maar waarom heeft u toch niet onze bevelen uitgevoerd, Vitalij Nikolaevitsj? Als men u vraagt te onderhandelen, moet u dat kennelijk doen!”

Vitalij sloeg weerspanning zijn ogen neer.

“Ik ben het er niet mee eens,” zei hij vastbesloten, “ik ben het er helemaal niet mee eens!”

“Daar wordt niet naar gevraagd!”

“Daar moet u wel naar vragen, kameraad Popov, dat moet u! Ik eis een speciale vergadering van vertegenwoordigers van de grootste metaalfabrieken in Moskou. Wij moeten de mening van de maatschappij weten!”

“Het is twijfelachtig, wat de maatschappij zal zeggen,” merkte Serebrovskij voorzichtig op, “Misschien is zij wel helemaal tegen de ondergrondse. Er verschijnen immers artikelen van die strekking in de “*Izvestija*” en “*Laborista Moskvo.*”^[35]

Vitalij stond op.

“Ik zou Vinokurov willen spreken.”

---

35 “Moskou van de arbeiders” (er is geen Russische omschrijving gegeven)

“Hij zit nog in de Krim. Hij zal spoedig terugkeren.”

“Ik merk dat iedereen het rustig aandoet!”

“Dat is niemand verboden! Hij heeft reglementair verlof!”
merkte Serebrovskij koeltjes op, “Dat kunt u ook krijgen!”

Voor de dag dat Ivagin zou vertrekken, hield Olga vroeger dan gewoonlijk op met werken en bezocht onderweg de coöperatie. Daar vond ze haar gast. Hij stond in de rij machteloos om zich heen te kijken. Men had hem al tweemaal uit de rij geduwd en hij was dolblij toen hij Olga in het oog kreeg.

“Kunt u het geloven? Hè? Drie volle uren sta ik hier al te staan! Alle duivels, wat een onzin! Ze hebben me hier tot misselijk wordens toe volgestopt met anti-Sovjet-grappen en zelf ben ik een mopperaar geworden. Ik sta met het publiek mee te schelden! Hè?”

Olga lachte.

“Nu zal ik uw plaats innemen. U moet ’s morgens niet zo lang slapen! Weet u dat de mensen om vijf uur in de morgen hiernaar toe komen?”

Slechts een ogenblik verdween ze in de winkel en kwam er met een opgeruimd gezicht uit.

“Waarom sta je hier eigenlijk nog? Jij, arbeiders-correspondent!... Al sedert een uur verkoopt men geen vlees meer! Men is gerustgesteld en wacht op een verklaring! Als ik niet naar het kantoor had gebeld, zou u hier vanavond nog staan! Nu zal de zaak vlugger op gang komen!”

’s Avonds gingen ze naar een bioscoop in de stad. Het was een stoffige tuin, door een scheve schutting van de straat gescheiden. Boven de poort hing een bord, dat reeds lang zijn rode kleur verloren had. “Schouwburg en tuin met de naam van kameraad Perepjolkin.” Wie deze Perepjolkin was, wist zelfs Olga niet.

Door de tuin dwaalden zwaar opgemaakte meisjes, die schillen van zonnepitten uitspuwden en beledigende opmerkingen lieten horen aan het adres van de heren, die hun het hof maakten. Op een schaduwrijk rondje waren de banken

bezet door paartjes. Dat vlak was eerst bestemd geweest om te dansen, maar later werd het dansen overgeplaatst naar een andere locatie en de twaalf onverlichte banken, die tegenover elkaar stonden, bleven over. Zij werden de meest geliefde plek voor een afspraakje.

In de danszaal liet een slecht orkest met moeite “Pas d’Espagne” horen. Een vijftigtal paren draaide lusteloos op dezelfde plaats in het rond, terwijl hun zolen op de stenige bodem ruisten. Een even verveelde menigte stond naar de dansers te kijken. Onder hun voeten flakkerde het licht dat uit in de hoogte schommelende lantaarns viel. Ivagin keek eerst omlaag, dan naar boven, daarna naar de mensen en spuwde.

“De mensen weten niet wat ze moeten doen, hè? Weet u, Olga Alekseevna,” ging hij verder, terwijl hij plaats nam in de bioscoop, “dat ik bang van u begin te worden?”

“Waarom?”

“U heeft me al in de rij laten staan. Op 1 mei heb ik boodschappen voor u gedaan, de kinderen gedragen, tijdens het kinderfeest de versieringen achter de coulissen verschoven en spijkers ingeslagen. Uw dochter heeft paardje gereden op mij! En tenslotte...” Hij wuifde met zijn hand.

“Wat tenslotte?” vroeg Olga, die hem verkeerd begreep.

“Tenslotte zal ik nooit trouwen! U heeft me volledig uit de droom geholpen!”

Olga lachte.

“Maar wat dacht u dan? Dat u het socialisme zou opbouwen en uw vrouw alleen de kinderen verzorgen en in de rij staan? Maar zou u het niet andersom willen? Iemand moet dit alles toch doen!”

“Maar waarom de man?”

“Waarom de vrouw?”

Het was benauwd in de bioscoop. Terwijl hij met zijn tong over zijn koortsige lippen ging, voelde Ivagin tegelijkertijd zijn hemd, doornat van het zweet, aan zijn lichaam kleven. Tot het derde deel behield hij zijn geduld. Toen smeekte hij:

“Ik zit mezelf uit te schelden, Olga Alekseevna! Alle duivels! Op het scherm zien we poolijs, maar ik zweet als een otter! Laten we naar buiten gaan!” En toen ze de tuin uit waren, keek hij Olga ernstig in het gezicht: “U heeft dus besloten al uw tijd aan het werk te wijden? Dat is goed en wel! Maar hoe moet dat met uw man en kind? Hè?”

“Ieder de helft!”

“Nou, ik weet niet,” zei hij, zijn handen uitspreidend, “of Vitalij Nikolaevitsj dat wel zal bevallen! Hè? Het moet hem, voor de duivel, wel bevallen!”

Tijdens de speciale vergadering in de Moschozupr was Vitalij zenuwachtig. Serebrovskij was de voorzitter. Oude grijze mannen hadden zich in leunstoelen genesteld. Met wellust zogen ze de rook van hun sigaretten op en keken af en toe schuins naar Vitalij. Er waren weinig vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. Van de metaalfabriek “Svet” was er niemand gekomen. Iedereen gaf toe dat de tram de vervoerscrisis niet kon oplossen, maar ze herkauwden allemaal het oude thema van al of niet een ondergrondse bouwen. De vertegenwoordiger van de afdeling technische ingenieurs, een eerbiedwaardige professor, beweerde dat de metro niets zou uitmaken, dat zijn vervoerscapaciteit niet voldoende was en dat men behoefte had aan een spoorwegnet tot in het hart van de stad. De vertegenwoordiger van de Vervoerstrust trachtte de vergadering ervan te overtuigen dat de bouw van de ondergrondse uitgesteld kon worden tot 1938 en dat ondertussen een vergaande uitbreiding naar het stadscentrum en elektrificatie van de bestaande stations voldoende zou zijn. Dezelfde mening had de vertegenwoordiger van het planbureau.

Vitalij werd moe van de tegenstemmen. Hij steunde zijn hoofd tegen de stoeleuning en dacht bijna apathisch hoe groot het gebrek aan menselijke cultuur was! Buiten regende het. Er vloeiden snelle, vuile stroompjes langs de ramen. Twee groene takken sloegen met hun natte bladeren klagend tegen het glas. De wind zong luid een lied van verlangen.

Opeens kwam Vinokurov binnen. Hij zei de aanwezigen terloops goedendag, ontdeed zich voorzichtig van zijn natte jas, schudde hem uit en hing hem aan de muur. Vitalij sprong bijna van zijn stoel op. Vinokurov droeg een wit zomerpak, waar een zuidelijke bruine huid gewoonlijk zo tegen afsteekt.

Ogenblikkelijk flitste in Vitalij, zoals altijd, een gedachteassociatie door zijn hoofd. Voor verleden jaar was hij ook in de Krim geweest. Hij herinnerde zich hoe de auto zich door de bergen wrong, in steile windingen, steeds hoger. De auto vloog over afgronden, terwijl de wielen de toppen raakten van dorre struiken, die vanuit het ravijn omhoog staken. De wagen snelde met ijzingwekkende snelheid naar de rand van de afgrond en draaide zich plotseling heftig om, als verschrikt door de steile wanden. Beneden balanceerden rode, stenige bergketens, sappige groene pijnbomen, de bedrieglijke toppen van bosjes, die heel dichtbij en zacht schenen en geen nieuwe afgronden leken te verbergen. Door korte stoten op de claxon drukte de auto voorbijgangers en kleine tartarenpaardjes met hun knarsende karren tegen de stenen. Alles wat beneden achter bleef, werd langzamerhand in een grijze nevelsluier gehuld.

Maar daar is de top na de laatste klim en hier vandaan, o, hoe zacht snelt de wagen in volle vaart daarvan af! Als een knikker die op een helling is geworpen! De wind flitst je tegemoet en dringt dicht bij het hart met een klievend geluid in je binnenste!

Dan komen er rode rotsblokken, vissersbootjes, de schitterende zee en het oogverblindende strand met naakte, zongebruinde, op Indiërs gelijkende gestalten...

Vitalij wendde zich weer tot Vinokurov en keek hem in het gezicht. Er lag zelfs geen oppervlakkig laagje bruin op zijn huid!

Vinokurov sprak met warmte en hartstochtelijk.

“Waarvan beschuldigt men ons, vertegenwoordigers van de ondergrondse, niet allemaal! Eerst, zegt men, moeten de straten geasfalteerd, elektriciteit worden aangelegd en waterleidingen naar de voorsteden aangelegd. Eerst, zegt

men, moet de tram in goede banen geleid worden, daarna kan men over de metro dromen! Is de metro nu een reëel idee? Heeft de socialistische stad die nodig? De tram, de tram en nog eens de tram! Maar door diezelfde tram bevindt de Moskouse economie zich (zonder overdrijving) aan de rand van de afgrond! Wij worden bedreigd door een opstopping, een tot nu toe niet gekende opstopping, die ons zal vernietigen en onze aderen zal afsluiten! Begrijpt u dat, kameraden?”

Vitalij zweeg, evenals de vergadering. Vinokurov schilderde het beeld van Moskou over twee jaar, waar men te voet zal gaan, als de metro niet gebouwd zou worden. Dit alles wist Vitalij al. Vinokurov gebruikte zijn argumenten. Toch had zijn pleidooi meer uitwerking op de aanwezigen dan de woorden van Vitalij. Langzamerhand gingen de verdedigers van de tram overstag. En toen riep de vertegenwoordiger van de afdeling technische ingenieurs, die uiteindelijk geen tegenwerpingen meer kon vinden:

“Ja, kameraden, ja, het is duidelijk! Maar wie moeten hem dan bouwen? Wij kunnen dat niet!”

In de stilte vol spanning antwoordde Vinokurov rustig en zonder aarzelen:

“Een uitstekende Duitse firma zal hem bouwen. Deze firma werkt voor Berlijn, Wenen en Hamburg. Het is het beste bouwbedrijf. Het heeft zich de meest volmaakte methodes voor de aanleg van vrije banen eigen gemaakt. Ingenieur Zorin zal zelf verslag uitbrengen van zijn indrukken over de Berlijnse ondergrondse en naar ik hoop achter mij staan!”

Vitalij sprong op.

“U bent niet goed wijs!” schreeuwde hij, “waagt u het nog op mijn steun te rekenen?”

Iedereen keerde zich verbaasd naar hem. Vitalij stond in vuur en vlam van verontwaardiging.

“Ik doe een beroep op alle aanwezige vertegenwoordigers van metaalfabrieken eindelijk te spreken! Moeten we alles in concessie geven? Zijn wij zo machteloos? Zeker, de ervaring uit het buitenland hebben wij nodig, maar moet dat beslist in de vorm van particulier kapitaal? En dat zegt men nu, nu het hele land bezig is aan het allergrootste socialistische bouwwerk, nu de arbeidersklasse van onze staat door te bouwen binnen een tijd als nooit te voren, bewijst, waartoe een proletarisch land in staat is!”

Toen merkte Vitalij dat in de achterste rijen rumoer ontstond.

Ivagin liep door de zaal naar het podium. Vitalij verstarde. Hij had hem niet eerder gezien. Alles in de zaal raakte in spanning. Ivagin zette zijn bril af, stopte hem zorgvuldig in een speciaal etui en bulderde door het vertrek:

“Wij eisen duidelijkheid! De arbeiders van de grootste metaalfabrieken van de Sovjet-Unie hebben recht op aandacht, hè? Ik heb instructie gekregen een duidelijk antwoord te verlangen: willen wij met de ondergrondse onszelf aan de kapitalisten verkopen, of bezitten wij voldoende kracht om dit reuzenwerk zelf aan te pakken? Het is moeilijk, dat weten wij! Maar hebben wij zo weinig moeilijkheden het hoofd geboden? Gaan wij in het vijfjarenplan soms maar enkele grote werken tot stand brengen? Hè? Kunnen wij niet nog een reuzenwerk dat het vervoer van de Sovjet-hoofdstad bevordert, op ons nemen?...”

Vitalij had hem nog nooit zo gezien. Ivagin was gegroeid, zijn stem was scherp geworden en hamerde op de theorie achter de concessie. Vinokurov luisterde met gefronst voorhoofd. Popov glimlachte zonder iets te doen, waarschijnlijk hopend dat iemand Ivagin nog zou tegenspreken.

Maar Ivagin werd plotseling een eminente redenaar. Zo was het zeker ook gegaan tijdens de burgeroorlog, toen men naar de moeilijkste, gevaarlijkste en meest verantwoordelijke linies fabrieksmensen stuurde, die daar wonderen verrichtten. De arbeiders onder de luisteraars mompelden goedkeurend.

Toen hij het opwindende deel van zijn pleidooi beëindigd had, kalmeerde Ivagin meteen, nam zijn bril, poetste die op, zette hem op zijn neus begon met een gewone stem een resolutie voor te lezen. De aandacht van de vergadering bereikte haar hoogtepunt.

“Het is een voorstel van onze fabriek,” verklaarde hij, “wij eisen zo spoedig mogelijk en onvoorwaardelijk de bouw van de metro. Naast de verbetering van de tram, de aanleg van een spoorweg tot in het centrum en de elektrificatie van de forensenlijnen, is de ondergrondse de belangrijkste taak. Wij eisen dat dit vraagstuk aan het publiek en de pers wordt voorgelegd om het uitvoerig te bespreken. Wij stellen voor de metro niet in concessie te geven, maar hem met eigen krachten aan te leggen. De fabriek mobiliseert voor de bouw de beste specialisten, elektrotechnische ingenieurs, technici en arbeiders. Wij doen een beroep op de beste metaalfabrieken in Moskou hetzelfde te doen.

Wij stellen voor de geldmiddelen te verwerven van de bevolking. Wij eisen dat er een speciale lening wordt uitgegeven en als eersten kopen wij obligaties van een bedrag overeenkomend met een maandloon.”

Juist toen Ivagin uitgesproken was, luidde Serebrovskij de bel en kondigde de pauze aan. In de gang omhelsde en kuste Vitalij zijn vriend.

“Nee, maar, vriend, ben je magerder geworden in het buitenland? Hè? Dat is geen rustoord! Heb ik hun goed

teggas gegeven, hè? Ben je tevreden? Ha, vriend! Wij zullen alle metaalfabrieken oproepen!”

Hij liet Vitalij totaal niet aan het woord komen. Vitalij keek hem liefkozend aan en glimlachte.

“Denk je dat de wereldrevolutie op komst is? Hè? Hoe is het daar in Duitsland gesteld? Is Zörgiebel woedend?... Nou, dat geeft niet! We zullen hem gauw bij zijn staart pakken!”

Toen hij twijfel zag in de ogen van Vitalij trok hij hem aan zijn mouw.

“Geloof je dat niet, duvel? Je liegt! We zullen hem te pakken nemen! Vast en zeker!”

“Daar dacht ik niet aan,” antwoordde Vitalij, “ik dacht aan de Trust!”

“Hè? Aan die maatschappij? Wees maar gerust, vriend! De zaak is gewonnen! Dat is duidelijk!”

Vitalij keek verwonderd op. Ivagin sloeg hem op de schouder en schaterde.

“We hebben Pappa Semjonov, dat canaille! Heb je nog wat tegen te spreken?”

En hij vervolgde dadelijk op een andere toon:

“De groeten van je vrouw en kind. Zij zijn gezond en wel en denken in augustus naar Moskou te komen.”

Ivagin keek Vitalij onderzoekend aan en voegde eraan toe:

“Je hebt geen kwade vrouw! Tussen haakjes, onderweg hierheen ben ik oudergewoonte op het secretariaat geweest om naar post te vragen. Voor mij was er niets, maar voor jou, vriend, heeft men uit Duitsland geschreven!”

Vitalij nam de enveloppe uit de handen van Ivagin, werd plotseling bleek en ging op de bank zitten. Hij herkende dadelijk het handschrift van Alice op de briefomslag.

UIT HET AANTEKENBOEKJE VAN ALICE BERG

28 FEBRUARI 1929

Ik weet niet of Vitalij ook maar één keer aan mij gedacht heeft. Ik geloof het niet, ik geloof niet in hem. Ik begreep hem altijd. Eenmaal stond hij op het punt mij te begrijpen. Hij deed het niet!...

En nu vraagt hij mij om een ontmoeting. Als iemand zou weten hoe mijn hart van vreugde beefde en hoe het dadelijk daarna verstarde!... Waarvoor moeten wij elkaar ontmoeten, Vitalij? Immers, voor je mij je Lies zou noemen, zou je mij vragen te gaan zitten, zelf naar de andere kant van de bank schuiven en een officiële ondervraging beginnen. Je zou gelijk hebben. Ik maak je geen verwijt. Je moet er immers van overtuigd zijn dat je geliefde geen verraadster is...

Nee, Vitalij! Nee, het heeft geen zin elkaar te ontmoeten!...

10 MAART 1929

Ik weet, dat ik schuldig ben, dat ik een fout heb gemaakt. Maar niemand weet hoeveel deze fout mij kost. Mijn vader is nooit een arbeider geweest. Hij is een trouw dienaar van de kapitalisten. Hij is een

sociaal-fascist. Maar zouden ze mij werkelijk begrepen hebben als ik niet gelogen zou hebben?...

Walter Ulmann beweert van wel, dat ze het zouden hebben kunnen begrijpen... Sinds hij in de moestuinen woont, is mijn gemoed lichter geworden. Hij is zo groot en onhandig en een beetje belachelijk. Hij kan zonder met zijn ogen te knippen de vreselijkste bekentenissen aanhoren en toch het vertrouwen in diegene, die ze vertelt, niet verliezen.

Ik heb Walter mijn kinderlijke genegenheid voor Reinhold uitgelegd. In families als de onze wordt Reinhold als een geschikte partij beschouwd. Hij was toch leerling van de krijgsschool; men zag in hem een toekomstig officier. Ik was dus een jong meisje en droomde van een mooie liefde. Maar ik heb hem niets beloofd. Ik kon niets beloven. Ik was te jong. Ulmann vroeg niet naar bijzonderheden. Maar die had ik ook niet. Ik droeg met trots mijn maagdelijke reinheid door de jaren van verleiding en alleen Vitalij... Nee, nee, daar wil ik niet aan denken! Dat wil ik me niet herinneren! Drie maanden van kwelling! Is dat niet voldoende?

24 MAART 1929

Ulmann vroeg gisteren of ik de verhouding met Reinhold al lang geleden had verbroken. Ik wist het zelfs niet meer. Waarschijnlijk was ik toen negentien jaar. Hij was nog in dienst van het leger. Pas heel kort geleden vernam ik dat hij bij de politie is.

Ulmann mopperde op mij. Ik moest dat tegen de commissie zeggen.

18 APRIL 1929

Walter heeft mij werk aangeboden in Wedding. Hoeveel jaar had ik in het Wolfraam-vak gewerkt? Och, Walter, vanaf 1922. Verbaast je dat? Ja, ja, vanaf mijn zestiende jaar. Nadat ik van school kwam en ik, alvorens naar de universiteit te gaan, overeenkomstig de wens van mijn vader een jaar naar de Osram-fabriek ben gegaan. Waarom ben ik daar langer dan een jaar gebleven? Kijk, hier ligt de oplossing van het raadsel, Walter!

In de fabriek werd mijn wereld gespleten. Onder de arbeiders waren meer fascisten dan communisten, maar ik kreeg belangstelling voor 'Rote Fahne'. En ik nam kennis van een paar boeken die de jonge communist Til Spielgritz mij toespeelde. Hij, die Til, wist overigens niet dat ik een burgerdochter was, toen hij mij in de regionale commissie van de communistische jeugd aanbeval. Begrijp je dat, Walter? Later is Til gearresteerd en bleef ik lange tijd de enige jonge communist in de fabriek. Verleden jaar heeft men mij ook weggejaagd.

Mijn vader? Ik heb alle banden met mijn familie verbroken, al in '23, toen zij aan de andere kant van de barricades stonden.

28 APRIL 1929

Gisteren werd de vlag van het Rode Leger aan onze afdeling overgedragen. Ik zeg aan “ons” en mijn hart krimpt van pijn. Verleden jaar was ik lid van de Internationale Commissie. Ik had juist een plan opgesteld voor een briefwisseling in Esperanto met soldaten van het Rode Leger. En vandaag ben ik heimelijk, zonder permissie, naar de plechtigheid geweest. Ik verborg mijn gezicht in de mensenmassa, uit vrees herkend te worden. Ik zag Otto, ik zag Erich, ik zag Vitalij! Ja, ja, ik heb hem gezien!... Hij stond op het reusachtige lege podium voor vijftienduizend toehoorders en vertaalde de brief uit het Esperanto.

“Beste kameraden! De soldaten van het N-regiment van het Rode Leger sturen u ter gelegenheid van 1 mei een vlamme groet en de vlag, die met onze zelf verdiende stuivers vervaardigd is.”

Vitalij zag mij niet. Zijn stralende blikken dwaalden in het rond. Vandaag is hij immers niet de ingenieur uit Moskou, zelfs niet de vertegenwoordiger van de Sovjet-Unie. Vandaag is hij een soldaat van het Rode Leger.

Otto stampte met zijn voeten op het houten podium en ontplooidde het rode doek met hamer en sikkel en het opschrift in gouden letters: “Van de soldaten van het N-regiment van het Rode Leger voor de Berlijnse Rot Front-strijders.”

Het koor, de trappen, de zaal, het amfiteater, de muren, alles wat naast, boven en onder mij was, donderde van de machtige kreet: “*Rot Front! Rot Front! Rot Front!*”

Ik kon me niet inhouden, samen met hen allen begon ik te zingen, toen de fanfare, de trompetten en de cimbalen zich tot de zaal wendden:

~~~~~
*Völker, hört die Signale
 Auf zum letzten Gefecht!*

Die Internationale
Erkämpft das Menschenrecht!^[36]

Ik stond te zingen en tranen brandden in mijn ogen. Erich vatte Vitalij om de middel. Hij liet hem aan de rand van het podium komen. Het was een ogenblik waarop geen plaats meer is voor persoonlijke belevenissen. Ik richtte mij in mijn volle lengte op, samen met de hele zaal.

“Onze Russische kameraad moet aan de Sovjet-proletariërs de eed van de Rot Front-strijders onder de vlag van de soldaten van het Rode Leger overbrengen.” Erich stak plechtig een hand op. Duizenden arbeidersvuisten zwaaiden in de lucht.

“Wij zweren onze krachten in te zetten voor de vrijheidsstrijd. Wij zweren met ijzeren discipline in de rijen te marcheren naar de beslissende strijd. De grootste verachting voor de arbeidersklasse zal hen als straf ten deel vallen, die het Rot Front verraden. Onze vuist is geheven. Wij zweren te overwinnen of te sterven voor de vlag van de proletarische dictatuur.”

Ik zei, samen met allen, de eed na. Hoor je het, Erich? Hoor je het, Vitalij? Ik heb de eed nagezegd...

1 MEI 1929

---

³⁶ Volkeren, hoort de signalen, op voor het laatste gevecht! De Internationale strijdt om het mensenrecht!

Dat is alles. Ik loop weer door de straten van Berlijn. Maar naast mij loopt geen Erich, geen Otto, geen Vitalij. In plaats van Erich gaat Walter naast mij. Ik werk nu in een andere wijk. Maar Vitalij... Nee, nee!...

1 MEI 'S AVONDS

Ik heb gisteren, toen ik tijdens die plensbui van de bijeenkomst terug keerde, schijnbaar kou gevat. Een razende hoofdpijn. Ik voel dat ik koorts krijg. Maar Wedding^[37] is van de stad afgesneden. Wij worden belegerd. Hier, in een kleine woning op de vijfde verdieping, is een ziekenpost ingericht. Vlakbij, op de hoek van de straat ratelt aan één stuk door een machinegeweer. Als je naar het raam loopt en omlaag kijkt, zie je gele sterretjes in het donker opvlammen.

Ik ben gewend geraakt aan die vreemde, niet-menselijke geluiden. O, hoe snel raakt een mens ergens aan gewend!...

Er wordt weer een brancard aangedragen. Ik buig me voorover en zie vlees waar bloed uit vloeit.

“Geduld, kameraad, geduld! Het is geen ernstige wond. Maak u niet ongerust!”

Maar mijn eigen ziel is niet gerust. Daar brandt een waarschuwingsteken, ja, een alarm, dat mijn hoofd doet barsten, mijn wangen vurig doet gloeien. Je moet je oren maar dicht stoppen en wonden verbinden. Kijk, zo!

---

37 Wedding is een deel van Berlijn

Ik moet proberen de hand op het voorhoofd van de man met de verbrijzelde kaak te leggen. Misschien houdt hij dan op met schreeuwen.

O, wat is het hier benauwd! Alle drie de bedden zijn bezet. Twee mannen zitten op stoelen te wiebelen. De huisvrouw zit op de vloer op een hoop vodden en in het halfdonker zie ik haar wijd open ogen. Na ieder schot begint zij te beven. Haar zoons zijn daar, bij de barricade. We hebben geen elektrisch licht en de petroleumlamp walmt. Rook en de zure lucht van bloed. Ik krijg een koude rilling.

Wat zullen ze zeggen, mijn kameraden-vrouwen?

“Alice is ziek. Ze moet naar huis.”

“Laat haar zitten. Dat is misschien beter.”

Ik wil opstaan.

“Ga zitten, Alice, ga zitten!”

Er komt een waas voor mijn ogen. Ik voel me wat misselijk, kan moeilijk adem halen. Ik hoor mijn tanden klapperen. Iemand duwt de koude rand van een glas tegen mijn voorhoofd. Ik drink. Mijn hele lichaam wordt bevangen door een enorme moeheid. Het zweet staat op mijn voorhoofd. Zonder van mijn plaats te gaan, strek ik mijn benen...

Een haven... In het holst van de nacht. De grommende kranen spreken niet langer met krakende stemmen tegen elkaar. De zwarte muil van het ruim wordt bedekt door een zwaar luik. Het ijzeren beest is verzadigd, tot rust gekomen. Ik maak me los uit de omhelzing van Vitalij. Voor de laatste keer kus ik hem vurig. Ik gooi de deur van de kleine hut wijd open, waardoor hij tegen de rand van de wasbak slaat. Ik ren de steile trap op. Hij komt mij achterna, zwalkend

als een dronken man en zoekt houvast aan de stang van de koperen leuning.

En dan sta ik aan de oever in de massa mensen, die afscheid nemen. Het stoomschip steekt langzaam van wal. Ik hoor het toonloze gebonk van de machine en de kreten uit de keel van de kapitein. Een reusachtige, vergulde naam (ik weet niet meer welke) op de steven, die vanaf de oever verlicht wordt door zwakke lantaarns, verzinkt langzaam in de duisternis. De ronde lichtvensters werpen gele stralen omlaag in het zwarte water. Eerst lijken ze op de eigenlijke vensters, later worden het slechts glimmende puntjes. Hoog in de mast zijn groene lantarentjes opgehangen. Het stoomschip verdwijnt in de zee.

Is dat een droom? Of een visioen? Of een ijlen? Ik weet niets over Vitalij. Heeft iemand mij gezegd, dat hij al vertrokken is?

Ik kan mijn ogen nog wat open doen en zien wat er in de kamer gebeurt. Er wordt iemand van de brancard getild. De huisvrouw staat van de grond op en schikt zuchtend de bundel vodden. Een mannenstem schreeuwt woedend:

“Weten jullie dat de politie dumdummykogels gebruikt!?”

Ik word door slaap overmand.

2 MEI 1929

Ik heb de griep gekregen. Wat een onzin – in die dagen... Ik weet niet eens wat er gebeurt. In de moestuinen is het stil. Er komen geen kranten, de

radio draait zorgeloos de Charleston. De huishoudster kan niets te weten komen. En als ze al iets weet, wil ze het niet vertellen. Dat is des te erger! Gisteren ben ik schijnbaar op mijn stoel ingedommeld. Plotseling werd ik wakker. Er lag een bekende hand op mijn hoofd. De huishoudster nam mijn temperatuur op. Een man met een zwarte baard stond naast haar. De huishoudster bromde.

“Maar er wordt geschoten, huishoudster! Hoe bent u hier gekomen?”

De schrik verdreef ogenblikkelijk mijn slaap. Ze trok haar lippen binnensmonds.

“Men is nu rustig geworden hier, juffrouw bolsjewiek. U gaat nu naar huis.”

Ik weigerde. De boosheid van de huishoudster deed me lachen. Ik glimlachte, maar mijn kameraden stonden niet aan mijn kant.

“Maak geen ruzie, Alice! Wat kun je doen als je ziek bent? Er wordt niet meer geschoten. We klaren het wel zonder jou.”

De man stond op het punt zijn tas met instrumenten open te maken. Ik werd nu eerst goed verontwaardigd.

“Mijnheer de dokter! De zieken wachten u op die bedden!”

Hij mompelde wat. Ik luisterde niet en wendde me weer tot de vrouwen. Ik wilde erop aandringen dat de dokter die laatste man met de dumdukogels zou onderzoeken. Hij zei daar iets tegen in en het verwonderde mij hoe ijl zijn stem werd. Hij klonk als van verre. Ik begreep hem zelfs.

“Hoe laat is het?” vroeg ik vermoeid.

De rest herinner ik me niet goed. Schijnbaar nam men mij onder de arm en voerde me ergens heen.

3 MEI 1929

Vandaag gaat het beter. Ik kan uit bed komen en wat door de kamer wandelen. Vreemd!... Waarom slaat mijn hart zo onrustig? Als ik in de spiegel kijk, denk ik steeds aan Vitalij. Waarom? Misschien omdat ik mezelf bekijk door zijn ogen? Gewoonlijk denk ik er niet aan dat ik een mooi en volwassen meisje ben. Maar in de spiegel zie ik een stevig, sierlijk gebouwd, prachtig lichaam. En plotseling begrijp ik die blikken en nadrukkelijke bewegingen, die mij in Vitalij niet aan stonden. Dan voel ik het bloed in mijn lichaam wegtrekken. Ik zie dat de heldere blauwe ogen van het goudblonde meisje in de spiegel somber worden en kijk bewegingloos, glazig, naar mezelf. Zo is zijn blik en ik krimp helemaal in elkaar door het kloppen van het bloed dat omlaag vloeit...

Maar waarom denk ik dat Vitalij vertrokken is? Laat ik naar de buurman gaan om nieuws te horen. Ik trek mijn bloes van de jeugdbeweging aan. De huishoudster moet maar geen bezwaar maken.

De oude Schumann, mijn buurman, staat achter het hek van zijn tuintje op het deurtje te leunen. Aan zijn paal wappert, zoals altijd, vrolijk de driekleurige vlag.

“Goedendag, *Genosse* Friedrich! Wat is er voor nieuws?”

De tandeloze mond van Schumann lacht spottend en hij steekt zijn door de rook vergeelde baardje omhoog.

“Er zijn veel nieuwtjes, *Genossin* Berg! Is het nog niet genoeg?”

“Ik wil weten wat voor nieuws er is over de laatste dagen! Ik ben twee dagen de deur niet uit geweest!”

Hij kijkt mij verbaasd aan.

“Krijg je dan geen kranten meer? O, neem me niet kwalijk, dat vergat ik. Jij las ‘*Rote Fahne*’!”

Ik tracht mijn aandoening te verbergen.

“Wilt u zeggen, dat de ‘*Rote Fahne*’ niet meer bestaat?”

“Jammer voor jou, *Genossin Berg*, jammer voor jou!”

“Doe niet zo grappig, kameraad Friedrich, u bent geen hansworst! Zeg me hoe het is afgelopen.”

“Wil je weten wat de ‘*Vorwärts*’ erover schrijft?”

Ik werd helemaal kwaad.

“Om het even! Stel mijn geduld niet op de proef!”

“‘*Vorwärts*’ schrijft dat het de schuld van de communisten zelf is. Ze hadden niet moeten oproepen tot een demonstratie die verboden was.”

“Zo, zo! De communisten krijgen weer de schuld!”

“Zeker, de communisten hebben op de politie geschoten!”

“En de politie?”

“De politie moest zich wel verdedigen.”

“U liegt!”

Mijn stem klinkt woest. Friedrich haalt ontwijkend zijn schouders op.

“Lieg ik?”

“Die ‘*Vorwärts*’ van u liegt. De communisten schoten niet het eerst. Zij hebben zich alleen maar verdedigd.”

“Zelfs tijdens de gewapende opstand?”

De boosaardige ogen van Friedrich versmallen. Ik verlies mijn geduld.

“Zwijg, Schumann, zwijg onmiddellijk!”

“Tussen haakjes, *Genossin Berg*, trek die lorren uit!” zegt hij, minachtend naar mijn bloes van de communistische jeugd knikkend, “het is doodeenvoudig een illegaal kledingstuk. U demonstreert hiermee tot een misdadige organisatie te behoren.”

Ik krijg het benauwd en leun tegen het deurtje.

“Is de Bond van Rot Front-strijders verboden?”

“Ja, zeker!” knikt Schumann triomfantelijk, “Jammer voor u is hij verboden!”

Ik ren, haast me, rijd eindeloos in trams, autobussen en de metro. Dan verdwaal ik in de straatjes. Ik kom niet waar ik moet zijn. Alle huizen zijn precies gelijk. Ze hebben allemaal vijf verdiepingen, een ijzeren poort en een holle binnenplaats van asfalt.

4 MEI 1929

De deur in het huis van Erich is niet gesloten. Als ik er even met mijn schouder tegen duw, sta ik plotseling tegenover Otto. Hij staat voor de deur en repareert zijn koppelriem. Hij is niet verbaasd over mijn komst.

“Ben jij dat, Alice? Het is goed dat je je uniform aan hebt. Wij hebben allemaal besloten de begrafenis in uniform bij te wonen.”

Ik druk mijn handen tegen mijn borst. Waarom gaat mijn hart zo te keer?

“Is hij dood, Otto? Is hij toch gestorven?”

Hij buigt zich zonder te antwoorden voorover en probeert met moeite de onwillige naald door het dikke leer van de riem te trekken. Ik zak buiten mijn wil door mijn benen... Ik val op een stoel neer.

“Otto! Daar kwam ik niet voor! Ik dacht dat Erich zou genezen! Dat hij mij tegemoet zou komen, verheugd zijn armen naar mij zou uitstrekken en zeggen...”

Ik begrijp dat ik raaskal. Ik zwijg. Otto is verbaasd.

“Wat zou hij zeggen? Je bent schijnbaar ziek. Dat had je eerst moeten zeggen!”

“Nou, goed! Maar kijk alsjeblieft niet zo zuur. Dat kan ik niet verdragen.”

Plotseling komt er een vreselijke gedachte in mij op. Ik sper mijn ogen open.

“Luister, Otto, is hij hier?”

“Wie?”

“Erich.”

Otto spuwt van woede.

“Wat kunnen mensen gauw dom worden! Erich ligt in het mortuarium. Over een uur halen we hem weg. Begrijp je dat? Maar de moeder van Erich is hier.”

“Zijn moeder?... Zeg je zijn moeder?... Ja, ja, natuurlijk. Direct, Otto, ik moet er direct heen! Wat heeft ze nodig? Kan ik haar helpen, troosten...? Ik ga meteen!...”

“Voor zover ik het kan zien, deug je nergens voor. Je hebt zelf troost nodig! Kom, wees wat opgewekter, verzamel je krachten, schep moed! Juist, zo! Nu kun je gaan, Berta is daar ook!”

Ik doe de deur in de slaapkamer open. Op het bed voor mij zit een vrouw. Ze zit met haar handen tegen de slapen gedrukt en de ellebogen op haar knieën. Ze heeft nog een jong gezicht, maar het staat somber. De droge ogen staren in de verte. Door het slordig opgestoken zwarte haar lopen witte strepen. Ik probeer moed te verzamelen en doe een paar passen.

Berta neemt de kast stof af. Zij springt van het krukje, legt de stofdoek neer en steekt haar hand uit.

“Dat doet me plezier, Alice. Ik was er zeker van dat je in tijd van nood bij ons zou zijn! Ik was tot de strijd gereed, maar jij was me voor. Dat is goed!”

Plotseling herinner ik mij het geteisterde lichaam op de straat, de rode gezichten van de agenten, de vriendelijke glimlach van Reinhold en de verwende handen die een sigarenkoker uit de zak haalden. Ik deed het te laat. Helaas, te laat! Ik was niet gereed voor de strijd! Te laat snelde ik op Reinhold toe. Erich was al dood.

En wat kon ik verder nog doen? Ik, de gewezen verloofde van die edele officier met zijn roze nagels? Wat schonk mij een tienvoudige kracht? Een gevoel van afschuw over hem, woede, de kracht door verdriet, wanhoop? Hij schrok van mij, die roze moordenaar! Ik schoot hem met zijn eigen revolver dood... Ik heb geen gewetenswroeging. Ik voel alleen maar spijt dat ik het te laat deed!

Als een oudere zuster slaat Berta een arm om mijn middel.

“*Frau Anna*, dit is Alice Berg. Heeft u haar naam gehoord?”

De vrouw, die doodstil zit, beeft wat. Ze heft haar hoofd op en kijkt mij in het gezicht.

“Of ik die naam gehoord heb? O, ja, Erich heeft mij over u verteld.”

Ik voel het bloed naar mijn hoofd stijgen.

“Hij vond mij slecht, niet waar, *Frau Anna*?”

De vrouw schudt van nee.

“O, nee, lieve *Fräulein*! Ik heb geen kwaad woord over u gehoord!”

Ik laat mij naast haar op het bed neer. Ik weet dat ik iets moet zeggen, een woord van troost. Ik weet, dat men deze vrouw moet verzekeren, dat wij allen haar smart begrijpen... In plaats daarvan zeg ik:

“Ik ben Erich veel schuldig!”

De vrouw liet haar hoofd vallen en brak in tranen uit. Ik zei schijnbaar niet wat ik had moeten zeggen. De vrouw zal dat immers niet kunnen begrijpen.

5 MEI 1929

Zoiets komt soms voor in de bioscoop. Je kijkt naar het filmnieuws: een sportfeest, de aankomst van een buitenlandse gezant, het in gebruik nemen

van een nieuwe fabriek in de Sovjet-Unie... Plotseling verschijnt in plaats van de glimlachende gezant een begrafenisstoet. In doodse stilte beweegt zich de mensenmassa met treurige gezichten en op elkaar geklemde lippen. De zware kisten met de hoge deksels zijn met vlaggen overdekt. De sterke schouders buigen door onder hun gewicht.

Nee, het is geen filmnieuws. Het is de begrafenis van hen, die omgekomen zijn. Walter en Otto zijn in uniform. Met rouwomslagen op de mouwen en bloemenkransen lopen zij vooraan. Achter hen zeelieden met witte hemden en rode dassen. De eerste kist. Met de vlaggen naar voren gestreken loopt ons detachement achter de kist. De tweede kist, de derde, de vierde... De elfde. Tweehonderd arbeidersafvaardigingen vergezellen de vermoorde kameraden.

Het volk heeft de straten versperd.

~~~~~  
*“Unsterbliche Opfer, Ihr sanket dahin,  
 Wir stehen und weinen voll Schmerz, Herz und Sinn,  
 Ihr kämpftet und starbet um kommendes Recht  
 Wir aber, wir trauern der Zukunft Geslecht”*  
 ~~~~~

Ik zing en hoor mijn eigen stem niet. De politiewagens op de hoeken van de straten laten ons zwijgend voorbij gaan. Uit de ramen hangen rode vlaggen met een zwarte rand. Het proletarische Berlijn heeft de dagtaak erop zitten. De dodenmars zingend vloeien zij samen met onze rijen.

~~~~~  
*“Einst aber, wenn Freiheit den Menschen erstand,  
 Und all euer Sehnen Erfüllung fand...”<sup>[38]</sup>*  
 ~~~~~

---

³⁸ Een treurmars, die herinnert aan de doden van de Russische revolutie van 1905. De Duitse bewerking is van de componist Hermann Scherchen.

Frau Anna loopt naast mij en steunt op mijn arm. Ze houdt het grijzende hoofd fier opgeheven.

Wij hebben Friedrichsfelde al bereikt. Detachementen bereden politie, agenten en auto's staan bij de kruispunten op wacht. De gesnoeide lanen van het rustige kerkhof hebben in lange tijd niet zo'n mensenmassa gezien.

~~~~~  
*“Dann werden wir künden, wie Ihr einst gelebt,  
 Zum Höchsten der Menschheit empor nur gestrebt...”*  
 ~~~~~

De vlaggen bogen zich over het open graf. De stemmen klinken vandaag niet zo maar hartelijk. Ze zijn door en door bedroefd. Ik zie de machtige rug van Thälmann voor mij. Hij heeft beide benen stevig boven de kuil in de grond geplant. Zijn woorden vliegen als gloeiende vonken metaal de mensenmassa in.

“Op 1 mei eiste de burgerij dat de sociaaldemocraten een slachting zouden aanrichten onder het revolutionaire proletariaat. Het verbieden van ‘*Rote Fahne*’ en de Bond van Rot Front-strijders is nog maar een eerste stap van een gruwelijke terreur. De sociaaldemocraat Künstler noemde de vechters op de barricaden lompenproleten! De communistische partij voelt zich volkomen solidair met de barricadestrijders. De communistische partij en de Bond van Rot Front-strijders zullen niet toelaten dat ze verboden worden. Wij roepen alle aanwezigen op te zweren dat ze de wapens niet zullen neergooien als het uur der beslissing aanbreekt. De burgerij en hun sociaal-fascistische lakeien zullen voorgoed vernietigd worden en de dictatuur van het proletariaat zal in Duitsland regeren!”

Hoor je het, Erich? Voor de tweede keer leg ik de eed af! Voor de tweede keer! En ditmaal zweer ik op de herinnering aan jou. Ik ben maar een onervaren vrouw, maar zelfs mijn zwakke krachten zullen misschien ook nodig zijn in de grote zaak, waarvoor jij je leven offerde. Hoor je mij?... *Rot Front!*

2 JULI 1929

Er zijn pas twee maanden verstreken sinds de eerste mei. Het zijn maanden van buitengewone gebeurtenissen in mijn leven. Ik ben weer in de communistische jeugd opgenomen! Ik werk weer in de afdeling. Mijn stem klinkt weer in zalen en over pleinen. Eens hoorde ik zelfs een woord van lof uit de mond van een vooraanstaande communist, die onze streek bezocht.

“Dat meisje is niet slecht in de agitatie,” zei hij achter mijn rug om, toen ik aan het spreken was, “zij heeft vat op de toehoorders en verstand van politiek.”

Toen ik mij omdraaide, leek het of Walter Ulmann glimlachte. Ik kwam die dag zo blij thuis, dat mijn oude huishoudster verstijfde. Ze zei dat ze mijn gezicht het hele jaar niet zo stom had zien stralen.

31 JULI 1929

Ik ben opgenomen in de afvaardiging naar de USSR. Wie moet ik voor deze eer dank zeggen? Walter, die al mijn wegen zorgvuldig nagaat? Of Otto, die weer net als vroeger gekheid met me maakt en zegt dat ik hem uit het raam zou moeten gooien om de stomme en onrechtvaardige belediging jegens mij in de vergadering van de communistische jeugd? Of mijn fabriek, die bijna unaniem eiste om ten minste één actieve vrouw te sturen? Ik weet het niet, maar dat verandert niets aan het feit. Onze trein nadert Moskou.

1 AUGUSTUS 1929

Ik luister naar wat er in de coupé gezegd wordt. De kelen zijn hier al droog. Alle liederen zijn al gezongen, alle anekdotes verteld. Nu houdt men zich eenvoudig onledig met herinneringen. Ik sta bij het raam en wacht. Wacht trillend, met binnen in mij haast een niet te onderdrukken juichkreet. Het is nu een warme, zonnige ochtend. Op de stations kan men uitstappen en van dichtbij de veelkleurige menigte bekijken. Ze kijken mij verrukt aan en drukken zonder woorden hun gevoelens uit. Men kan hun vreemde spraak horen. Men kan hen groeten in die taal, waarover ik, naar het schijnt, mij het hoofd zal breken.

's Nachts reden we een rivier over. De golven sloegen vlakbij de wielen. Een rood licht, tevoorschijn springend uit de schapenwolkjes, dook in het water en liep over de glinsterende golven als een draaiende koperen schroef. Een enkele maal staken struiken uit het water op en over

de schuimende toppen van de golven schommelden donkere vissersbootjes.

Nu draaien mutsen van groen naar ons toe, schitteren blauwe rivierlinten, springen wij met donderend geweld over bruggen. Het is lachwekkend om te zien hoe aan de stations de passagiers uit de trein rennen en, tegen elkaar aanbotsend, ergens heen snellen met theemokken in de hand. Terwijl ik uitrust van het vermoeiende geratel van de wielen, klinken door het open raam het tsjilpen van een vogel, het geknars van een boerenkar op de stoffige weg en stemmen van publiek dat we tegenkomen.

Moskou verrijst uit de roze nevel. Straks zie ik hem terug, Vitalij. Ik hang uit het raam, steek mijn hoofd naar buiten. Ik tracht de glanzende halve cirkel van de rails te volgen, waar de groene band van de trein overheen glijdt. Het station is nu al te zien. De rode slagzinnen op het perron zijn al leesbaar: “*Gruss den Berliner Barikade-kämpfern!*”^[39] De vlaggen en uniformen van de Komsomol zijn al te onderscheiden. Men kan reeds de trommels en klanken van de Internationale horen. Dan verschijnen de blije gezichten, rode doeken en linten. Ik zie tien maal zo scherp als anders. De geestdriftige menigte rent over het perron. Stop! Wij zijn aangekomen. Oef, het is teveel! Ik kan zelfs niet opstaan. Laten de kameraden maar uitstappen! Ik kom zo!...

Ik kijk heimelijk uit het raam. De onzen zijn omringd door de massa. Ha, daar is hij, Vitalij! Ongerust kijkt hij rond naar de aangekomen reizigers. Ik zie een pijnlijke glimlach op zijn gezicht. Zijn mond trekt samen. Hij ziet mij niet. Hij zoekt en speurt met zijn ogen. Hij raakt ervan overtuigd dat ik niet gekomen ben. Hij verbleekt. Maar hij wil het niet tonen. Hij ontmoet immers niet alleen mij. Dan komt hij weer bij zinnen. Hij gaat op zijn tenen staan, steekt

39 gegroet, Berlijnse barricadenstrijders!

zijn vuist op en roept luid: “*Rot Front!*” Ik kan mijn geduld niet langer bewaren. Ik antwoord hem uit het raam: “*Rot Front, Genosse Zorin!*”

Laat me tot mezelf komen. De hele dag ligt nog voor me... Maar op mijn lippen drukt nog het warme gevoel van zijn kus...

Ik heb schijnbaar op het plein gesproken. Daarna heb ik de talloze vragen beantwoord. Nadien heb ik Walter aan Vitalij voorgesteld. Walter schudde hem stevig de hand en kon niet nalaten een compliment over mij te uiten:

“Als u onze vrienden kent, kameraad, kan ik u met trots vertellen, dat wij goede vrienden hebben! Neem bijvoorbeeld Alice! Als een vlam is ze! Met mensen als zij kunnen we wonderen verrichten!”

Men bracht ons met een auto naar hotel ‘Lux’. Een kameraad met het kim⁴⁰ –insigne zei bijna koel tegen Vitalij, dat hij zich niet met zijn praatjes aan ons moest opdringen. Ik moest me er wel in mengen. Het is belachelijk! De kameraad was verbaasd en vroeg: “Kent u hem?”

Vitalij kwam tijdens de maaltijd naar hotel ‘Lux’. Ik zat naast Ulmann. Hij maakte grapjes en probeerde mij een tweede portie kip toe te stoppen. Iedereen lachte. Zelfs de bedienden van de eetzaal glimlachten. Door de brede vensters vielen lichtbundels in de zaal, die ons als met goudstof overdekten. Vitalij kwam naar mij toe. Walter verheugde zich, trok met een vinger een bruine eiken stoel naar zich toe en zette die tussen hem en mij.

Heeft u wel eens beleefd, dat een mens, die je voor goed verloren waande, terugkeerde? Dat geeft een heel bijzonder

40 Kim: Komsomol Jeugd Internationale

gevoel! Heel, heel weinig mensen kennen dat! Ken je het spreekwoord “gedane zaken nemen geen keer”? Maar dat is absoluut niet waar! Je kunt immers zo sterk liefhebben, dat jaren van scheiding over ons heen kunnen gaan, maar dat daarna de liefde even mooi is als in de eerste dagen...

Ik houd van hem! Misschien zal mijn liefde mij nieuwe kwelling brengen, maar ik houd van hem...

Ulmann ging zich verkleden. Wij gingen met Vitalij de trap op naar mijn kamer. Ik liep wat vooruit over de kleden van de brede gang met mijn linkerhand op de borst gedrukt om mijn hart in bedwang te houden. Toen ik de deur geopend had, liet ik hem voorgaan. Het was schemerig in de kamer. De zon, die snel onderging, werd opgevangen door de crèmekleurige gordijnen die van het plafond af hingen. Toen ik het bed naderde, wendde ik mij af, boog voorover en verborg mijn gloeiende gezicht. Hij kwam achter mij staan, wierp zijn handen over mijn hoofd en drukte mij tegen zich aan. Ik ademde diep uit en wierp mijn hoofd ver naar achteren. Hier zijn mijn lippen, Vitalij!...

Ze trillen, waarom weet ik niet! Om het voorgevoel van geluk, of van nieuwe pijn?

Nu rijden wij naar het Park van Cultuur en Recreatie. De zon vloeit als een schitterende stroom uit de hemel van glazuur. Zij doet het asfalt smelten, verhit de ijzeren randen van de daken, verguldt de bloemperken in de tuinen en koestert de blote hoofden van de zich haastende mensen. Hij verdeelt zich over de grote winkelruiten, baadt zich in de stralen van de fontein en op de grote pleinen, gluurt in de groen-rode bollen in de apotheken en probeert zich zelfs te nestelen in de stalen lampen van onze auto.

Ik slik deze zon in. Hij is als een wonderbaarlijk geneeskrachtige drank! Hier was eens de verblijfplaats van de tsaren tijdens hun bezoek aan Moskou vanuit Petersburg. Op de schilderachtige hellingen, die naar de Moskva af dalen, is tussen het dichte groen van de Neskoetsjni Tuin op het ruime, door de zon gebakken tentoonstellingsterrein, nu het Park van Cultuur en Recreatie aangelegd. Honderdduizenden mensen stromen de gastvrije deuren van het hoge houten paviljoen binnen en verspreiden zich over de talloze zandpaden. Als men naar boven, naar de veranda van het hoofdpaviljoen gaat, waar vandaan de opgepoetste instrumenten van twee orkesten de tonen van bravourestukjes door het park laten klinken, of, over de krakende houten vloer naar de leeszaal op het terras klimt, waar, door de zon gekoesterd, de mensen met een koptelefoon op liggen te rusten in gemakkelijke stoelen of banken, als men van daaruit naar beneden kijkt, dan ziet men één schittering van kleuren. Lichte vlekken van sjerpen, mutsjes, japonnen in een verscheidenheid van kleuren, zweven tussen de witte hemden en sportkleren van de mannen. Ononderbroken stromen bewegen zich in alle richtingen. Ze dringen de paviljoens binnen, waar ze als een zigzaggende band de tentoonstellingen omwinden, die daar staan opgesteld. Haast zonder stil te staan lopen ze langs de eindeloze diagrammen, affiches, modellen, afbeeldingen, terwijl ze zich maar even groeperen om de gidsen, die zich inspinnen om uitleg te geven.

Daar is een tentoonstelling over de Moskouse sovjet. Hier vind je alles wat je je wenst: weefgetouwen in werking, machines, die naven uitspuwen, onderdelen van autobussen, een tramstel, vitrines van manufactuur- en galanteriewinkels, geslepen flacons voor parfum, levensgrote pelslaarzen, gasballons; piramides van kleurpotloden; luchtkussens, brandweerpompen en aan de deur staat zelfs

een burgersoldaat van was in volle wapenrusting en met munitie. Te midden van een combinatie van zonlicht en elektrische lampen in verschillende kleuren had, in de met rode stof beklede gangen en in de door de zon verwarmde buitenlucht, die naar vers hout rook, heel de omgeving van Moskou een plaats gevonden.

Alice blijft niet langer dan de anderen in elke afdeling en bekijkt alles in volgorde. Vitalij geeft uitleg aan de hand van de catalogus. In de tentoonstelling van uitvindingen doen de uitvinders zelf dienst. Zij zijn hees van vermoeidheid. Maar ze zijn blij de buitenlandse kameraden te tonen hoe men in een toren zonder buizen water omhoog kan brengen door enkel een spiraal te gebruiken (wat vele malen goedkoper is), of hoe men in de fabriek “Bolsjewiek” bonbons snijdt met een kostenbesparende machine, uitgevonden door een arbeider.

Langs de Moskva staan attracties afgewisseld met fruittenten en drankkraampjes. De mensen staan in lange bochtige rijen onder de trap van de “Geheimzinnige Kamer” die de vorm heeft van een poederdoos. Gilletjes, gelach en trommelslagen klinken achter de niet zo hoge schutting, die de draaimolen in de tunnel aan het oog onttrekt. De achtbaan brengt met een zacht geknars degenen die van sterke emoties houden, in de wolken. Een bonte menigte zit ook langs de oever van het kunstmatige meer. Aan beide zijden ervan staan houten torens opgesteld, die met staalkabels met elkaar verbonden zijn. Langs die kabels glijden wagentjes heen en weer over het water. De mensen die erin zitten, groeten elkaar vrolijk als ze midden in het meer elkaar ontmoeten. Over het andere meer schieten witte bootjes met één riem, die proberen elkaar in te halen. Onder een ruim afdak bonken houten

biljartballen. Ernaast is een wedstrijd van fietsmodellen. Op dezelfde plaats staan allerlei automaten.

In de lachspiegel tent bewonderen Vitalij en Alice hun eigen beelden in de holle spiegels. Nu eens krimpen ze ineen tot brede bollen met dikke stompjes in plaats van voeten; dan weer worden ze door de bolle spiegels uitgerekt tot lange lijzen met eivormige hoofden.

“Kijk eens, kijk eens!” juicht Alice, “wat een prachtig middel ik heb, wat een schouders, wat een borst!”

Alice staat lange tijd bij het tennisveld tegen het hek geleund en kijkt gespannen naar het spel. Soms voelt ze minachting voor een onhandige speler en slaat ongeduldig haar vingers om het hekwerk. Als ze bij de schiettent komen, gaat Alice in de rij staan en doorboort, onder de goedkeurende kreten van de omstanders, de muts van de witte schildwacht met hagel.

“Zo schieten de Rot Front-strijders!” zegt ze met trots.

Eindelijk komen daar, stofwolken opwerpend, de eerste detachementen van de demonstranten. Ontelbare Komsomol-jongeren, in hun uniform en met geweren over de schouder, leden van de Aviakem, afdelingen van de gezondheidsdienst, rode verpleegsters met witte schorten voor. Het publiek staat in een spiraal aan weerszijden van de weg en begroet ze met hoerageroep.

De ogen van Alice schitteren. Ze herinnert zich hoe ze door de Berlijnse straten marcheerde. Ze leunt op de arm van Vitalij, gaat op een bank staan en kijkt haar ogen uit. Plotseling raakt ze zijn schouder aan.

“Kijk daar eens! Daar gaan de onze!”

Zij maakt een vuist met haar hand.

“Rot Front!”

Walter Ulmann, die in het detachement Komsomol-jongeren meeloopt, draait zich verbaasd om en glimlacht als hij hen ziet.

“We ontmoeten elkaar daarginds!” duidt hij, met een knik naar het plein.

Een orkest van het Rode Leger, dat voorbij gaat, overstemt zijn woorden door het geluid van de koperen bekkens.

~~~~~  
*“Hei, geweer, sla, sla, sla geweer, hei!  
 Geen genade voor de burgerij!”*  
 ~~~~~

Het regelmatig kleppen van duizend voeten en dan, opnieuw, maar al van de volgende kolonne:

~~~~~  
*“Hei, geweer, sla, sla, geweer, sla, hei!”*  
 ~~~~~

Sportleraren dragen transparanten met opschriften, net als in het vaderland van Alice. En ze zijn net zo stevig gebouwd, met een bronzen bruin lichaam. Hé, zij is toch ook sportlerares!

De demonstranten moeten nog een paar uur lopen. Zijn hebben opstoppingen in de voornaamste verkeersaders van Moskou veroorzaakt, de tramdienst in de war gegooid en wagens tot staan gebracht; ze hebben voorbijgangers zijstraatjes ingedrukt, ze marcheren van de ene kant naar de andere kant, door de hele stad heen...

Langs de Moskva, die versierd is met slingers van vlaggen, verzilverd door de zon en vol met scheepjes, stoom- en motorboten, lopen Vitalij en Alice de Neskoetsjni-tuin binnen.

Tijdens de samenkomst zit Alice in het bestuur. Het “Contact-plein” is een grote helling, die naar het toneel afdaalt. Aan de bovenkant sluiten het oude paleis en de gespleten zuilen het af en aan de zijkanten de oeroude bomen van de tuin. De eerbiedwaardigheid van de bomen heeft echter niet kunnen verhinderen dat men er een massa gansvormige luidsprekers in gehangen heeft.

De demonstranten gaan op de berg zitten. Ze zitten daar met zestigduizend man. Het publiek zou best hardop kunnen praten, want de radio zou hen toch allemaal overstemmen en duidelijk genoeg laten horen wat de spreker op het podium met een lichte beweging van zijn lippen zegt.

Maar onder het publiek heerst een gespannen stilte. Er klinken leuzen.

1 augustus is de datum van de onrechtmatige toe-eigening van de China-Oriënt-spoorweg. Daarom luisteren de duizendkoppige toehoorders zo gespannen. Daarom wekken de rode doeken zo welsprekend op.

“Handen af van de USSR!”

“Weg met de contrarevolutie van de Chinese burger-generaal!”

“Leve de onderdrukte arbeiders van China!”

“Op voor de verdediging van de USSR!”

Daarom zitten vandaag in de eerste rijen Chinese revolutionairen, studenten van de Sun Jat Sen-universiteit. Ze luisteren aandachtig en zijn keurig gekleed.

Maxim Gorki verschijnt op het podium. Het plein barst uit in een luide, langdurige ovatie. Aleksej Maksimovitsj glimlacht staande en knikt naar verschillende kanten, terwijl hij verlegen de verkreukelde hoed in zijn handen ronddraait.

“Kameraden!” zegt hij, “In de afgelopen jaren is er verbaasd veel gedaan op het gebied van cultuur, industrie en in de bouw. Vandaag scheppen jullie een nieuwe dag, een grootse dag, die nog lang in de herinnering zal voortleven. Jullie, kameraden, zijn heel goede leermeesters geworden. Op de onrechtmatige diefstal hebben jullie een antwoord gevonden in de vorm van nieuwe hulp aan de staat door een derde lening voor de industrialisatie en hebben jullie de hele wereld getoond hoe je het eigen land moet opbouwen!”

Walter Ulmann wordt door de zestigduizend aanwezigen begroet met een nieuwe donderende ovatie. De arbeiders staan van hun plaats op om te proberen de held van de 1 mei-barricades beter te zien. “Wij zijn niet voor goed hierheen gekomen, kameraden,” zegt Walter, “wij zijn hierheen gekomen om te leren met nieuwe krachten verder te gaan met de strijd. Het Rot Front is verboden, maar het leeft! Geen enkele Zörgiebel, niemand, die onze arbeidersorganisatie probeert te verstikken, zal onze macht kunnen breken! Vandaag, 1 augustus, bewijzen wij eens te meer onze solidariteit met de Sovjet-Unie!”

Na de samenkomst dwaalt Vitalij met Alice langs de oever. De rivier staat in brand. Tientallen schijnwerpers snijden met blauwe stralen door de toenemende duisternis. Lan-
tarentjes hangen in slierten aan de oever. Bengaals vuur en feestverlichting ontvlamt aan verschillende zijden. Verlichte schepen maken lawaai op het water.

Door lampen beschenen aanplakbiljetten roepen op tot het kopen van aandelen van de derde lening voor de industrialisatie. Een waterwerk van vakverenigingen, dat baadt in verschillend gekleurd licht,

wordt door het volk overstroomd. In de stralen van een schijnwerper tekent zich op de toren de sierlijke gestalte

af van een duiker. Daar zwaait hij met zijn armen, vliegt en verdwijnt in de schittering van de wijkende golven.

“Zullen we een bootje nemen?” vraagt Vitalij.

“Ja.”

Zij dalen af naar een klein bootje, dat op het water ligt te tolleren. De bootman hangt een lampje aan de steven en duwt die met zijn voet van het bruggetje af. Het bootje komt in de carnavaleske wirwar terecht. Allereerst duiken verschillende gekleurde mombakkesen op. Overal klinken liedjes, gelach, gefluit, klanken van gitaar en harmonica. Als betoverd kijkt Alice om zich heen. Aan de oever van Neskoetsjni ligt een opleidingsschip, glanzend in het licht. Het reusachtige hoofd van Tsjang Kai-Sjek wiebelt er op en er achter vandaan kijkt nog dat andere militaristische hoofd van Chamberlain.

“Daar is het pantserschip!” zegt Vitalij, die roeit.

“Alle krachten voor de industrialisatie!” declameert de linkeroever in koor.

“Alle krachten voor de verdediging van het land!” antwoordt de rechteroever, eveneens in koor.

De hemel weerkaatst het grootse licht boven het park. Wat hoger op de achtergrond wordt de hemel donker en door die donkerte snijden alleen met zacht gekraak uiteenspattende vuurpijlen.

“Ik zal het van je overnemen,” zegt Alice. Op zijn arm leunend, gaat ze in het midden zitten en neemt de riemen. Vitalij gaat naar het achterste deel.

“Waar stuur je op af?” vraagt ze na een ogenblik.

Hij geeft geen antwoord. De boot glijdt uit het carnavalsfeest. Nu drijven ze stil. De vrolijkheid en de schittering van het feest hebben ze achter zich gelaten. Alleen het

regelmatige zwaaien van de riemen en het plonzen van het stille, nauwelijks ruisende water zijn te horen.

“Laat de riemen rusten, Alice, en kijk eens hoe mooi het is!”

Het water trilt in de stralen van de elkaar kruisende lichten. De lantarens van de boten lijken vuurvliegjes, die over het gras zijn uitgestrooid. Het gezang en gelach klinken hier verspreid en verschillend van toon. Alice luistert een ogenblik en buigt plotseling het hoofd.

“Ik ben moe,” zegt ze, “laten we naar huis gaan!”

Vitalij kijkt om zich heen en merkt met een vreemde trilling in zijn stem zachtjes op:

“Lies, onthoud dit schouwspel!”

“Waarom zeg je mij dat, Vitalij, waarom?” roept Alice bijna angstig.

Toen hij de volgende dag na het werk Moschozupr verliet, ging Vitalij niet dadelijk naar huis, maar liet zich vermoeid neer op een bank aan de tegenoverliggende boulevard. Om hem heen speelden kinderen met kopjes en glazen in het zand. Op de bank ernaast hielden de kinderreisjes, die op pitten zaten te knabbelen, over zijn uitgestrekte gestalte heen, lusteloos de kinderen in het oog.

Vitalij was op zijn rug gaan liggen met de armen onder het hoofd. In zijn ogen weerspiegelde zich het blauw van de hemel en, vermagerd en bleek als hij was geworden, leek hij geheel doorzichtig, als de lucht, waar zonnestralen doorheen schijnen.

In die houding trof Ivagin hem aan. Hijgend was hij hem bijna voorbijgelopen. Hij sloeg hem op de knie en, tot zichzelf gekomen, zei hij ernstig:

“Wat heeft je zo plotseling veranderd, vriend? Dat deugt niet! Hè? 6 augustus verwacht ik je in onze fabriek. Dat is de dag van de industrialisatie en onze zaak roept jullie trust op die dag in onze fabriek te werken. Daar kwam ik juist voor. Ik was al bang, dat ik je niet meer zou aantreffen. Hè? Wat is er met je gebeurd? Ben je niet je vrouw beu?”

Vitalij antwoordde niet dadelijk.

“Je bent erg zorgzaam geworden, Ivagin.”

“Hoezo zorgzaam? Ik vraag het alleen maar als vriend...”

Ivagin zweeg even en voegde eraan toe:

“Er zal geen slechte burgeres uit je vrouwtje groeien. Maar heb je zelf geprobeerd haar tot daden aan te zetten. Hè?”

Vitalij werd grauw, wendde zich af en sloot zijn ogen. Een paar minuten lang verbrak Ivagin de stilte niet. Hij zat op de rand van de bank bij de voeten van Vitalij en blies de blauwe rook in kringetjes uit. Hij hief het hoofd wat op en keek met toegeknepen ogen naar de gulden rand van een krullend wolkje. Twee kindermeisjes tegenover hem fluisterden iets, schoten in de lach en knipoogden naar hem. Hij bromde en keerde zich van hen af. Een blond meisje van een jaar of zes reed een kruiwagen naar de bank en begon die vol te scheppen, precies onder het hoofd van Vitalij. Hij deed zijn ogen open en zijn lippen glimlachten.

“Wat zit er in je wagentje?” vroeg hij het meisje.

“Zand,” antwoordde ze en ging doodernstig verder met haar werk.

“Zoet?”

“Nee,” zei ze verbaasd, “waarom zoet?”

“Wel, zand is soms ook zoet.”

“Ha!” giste het meisje en lachte, “dat is ander zand, dat je in de thee en chocolade doet! Maar dat is weer ander zand, geen echt...”

“Geen echt?”

“Nou ja, speciaal! Voor de kinderen, om in te spelen!”

Het meisje sloeg met een schepje op het zand en reed haar wagentje van de bank weg. Vitalij onderdrukte een zucht en sloot zijn ogen weer. Ivagin kwam dichterbij.

“Wat is dat voor een gedoe, Vitalij!” Laat dat! Zeg toch eens wat er in je omgaat! Waarom zucht je? Hè, Vitalij?”

De neergeslagen oogleden van Vitalij trilden een beetje en een kleine rimpel trok over zijn voorhoofd. In plaats van Ivagin te antwoorden, stak hij Ivagin een blaadje papier toe met kinderlijke krabbels.

“Lieve Pappie. Moeder heeft een nieuwe gieter voor mij gekocht. Ik draag een nieuw manteltje, een blauw. Ik vind het hier erg fijn. Ik zou graag willen dat u nog wat speelgoed voor me kocht, als ik bij u terugkom. Misschien die kleine tram of een clown. We hebben vandaag op de stoep gegeten. Ik houd zoveel van mamma, dat ik een halve karbonade voor haar van oma heb genomen. Pappa, ik wil heel graag weer gauw bij je zijn!...”

“Wat gaat er nu gebeuren?” bromde Ivagin somber, terwijl hij de brief terug gaf.

“Hé, je vrouw houdt van je, je dochter houdt van je. Wat heeft een mens nog meer nodig?”

Vitalij drukte zijn neergeslagen oogleden nog steviger toe en draaide zich op zijn zij. Nu prikte de zon niet in zijn ogen en keek hij naar de paarse schaduwfiguren van de bomen die op de grond vielen bij zijn voeten.

“Maar als ik nu van de ander houd?” zei hij zachtjes.

Ivagin spong bijna op van zijn plaats.

“Nu, die dwaasheid moet je uit je hoofd zetten!” riep hij, “dat is absurd! Moet je hem zien! Op zijn leeftijd verliefd! Liefde! Een belangrijke zaak!”

Vitalij wilde er wat tegenin brengen, maar hoorde plotseling de spottende stem van Zoja. Ze stak snel de straat van Moschozupr over in hun richting.

“Och, kameraad Ivagin, waar sprak je net over?” riep ze nog voor ze bij hen was, “Ik hoorde net dat het over de liefde ging en besloot daar op af te gaan!”

Zij ging naast Vitalij zitten en kreeg de brief in de gaten.

“Waarom kijk je zo zuur, Vitalij Nikolaevitsj, heb je een brief van je vrouw ontvangen?”

Vitalij keek haar ontevreden aan.

“En jij, Zoja Ivanovna, heb jij geen haast?”

“Nee, ik heb een afspraak met Vera Velikonskaja.”

“Met Velikonskaja? Waarom met Vera Velikonskaja?”

“Waarom niet met haar?” glimlachte Zoja, “is dat jou niet om het even? We zijn gewoon vriendinnen!”

Ze kneep haar ogen dicht en lachte.

“Maar je vrouw heeft je toch ergernis gegeven! Beken het maar! Probeer geen uitzondering te zijn, Vitalij Nikolaevitsj! Leef zoals iedereen!”

“Ook dat nog,” bromde Ivagin, “waar heb je het over?”

“Over hetzelfde, kameraad Ivagin, waar jij ook over heb gesproken! Ik zeg, dat de mensen net als de dieren zijn. Altijd een en dezelfde verveelt en het is helemaal niet volgens de natuur! Een kennis zei eens tegen me: kijk eens hoe de paarden leven, de koeien...”

“De katten en andere stukken vee!” vulde Ivagin aan, “is dat je ideaal, hè?”

“En preek jij tegen Vitalij Nikolaevitsj over hygiëne, kameraad Ivagin? Dat heeft geen zin! Ik heb eens lezingen gehoord over de geschiedenis van de ontwikkeling van de mensheid in de oertijd. Daar leefden de mannen met hun zusters, moeders en dochters in gemeenschap. En wat was het gevolg? Niet slecht! De mannen waren gezond en de vrouwen gezonder dan tegenwoordig. Nu, Vitalij Nikolaevitsj, wat voor invloed heeft de huwelijkse staat op de gezondheid van de vrouw?”

Opgewonden wendde Vitalij zich tot Zoja.

“Ik was niet van plan een gesprek met je aan te knopen en zeker niet over dit onderwerp. Maar als je dat wil, dan is hier mijn mening. Inderdaad is de vrouw tegenwoordig zwak en machteloos en geheel afhankelijk van de man. Maar niet de huwelijkse staat is daarvan de oorzaak. Dat zijn de kinderen, die als een gesel al duizenden jaren de vrouw in een ongelijke positie met de man houden!”

Zoja streek een lucifer aan.

“Je hebt gelijk, maar in het huwelijk zijn kinderen onvermijdelijk. En de hulpeloze vrouw klampt zich steeds meer aan haar echtgenoot vast, zelfs als ze van hem zou willen weglopen!”

Vitalij riep bijna verschrikt uit:

“Is dat je gevolgtrekking? Wat voor conclusie trek je?”

Zoja zweeg spottend. Vitalij vloog op.

“Je bent een grote egoïste, Zoja Ivanovna. Blijkbaar maak je alleen voor jezelf gevolgtrekkingen! Maar die zijn om te gillen! Wij zijn nog te onvolmaakt en te arm om in het wilde weg kinderen te maken. Wij weten niet hoe ons persoonlijk

leven in de naaste toekomst zal zijn en wat onze kinderen te wachten staat. Zullen zij geen ernstige hinderpaal vormen voor onze plannen en werk? Maar abortus is geen oplossing, hoewel die te verkiezen valt boven de geboorte!”

Ivagin keek zijn vriend verbaasd aan. Waarom was hij zo woedend?...

Na even gezwegen te hebben, hervatte Vitalij:

“Ik wil niet door mijn driften beheerst worden! Wij zijn geen beesten! Het moederinstinct moet zich schikken naar het menselijk verstand!”

“Maar de geslachtsdrift?” vroeg Zoja met toegeknepen ogen.

“Die des te meer! Het verstand moet de mensen de baas zijn!... en het gevoel...”voegde hij eraan toe.

“Het gevoel toch ook?” lachte Zoja, “heb je in het buitenland niet in een ‘Edel Nest’ gewoond? Bestaat het gevoel daar tot nu toe? Vinden daar geen echtscheidingen plaats? O, daar komen ook echtscheidingen voor?... In dat geval geef je je moeite voor niets!...”

“Wat heeft dat te betekenen?” riep Vitalij verontwaardigd, “Met welk recht meng je je in mijn persoonlijk leven?”

Zoja schreef met haar schoen haar naam in het zand en keek Vitalij liefkozend aan, terwijl ze zich uitrekte en haar lichaam strekte.

“Ik heb het niet over jou! Maar stel je eens voor, ik weet, dat er mannen bestaan, die graag hun vrouwen zouden verlaten, maar de vrouwen staan dat niet toe! Wat? De wet op het huwelijk? Maar legt die wet gewicht in de schaal tegenover de wil van de vrouw, die de man, die haar inkomsten biedt, niet wenst prijs te geven?”

Zoja keek opnieuw naar het bleke gezicht van Vitalij en schaterlachte.

“Vera wacht op mij, neem me niet kwalijk!”

En ze liep naar de vrouw toe, die weifelend was blijven staan aan de ingang van het parkje.

Op de dag van de industrialisatie kwam Vitalij direct na het geloei van de sirenes naar de fabriek. Er heerste een vrolijke drukte op de binnenplaats. Het fanfarekorps bracht staande “De Jonge Garde” ten gehore. De arbeiders plaagden elkaar.

“Sidorov, waarom ben jij gekomen? Je hebt toch vakantie?”

“Wat vakantie, terwijl het de dag van de industrialisatie is!” bromde Sidorov, “vandaag heeft niemand vrijaf!”

Juist op dat moment zwaaiden rode doeken door de poort en met veel poeha kwam een menigte vrouwen met pakjes in de hand de binnenplaats op.

“Kijk nu eens, vrienden,” zei Sidorov oprecht verbaasd, “Onze wijven zijn gekomen! Dat verbaast me! Waarom zijn jullie hier, hè?”

“Waarom, waarom? Houd je mond, ouwe vent! Je bent zelf ook gekomen en dan zouden wij thuis moeten zitten?” beet een door en door gezonde tante met handen als kolenschoppen hem toe. “Rui de boel niet op!”

“Goed zo, goed zo! Geef hem er maar van langs!” stookten de jongelui lachend, “als onze vrouwen klassenbewust worden, moeten we dan met hen meevoelen, of niet? Laat ze wat werk doen! We vinden wel wat voor ze!”

De groep vrouwen marcheerde naar de fabriekscommissie. Vitalij kwam achter hen aan. Hier schudde hij de voorzitter van de fabriekscommissie de hand, keerde zich om en ontmoette plotseling de rustige blik van Alice. Zij stond bij het raam te midden van een groep buitenlandse specialisten. Een paar ingenieurs van de fabriek spraken Duits met hen. Vitalij begon te beven, streek onhandig met zijn vingers langs de rand van de commissietafel en ging op hen toe.

“*Morgen!*” begroette hij allen in het Duits. Hij wist niet hoe zich ten opzichte van Alice te gedragen.

“*Morgen!*” antwoordden de Duitsers en Alice te midden van hen, terwijl ze een ernstige uitdrukking op haar gezicht behield.

“*Wollt ihr mit uns etwas arbeiten?*” [41]

De Duitsers knikten vrolijk. “*Natürlich! Wir alle sind Arbeiter der Weltsowietunion!!*”

Vitalij drukte hun de hand. Zij liepen naar de deur. Alice liep achteraan en streek peinzend met haar vinger langs de mouw van haar japon.

“Kameraden, kameraden, neem werkkleding in ontvangst!” zei de voorzitter van de fabriekscommissie, die voorop ging om de weg te wijzen.

Midden op de plaats stond Ivagin met de handen in zijn zakken grapjes te maken met de arbeiders. Met zijn armen om twee meisjes heen kwam Theodoor Kasjin op hem toe.

“Theodoor?” zei Ivagin verbaasd, “je hebt toch ziekteverlof?”

“Dit is een belangrijke gebeurtenis! Ziek! Kijk eens!... Ik heb nog twee zieken meegebracht! Wij hebben gezamenlijk dienst gedaan in de ziekenauto.”

Theodoor gaf de meisjes een duwtje en schreeuwde plotseling, terwijl hij zijn kameraad op de schouder sloeg, over de hele binnenplaats:

“Heb jij die Duitsers laten komen? Die kunnen vast niet werken!”

---

41 Willen jullie met ons wat werken? Natuurlijk! wij zijn allen arbeiders van de wereldsovjet-Unie!

“Vast wel! Zij zullen aan de werkbank staan! Ongewijfeld!” zei Ivagin verontwaardigd, “Bovendien, moet je niet zo hard schreeuwen! Wat zullen ze wel van ons denken?”

“Bah!” zei Theodoor geringschattend, “een dom volk is het! Ze zullen niets begrijpen, zelfs al zou je ze in zuiver Russisch toespreken!”

Onder muziek gingen de arbeiders in een vrolijke optocht de fabriekshal binnen, rookten onderweg hun sigaret op en wierpen de peukjes in de bakken. De controleur aan de ingang zette hen tot spoed aan.

“Wat vlugger, vrienden, wat vlugger!”

Nadat ze de nummertjes op het bord opgehangen hadden en kepies op de plank gelegd, haastten de arbeiders zich naar de afdelingen. Op de brede ijzeren trap stootten twee tegengestelde golven op elkaar. Van beneden liepen Ivagin en zijn kameraden met twee treden tegelijk snel naar boven. Van boven kwamen de Duitsers, leden van de fabriekscommissie, de secretaris van de kern, het administratieve en technische personeel. Ivagin groette in het voorbijgaan zijn vrienden, knikte vriendelijk naar Vitalij, maar bleef staan toen hij de vreemde taal hoorde.

“Gegroet, beste *Genossen!*” grijnsde hij breeduit, “het is bijzonder aangenaam jullie in ons midden te zien! Wij zullen jullie bezoek goed benutten! Hè?”

“Hoe dan?” vroeg een van de buitenlanders, zijn wenkbrauwen optrekkend.

“Heel eenvoudig! Ons volk is lui, *Genossen*, dat is het! Maar als ze jullie bezig zien, zal die luiheid dadelijk verdwijnen!”

De Duitsers schoten in de lach. Ivagin liet zijn scherpe blik over hun gezichten gaan en liet die even rusten op Alice, waarna hij Vitalij aankeek. Die wendde zich af.

“U moet niet verbaasd staan,” riep hij de Duitsers toe, “dat onze zalen leeg zijn! De fabriek is opgezet voor 16.000 arbeiders, maar zoveel hebben wij er nog niet. Waarvoor denkt u, dat wij zoveel ruimte nodig hebben? Hè?”

Alice begreep het en lachte.

“Hij heeft het geraden,” zei ze tegen Vitalij, “ik dacht er net aan, dat in de Osram-fabriek nog geen centimeter overtollig is.”

Zij keek nieuwsgierig langs de muur, die zich in de verte verloor en waar trekbanken tegenaan stonden. Ze bleef staan om te kijken hoe hier het zilverachtige wolfram door de diamanten werd getrokken. Dat was immers haar specialiteit!

“Vind je niet, Vitalij,” zei ze plotseling zijn mouw aanrakend, “dat deze afdeling op het Grunewald-stadion lijkt? Het is hier even ruim, maar ook bijna leeg!”

Ivagin luisterde naar de vertaling en glimlachte.

“Dat is geen verspilling, *Genossin!* Dat is slechts voorzorg! Ons beheer loopt volgens plan. Hè? De fabriek zal uitgebreid worden. Op het ogenblik is hier te veel ruimte, dat geef ik toe. Maar die is gereserveerd voor verbeteringen. Hier komt een transportband, die de wolfram naar de lampen zelf voert.”

“Wat vreemd,” glimlachte Alice, “Ik ben in een Sovjet-fabriek! Een fabriek is in mijn denken altijd verbonden met kapitalisten en uitbuiting. Die zijn hier niet! Het is een Sovjet-fabriek! Ik weet dat kort geleden hier alleen lege ruimtes waren, na de oorlog niet afgebouwde geraamten. Vloeren, daken, elektrisch licht en kanalisatie ontbraken hier. Er was hier niets! Maar nu...”

Toen ze door de bouwplaats in het centrale gedeelte gingen, antwoordde Ivagin hierop met een handgebaar.

De lucht was vol van het lawaai van de machines, het gezoem van elektrische karretjes, zenuwslopend gefluit en staalklanken.

“Zo is het nu, *Genossen*. Aan het eind van de vijf jaar zullen wij een productie hebben van 250 miljoen! Wij zullen de grootste metallurgische fabrieken overvleugelen! Door de modernste perfectioneringen zullen wij elk jaar 50 miljoen besparen voor de Sovjetstaat. Met dat geld kunnen twaalf nieuwe, minder grote fabrieken worden gebouwd. Hè?”

Alice vroeg dit met cijfers toe te lichten.

“Met alle plezier!” stemde Ivagin in, “de fabriek produceert nu zeven miljoen lampen. Aan het eind van de vijf jaar zal zij dertig miljoen afleveren. Nu maakt de fabriek slechts honderden meters wolframdraden – voor het eerst in Rusland, vroeger werd de wolfram ingevoerd uit het buitenland. In de jaren 1932–33 zal het bedrijf 43 miljoen meter wolfram produceren! Hè?”

“O, sram, Osram, schaam je, Osram!” zei Vitalij met een Russische woordspeling.

“Wat maken jullie nog meer dan lampen?” vroegen de Duitsers.

“Een heleboel dingen, *Genossen*, waarvan men vroeger in ons land niet alleen nooit gehoord had, maar waarvan men zelfs het bestaan niet kende! Krachtige, reusachtige reflectoren, transformatoren tot 50 duizend kilowatt, wolfram en molybdeen, rubberbuisjes, kleine motoren en elektrische kachels. Met een productie van 200 miljoen tegen het eind van het vijfjarenplan! Net zo veel als met elkaar de vier grootste metallurgische fabrieken in de USSR: Sormovo, Brjansk, Kolomna en Leningrad. Het is de helft van wat de Amerikaanse General Electric Company fabriceert, maar, *Genossen*, niet in het vijfde,

maar in het vijfenveertigste jaar dat die bestaat! Nou, wie wil mijn afdeling in, hè?”

Alice glimlachte en vroeg in gebroken Russisch of men haar naar de draadtrekkerij wilde brengen.

“Afgesproken, *Genossin!*” riep Ivagin, “alleen moet ik u waarschuwen, dat u geen eten zult krijgen! Er is vandaag voor niemand pauze, behalve de tien minuten!”

Aan het eind van de dag was Vitalij naar de draadtrekkerij gekomen na de speciale vergadering in het kantoor van de directeur, toen beneden onder de stenen bogen het orkest begon te spelen en de aanhoudende sirene overstemde. Theodoor kwam van de andere kant aanrennen en terwijl hij de trap afliep, schreeuwde hij luid:

“Alle duivels, stop met die muziek! Laat ons het werk afmaken!”

Toen hij Vitalij in het oog kreeg, glimlachte hij.

“Komt u naar ons? Wij zijn nog niet klaar met werken. Nou, dat doet er niet toe, welkom! Zijn het kameraden van u, die in onze afdeling werken?”

“Hebben jullie uiteindelijk de lap grond gekregen?” vroeg Vitalij.

“Wel wat laat!” lachte Theodoor, “maar dat maakt niet uit! In uw Moschozupr zal spoedig alles ondersteboven gaan!”

Alice stond nog aan de werkbank. Ivagin werkte bij haar in de buurt. Hij grijnsde naar de vaklui uit het bedrijf, die ook aan de werkbanken geplaatst waren en wees met zijn hoofd naar Alice.

“Hé, jongelui, dat werk van jullie deugt niet! Kijk hier eens hoe de mensen werken! Hè?”

Alice wendde haar blik niet af van het zilveren streepje wolfram.

“Genoeg!” kondigde de voorzitter van de fabriekscommissie aan, liep door de deur op Vitalij toe en overhandigde hem een telegram.

“Er is een spoedtelegram uit Semigorsk voor u gekomen, beste kameraad. Men heeft het zojuist van uit de trust naar ons doorgestuurd. Kameraden, mag ik jullie gelukwensen met het nog nooit behaalde succes: 99,5% is aanwezig! Bijna niemand ontbreekt!”

Vitalij scheurde het telegram open.

De eerste, die de aankondiging las over de hernieuwde inschrijving voor de partij, was de werkster Anastazine. Die was opgehangen naast haar krukje met de ronde samovar. Met smakkende lippen ging ze het nieuws aan de portier vertellen. De portier raakte erg verontrust, snoot zijn neus in een vuile zakdoek, veegde met een vette mouw zijn bezwete voorhoofd af en ging naar Velikonskaja. Hij was een respectabele portier, dienstwillig en afgeleefd, droeg een uniform uit de tijd van de tsaar en was met alle vezels van zijn portiers ziel aan het verleden gehecht. En in het verleden had hij meer dan eens de eikenhouten deuren van prinses Velikonskaja's huis voor meneer Serebrovskij open gedaan. En niet zelden had hij van deze blinkende halve roebels gekregen met Nicolaas' kop erop. En dat had hij later niet vergeten!

Nadat hij op zijn tenen de glazen afscheiding was doorgegaan en de dunne deur zorgvuldig achter zich had gesloten, boog de portier zijn grijze hoofd over het oor van zijn vroegere mevrouw.

“Sofia Sergeevna, ze beginnen met de zuivering!”

De prinses zuchtte en keerde hem haar gezicht toe, dat overdekt was met een net van kleine en ondiepe groeven.

“God zij ons genadig!” zei ze, “ben je bang voor Michael Sergeevitsj?”

“Precies, voor hem en... voor u, Sofia Sergeevna,” voegde hij er veelbetekenend aan toe.

“Waarom voor mij, Vazil,” vroeg de prinses terwijl ze bleek werd, “ze zuiveren toch alleen maar de leden van de partij?”

Zij zuchtte diep, steunde met haar magere hand op de rand van de tafel en stond van haar plaats op.

“Vasilij Pavlovitsj, heeft u het gehoord? Ze zijn aan het zuiveren!”

“Is het waar?” vroeg Bobrov verbaasd, “is het al aangekondigd?”

“Wij hebben er niets mee te maken, alleen de leden van de partij!” merkte Kiselov op, die aan kwam

lopen en zenuwachtig begon te lachen.

“Waar heb je zo’n plezier om? Serebrovskij zal er immers uitgegooid worden!”

“En wat dan? Wij behouden onder ieder bestuur onze waarde, beste!”

De portier verscheen opnieuw in het secretariaat. Dit keer gaf hij de prinses geheimzinnige tekens. De prinses begreep er niets van.

“God hebbe je ziel, Vazil! Wat heb je nodig?”

“De juffrouw vraagt,” zei hij zachtjes, “of u in de hal komt.”

De prinses ging verontrust en moeizaam naar de hal. Vera liep, op haar lippen bijtend, snel heen en weer. Zij was zo vermagerd, dat de prinses zelfs verwonderd uitriep:

“Vera, wat is er met jou gebeurd? Je bent toch niet ziek, liefje?”

“Niet zo luid, tante,” antwoordde die angstig.

De portier opende dienstwillig de deur van zijn kamertje. Vera sloeg met haar hoofd tegen de bovenste balk en ging futloos op de kruk naast de ongeverfde keukentafel zitten.

“Hier is het pakje, tante.”

De oude vrouw nam het trillende vingers het pakje uit haar handen.

“Waar komt het vandaan? Wie heeft het gebracht?”

“Een man,” prevelde Vera, doodsbleek, “vanmorgen. Hij durfde niet naar u toe te komen... U kent hem waarschijnlijk...”

En plotseling barstte Vera machteloos in tranen uit.

Ondertussen had het hele reusachtige gebouw, van de kelder tot de zolders, van de herinschrijving gehoord. Overal fluisterde men heimelijk met elkaar. Iemand strooide het praatje rond, dat de vicevoorzitter van de GPOe voorzitter van de commissie was. Dit gerucht bracht paniek teweeg bij Moschozupr. Dat zou fout gaan lopen. De bedienden drongen zich aan iedereen op, of iemand niet een bekende van hem was, of, op zijn minst, of men geen gemeenschappelijke kennissen met hem had?

Een tegenbericht weersprak de veronderstelling over de GPOe, maar of je nou door de hond of de kat gebeten wordt! Als je dit tweede bericht mocht geloven, dan zou de procureur van het gouvernement voorzitter van de commissie zijn! Volgens het derde gerucht was de voorzitter van de krijgsraad de leider van de commissie. Het was uiterst moeilijk de zaak te onderzoeken.

Tien minuten voor vier stond Semjonov bij de tafel en riep met hese stem: “Kameraden, schrijft u in! De leden van de partij in de rechter controlelijst, de niet-leden in de linker! Kameraden, wie heeft zich nog niet ingeschreven? De leden rechts, de niet-leden links!”

Om vier uur precies kwamen Popov en Serebrovskij binnen. Er waren drie onbekenden bij hen: een stevige oude arbeider met wit haar en een door de tabak vergeelde snor, een wat magere vrouw van een jaar of veertig met een rode omslagdoek en een ziekelijk uitziende man van middelbare

leeftijd. In zijn holle gezicht brandden felle zwarte ogen. Hij was niet groot, mager, bleek en droeg een grijs pak en versleten schoenen.

Er is geen rook zonder vuur: de voorzitter was rechter van instructie.

Toen hij aan de tafel zat, luidde hij de bel en begon te spreken zonder te wachten tot het stil was. Door het geschuifel van de stoelen en de voortgezette gesprekken hoorde men hem niet. Men riep: "Luider!" Hij belde nog eens en zette zijn stem zwaar aan:

"U moet zich rustiger gedragen, dan zult u alles horen!"

Na een ogenblik gewacht te hebben, deelde hij op gewone toonhoogte de agenda mee en waarschuwde, dat het welslagen zou afhangen van wederzijds vertrouwen. Onder de stilte van gespannen aandacht gaf hij uitleg over de betekenis van de op touw gezette herinschrijving.

"De herregistraties voor de partij zijn meer dan eens voorgekomen, maar de herinschrijving speelt nu een speciale, belangrijke rol. Wij moeten nu, meer dan ooit, veeleisend zijn, vooral ten opzichte van communisten, die verantwoordelijke, leidende posities bekleden."

Zonder de toeschouwers gelegenheid te bieden in applaus los te barsten, gaf hij het woord aan Popov voor het verslag van het bestuur van de celkern. Vleiend glimlachend trad Popov naar voren met een notitieboekje in zijn hand. Het publiek bejegende hem met een ondefinieerbaar gefluister, dat langs de rijen ging. Een zonnestraal gleed over zijn schouder op zijn haar en als hij zich wat naar links boog, viel de zon in zijn ogen. Hij ging wat naar rechts en op zijn andere been steunen.

“Kameraden, u kent de omstandigheden, waaronder wij moeten werken, enzovoorts! Kleinburgerlijkheid rondom, gebrek aan arbeiderskern, oude specialisten, enzovoorts! Zeer zeker was het apparaat besmet door bureaucratie, waartegen wij ons echter verzet hebben.”

Popov somde het aantal vergaderingen op en de lijst van besproken vraagstukken. Daarna noemde hij de leden van het bureau en telde hun ‘tenlasteleggingen’. Meteen daarop haalde hij aan wat tot stand gekomen was: het ontslag van Tsjernjaev, die verdacht werd van verkrachting, het ingezette, maar tot op heden nog niet beëindigde onderzoek naar het verlenen van promotie, het verstrekken van bus- en tramkaartjes, de vernieuwing van het bestuursapparaat, o.a. door het aanwerven van de gepromoveerde arbeider Semjonov, enzovoorts.

Tegen zijn gewoonte in had Popov kort gesproken en eindigde daarmee. De voorzitter keek met een vragende blik naar de toehoorders. De zaal antwoordde met een onderdrukt gemompel. De leden van de commissie staken de hoofden naar voren en probeerden de opgeheven handen te zien. Maar er waren er geen.

“Vreemd,” sprak de voorzitter, “is alles zo in orde bij u?”

Een nieuwe golf van gefluister trok langs de stoelen.

“Laten we tot de agenda overgaan,” zei Semjonov, terwijl hij opstond, “ik denk dat het beter is direct met de zuivering te beginnen. Dan zal onder andere alles duidelijk worden.”

De voorzitter haalde zijn schouders op.

“Zeker, als niemand wil spreken. Dan is het woord aan kameraad Serebrovskij.”

Terwijl Serebrovskij in gebogen houding en met zware tred naar de tafel liep, las de voorzitter, zonder naar hem te kijken, zijn persoonskaart door.

“Serebrovskij, Michael Sergeevitsj, ambtenaar, sinds 1917 lid van de partij. Geen straffen van de partij gehad.”

Toen Serebrovskij bij de tafel stond, maakte hij de bovenste knoop van zijn kraag los en gaapte zenuwachtig. Zij, die in de voorste rijen zaten, konden zien dat de toppen van zijn wasbleke, met zwarte haren begroeide vingers wat beefden.

“Dit over mezelf, kameraden. Ik werd geboren in het gezin van een ambtenaar. Ik heb de middelbare school in Petersburg doorlopen. Dankzij de persoonlijke tussenkomst van mijn vader kreeg ik een staatsbetrekking. In 1917 staakten de ambtenaren. Een groep ambtenaren van mijn ministerie verklaarde zich solidair met de Sovjetregering. Wij hebben het werk niet neergelegd. Ik werd lid van de partij. Sedertdien heb ik verschillende administratieve en leidinggevende functies bekleed.”
 “Wat bracht u ertoe lid van de partij te worden?” vroeg de werkster.

“Hoezo, wat?” zei Serebrovskij met een schouderophalen, “ik was solidair.”

“Zeg eens, kameraad, kunt u ons geheugen niet oprispen over het theoretische deel van het oude programma van de Russische Sociaaldemocratische Arbeiderspartij?”

“Nee, kameraden, dat kan ik niet... onvoorbereid!”

“Maar heeft u het vroeger gelezen? Laten we zeggen in 1917?”

“Toen heb ik het gelezen, maar nu... Nee, ik herinner mij het niet!”

Uit de zaal regende het kattenbellen. De oude man verzamelde ze in hoopjes.

“Kameraad Serebrovskij, hoe verklaart u het artikel van Ivagin over dat u een stuk grond ter beschikking

hebt gesteld voor het bouwen van een woonhuis door een particulier?”

“Wat vindt u van het tewerk stellen in onze trust van de voormalige prinses en andere elementen van vroeger?”

“Waaruit blijkt de strijd tegen de bureaucratie?”

“Waarom laat u familiebanden toe op het algemeen secretariaat?”

“Waarom is de ondergrondse tot nu toe niet gebouwd?”

“Waarom wordt de tram niet hersteld?”

Serebrovskij keek schuin naar de commissie en beet op zijn blauwe, bloedeloze lippen.

“Ja,” zei hij, “Er zijn veel vragen. Wat het stuk grond betreft, dat is volgens mij een kleinigheid. Wat voor stuk grond? Een kleinigheid!”

“Kent u de burger aan wie u de grond ter beschikking hebt gesteld, niet persoonlijk?”

“Nee, ik ken hem niet! Wat betreft de prinses: volgens mij is het geenszins misdadig om de meest ongevaarlijkste oude dame het bestaan mogelijk te maken. De vragen over familieband en bureaucratie vereisen een meer diepgaande argumentatie. Zeker, ook wij hebben die, maar waar vind je ze niet? Ikzelf bijvoorbeeld, heb Tsjernjaev de weg uit de trust gewezen.”

“Ik vraag het woord!” riep Semjonov, “wij moeten hem zonder het minste mededogen ontmaskeren! Het zal hem niet gelukken ons zo de feiten te weerleggen! Het oude zwijn! Ambtenaar was hij, ambtenaar is hij gebleven met de meest kwalijke eigenschappen van de tsaristische ambtenaar! Waarom is hij lid van de partij geworden? Hij zegt uit solidariteit. Maar het partijprogramma heeft hij niet gelezen! Kijk nou! Kameraden, de ‘ruiterij’ van de Koms-

omol heeft alles aan het licht gebracht. Serebrovskij heeft nadelige contracten ondertekend met particuliere hand-laren. Serebrovskij heeft steekpenningen aangenomen!”

“Dat is gelogen!” onderbrak Serebrovskij.

“Het is de waarheid!” riep Semjonov, “er ligt een stuk bij de commissie.”

De voorzitter hief het hoofd op en nam een aanteken-boekje uit zijn portefeuille.

“De agenda van de privésecretaresse van Serebrovskij, Sjipova!”

“Ja!” riep Semjonov, “toen ze naar de Krim vertrok, is ze in haar blijdschap alles kwijt geraakt. Zij liet het op haar bureau liggen. Maar op haar plaats kwam een ‘cavalerist’ van de Komsomol te zitten!”

Hij pakte de agenda, keerde hem in zijn hand om en wierp hem op tafel.

“Later woonde Serebrovskij in het eigen huis van zijn schoonvader en liet dit op kosten van de trust herstellen. En waarom is dit huis niet aan de gemeenschap vervallen?... De ‘cavalerie’ dook in de archieven. Honderdduizenden roebels bleven, zogenaamd oninbaar, als dubieuze schulden in de zakken van particulieren! Wat de prinses betreft: die heeft hier alleen maar een baan, omdat ze vroeger gemeenschap had met Serebrovskij!”

“Wat?” riep Serebrovskij, die vuurrood was geworden, “Ik eis een verklaring!”

“Ha!” lachte Semjonov, “dat is een kleinigheid! De com-missie moet dat maar met onze portier bespreken!”

Toen Semjonov uitgesproken was, plofte hij op de bank neer. De zaal was in beroering. Van verscheidene kanten begon men luid en opgewonden te praten. Een paar mensen

eisten nog bewijzen. Popov klemde zich vast aan de hand van de voorzitter en eiste dat Semjonov uit de vergadering zou worden verwijderd. Vitalij stond van zijn plaats op. Hij zag bleek en klemde zijn tanden op elkaar om zijn emotie niet te laten blijken. En hij begon angstvallig te spreken alsof hij er niet zeker van was dit te moeten doen.

“Kijk, kameraden! Neemt u mij niet kwalijk, ik ben geen lid van de partij, maar het lijkt mij nodig dat ik mijn mening zeg. Serebrovskij was een vriend van mijn vader. Hij is geen kleine ambtenaar. Hij is een hoge, vooraanstaande ambtenaar. Maar waarschijnlijk is het niet van belang wat hij vroeger was. Terecht zegt Semjonov dat hij tot op heden een hoge tsaristische ambtenaar is gebleven. Alles wat over hem gezegd is, is waar, maar er zijn dingen die duizendmaal erger zijn!”

Vitalij haalde snel zijn horloge uit zijn zak en alsof hij bezorgd was te veel tijd te verliezen, haastte hij zich en terwijl hij zich haastte, en zijn emotie liet blijken, vatte hij plotseling vuur.

“Het is toch afschuwelijk gesteld met het beheer van onze tram! En op geen enkele manier kan men de formalistische behandeling van de ondergrondse billijken! Serebrovskij heeft zelfs geen mening over dit vraagstuk. Hij durft die niet te hebben. Iemand verschuilt zich achter hem, kameraden. Wie dat is, waag ik niet te veronderstellen. Maar diens mening is de zijne. Dat is gevaarlijk, kameraden! Hij drong bijvoorbeeld eerst aan op verbetering van het trambeheer, maar nu spreekt hij daar helemaal niet meer over. Hij is nu vóór de metro. Maar dat kunnen we heel goed begrijpen! Dat is alleen zo om een nieuw object te vinden voor een buitenlandse concessie. Hoe we dat moeten noemen, moeten we met elkaar bepalen! Ik meen dat daar een naam voor bestaat!”

Vitalij keek plotseling vreemd onrustig weer op zijn horloge en ging verward zitten zonder zijn toespraak af te maken.

Meer dan een uur was er tumult in de vergadering en stroopte men Serebrovskij zijn partijhuid af. Tenslotte stelde de voorzitter voor over te gaan op Popov.

Popov was voordien als somber geworden en zijn vleierende glimlach was van zijn gezicht verdwenen.

Tijdens de discussie raakte hij hoe langer hoe meer terneergeslagen, beet op zijn nagels en liep met een brutaal gezicht naar de tafel.

“Boer,” antwoordde hij op de vraag van de voorzitter, “uit het dorp Nikolskoje bij Tula. Sedert 1920 in de partij. Deelgenomen aan de burgeroorlog. Gewerkt in grondcommissariaten, enzovoort. Secretaris van de kern.”

“Hé, kameraad Popov,” riep de technicus Lipkin, die kortgeleden bij Moschozupr was gekomen, spottend, “uit Nikolskoje? Dan bent u dus een dorpsgenoot van mij?”

Popov beefde een beetje en loenste naar hem.

“Ergo, een dorpsgenoot! Bent u de zoon van Nikolao Teodorovitsj?”

“Ja, zeker! En u bent, kameraad Popov, dus de zoon van onze diaken? Dan liegt u dus over uw boerenafkomst?” ...

Ogenblikkelijk nam de spanning onder de toehoorders toe. Popov sloeg de ogen neer. In de stilte, die ontstaan was, zei de technicus kortweg:

“Zijn vader is diaken, kameraden. De hele streek kent hem. Hij drinkt veel en gaat zich vaak aan uitspattingen te buiten!”

De voorzitter sloeg met dor geritsel een bladzijde om

“Waarom hebt u een leugen verteld, kameraad Popov? Voor de partij blijft niets verborgen. En waarom verbergen? De zoon van een diaken, dat is niet zo slecht. Zelfs mensen van adel zijn soms goede partijleden. Nu, we laten dit even rusten!” zuchtte hij, “wat wilde u nog meer zeggen? Waarom heeft u er geen stokje voor gestoken, toen u die wantoestanden in de trust zag?”

“Ik heb ze niet bemerkt.”

“Echt niet, kameraad Popov?” riep Ivagin vanaf zijn plaats, “was u het niet die mij uit de partijvergadering zette, toen ik die afschuwelijke zaken aan het licht bracht? Wie noemde mij een opruier? Hè?”

“Dat is een valstrik,” zei Popov luid, hief zijn hoofd op en balde instinctmatig zijn vuisten, “dat is ondermijning! Dat is expres op touw gezet, enzovoorts! Ivagin werkt immers niet meer in onze trust!”

“Wat is er op touw gezet?” vroeg de voorzitter verwonderd.

“Laat hem maar eens vertellen waarom hij die Tsjernjaev heeft verdedigd!” liet een stem horen.

“En hij moet maar eens uitleggen waarom hij steekpenningen aannam!”

“En waarom hij zoop met zijn kleinkinderen!”

“Heb ik gezopen?” riep Popov verontwaardigd.

Ivagin kwam naar de tafel, zette zijn bril op en keek Popov aandachtig aan.

“In het huis dat met het geld van de trust in de vorm van een coöperatie gebouwd is. In gezelschap van partijloze ingenieurs, NEP-handelaren en publieke vrouwen. Hè?”

“Je liegt, schurk!”

“En als ik nou eens getuigen heb?”

“Je hebt geen getuigen!”

Ivagin stak een hand in zijn zak en haalde daar een keurig opgevouwen blaadje papier uit.

“Hier is een briefje!... van Olga Alekseevna Zorina. Wij zijn goede vrienden!”

Ivagin wendde zich weer tot de vergadering:

“Dit is maar een kleinigheid, kameraden! Laat hij ons maar uitleggen hoe het met de tram zit. Hè? Waarom worden honderd keer per jaar de routes veranderd? Ten gerieve van het publiek?? En waarom protesteren de arbeiders dan keer op keer? Waar zit dat gerief in als er helemaal geen tramverbinding is naar de grote bedrijven, of als de arbeiders die daar werken, een uur op een tram moeten wachten? Waarin zit dat gerief als de nieuwe routes na een maand weer vervallen en de oude worden hersteld?

En waarom worden voortdurend de haltes verplaatst? Om de arbeiders achter de voorbijsnellende trams aan te laten hollen? En waarom heeft men op het Loebjankaplein een ringlijn aangebracht? Moet men de malle beweringen van die geleerde stommelingen geloven, dat wagens in een kring sneller lopen? Iedere simpele ziel begrijpt dat dit verkeersopstoppingen veroorzaakt! Hè?

Bobrov heeft verleden jaar een lezing gehouden. In het buitenland, zei hij, komt bijna nooit averij voor. Maar waarom, kameraad Bobrov, komen er dan bij ons dan dagelijks schadegevallen voor? Niet alleen dagelijks, maar een paar keer per dag! Ik durf zelfs niet meer met de tram te gaan. Je moet er altijd op verdacht zijn, dat jouw tram op een of ander plein plotseling in stukken breekt! Leg me dat eens uit, kameraad Popov! Behoort de secretaris van de kern daar belangstelling voor te hebben of niet? Hè?”

“Hoe komt het dat u dat niet heeft bemerkt?” wendde de voorzitter zich tot het publiek.

Er klonken verwarde stemmen in de zaal.

“Kun je door een muur lopen?”

“Een niet-partijlid zou dat eerder merken! Daar zou men niet zulke hoge eisen aan stellen. In het uiterste geval zou hij ontslagen worden. Maar een lid van de partij zou men uit de partij zetten!”

“Ik heb een keer geprotesteerd, Popov heeft me de mond gesnoerd!” riep de technicus Sorokin.

“Kameraad Ivagin werd zelf bijna uit de partij gezet!”

“Men moet voorzichtig zijn met het leveren van kritiek!”

“Men kan niet tegen de bierkaai vechten, Dat is een oud spreekwoord.”

“Goed!” zei de voorzitter, “ik zie dat u een nieuw kernbestuur wilt kiezen. U bent vrij, kameraad Popov. Gaat u zitten!”

Popov maakte geen aanstalten.

“Ga zitten!” herhaalde de voorzitter.

“Dank u!” antwoordde hij kwaad, “u zou mij uitsluitel kunnen geven!”

“Dat komt later.”

“Niet later, maar nu! Ik wil niet wachten daarop. Het zit dus zo, kameraden,” wendde hij zich tot de zaal, “Negen jaar ben ik lid van de partij geweest, heb aan de fronten gestreden, was bereid mijn leven te offeren, enzovoorts, en nu, nu kan men mij zo maar als niksnut eruit trappen?!”

“Wilt u dat wij u beklagen?” repliceerde Semjonov, “ziet u niet in, dat u lijkt op een haan in een ton? Wie zal uw heldenmoed vertrouwen?”

“Dat begrijpen wij, heel goed zelfs!” zei Popov, nog woedender, “maar dat genoeg zult u niet smaken! Heeft de partij genoeg van mij? Dat kan gebeuren. Maar ik heb nog veel meer genoeg van de partij! Hier is mijn partijkaart!”

Popov stak de hand in zijn zak en wierp zijn lidmaatschapskaart op tafel.

“Wij staan quitte!”

Ruw, op een soldatenmanier, keerde Popov zich om en verliet de zaal. Na zijn vertrek herademde iedereen in de benauwende lucht.

“Kijk, nu zitten jullie zonder secretaris!” schertste de voorzitter.

“Wij zullen wel een nieuwe secretaris vinden. De commissie hoeft zich niet ongerust te maken,” antwoordde Ivagin kalm, “De Svet-fabriek verleent Moschozupr bescherming. Om te beginnen promoveren wij 200 mensen voor de brigades. Wij zullen de trust volledig zuiveren, alle tekortkomingen opruimen, alle schulden van de kleinkinderen op ons nemen, al het vuil eruit vegen, het hele apparaat opnieuw opbouwen! Hè?”

“U bent dus goed bekend met de leuzen van Vladimir Iljitsj, vrienden?” glimlachte de voorzitter.

“Ja, zeker! Als er geregeerd moet worden, dan wordt er geregeerd! Wij zullen promotiecurssussen organiseren. Dan hoeft Semjonov niet meer te klagen! Hè?” Een dozijn of zelfs dozijnen jongelui zullen we hiernaartoe sturen voor het avondwerk. Zij zullen niet van de fabriek weggaan, maar toch het staatsapparaat niet vergeten. Wees

gerust, alles komt in orde! Dan zal er zeker een nieuwe secretaris komen, Hè?”

“Als het zo gaat, is het goed!” liet de voorzitter zich horen, “maar we hebben al twee partijleden verloren. Misschien zijn er nog meer van die gevallen. En zult u dan nieuwe vinden?”

Toen verloren de toehoorders hun geduld.

“Hij drijft de spot met ons!” riep men in de zaal, “zijn er geen geschikte mensen onder ons? Als men ons nodig heeft, dan wat ons betreft, met plezier!...”

“Goed, met plezier,” bromde de voorzitter, “maar waar waren jullie tot nu toe? Waar dachten jullie aan? Wat deden jullie?” en plotseling, op mildere toon vroeg hij: “Wel, intellectuelen buiten de partij, zijn er onder u die lid willen worden?”

Een ogenblik was het benauwend stil. Semjonov stak zijn hand op.

“Gisteren is er maar één zo’n verzoek overhandigd, kameraad voorzitter.”

“Nu, er komen er meer,” steunde de voorzitter hem, “als er één schaaap over de dam is volgen er meer! Maar, controleer zorgvuldiger, kameraden! Van wie is het verzoek?”

“Van kameraad Zorin, voorzitter. Van degene die zojuist gesproken heeft. Een beste man! Geheel aan onze kant! Een intellectueel, maar verder een volbloed proletariër! Eerlijk! IJverig!”

“Toon je aan ons, Vitalij Nikolaevitsj!” riep Ivagin, die zijn geduld verloor, “merk je niet hoe men je prijst?”

De voorzitter luidde de bel. Niemand reageerde. Semjonov en Ivagin keken elkaar aan.

“Blijkbaar is kameraad Zorin weggegaan,” zei de voorzitter gewoon, “we gaan verder. Nu is kameraad Vinokurov aan de beurt.”

Toen hij de vergadering verliet, hoopte Vitalij niet later dan over een half uur terug te zijn. De zaak was dringend. Alice had gebeld dat ze morgen vroeg zou vertrekken. Dat was onmogelijk. Hij moest haar beslist zien.

Toen hij naar het oude park liep bij het huis waar Alice had afgesproken, had hij in gedachten al besloten haar te vragen minstens nog een dag te blijven. In dat geval zou morgen alles opgehelderd worden. Maar nu zou hij zich verontschuldigen en zeggen dat hij onverwijld naar de vergadering terug moest. Weliswaar had hij het belangrijkste al gezegd. Maar hij moest per se aanwezig zijn bij de zuivering van Vinokurov.

Alice wachtte op hem bij het bruggetje van de aanlegsteiger.

“Daar is een bootje, Vitalij, laten we daar gaan zitten. Het is hier zo’n lawaai, vind je niet? Zullen we wat van de kant af varen?”

Vitalij wilde er wat tegen in brengen, maar toen hij de ernstige en bedroefde ogen van Alice zag, nam hij zwijgend de riemen in de hand. Met twee slagen duwde hij de boot van de oever af. Vlakbij was een onbewoond eilandje. Met een licht schuren schoof de boot op het zand. Beneden onder de boot murmelde het water. Vitalij liet de riemen los en in plaats van de woorden, die hij voorbereid had, uit te spreken, stak hij haar een telegram toe.

“Van Olga?” vroeg Alice snel.

“Ja, ja!” antwoordde Vitalij met een vreemde stem, “ze komt morgen om tien uur.”

“Goed,” knikte Alice, “maar ik ga morgen om tien uur weg.”

En zich afwendend, keek ze strak naar de lichten aan de overkant.

“Ik houd van je, Alice. Ik moet dit uitpluizen. Help me, Alice. Maar nee, niet nu. Nu kan ik niet!... Je moet morgen niet vertrekken,” zei hij ongerust, toen hij merkte, dat Alice beefde en krampachtig haar jas begon dicht te knopen.

“Ja, ja, ik weet het, Vitalij, maar wat moeten we doen? Jij hebt je gezin. Je wilt je gezin toch niet te gronde richten? Je gaat je kind toch niet haar vader ontnemen!”

Vitalij boog zich machteloos over de lantaren, die aan de steven hing. Alice was doodsbleek geworden en haar ogen straalden nu ernstig en vastbesloten. De stem van Vitalij beefde en werd loodzwaar.

“Vergeef me, Alice! Ik heb vandaag geen gelegenheid je alles te vertellen!”

Weer wilde hij zeggen, dat hij direct naar de vergadering terug moest, maar in plaats daarvan zuchtte hij en boog zich dieper over de boot.

“Ik houd van je, maar ik heb heel veel medelijden met Olga en met het kind! Wat moet ik doen om dat medelijden de kop in te drukken?”

Alice onderdrukte een zucht en perste haar lippen op elkaar.

“Medelijden? Medelijden is niet nodig! Medelijden moet je maar onderdrukken,” liet ze uit haar mond vallen en rukte plotseling het telegram uit Vitalij's hand, verfrommelde het, smet het op de bodem van de boot en viel met een zachte, ingehouden kreet op de bank.

Ontroerd wierp Vitalij zich op haar.

“Alice, Lies!”

Van top tot teen bevend, onderdrukte ze haar snikken.

“Nee, nee, ik zal meteen. Maak je niet ongerust. Ik zal meteen!”

Hij probeerde haar handen van haar gezicht te trekken, maar des te steviger drukte ze die ertegenaan.

“Ik had het telegram niet moeten lezen!” zei hij smachtend.

“Integendeel, je hebt er goed aan gedaan! Ik weet tenminste alles!... Ja, alles!... Ik wist niet!... O, ik wist niet!...”

Ontroerd trachtte hij in haar ogen te kijken, maar die verborg zij en probeerde hem haar ineen gekronkelde lichaam niet te laten aanraken.

“Ja, ja, ze is goed!” ging Alice verder en probeerde alles in een keer te zeggen, “zij houdt van je! Je doet haar pijn! Zij wil alles voor je doen! Maar ik?...”

Zij onderbrak zich om haar tranen door te slikken.

Tenslotte lukte het hem haar gezicht vrij te maken door haar armen van elkaar te halen. Haar blauwe ogen waren door een wazige vloeistof als met glas bedekt en twee tranen biggelden langs haar neus.

“Alice!” kreunde Vitalij.

Met een snelle beweging veegde ze de tranen over haar wangen, waar vreemde vlekken op zaten.

“Ik?” riep ze uit, “ik ben een egoïste! Ik heb je nooit nodig gehad! Ik heb nooit, nooit echt van je gehouden! Hoor je dat? Het is de waarheid, de waarheid! Nee, nee, raak me niet meer aan! Probeer me niet wat dan ook te verzekeren! Ik ben blij, dat alles afgelopen is!”

In de stem van Alice klonken door elkaar het verborgen gevoel van beledigd te zijn, de trots van een beledigde

vrouw en de diepe liefde, waarvan, als bij een vlinder, de vleugels wreed waren uitgetrokken. In niet te stuiten krampen martelde zij zich op de bank.

“O, Vitalij, waarom heb je dat niet eerder gezegd? Je had me moeten waarschuwen! Waarom heb je me zoveel doen lijden, zoveel doen doormaken? Och, daar in Berlijn, in het begin... Dat zou niet zo'n pijn gedaan hebben!... ik zou een maand, misschien twee, hebben geleden, maar daarna had ik je vergeten!...

Nee, je hebt me zorgeloos naar je toe getrokken! Je hebt me mijn ware aard doen ontdekken! Dat is voor jou onbegrijpelijk! Jij zult dadelijk zeggen: waar heb je het over?... Jij bent in geen enkele opzicht veranderd! O, als je eens wist hoe ik veranderd ben!”

Met een ruk nam ze zijn hoofd, drukte het een ogenblik tegen haar bonzend hart en duwde het dadelijk weg. Haar ogen droogden op en brandden nu met een donkere gloed. Haar wangen gloeiden. Rechtop en fier, scheen haar hele wezen ontoegankelijk, veraf en vreemd.

“Morgen vertrek ik, Vitalij. Dat kan niet veranderen!”

Vitalij kreunde.

“Lies, liefste, wat is er met je gebeurd? Dit heb ik niet gewild! Integendeel, ik wilde je alleen maar uitleg geven... Maar dat kan ik niet nu, Alice! Begrijp het toch! Je moet minstens nog één dag blijven!”

Hij greep met beide handen naar zijn hoofd en zweeg. Alice, die hem niet begreep, sprak zachtjes, nauwelijks hoorbaar:

“Alles gaat voorbij, alles raakt in vergetelheid... Ja... daarna keert de rust terug!”

Ze wachtte in stilte af, maar omdat hij niets terug zei, legde zij zwijgend haar arm om zijn hals en omhelsde hem. Hij bleef in dezelfde houding zitten. Zij wist niet wat ze verder moest zeggen, zuchtte smartelijk, drukte plotseling haar gezicht op zijn schouder en begon te huilen.

Ontroerd omvatte Vitalij haar schouders en voelde dat hij niet de trotse Alice van zo-even in zijn armen had, maar het machteloze, kleine meisje. Hij kustte haar natte wangen, haar haar, haar trieste ogen... Zij praatten door elkaar, zonder naar elkaar te luisteren.

“Ik houd van je, Vitalij! Ik heb nooit opgehouden van je te houden! Ik verlies alles, wat goed is in mijn eigen leven! Ik ga weg met een bloedend hart!”

Ze snikte zachtjes, drukte zich tegen zijn borst, klemde zich aan de kraag van zijn hemd vast, als zocht ze instinctmatig de warmte.

“Vergeet mij, Lies, vergeet mij! Ik ben je niet waard,” mompelde Vitalij, die nauwelijks de emotie, die hem overspoelde, de baas bleef.

Het was volkomen donker geworden in het park. Het was aardedonker tussen de bomen. Boven het meer hing een lichte, grijze nevel. De elektrische lantaarns kruisten in slingers de oever. Alice weende bitter. Zij drukte zich steviger tegen Vitalij aan. Op dat ogenblik merkte hij dat een nieuw gevoel in haar opvlamde.

“Lies, Liesje!” riep hij angstig, of misschien verheugd, “Lieve Lies!”

Ze gaf geen antwoord, zuchtte alleen maar diep en klemde zich hartstochtelijk aan hem vast. Haar knieën waren als het ware met zijn benen verkleefd en haar lichaam drukte zwaar op hem. Wat achterover gebogen, zodat ze op hem kon leunen, sloeg hij zijn rechter arm

om haar heen, nam met zijn linker haar benen en zette haar op zijn knie.

“Lieve hemel, wat doen we?” kreet Alice en tegelijkertijd balde een scheut van hartstocht haar lichaam samen, strekte het uit als een veer en wond het half rond zijn lichaam.

“Naar mijn huis, naar mijn huis!” fluisterde Vitalij higgend, “laten we naar mijn huis gaan. Hier kan het niet!”

Zij rilde en kromp in elkaar op zijn knie.

“Nee, nee, in geen geval! Alles is voorbij! Het kan niet! Ik ga weg!”

Vitalij zweeg, maar reeds het volgende ogenblik gleden de handen van Alice om zijn hals, knoopten zijn kraag los en hij voelde hoe haar vingers brandend zijn borst aftastten.

“Wij gaan naar mijn huis!... Hoor je, Lies? Daar staat ons niets in de weg!”

“Ik kan niet!... O, ik kan niet! het is niet mogelijk, zeg dat niet!” riep ze wanhopig en zweeg weer. Vitalij beet zenuwachtig op zijn lippen en probeerde de emotie, die hem in haar greep hield, de baas te worden.

“Laten we gaan!” stootte Alice plotseling fel uit en stond gelijk op. Hij greep haar hand en trok haar met zich mee. Ze liep moeilijk, verscheurd door tegenstrijdige gevoelens en ieder ogenblik bereid te vluchten. Maar hij hield haar stevig vast en sprak warme, hartstochtelijk woorden:

“Wees niet bang, Lies! Wil je de mijne zijn? Jij bent mijn lieve vrouwtje! Wees niet bang!”

Zo bereikten zij het huis en renden bijna de trap op. Zenuwachtig opende hij de deur en liet haar voorgaan de kamer in.

“Doe het licht aan,” zei hij tegen haar, terwijl hij naar de tafel liep. Alice antwoordde met bevende stem: “Ik weet niet waar de schakelaar zit.”

“Vlak bij de deur.”

Zij vond de schakelaar en wendde haar ogen af van het licht. Op haar gezicht weerspiegelde zich een zwakke strijd. Hij kwam naar haar toe.

“Maak je niet van streek! Waarom ben je zo geëmotioneerd? Als je bang bent, gebeurt er niets. Wil je dat ik de theepot op de primus zet en thee voor ons maak?”

Alice schudde het hoofd.

“Nee, laten wij hier vandaan gaan!”

“Waarom, Lies? Wat maakt je zo bang?”

Hij knielde voor haar neer.

“Kijk eens wat voor kamer ik heb!”

Hij lachte beduusd en maakte een onbestemd gebaar. Alice stond op, deed een paar passen, staarde naar het grote portret van Olga aan de muur, liet haar blik op een foto van Inge rusten, daarna op het kinderspeelgoed onder de tafel en liet zich wankelend weer op de stoel vallen. Vitalij wierp een donkerrode sjaal van Olga over de lamp. Hij omvatte de benen van Alice en duwde zijn hoofd tussen haar knieën. Alice ademde moeilijk. Toen nam hij haar in de armen, legde haar snel op bed en begon haar armen en hals te kussen. Ze lag doodstil met gesloten ogen. Hij gooide de schoenen van haar voeten, trok met een snelle beweging haar japon uit, kuste onder het verder uitkleden haar hele lichaam van onder tot boven, zoog hartstochtelijk haar zijden huid in en drukte krachtig zijn hete mond op haar kleine gespannen borsten, terwijl hij in een onmenselijke

opwinding haar armen uiteenboog en ze op het kussen drukte. Bevend, een ogenblik zich tegen hem aan duwend en hem dan weer van zich afstotend, ging ze op het bed zitten. Plotseling glimlachte ze met schitterende ogen.

“Kijk toch! Ik wil dat je tenslotte toch ziet hoe ik ben!”

Vitalij, die op zijn rug lag, liet een dromerige blik over haar lichaam gaan. Hij probeerde zich te herinneren waar hij zo'n lichaam had gezien en ineens wist hij het weer: zij hadden het samen gezien in Berlijn, in het “Altes Museum.”

“Wat ben je bekoorlijk,” zei hij eindelijk, “ik wist niet dat standbeelden weer levend konden worden!”

“Ik houd het niet meer uit, Vitalij, zie je niet dat ik het niet meer uithoudt?” fluisterde ze hartstochtelijk en drukte zich tegen hem aan. Met een handige beweging maakte ze haar haar los dat in zachte golven over haar rug viel, terwijl de gouden uiteinden zich gehoorzaam op het laken vlijden. Ze nam ze in haar hand en wond ze als zijden draden om zijn hals.

“Ik kom te laat!” zei Vitalij.

...Vinokurov liep met een arrogant gezicht naar de tafel.

“Ja, ik luister naar u. Lid van de partij sinds 1925. Ambtenaar. Ingenieur.”

“Heeft u het huis gebouwd waar kameraad Ivagin op zinspeelde?”

“Geheel juist!”

“Waarom gebruikt u de militaire uitdrukking ‘geheel juist’? Bent u in dienst geweest?” ...

Vinokurov haalde zijn schouders op.

“Een domme gewoonte.”

“Ach zo, nou, goed! Heeft u bij de bouw van het huis uw uitvinding toegepast?”

“Ja.”

“Wat voor een?”

“Vuurvaste wanden.”

“Wanneer heeft u dat materiaal uitgevonden?”

“Twee jaar geleden.”

Ivagin stak zijn hand op.

“Kameraden, hij liegt. Die vuurvaste wanden zijn niet door hem uitgevonden. Ingenieur Bobrov kan dat bevestigen, nietwaar?”

“Hoe?” vroeg Bobrov, die onder de blikken van het publiek rood aangelopen was, verontrust. “Ik kan niets bevestigen.”

“U kunt dat wel, kameraad Bobrov. Semjonov heeft dit boek van uw tafel genomen. U heeft het zeker gelezen. Hè?”

Ivagin zwaaide het dikke journaal boven zijn hoofd.

“Het is een uitgave van voor de oorlog. Er staat een volledige beschrijving in van deze vuurvaste wanden. Die muren branden niet, maar kunnen niet tegen water. Bijgevolg zijn ze nutteloos. Hè?”

“Wat heeft u daartegen in te brengen, kameraad Vinokurov?” vroeg de voorzitter.

“Niets!” zei die, schouderophalend, Ik luister naar wat men nog meer te zeggen heeft!”

“Een goed begin!” bromde de voorzitter en stak zijn neus in de papieren. De toehoorders zwegen en er heerste een stilte als voor de storm.

“Welke hogeschool heeft u doorlopen?”

“Het Polytechnisch Instituut van Petersburg.”

“Kunt u dat aan de hand van documenten bewijzen?”

“Vreemd. Waarom heeft men die stukken nodig? Ik sta toch niet voor de rechtbank!”

“Ja zeker,” bromde de voorzitter weer, “wij hebben echter zo onze twijfels...”

“Vertel eens, heeft u uw naam wel eens veranderd?”

“Ik? Mijn naam?” Vinokurov werd een beetje bleek. “Wie heeft u dat gezegd?”

“U heeft hem dus wel veranderd?”

“Pardon, ik begrijp het niet... Is dit een gerechtelijk onderzoek of een herinschrijving van de partij? U heeft zelf gesproken over kameraadschappelijke verhoudingen!...”

De voorzitter stond op en verklaarde, alsof hij de mening van de vergadering vroeg:

“Neem me niet kwalijk, kameraden! Wij moeten een uitzondering op de regel maken. Dat ziet u zelf!”

De in verwarring gebrachte luisteraars zwegen.

“Als u eerlijk en oprecht, zoals het een lid van de partij betaamt, de vragen zult beantwoorden, zijn wij geheel tevreden. Waar was u in 1919?”

“Ik? In Irkoetsk.”

“Wat deed u daar?”

“Ik werkte in een fabriek.”

“En daarna?”

“Wat wil dat zeggen: daarna?”

“Nadat gebleken was dat u geen ingenieur bent en niet de speciale kennis bezat.”

Er viel een stilte. Vinokurov beet op zijn lippen en antwoordde niet.

“Begrijpt u de vraag?”

“Ja, ik begrijp hem.”

“Waarom geeft u dan geen antwoord? Bent u vergeten wat u daarna hebt gedaan?”

De voorzitter bladerde in zijn papieren.

“Ik zal uw geheugen opfrissen. U nam dienst in de staf van Koltsjak.^[42] Daarmee voorkwam u een schandaal over uw bedrog.”

“Neem me niet kwalijk, maar mag ik weten,” vroeg Vinokurov kalm, “waar u deze inlichtingen van daan hebt?”

“Dat is niet van belang,” weersprak de voorzitter, maar Ivagin kwam tussenbeide:

“Waarom niet? Wij zullen hem aan ons verplichten! Kom, Semjonov, spreek!”

Semjonov stond op, trok zijn hemd recht, kuchte en verklaarde:

“Mijn vader kent u, kameraad Vinokurov! U heeft samen met hem in de fabriek gewerkt. Nou, een paar weken geleden was hij hier en lette op de man die hij kende. Wij spraken onder andere over dit onderwerp en besloten klaarheid te brengen, namelijk: hoe kan een soldaat van het witte leger lid van de partij zijn geworden? Welnu, wij kregen uw documenten uit Irkoetsk. En de foto. U zult zichzelf waarschijnlijk herkennen, als men u toestaat hem te bekijken!”

---

⁴² Koltsjak was een contrarevolutionaire generaal, leider van de “Witten” die Siberië bezette in 1919

Semjonov glimlachte breeduit en zijn ogen glommen.

Het gezicht van Vinokurov veranderde plots van vorm en hij schoot in de lach. Het werd meteen stil in de zaal. Vinokurov had nog nooit een lach op zijn gezicht gehad, zelfs geen glimlach. Daarom was het zo vreemd hem te zien lachen.

Vinokurov lachte, maar zijn ogen bleven strak en van schrik wijd open. Hij lachte, maar zijn mondhoecken trokken samen en het leek of zijn lach dadelijk zou omslaan in huilen.

“Hoe goed, hoe uitstekend bent u ingelicht!” bracht hij er met moeite uit en weer lachte hij onbeheerst, terwijl hij gespannen naar de uitgang keek. Allen keerden zich om en keken ook die kant op. Daar stond Vitalij. Hij verstijfde en luisterde naar de waanzinnige lach van Vinokurov zonder een spier te vertrekken. Plotseling was hij in twee sprongen op het podium en greep Vinokurov bij de schouder.

“Seleznjov!” riep hij, “u bent Seleznjov! Ik ben toch nog op tijd gekomen! Ja, ja, ik herken die lach! Niemand anders ter wereld kan zo lachen! Daar in Berlijn, in het restaurant boven de Spree, samen met ingenieur Berg en de oude Velikonskij! Daarom bent u zo bleek na de zuidelijke zon van de Krim! Daar heeft u dus uw verlof van twee maanden doorgebracht!”

Vinokurov lachte niet meer. Zijn gezicht werd strak, als uit steen gehouwen en alleen zijn kaken bewogen iets. Hij gluurde naar Vitalij, naar de zaal, die gespannen van nieuwsgierigheid zweeg, naar Ivagin met zijn vurige ogen, die klaar stond om zich op hem te werpen als hij zou proberen te vluchten en naar Semjonov, die ontredderd op zijn stoel heen en weer zwaaide. De voorzitter keek Vitalij aan.

“U heeft de zaak wel ingewikkeld gemaakt. Sta mij toe Vinokurov nog twee of drie vragen te stellen en daarna

vertelt u ons onder welke omstandigheden u hem in Berlijn heeft ontmoet.”

“Wind u niet op, het is een afgedane zaak,” wendde hij zich weer tot Vinokurov, “er zijn toch ook gewezen aanhangers van de witten in onze gelederen. Als u alles naar behoren uitlegt, kunnen wij het tenminste begrijpen!... Heeft u soldaten van het Rode Leger doodgeschoten?” vroeg hij plotseling, zich over de tafel heen buigend.

“Nee!” antwoordde Vinokurov zichtbaar nerveus, “ik heb niet geschoten. Ik was bij de staf... als schrijver.”

“Als schrijver? Heus? Maar heeft u ook in het leger van tsaar gediend?”

“Ja, niet lang... tijdens de oorlog...”

“Heeft u aan de gevechten deelgenomen?”

“In Galicië... In die, hoe heet het ook weer... nabij Lviv...”

“Hoeveel sterren had u op uw kraag? Twee, drie? Ook het Sint-Georgskruis?”

“Kameraad voorzitter,” zei Vinokurov zachtjes, “ik voel me niet goed. Mogen we even pauzeren?”

De voorzitter wendde zich tot het publiek:

“Wat vindt u, kameraden, zullen we inderdaad even pauzeren?”

“Ja, dat hindert niet... dan roken wij wat...”

In het algemene gedrang liep Vinokurov als eerste naar het toilet toe. Ivagin volgde hem met de voorzitter van de commissie. Achter hen bewoog zich de rest van de mannen, sigaretten rollend, rokend en in levendig gesprek gewikkeld.

Daar hij in het bijzijn van Vinokurov niet wilde spreken, zweeg Ivagin. Met de bruine gepolijste deurknop in zijn

hand bleef hij een kort ogenblik voor de ingang staan en wendde zich tot de voorzitter:

“Wij moeten onverwijld de GPOe opbellen. Daar beneden is zojuist de oude Velikonskaja aan een beroerte overleden. In haar tasje heeft men honderdduizend roebel gevonden en dit schrijven.”

De voorzitter zette zijn bril op en nam het briefje aan.

“Wat?” mompelde hij, “Wat?... loop regelrecht naar het toilet, kameraad en houd hem in de gaten!”

Op dat moment klonk in het toilet een droge, scherpe knal, die op de betegelde muur sloeg en door de open deur terugkaatste.

“Liefste! Ik wil je voor het laatst mijn hartelijk vaarwel zeggen. Vaarwel, mijn beste!... Vandaag eerst heb ik dat betekenisvolle woord begrepen. In mijn geest herleeft het verleden. Wat vreemd! Door zo'n kleinigheid als twee kaartjes voor de ondergrondse van Berlijn, die ik in mijn koffer vond, toen ik hem voor de reis inpakte. Weet je nog, dat jij altijd de kaartjes kocht en ze meteen aan mij gaf, alsof je bang was ze te verliezen? Hierdoor kwamen mij de mooiste, helderste, hemelrood stralende en warme dagen van mijn leven weer voor de geest, die zich nooit zullen herhalen. Dank, liefste, voor die dagen, dank! Niemand kan mij nog eens zulke dagen schenken en, onthoud dit, mijn beste, mijn liefste: met wie ik ook van nu af aan omga, altijd zullen mijn gedachten bij jou zijn! Vitalij, ik wil dat je in deze regels je gelijkgestemde en fijne vriendin herkent. Misschien heb ik je teveel pijn gedaan, teveel leed berokkend. Wat kan ik nog doen?...

Mijn jongen! Ik schrijf dit in groot verlangen. Het is heel moeilijk dit onder woorden te brengen, maar als je nog van mij houdt, zo slecht, wreed en afschuwelijk als ik ben, voldoe dan aan mijn verzoek en keer terug naar je gezin! Liefdesvreugde is immers niet de grootste vreugde en je moet niet alle andere gevoelens aan de liefde ondergeschikt maken. De liefde is te duur en in sommige gevallen is het beter haar af te wijzen!

Ik volg een andere weg, heb andere plichten. Waarschijnlijk zal ik de Sovjet-Unie op geen enkele manier of in geringe mate van nut zijn. Er zijn hier zoveel goede en eerlijke werkers. Maar bij ons... Mijn plaats is daar, waar nog niet genoeg strijders zijn en men onnoemelijk veel moet doen om datgene te overwinnen wat jullie al overwonnen hebt. Kan ik in de USSR blijven? Duizenden Duitse arbeiders zouden immers daarheen willen uitwijken wegens gebrek

aan moed, om te ontkomen aan een botsing met de kapitalistische wereld. Als ik hier zou blijven, zouden mijn kameraden dan niet terecht zeggen, dat ik de voorrechten van mijn functie in de partij en de reis naar de USSR misbruikt had voor eigen doelen?

Je zult zeggen: maar gisternacht dan? Ik ben geen meisje meer. Het meisje is vrouw geworden. Mijn liefste, ik heb vandaag niet geslapen. Als de slaap over mij kwam, begon ik meteen te beven en lag lange tijd met mijn ogen open. En dan, begrijp je me? Misschien is het belachelijk, mijmerde ik daar zelfs niet over!... Ik herinnerde mij steeds maar een enkele woord: 'Faber'. Duizendmaal 'Faber'!... Herinner je je dat we tijdens onze eerste ontmoeting in de metro reden? In de hal van het station hing toen zo'n belachelijk reclamepotlood met het opschrift: 'Faber'... Zo'n kleinigheid blijft je bij! Trouwens, ik herinner me alles goed: de meest onbetekenende voorvallen, woordjes en daden! Je schonk me bij het verlaten van het Admiralspalast twee rozen, een rode en een witte en glimlachte liefkozend. Dat weet ik nog, Vitalij. Jij ook?... Je hebt me een paar gedichten in het Russisch gegeven. Van een ervan begreep ik alle woorden en leerde het uit mijn hoofd... Ik heb het zelfs in Esperanto vertaald... Het is misschien vreemd dat alles in mijn hoofd zo met elkaar verweven is, maar dat doet er niet toe!... Vandaag toon ik mijn meest verborgen 'ik', waarvoor ik mij gewoonlijk schaam. Je kunt mij zelfs sentimenteel en banaal noemen. Dat kun je en dat mag je!...

~~~~~

*Ons leven en ons lot zijn te vergelijken
Met schepen, die groeten en daarna wijken.
Op rustige golven drijft verder jouw boot.
Geen stormen, geen ramp, geen verdriet,
De wind in de zeilen, rechtlijnig de koers,
En de haven reeds in het verschiet.
Mijn schip tolt, gehavend na machtige stormen,*

*In het rond, zonder riem, zonder stuur.
Het jaagt naar de afgrond. Mijn lippen vormen
Een groet in het afscheidsuur.
Vaarwel! Wij zijn schepen in donkere nachten,
Jij kunt mij niet volgen, ik niet op jou wachten!*

...Je vraagt me hoe ik over gisteren denk? Heel eenvoudig! Het moest wel gebeuren. Zou het anders hebben kunnen gaan?... De liefde heeft uiteindelijk haar slotakkoord gevonden. Wat ik, onnozele ziel, zo vreesde!... Ik voel me nu bevrijd, lieveling! Wat is er in mij veranderd?

Jaagt het mij angst aan, dat ik vrouw ben geworden?... Waarom? Zal ik misschien een kind krijgen?... Dat zal mij gelukkig maken!

Vergeef mij als ik je pijn heb gedaan. Vaarwel, onherroepelijk vaarwel! Ik vertrek met de ochtendtrein naar het buitenland en je zult mij niet meer zien!”

Vitalij had nauwelijks de laatste regels gelezen. Alice gaat toch weg! Weer blijft hij achter met zijn groot, bevend verlangen, eenzaam, altijd eenzaam. Dat kan niet, dat mag niet!

Met het hoofd tussen zijn handen rende Vitalij door de kamer. Hij moet haar terug halen, terug halen! Hij keek op de klok. Die stond stil. Hij snelde naar de burens en roffelde op de deur.

“Hoe laat is het?” riep hij.

Haast tien uur! De trein van Alice zal zo vertrekken. Onmiddellijk naar het station!

Hij verliet zijn huis. In de loop sprong hij op de treeplank van een, zoals gewoonlijk, volle tram en keerde hijgend zijn gezicht naar de wind. Zijn gezicht gloeide. Als bij een

brand, bracht de wind geen verfrissing en hij zweette over zijn hele lichaam.

Jammer genoeg reed de tram traag en bleef weldra lang bij de haltes staan. Het publiek stapte verontwaardigd uit de tram en ging te voet verder, een rij stilstaande wagens achter zich latend. Vitalij, die zijn geduld verloor, sprong er ook af en rende vooruit. Na ongeveer dertig wagens kwam hij eindelijk bij een tram die wel reed en ging daarmee verder. Maar die reed al even irriterend langzaam en stopte voorgoed, juist toen hij Loebjanka bereikt had. Al verwensingen uitend liep hij weer de straat op. Dit keer zag het er ernstig uit. Op Loebjanka stonden de wagens in een kring stil, tussen Loebjanka en het Theaterplein zag men ook rijen stilstaande trams. En ook op het Theaterplein zelf en nog verder, op de Dmitrovka.

De mensenmassa verstopte de straten en het leek wel een groot feest. Vitalij's hart raakte plotseling in paniek. Wat was er gebeurd? Wat was daar nou weer gebeurd?... Hij herinnerde zich weer het ongeluk, dat hij eens, op een herfstavond, had meegemaakt!... Nu wist hij waar de saboteurs in Moschozupr mee bezig waren. Werd vandaag niet het eindrapport van hun werk verwacht? Hij versnelde zijn passen en hoe verder hij kwam, hoe moeilijker het hem viel zich een weg te banen door de dichte menigte, des te meer haastten de voorbijgangers zich, des te ongeruster, luider en alarmerender werden de stemmen.

“Er is ergens iets stuk, er is ergens iets stuk!” peinsde hij en op hetzelfde moment herinnerde hij zich met schrik dat Olga al om tien uur was aangekomen op het station en dat ze, als ze hem niet aantrof, juist deze richting uit zou rijden. Hij had het telegram van Olga vergeten, toen hij de brief van Alice ontving. Voor Olga was geen plaats

in zijn hart. Maar als, plotseling... Nee, nee!... Waarom zou zij nu per se een ongeluk krijgen?...

Hij liep harder, voelde hoe het zweet van zijn voorhoofd afdruppelde en dat in zijn linkerzij van binnen iets stak. Hij zette zijn tanden op elkaar en drukte zijn hand op zijn zij.

“Maar als Alice nu eens een ongeluk heeft gehad?!” dacht hij met nog meer ontzetting, “zij moest immers ook naar dat station!”

Die gedachte vertienvoudigde zijn krachten.

“Wat is er gebeurd?” riep hij naar de mensen, die naast hem liepen.

Hij kreeg geen antwoord. Hij zag nu dat hij niet alleen was. Drommen renden in de richting van het Strastna-ja-plein. Dat zag er alleen maar zo uit als de mensen hadden vernomen dat er een ongeluk was gebeurd en ongeremde nieuwsgierigheid hen voortdreef om zich er met eigen ogen van te overtuigen.

Hijgend bereikte Vitalij het plein. Hij stootte met zijn ellebogen de kring van samengestroomden opzij en schoot op de rails af. Er lagen twee trams versplinterd op het plaveisel. Stukjes glas, die mooi schitterden in de zon, lagen over het asfalt verspreid. Bereden burgersoldaten dreven het publiek achteruit. Een paar bloedende lijken waren naast elkaar gelegd.

Vitalij bemerkte alleen het voorover liggende lichaam van een vrouw met dunne benen in gescheurde roze kousen. Terwijl zijn hart stilstond, schoot hij op haar af. Diep over haar lichaam gebogen lag Alice geknield en verbond de wond, die opzette door het bloeden.

“Alice!”

Wat klonk er in die kreet? Ontzetting, wanhoop, vrees, paniek?... Maar Vitalij zelf had hem begrepen, zodra hij hem had geuit. Er klonk vreugde uit, wilde vreugde, reusachtige verlichting, ogenblikkelijke geruststelling. Alice was niet het slachtoffer en dat was immers het voornaamste!...

Alice hief haar hoofd op en keek Vitalij ernstig aan.

“Help me haar omkeren, Vitalij!” zei ze alleen maar.

Hij bukte zich, schoof behoedzaam zijn hand onder het lichaam van de vrouw en draaide haar met het gezicht naar boven. Hij zag een doodsbleek verminkt gezicht met gesloten ogen. Alice boog zich ongerust over de borst van de vrouw.

“Zij leeft,” zei ze tevreden, “ze zal niet sterven.”

Vitalij wierp Alice een dankbare, juichende blik toe. Zij stonden alle twee op.

“Er komt een auto van de spoedeisende hulp!” zei de naderbij komende burgersoldaat.

“Dank u, kameraden!”

Alice en Vitalij gingen weer naar het publiek en plotseling voelde Vitalij een pijnlijke kramp in zijn borst. Het bloed overstroomde zijn huid. Vanuit de menigte staarden de grote, ernstige ogen van Olga hem aan.

“Olga,” mompelde Vitalij, tegen de telefooncel geleund, “Olga!...”

Alice begon te beven, greep zijn hand, maar liet die onmiddellijk weer los, terwijl zij instinctmatig haar rug rechtte. Op dat ogenblik namen de ziekenbroeders de gewonden mee en de mensenmassa week uiteen. Vitalij zag dat Olga niet alleen was. Ivagin stond naast haar met gefronst voorhoofd, de linker hand in zijn zak en met

de rechter Inge vasthoudend. Het meisje was verstijfd van schrik.

Olga deed een stap naar voren. Ivagin bleef met het kind op zijn plaats staan. Ook Vitalij bewoog zich niet. Olga liep langzaam op Alice toe.

“Houdt u,” zei ze, “houdt u werkelijk van hem?”

Alice gaf geen antwoord. Haar hart stond stil, toen ze Olga in het gezicht keek. Die kwam naderbij, keek diep in de blauwe ogen van Alice en fluisterde zachtjes:

“Ik wens niemand iets kwaads toe! Ik ben nu heel anders!”

En zich tot Ivagin wendend, voegde ze er met een trilling in haar stem aan toe:

“Niet waar, kameraad Ivagin?”

Ivagin keek gloeiend van kwaadheid door zijn bril.

“Maar vergeet je je dochter niet? Olga Alekseevna?”

“Mijn dochter? O, ja, mijn dochter...” mompelde Olga.

In een ogenblik maakte Inge haar handje vrij, rende de weg over, wierp zich aan de hals van haar vader en riep verheugd:

“Pappie, mijn lieve pappie! Ik ben terug, ik ben teruggekomen!... Waarom heb je je weer niet geschoren, pappa?... Laten we snel naar huis rijden! Je moet je meteen scheren, pappie!... Maar pappie, waarom komen er tranen in je ogen?...”

Vitalij hief zijn hoofd op en veegde met een zakdoek de tranen weg. Alice was al weg. Haar sierlijke figuurtje met de bloes van de rode jeugd ging verloren in de massa zich haastende mensen op het trottoir.

Een paar dagen later deed Vitalij verslag van zijn reis in de wagenfabriek van Mitisjtsji, een stadje in de buurt van Moskou. Twintig minuten sprak hij over het buitenland en vertelde over de Rot front-strijders in Berlijn. Daarna beschreef hij langdurig alle onderdelen van de ondergrondse en probeerde zo duidelijk mogelijk de onbekende omstandigheden in het verre land te laten uitkomen. En toen viel hem een verrassing te beurt. De arbeiders hadden een zeer juist begrip van de metro.

“Dat is helemaal duidelijk, kameraad!” riep men hem vanuit het publiek toe, “dat is net als onze elektrische trein! Die hebben wij immers gebouwd!”

Vitalij raakte in verwarring. Waarom vertelde hij hun de wonderen van over de grens? Was hij zelf niet juist uit een elektrische trein gestapt op het station Mitisjtsji? Had hijzelf zo-even niet met jubel in zijn hart gekeken naar de korte rij lange wagens met platte daken, waarop zes ronde pijpjes waren, die de trein zonder locomotief aan elkaar vastkoppelden? Een wonderbaarlijke trein zonder rook of stoom, die het publiek twee weken geleden had bekeken als een hersteld icoon en nu, onverschilligheid voorwendend, kon het tegelijkertijd toch zijn provinciaal chauvinisme niet verbergen.

“Wij hebben overigens onze elektrische trein! In twee minuten kunnen we in Moskou zijn!”

En dat was waar! In Moskou ontbreekt de metro nog, maar een echte metro loopt tussen Mitisjtsji en Moskou! Zo een zal er zeker ook aan de Mjasnitskaja-straat komen! En waarop moet men de nadruk leggen? Waarop? Niet volgens de Berlijnse opzet, noch naar de Parijse opzet is hij ontworpen, gebouwd en op de rails gezet en op in bedrijf genomen, maar volgens het projectplan van de arbeiders van Mitisjtsji! Evenmin met hulp van een buitenlandse firma, maar op eigen krachten van deze mensen, die hij nu

informeert over het buitenland. Vitalij schudde zijn hoofd en ging plots de Sovjet-grens over.

“Kameraden, dat is inderdaad waar! Goed dat u mij daaraan herinnerde! Wat heeft het buitenland voor ons te betekenen als wij het gordijn van de toekomst ophalen, wanneer er vijf jaar voor ons komen te liggen als een vermakelijk model van zo’n geweldig groots bouwwerk, als de wereld nooit eerder zag! De energetische grondslag van de bouw in de Sovjet-Unie, de onuitputtelijke natuurlijke bronnen en menselijke energie, worden omgevormd tot het bouwen van fabrieken, staal- en waterwerken en spoorwegen – hoe kan de vreemdeling dat geloven?... Het is inderdaad een feit, dat Rusland achterliep door een magere boerenknol met holle flanken, maar de Sovjet-Unie heeft vast besloten die knol te vervangen door de elektrische trein!”

Vitalij voelde zich vervuld van een nog nooit gevoelde emotie. Met schitterende ogen wierp hij vurige woorden de hal in en toen hij er zeker van was, dat die woorden dadelijk werden aanvaard door de luisteraars, waarvan luide goedkeuringen en toejuichingen het teken waren, dat de arbeidersmassa hem begreep, werd hij steeds geestdriftiger.

“Bestaat er nog een oud dorp, van stro? Nee, zo’n vuil strodorp bestaat niet meer! In plaats daarvan verrijzen schone, elektrisch verlichte nederzettingen. Verspreid liggende dorre velden verdwijnen, evenals ploegen en eggen. De intocht van stalen paarden heeft de keuterboertjes verdreven. Meelfabrieken en talloze kolchozen zijn in de plaats gekomen van het oude kleinburgerlijke beheer. Wij zullen een einde maken aan de klassen! Wij maken een reuzenstap in de richting van het socialisme! Dat is geen droom, dat is werkelijkheid!”

Voor het eerst sinds vele maanden voelde Vitalij zich zo vrij. De arbeiders overstelpten hem met vragen. Hij antwoordde en gaf met liefde uitleg van ieder onderdeel. Men luisterde hier naar hem niet als naar een geleerde van elders, maar als naar één van hen, aan hen verwant.

Hij bleef tot de avond in Mitisjtsji. Een paar jongelui stemden erin toe hem te vergezellen naar het beroemde pompstation aldaar, dat zijn belangstelling had gewekt als een onderneming van de gemeenschap. Het stond drie kilometer buiten de stad en zij hadden een plezierige wandeling door het veld. De zon ging al onder en vergulde de randen van onbeweeglijke wolken aan de einder. De warme lucht was volkomen rustig. Op de velden geurde het pas gemaaide hooi. Na over een kuil gesprongen te zijn, gingen ze opzij een sparrenbos in.

En hier verloor Vitalij, die wat achtergebleven was, zijn kameraden uit het oog. Hij bleef achter in een ondoordringbaar dicht, donker bos. Ergens dichtbij was er nog daglicht en de lucht was doorschijnend. Zelfs geen straal drong door tot hier. Droge gele sparren stonden mannetje aan mannetje, sloegen hun takken om elkaar heen en lieten hun zijtakken omlaag hangen. Een zacht tapijt van naalden verborg de dode aarde. Dichte begroeiing, duisternis, gebrek aan ruimte verdreven hier het leven. Geen nijvere insecten, noch het gezang van vogels, noch struiken, grassen, niets!... Het betoverde bos uit een sprookje: donkere, roerloze, als het ware kunstmatige bomen voor op het toneel.

Als de storm boven hen zou woeden, zou het hier even rustig blijven, er zou geen zuchtje te horen zijn. Vitalij werd bang. Waar was hij? Wat een vreemd bos! Hij had er geen vermoeden van dat er zoiets duisters en dicht begroeids kon bestaan!

Zijn kameraden waren schijnbaar doorgelopen. Hij riep hen, maar er kwam geen antwoord. Hij liep naar rechts, maar na een paar passen kwam hij tot de overtuiging, dat hij de verkeerde kant op ging. Toen ging hij linksaf, maar daar werd de begroeiing nog dichter. Na even gewacht te hebben, besloot hij ergens heen te lopen. Om het even waarheen, zou hij hier of daar moeten uitkomen. Terwijl hij de dorre takken afbrak, en diep bukte om niet in zijn ogen gestoken te worden, liep hij rechtuit. Na een poosje scheen er licht door de onbeweeglijke muur en weldra kwam hij op een weide uit. De wei was groen, mals, in scherpe tegenstelling tot het dichte bos. Iemand had er witte tenten in opgezet en een twintigtal jonge pioniers voetbalde er. Hun stemmen waren helder en prikkelend. Zij kwamen op hem toe.

“Jongens,” zei hij verbaasd, “hoe spelen jullie het klaar om van hier op de weg te komen? Waarheen ik me ook wendde, overal was er bos! Je kunt er lang in verdwalen!”

“Nee, oom,” antwoordde een jongen van dertien, die tegen een bal aan schopte, opgewekt, “verdwalen kun je niet. Het bos blijft achter!”

“Achter? Waarom niet voor?” vroeg Vitalij verbaasd, terwijl hij om zich heen keek op zoek naar de uitgang van de weide.

“Ja, achter,” antwoordde de jonge pionier onverstoorbaar, “dat is daar, bij het dorp. Daar loopt geen enkele weg. Maar hier, kijk, hier hebben wij, pioniers, een weg aangelegd. Die voert u zonder mankeren naar de straatweg!”

Ondertussen waren twee jongens de tent uitgelopen in hun richting. Zijn bleven staan in het licht van de ondergaande zon en vormden twee tegengestelde silhouetten. Vitalij keek naar hen in profiel. Een van hen legde zijn handen waar twee stokken in zaten, op de trommel, de ander

hief het hoofd op en schoof een koperen trompet met een rood vlaggetje uit, die in de zon schitterde. Er klonk een melodieus signaal, begeleid door trommelslagen.

“Dat is voor het avondeten,” glimlachte de jonge pionier, “nu, oom, tot ziens!”

“Tot ziens, jongen!” zei Vitalij en ging op weg.

De weg liep inderdaad waar de jongen heen geweest had. Het bos liet hem door. Na een paar minuten, toen Vitalij zijn kameraden had ingehaald, liep hij de straatweg op.

DE METRO

Vladimir Varankin

“Metropoliteno” is oorspronkelijk in Esperanto geschreven door Viktor Varankin en in 1933 in Amsterdam uitgebracht bij EKRELO, een uitgeverij van boeken van bannelingen.

Het verhaal speelt zich af aan het eind van de twintiger jaren, afwisselend in Moskou en in Berlijn. De hoofdpersoon is Vitalij Zorin, een ingenieur die de metrobouw in Berlijn gaat bestuderen om te bezien in hoeverre de Duitse aanpak overgenomen kan worden door de Russen. Moskou heeft te maken met verkeersproblemen en de metro zou een oplossing kunnen bieden. Vitalij wordt in feite weggestuurd naar Berlijn omdat de muurkranten, die hij met Ivagin samen redigeert, teveel kritiek op de leidinggevenden bevatten. In Berlijn wordt hij opgevangen door Duitse communisten die in de Sovjet-Unie het paradijs op aarde zien.

Vitalij is getrouwd met Olga en heeft een dochttertje, maar uit dat huwelijk is op een gegeven moment de zin verdwenen. In Berlijn wordt Vitalij verliefd op Alice, een jonge Duitse die in de Wolfram-fabriek werkte en als actief communiste ontslagen is. Vitalij loopt als het ware stage bij de Berlijnse metrobouw en gaat regelmatig met Duitse vrienden naar sportmanifestaties en politieke bijeenkomsten. Op 1 mei 1928 is er een grote betoging in Berlijn die door de politiecommandant verboden is en uitloopt op een barricadenoorlog tussen communistische activisten en de Schupo, waarbij vele doden vallen. Vitalij wordt als “agent van de Komintern” tot ongewenst persoon verklaard. Ondertussen is zijn liefde voor Alice alleen maar groter geworden.

Terug in de Sovjet-Unie heeft hij te maken met de bureaucratie en corruptie die in het ambtelijk apparaat in Moskou heersen. Hij beschrijft de zuiveringen in de partijkern, die in 1929 plaatsvinden, waardoor een aantal corrupte figuren het veld moet ruimen. Weinig kon hij bevroeden dat hijzelf in 1938 slachtoffer zou worden van de door Stalin in gang gezette zuiveringen, waardoor ook andere bekende Esperantisten omkwamen.

De roman is vol levendige dialogen en prachtige beschrijvingen van situaties, landschappen en manifestaties die in die tijd plaatsgevonden hebben. Bovenal is Metropoliteno een tijdsdocument. Het boek geeft een interessante inkijk in de leefsituatie en denkwereld van Russen en Duitsers aan het eind van de jaren twintig.